

Pirjo Oinas

Aikalaiset arjessaan

– kuvia kyläyhteisön paikasta
kaupungissa

PIRJO OINAS

**Aikalaiset arjessaan
– kuvia kyläyhteisön paikasta kaupungissa**

Akateeminen väitöskirja,
joka Lapin yliopiston yhteiskuntatieteiden tiedekunnan suostumuksella esitetään
julkisesti tarkastettavaksi Lapin yliopiston Castren-salissa lauantaina 14.12.2019 klo 12

LAPIN YLIOPISTO
UNIVERSITY OF LAPLAND

Rovaniemi 2019

Lapin yliopisto
Yhteiskuntatieteiden tiedekunta

Väitöskirjan ohjaajat:

Professori (emerita) Anneli Pohjola
Dosentti Helka Urponen

Väitöskirjan esitarkastajat:

Professori (emeritus) Pauli Niemelä
Professori Kati Närhi

Vastaväittäjä:

Professori (emeritus) Pauli Niemelä

© Pirjo Oinas

Taitto: Taittotalo PrintOne

ISBN 978-952-337-187-3

ISSN 1796-6310

elektronisen väitöskirjan pysyvä osoite: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-337-187-3>

TIIVISTELMÄ

Pirjo Oinas

Aikalaiset arjessaan – kuvia kyläyhteisön paikasta kaupungissa

Rovaniemi: Lapin yliopisto, 2019, 242 sivua

Acta electronica Universitas Lapponiensis 217

ISBN 978-952-337-187-3

ISSN 1796-6310

Tämän sosiaalityön alaan kuuluvan tutkimuksen tavoitteena on tuottaa tietoa kaupungin hallinnollisen keskustaajaman ulkopuolisten sivukylien asukkaiden asemasta sekä kylien asukkaiden arjen rakentumisesta tilanteesta, jossa julkisten palveluiden järjestämisvastuussa olevan kunnan hallinnolliset rakenteet muuttuvat. Tutkimuskysymyksenäni on, miten etäällä kaupunkikeskuksesta asuvien kylien asukkaiden arjen puitteet muotoutuvat suhteessa kunnan virallisiin hallinnollisiin rakenteisiin. Vastausta kysymykseen etsin tarkastelemalla, miten sivukylien asukkaiden arki ja osallisuus ovat Rovaniemellä muotoutuneet kuntaliitoksen jälkeen ja miten tämä asukkaiden kokemusmaailma on tullut näkyväksi tutkimusalueen sivukyliä koskevissa myöhemmissä Rovaniemen kaupungin kehittämissasiakirjoissa.

Tutkimuksen tarkastelukohteena ovat kylät sijaitsevat etäällä Rovaniemen kaupungin varsinaisesta keskustaajamasta. Ne ovat samalla sekä kiinteä osa kaupunkia että varsinaisesta kaupunkialueesta selvästi erillisiä alueita. Kylien väestömäärä on keskustaajamaan verrattuna pieni ja asutus harvaa, joten kylien elämä on tältä osin tulkittavissa perinteisen maaseutumaiseksi. Tutkimuksen kohdealueilta on kerätty sekä kysely- että ryhmähaastatteluaineistot. Kyselyaineistoja sekä niiden pohjalta tehtyjä haastatteluaineistoja olen täydentänyt Rovaniemen kaupungin maaseutualueita koskevilla kehittämis- ja strategia-asiakirjoilla sekä niihin liittyvillä tutkimusalueita koskevilla suunnittelu- ja toimenpideasiakirjoilla.

Tutkimusstrategiakseni olen valinnut tapaustutkimuksen. Tutkimuksen kohteena on hallinnollisen muutoksen merkitys ja vaikutus sivukylän asukkaiden arkielämän sujuvuuteen ja sosiaalisen rakentumiseen. Tapauksessa on kyse laajemman yhteiskunnallisen muutoksen paikallisista vaikutuksista. Tarkastelun viitekehyksenä on oletus instituutioiden ja yksilöiden välisen suhteen uudelleenrakentumisesta muutosten aiheuttaman kehityskulun myötä.

Avainsanat: maaseutu, kylä, turvallisuus, hyvinvointi, palvelut, hallinnollinen muutos

ABSTRACT

Pirjo Oinas

Village communities within city boundaries

Rovaniemi: University of Lapland 2019, 242 pages

Acta electronica Universitatis Lapponiensis 217

ISBN 978-952-337-187-3

ISSN 1796-6310

This study falls within the field of social work and its aim is to produce knowledge about the situation of people living in villages around an administrative city centre and about the construction of their everyday life during an administrative restructuring in the municipality responsible for organising public services. My research question is as follows: “How does the everyday life setting of people living in villages at a considerable distance from the city centre take shape in relation to the administrative structures of the municipality?” To answer the question, I examine how the daily life and participation of the villagers have developed in Rovaniemi after the municipal annexation and how their experiences have become visible in the City of Rovaniemi’s subsequent development documents concerning the remote villages of the investigated area.

The villages under examination are located at a considerable distance from the city centre of Rovaniemi. They are simultaneously constituent parts of the city as well as distinct areas around it. Compared to the city centre they have a small and sparse population, which means that the living conditions can be considered traditionally rural. Both survey and group interview data were collected from the villages. The survey material served as a basis for the interview material, and these were supplemented by development and strategy documents regarding the rural areas of Rovaniemi and by related planning and implementation documents concerning the villages.

In terms of research strategy, this is a case study. It focuses on the significance of an administrative reform and its effects on the everyday life and social construction of people living in remote villages. The case deals with the local effects of a nationwide societal change. Its frame of reference builds on a hypothesis that the relation between institutions and the individual is reconstructed along with developments prompted by change.

Keywords: countryside, village, security, wellbeing, services, administrative change

SISÄLLYS

ESIPUHE	7
1. MITEN	8
1.1 Tutkimukseni.....	8
1.2 kylä kaupungissa.....	10
1.3 tapaus.....	16
1.4 ajassa ja paikassa.....	23
2 KYLÄLÄINEN KAUPUNKILAISENA...	32
2.1 Onko maaseutu.....	32
2.2 ohjelmakohde.....	39
2.3 kaupunginosa.....	42
2.4 ja yhteisö.....	45
2.5 talouden armoilla.....	50
2.6 rakenneuudistusten varjossa.....	54
2.7 ja loputtomassa muutoksessa?.....	60
3 OSALLISTUU PÄÄTÖKSENTEKOON...	66
3.1 Onko kuntalaisten vaikuttaminen.....	66
3.2 säännönmukaisia muotoja.....	72
3.3 ja osallisuutta.....	76
3.4 jota uhkaa uskon.....	79
3.5 tahdon.....	82
3.6 tiedon.....	85
3.7 ja resurssien puute?.....	89
4 JA VOI HYVIN ASUINYMPÄRISTÖSSÄÄN	95
4.1 Sujuuko arki.....	95
4.2 turvallisesti.....	101
4.3 lähipalveluiden.....	106
4.4 toimivien yhteyksien.....	113
4.5 ja teknologian avulla.....	121
4.6 arkisista huolista.....	127
4.7 ja huonon kehityksen kierteestä huolimatta?.....	133
5 KUN KYLÄSTÄ TULEE KAUPUNGINOSA?	140
5.1 Vaihtuva kuva.....	140
5.2 tutkijan kaleidoskoopissa.....	143
5.3 rakenteellisen sosiaalityön kontekstissa.....	146
Lähteet.....	148
Liitteet.....	161

Taulukkoluetelo

<i>Taulukko 1. Aineistot.</i>	15
<i>Taulukko 2. Teoriatyypit.</i>	22

Kuvaluettelo

<i>Kuva 1. Rovaniemen kartta, asuinalueet.</i>	35
<i>Kuva 2. Rovaniemen kartta, aluelautakunta-alueet.</i>	36

ESIPUHE

Tie on ollut pitkä ja monipolvinen. Ajassa ja paikassa kiinni oleva elämä ja arki ovat laisiaan niin tutkijalle kuin tutkittavillekin. On tehtävä valintoja, kannettava paljon mukana ja jätettävä paljon myös matkasta pois. Päämäärään vaihtaminenkin voi tuntua matkalla mielekkäältä ja hämmästys on matkaajalle suuri, kun lopulta löytää itsensä juuri sieltä, minne oli tarkoitus päätyä.

Lämpimät kiitokset Anneli Pohjolalle, jota ilman matkaa, työtä ja lopputulosta ei lainkaan olisi. Jaksoit luottaa myös silloin, kun oli muutama sivupolkukin kuljettavana. Kiitokset myös Helka Urposelle, joka osaa patistaa latistamatta. Loppuvaiheessa tietä viitoittivat esitarkastajina Pauli Niemelä Itä-Suomen yliopistosta sekä Kati Närhi Jyväskylän yliopistosta. Kiitokset kuuluvat myös teille. Pauli Niemelää haluan myös kiittää vastaväittäjäksi suostumisesta.

Kiitokset Satulle, ystävälle, joka raivasi kanssani tienpohjaa ja piennarta myös perustutkinnon eteen. Kiitokset myös Marjolle, Tarjalle, Paulalle, Marjatalle ja Liisalle sekä muille kanssani lounaspöytää kohti kulkeneille ja arkea jakaneille työkavereilleni. Nälkäisenä ei jaksa ja juttukumppanin puutteessa voi haljeta harmista. Ilona arjessa ja vapaa-ajalla ovat olleet myös lukupiiriystävät ja taiteilijat Jaana, Satu ja Maria sekä Leila. Lämpimät kiitokset myös lapsesta asti mukana koulu- ja opinteita kulkeneille ystävilleni Merjalle ja Tiinalle sekä yliopisto-opiskelun alkutaipaleita yhdessä aloittaneelle Jarille. Arkinen opinpolku on teidän rinnallanne ollut alusta asti kevyt ja reppua on kannettu välillä vuorovälein.

Rakkaat kiitokset myös perheelleni, Pertille, Heidille, Tuomakselle ja Elinalle sekä sen uusille jäsenille, Iirolle, Annelle ja Jarille. Olette olleet tärkein syy koko matkaan. Kiitokset kuuluvat myös pikkuiselle Eevalle ja Lyytille, joiden oma polku on vasta aivan aluillaan. Saatte uskomaan ja toivomaan, että monenlaiset polut ja mahdollisuudet rakentaa ihmisen kokoista arkea ovat avoimia myös tulevaisuudessa.

Nivavaarassa 10.11.2019

Pirjo Oinas

1. MITEN

1.1 Tutkimukseni

Keräsin vuosina 2007–2009 laadullisia ja määrällisiä tutkimusaineistoja Rovaniemen ja Rovaniemen maalaiskunnan kuntaliitoksessa vuonna 2006 muodostuneen uuden Rovaniemen kaupungin kahdelta eri kyläalueelta. Aineistojen perusteella näytti siltä, että sivukylien asukkaat kokevat vaikuttamismahdollisuutensa hallinnollisissa muutostilanteissa varsin heikoiksi sekä tuntevat osittain jäävänsä oman onnensa nojaan ja katveeseen kuntapalveluiden tarjonnasta ja jaosta päätettäessä. (Oinas 2009, 2011, 2012.) Myöhemmin muihin harvaan asuttuja alueita koskeviin aiheisiin tutkimusta suunnattuani olen kokenut tarpeelliseksi tarkastella tätä aiemmin syntynyttä käsitystä uudelleen laajemmasta näkökulmasta. Jotta kuva asiasta laajenisi ja siitä tulisi eheämpi ja kokonaisempi, olen päättänyt asettamaan tässä uudelleentarkasteluvaiheessa aiemmin keräämäni laadulliset ja määrälliset aineistot sekä Rovaniemen kaupungin uudemmat tutkimusalueita koskevat kehittämisasiakirjat keskusteluun keskenään.

Tutkimukseni kohteena on maaseutualueiden kylien elämä hallinnollisessa muutostilanteessa kylissä asuvien ihmisten kokemana. Aihepiiriltään se on siten maaseutututkimusta, josta on vuosien saatossa kertynyt suhteellisen runsaasti myös kotimaisia väitöskirjatutkimuksia (esim. Kuusi 1956, Honkala 1967, Uusitalo 1994, Alarinta 1998, Oksa 1998, Pyy 1998, Kainulainen 2003, Rosenqvist 2004, Saartenoja 2004, Susiluoma 2011). Koska tarkastelen kylien elämää erityisesti ihmisten arjen sujuvuuden näkökulmasta, se kiinnittyy myös kysymyksiin, jotka kuuluvat sekä sosiaalityön, sosiaalipolitiikan että myös yleisen sosiologian alaan. Tutkimustehtävän näkökulmasta on keskeistä kysymys siitä, miten kuntaliitos hallinnollisena muutoksena vaikuttaa ihmisten arkeen, joten tutkimusta lähellä ovat myös ne hallintotieteen alaan kuuluvat tutkimukset, jotka käsittelevät kuntaliitoksia ja kuntarakenteita sekä niihin liittyviä tekijöitä tai ilmiöitä (Esim. Haveri ym. 2003, Leinamo 2004, Laamanen 2007, Stenvall ym. 2008, Leinonen 2012; Vakkala 2012.).

Sosiaalipolitiikka on määritely politiikka –käsitteen osalta määrätietoiseksi toiminnaksi, joka kohdistuu valtioon ja valtioasioihin, yleisiin asioihin ja julkiseen elämään ja sosiaali –käsitteen osalta ihmisten elämiseen toisiinsa liittyneenä yhdyskuntana. Sosiaalipolitiikan alaan kuuluviksi voidaan siis lukea ihmisten riippuvaisuus toinen toisistaan sekä keskinäinen tukeminen ja avunanto. (Kuusi 2001, 215.) Tutkimuksen aihepiiriin voidaan katsoa koskevan hyvinvoinnin jakautumista alueellisesta näkökulmasta, joten sellaisena sen voidaan lukea kuuluvan sosiaalipoliittisen

tutkimuksen aihealueisiin (Raunio 1999, 293–295). Sosiaalityön näkökulmasta tarkasteltuna kyse on puolestaan yhteisösosiaalityön alaan kuuluvasta tutkimusalueesta (esim. Korkiamäki ym. 2008, 9–11, ks. myös esim. Matthies 1994; Roivainen 2001, 2002, 2004, 2008a, b, c; Seppänen 2001; Närhi 2004).

Tutkimuksen asemoiminen osaksi sosiaalityön tutkimuksen genreä on monipolvinen kysymys ja aiheena on herättänyt keskustelua sosiaalityön tutkijoiden parissa laajemminkin (Enroos ym, 2017). Sosiaalityön tutkimuksen ydinkysymyksiä ovat osaltaan sosiaalisten kontekstien, käytäntöjen tai ongelmien yhteiskunnallinen merkitys, sosiaalisten suhteiden, ilmiöiden ja rakenteiden oleellisuus sekä pyrkimys ilmiön kontekstin ymmärtämiseen ja huomioonottamiseen yksilökokemusten ja yksilöllisten tilanteiden reunaehtoina. Tästä näkökulmasta tarkasteltuna paikantuu myös tämä tutkimus aihepiireineen sosiaalityön alaan kuuluvaksi. (Gibbs 2001; Gubrium & Holstein 2009; Orme & Briar-Lawson 2010; Enroos ym. 2017.)

Sosiaalityön tutkimuksen moninaisuus jättää kuitenkin tutkimuksen tarkemman paikantumisen vielä väljäksi, joten täsmentääkseni näkökulmaani paikannan tutkimukseni osaksi rakenteellisen sosiaalityön tutkimusta. Näin siksi, että rakenteellisen sosiaalityön kenttä on sen saavutettua juridisen aseman uuden sosiaalihuoltolain (30.12.2014/1301) tultua voimaan saanut samalla virallisen määrittelynsä. Asemin siis tutkimukseni rakenteellisen sosiaalityön osa-alueeseen, jonka tehtävänä on kunnan asukkaiden asuin- ja toimintaympäristöjen kehittäminen. Paikantamisen tueksi otan lisäksi sosiaalityön sisältä käsin muovautuvat rakenteellisen sosiaalityön määritelmät. Näistä vahvimmin tutkimukseni ajatuksellisia peruslähtökohtia avaa Anneli Pohjolan (2014a, 33) määritelmä, jonka mukaan rakenteellisen sosiaalityön tavoitteena on vahvistaa yhdenvertaisuuden, oikeudenmukaisuuden, osallisuuden sekä yhteisöihin ja yhteiskuntaan kiinnittymisen mahdollisuuksia. Tutkimukseni keskiössä ovat osallisuus ja yhteisöt, niihin ja yhteiskuntaan kiinnittymisen mahdollisuudet ja kantavana ajatuksena yhteiskunnallinen yhdenvertaisuus ajasta, paikasta ja tilasta riippumatta. (Ks. myös esim. Swedner 1983, 59–63; Viirkorpi 1990, 77; Satka ym. 2003; Mullaly 2007, 210–215; Pohjola 2011, 216 – 219.)

Tutkimukseni koostuu viidestä pääluvusta, joista ensimmäisessä kuvataan tutkimusalueet ja aineistonkeruu sekä tutkimuksen toteuttamisen tapa. Toinen luku käsittelee tutkimuksen kohteena olevien kyläalueiden asemaa niiden maaseutupaikoin näkökulmasta. Kolmannen luvun keskiössä ovat kylien asukkaiden osallisuuden kokemukset ja vaikuttamismahdollisuudet suhteessa kaupungin hallinnolliseen kokonaisuuteen. Neljännessä luvussa näkökulma on arjen turvallisen sujuvuuden kokemuksissa ja niihin vaikuttavissa tekijöissä. Viides luku koostaa tutkimuksen osa-alueita yhteen. Luvussa vastataan tutkimuskysymyksiin ja esitetään kokonaisuuden perusteella tehdyt johtopäätökset.

1.2 kylä kaupungissa

Tutkimuksen kohdealueena on 1.1.2006 muodostettu Rovaniemen kaupunki. Kaupunki on syntynyt ”reikäleipäkuntien” liitoksessa, kun aikaisempi Rovaniemen kaupunki ja sen ympärillä sijainnut Rovaniemen maalaiskunta yhdistyivät yhdeksi, molemmat aikaisemmat kunnat käsittäväksi kaupungiksi. Näin on syntynyt pinta-alaltaan varsin laaja ja reunamiltaan harvaan asuttu kunta, jossa alueelliset erot ovat kohtalaisen suuria. Kaupunki kokonaisuudessaan muodostuu keskusalueesta, sen lähellä olevista suuremmista taajamista sekä etäämmällä sijaitsevista kylistä, joista liitoksen yhteydessä osan on arvioitu säilyttävän asukkaansa ja elinmahdollisuutensa vakaammin ja osan menettävän mahdollisuuksiaan tulevaisuudessa.

Laajoista harvaan asutuista alueistaan huolimatta Rovaniemi on vahvasti myös Lapin suurin kaupunkikeskus, pääkaupunki, joka on profiloitunut kansainvälistyväksi kaupan, hallinnon ja koulutuksen keskuksiksi. Lapin läänin hallinnollisena keskuksena Rovaniemi on toiminut jo vuodesta 1938 ja muuttunut kauppalasta kaupungiksi vuonna 1960. Nykyisen laajuiseksi Rovaniemen kaupunki on kasvanut vuoden 2006 alussa tapahtuneessa kuntaliitoksessa. (Rovaniemen kaupunki 2018, Kuntainfo.)

Rovaniemestä on tullut yhdistymisen jälkeen pinta-alaltaan (8 017 km²) Euroopan suurin kaupunki, jonka asukasluku on yhdistymishetkellä ollut 58 099 asukasta (kaupunki noin 35 000, maalaiskunta noin 22 000). Suuralueittain jaettuna asukasmäärät Rovaniemen kaupungissa ovat heti yhdistymisen jälkeen 2006 olleet Rovaniemen keskus 48 866 (n. 84 %), Sodankyläntie 783, Ounasjoki 2435, Alakemijoki 2885, Ranuantie 697, Yläkemijoki 1709 ja muut 460 asukasta. Nämä luvut merkitsevät sitä, että kaupungissa on liitoksen jälkeen ollut keskimäärin 8 asukasta/maa-km², kun taas Rovaniemen keskustan alueella noin 376/maa-km². (Rovaniemen kaupunki 2007, Lapin pääkaupunki.)

Yhdistymisen jälkeen Rovaniemen asukasluku on kasvanut kymmenessä vuodessa 62 447 asukkaaseen (2016). Asukasluvultaan Rovaniemi on näin ollen Suomen 16. suurin kaupunki. Rovaniemen keskuksessa oli asukkaita vuoden 2016 lopussa 53 015 (n. 85 %), Sodankyläntien alueella 644, Ounasjoen alueella 2105, Alakemijoen alueella 2 883, Ranuantien alueella 581, Yläkemijoella 1391 ja muilla, luokittelemattomilla alueilta 615. Kokonaisuutena tarkastellen keskustan asukasmäärä on tänä aikana kasvanut noin neljällä tuhannella asukkaalla, kun taas sivumpana sijaitsevien suuralueiden väkimäärä vähentynyt. Ainoana poikkeuksena tästä on Alakemijoen alue, jonka väkimäärä on säilynyt tarkastelujaksolla samana. (Rovaniemen kaupunki 2018, Lapin pääkaupunki.)

Kuntaliitoksen yhteydessä Rovaniemen alueen kehittämisen yhtenä linjana on ollut palvelukyläverkoston luominen. Palvelukyläiksi on nimetty Meltauksen, Sine-tän, Vikajärven, Kivitaipaleen, Vanntauskosken ja Muurolan kylät. Alueet mieltävät toiminnallisesti yhtenäisinä alueina, joihin sisältyy kyläkeskus palveluineen sekä

keskuksen vaikutusalueella olevat asuinalueet. Kaupungin alueiden käytön strategiassa palvelukylien väestön väheneminen on nähty hitaampana kuin syrjäisemmillä alueilla ja näiden kylien peruspalveluiden säilyminen tästä syystä muita kyliä turvautumpana. (Yhdistyneen Rovaniemen alueiden käytön strategia 2006, 25.)

Vuoden 2012 alussa Rovaniemen kaupungin hallintosääntötyöryhmä on tehnyt kaupunginhallitukselle esityksen Yläkemijoen alueella vuonna 1993 kokeiluna aloitetun ja 1996 vakinaistetun aluelautakuntamallin laajentamisesta kokeiluna muille palvelukyläalueiksi nimetyille kyläalueille. Kaupunginhallitus puolestaan on esittänyt valtuustolle kokouksessaan maaliskuussa 2013 periaatteelliset linjaukset aluelautakuntamallin kehittämisestä, ja valtuusto on päättänyt asiasta kokouksessaan huhtikuussa 2013 yksimielisesti kaupunginhallituksen esityksen mukaan. (Kaupunginvaltuuston päätös aluelautakuntien perustamisesta 16.4.2012 § 37.) Päätöksen seurauksena Rovaniemellä toimii kuusi aluelautakuntaa: Yläounasjoki (Meltaus), Alaounasjoki (Sinettä), Yläkemijoki (Vanttauskoski), Alakemijoki (Muurola), Sodankyläntien suunta (Vikajärvi) sekä Ranuantien suunta (Kivitaipale). Tutkimuksen kyläalueet sijoittuvat Yläounasjoen ja Alakemijoen aluelautakuntien alueille. (Rovaniemen kaupunki 2018.)

Yläkemijoen esimerkkiä noudattavat aluelautakunnat ovat aloittaneet kokeiluna toimintansa vuonna 2013 Yläounasjoen, Alaounasjoen, Yläkemijoen, Alakemijoen, Sodankyläntien suunnan ja Ranuantien suunnan alueilla. Vuoden 2013 talousarviossa on osoitettu aluelautakunnille myös toiminta- ja kehittämiserä. Aluelautakuntakokeilun kokonaisarviointi on toteutettu kevään 2016 aikana. Kaupunginvaltuuston on käsitellyt arvioinnin tuloksia 13.6.2016 ja päättänyt, että alueellisia toimielimiä asetetaan myös tulevalle valtuustokaudelle. Kokouksessaan 14.11.2016 kaupunginhallitus on tehnyt päätöksen, että kaupunginvaltuusto nimeää aluelautakuntien sijasta Ounasjoen, Sodankyläntien suunnan ja Yläkemijoen sekä Alakemijoen ja Ranuantien suunnan alueille alueelliset toimikunnat alueen asukkaiden esityksestä. Kokouksessaan 20.2.2017 kaupunginvaltuusto on puolestaan päättänyt, että aluetoimikunnat toimivat kokeiluna myös ajalla 1.6.2017–31.5.2021.

Tutkimuksen tarkastelukohteena ovat Ounasjoen ja Alakemijoen suuralueiden kylät sijaitsevat etäällä Rovaniemen kaupungin varsinaisesta keskustaajamasta. Kylät ovat samalla sekä kiinteä osa kaupunkia että varsinaisesta kaupunkialueesta selvästi erillisiä alueita. Kylien väestömäärä on keskustaajamaan verrattuna pieni ja asutus harvaa, joten kylien elämä on tältä osin tulkittavissa perinteisen maaseutumaiseksi. Maaseutumaisuus on myös kaupungin verkkosivujen kuntainfon mukaan Rovaniemelle leimallinen ja luonnollinen piirre (Rovaniemen kaupunki 2018, Kuntainfo).

Maaseutumaiseen asumiseen ja elämään liittyy monenlaisia, suomalaisille tuttuja ja läheisiä mielikuvia. Myös maamme 27 kansallismaisemasta ainoastaan viisi on kaupunkimaisia ja loput 22 enemmän tai vähemmän maaseutumaisia, suhteellisen harvaan asuttuja viljelys-, metsä- ja vesistömaisemia. Kansallismaisemat edustavat alueensa tyyppillisiä luonnon- ja kulttuuripiirteitä sekä maankäyttötapoja. Kansallis-

maisemilla katsotaan olevan voimakas symboliarvo sekä merkitys kansallisessa kulttuurissa, historiassa tai luontokuvassa. Eteläisen Lapin kansallismaisemaa edustavat Aavasaksa ja Tornionjokilaakso, joihin liittyvät alueelle tyypillisiksi miellettyinä elinkeinoina sekä matkailu että maanviljely. (Ympäristöhallinto 2014.)

Tutkimuksen tavoitteena on tuottaa tietoa kaupungin hallinnollisen keskustajaman ulkopuolisten sivukylien asukkaiden asemasta sekä kylien asukkaiden arjen rakentumisesta tilanteesta, jossa julkisten palveluiden järjestämistä vastuussa olevan kunnan hallinnolliset rakenteet muuttuvat. Tutkimuskysymyksenäni on, *miten etäällä kaupunkikeskuksesta asuvien kylien asukkaiden arjen puitteet muotoutuvat suhteessa kunnan virallisiin hallinnollisiin rakenteisiin*. Vastausta kysymykseen etsin tarkastelemalla, miten sivukylien asukkaiden arki ja osallisuus ovat Rovaniemellä muotoutuneet kuntaliitoksen jälkeen ja miten tämä asukkaiden kokemusmaailma on tullut näkyväksi tutkimusalueen sivukyliä koskevissa myöhemmissä Rovaniemen kaupungin kehittämissasiakirjoissa.

Tutkimuksessani en varsinaisesti tarkastele kuntaliitoksen tai aluelautakuntien muodostamisen vaikutuksia tai onnistuneisuutta sivukylien asukkaiden aseman kannalta. Kiinnostukseni kohteena on sen sijaan kylän asukas sosiaalisissa suhteissaan ja verkostoissaan. Tästä näkökulmasta tarkastelevana miellän myös kaupungin hallinnolliset rakenteet ulottuvuudeltaan laajana ja abstraktina sosiaalisena konstruktiona, johon kaupungin asukkailla muodostuu sosiaalinen sidos ja kuulumus kotikuntalaisuuden kautta. Oletuksenani on, että rakenteissa tapahtuvat muutokset vaikuttavat tavalla tai toisella tähän sosiaaliseen sidokseen myös yksilön näkökulmasta.

Kyläläisten näkökulman tutkimuksen teemoihin tuovat asukkaille tehdyt haastattelut ja kyselyt. Niiden avulla on kartoitettu kylissä asuvien kokemuksia arkiturvallisuudesta kunnan palvelujärjestelmän kontekstissa, asukkaiden osallistumisen ja vaikuttamisen tapoja sekä kokemuksia osallistumiseen ja vaikuttamiseen käytettyjen keinojen tuloksekkuudesta ja toimivuudesta. Kaupungin hallinnollisiin rakenteisiin tutkimuksen teemat kiinnittyvät kyläalueita koskevien, kylien asukkaiden arkeen vaikuttavia ratkaisuja ja niiden kehittämistä kuvaavien kaupungin asiakirjojen kautta.

Aineisto

Aineiston keruun mielekkään ja mahdollisen rajaamisen vuoksi tutkimus on toteutettu tapaustutkimuksena Rovaniemen kaupungin alueella siten, että kohteeksi on valittu kaksi kyläaluetta. Kylien valinta on perustunut muun muassa riittävän pitkään etäisyyteen kaupunkikeskuksesta sekä kylän maaseutumaisuuteen. Tutkimuksen ensimmäiseksi kohdekyläksi on valittu Meltauksen kylä. Kyselyt on kohdennettu tarkemmin määriteltynä Meltauksen tilastoalueelle, johon kuuluvat varsinaisen Meltauksen kyläkeskuksen lisäksi pienempinä kylinä Perttaus, Tolonen, Marrasjärvi ja Patokoski. Asukkaita tilastoalueella on noin 600. Kylistä suurimmat ovat tilastoalueelle nimensä antanut Meltauksen sekä Patokoski, jossa molemmissa on noin 150–200 asukasta. Pienin kylistä on noin 40 asukkaan Perttauksen kylä ja

Tolosen kylässä sekä Marrasjärvellä asukkaita on kummassakin jonkin verran alle sadan. Liitosvaiheessa konstruoidun palvelukylämallin tarkoituksena alueella on ollut, että Meltauksen kyläkeskus voi tuottaa tarvittavia palveluja myös lähialueen pienemmille kylille. (Rovaniemen kaupunki 2018, Tilastotietoja...)

Tutkimuksen toisena kohdekyäläalueena on Jaatilan tilastoalue, jonka yhteinen asukasluku on noin 400. Jaatilan tilastoalueeseen kuuluvat Leipeen, Petäjäskosken ja Jaatilan kylät. Näistä tutkimusalueen kylistä suurin on Jaatila hieman yli 150 asukkaallaan. Leipeen asukasluku on hieman alle sadan ja Petäjäskosken puolestaan noin kaksisataa. Jaatilan kylää ei ole Rovaniemen alueiden käytön strategiassa nimetty varsinaiseksi palvelukyläksi, vaan alueen palvelukylänä toimii noin tuhannen asukkaan Muurola, joka sijaitsee noin 20 kilometriä Jaatilasta Rovaniemen keskustaan päin. (Rovaniemen kaupunki 2008, Jaatila; Rovaniemen kaupunki 2018, Tilastotietoja...)

Tutkimuksen kohdekyäläalueet on valittu kaupungin luokitusten mukaisten tilastoalueiden perusteella. Tämä menettely on mahdollistanut sen, että kaupungin hallinnossa kerättyjä tilastotietoja esimerkiksi kylien asukasmääristä on voitu käyttää tutkimuksen taustatietoina. Meltauksen tilastoalueeseen kuuluvat Perttauksen, Tolosen, Meltauksen, Marrasjärven ja Patokosken kylät ja.

Tutkimusta varten kyliltä on kerätty sekä kysely- että ryhmähaastatteluaineistot. Kyselyaineistojen keruun olen toteuttanut molemmilla alueilla ennen laadullisten aineistojen keruuta ja ne ovat toimineet samalla haastateltavien otantakohteena siten, että vastaajat ovat voineet vastauksensa yhteydessä halutessaan ilmoittaa kiinnostuksensa osallistua ryhmähaastatteluun. Tallennettuani määrälliset aineistot SPSS –ohjelmalla olen ennen haastatteluja tehnyt aineistosta joitakin suorita jakauksia sekä ristiintaulukoita, joiden tulokset ovat toimineet haastateltavien johdatteina tutkimuksen teemoihin.

Kyselyaineiston keruun olen toteuttanut lähettämällä kyselylomakkeen saatekirjeineen tilastoalueiden kaikkiin talouksiin ilman vastaanottajan nimitietoja kaupungilta saamiini osoitetietojen perusteella. Ilman nimitietoja lähetettynä kyselyyn on voinut useamman hengen taloudesta vastata vapaasti kuka tahansa talouden jäsen. Meltauksen tilastoalueen ensimmäinen kierroksen kyselyaineiston keruu on toteutettu maaliskuussa 2008. Talouksia alueella on ollut kaupungilta saadun osoiterekisterin perusteella 266. Ensimmäisen kyselykierroksen jälkeen vastausprosentti oli 36, joten olen uusinut kyselyn huhtikuun alussa. Lopullinen vastausprosentti on 56, mikä merkitsee kakenkaikkiaan 143 vastaajaa Meltauksen tilastoalueen kylistä.

Laadullisen aineiston keruu Meltauksen tilastoalueelta on toteutettu toukokuussa 2008 yhteistyössä toisen tutkijan ja tuolloin sosiaalityön laitoksella työskennelleen harjoittelijan kanssa. Haastateltavat on valittu kyselylomakkeen palauttamisen yhteydessä kiinnostuksensa haastatteluihin osallistumiseen ilmaisseiden joukosta ikä- ja sukupuolijaon mukaisesti. Paikalle on kutsuttu neljä miestä ja kolme naista eri ikäluokista siten, että haastateltavien ikävuodet sijoittuivat tasaisesti yli 30 vuotiaista yli 70-vuotiaisiin. Haastattelu on toteutettu ryhmähaastatteluna Meltauksen

kylätiloissa ja sitä ovat ohjanneet kyselylomakkeen teemat, joista keskeisimpiä ovat palveluiden ja arkiavun saatavuus, osallisuus ja vaikuttaminen, kuntaliitos sekä teknologian käyttö. Kokonaisuudessaan haastattelu on kestänyt noin 2 tuntia 10 minuuttia ja purettuna siitä on kertynyt 44 liuskaa tekstiä.

Meltauksen tilastoalueen aineistonkeruun jälkeen olen kerännyt kyselyaineiston myös Jaatilan tilastoalueen kylistä joulukuussa 2008 saman kaavan mukaisesti. Myös kyselylomake on ollut sama kuin Meltauksen alueella lukuun ottamatta asuinkylää koskevia taustatietoja. Jaatilan tilastoalueella talouksia on ollut kaupungin osoite-rekisterin perusteella alun perin 355. Kyselyn postittamisen jälkeen osoittautui kuitenkin, että luvussa on mukana 135 kappaletta kiinteistöjä, joissa ei ole ollut lainkaan asuinrakennusta, joten tuo määrä kyselyitä on palautunut avaamattomana. Todelliseksi asuinkiinteistöjen määrä on siten 220, jonka mukaan olen laskenut myös vastausprosentin. Ensimmäisen kyselykierroksen jälkeen vastausprosentti on ollut suhteellisen alhainen eli 18, joten olen uusinnut kyselyn tammikuussa 2009. Toinen uusintakysely on Meltausta alhaisemman vastausprosentin vuoksi saatettu liikkeelle kesäkuun alussa. Lopullinen vastausprosentti Jaatilan tilastoalueelta on 51 eli 112 vastaajaa. Meltauksen alue mukaanluettuna tämä merkitsee koko aineiston osalta 52 suuruisia vastausprosenttia ja yhteensä 255 vastaajaa.

Myös Jaatilan tilastoalueen vastaajille on järjestetty haastattelutilaisuus touko-kuussa 2009 Jaatilan kylätiloissa yhdessä toisen tutkijan kanssa. Paikalle on kutsuttu kuusi haastateltavaa samoin perustein kuin Meltauksessa eli kyselylomakkeen palauttamisen yhteydessä haastatteluihin osallistumiseen kiinnostuksensa ilmaisesta sukupuoli- sekä ikäjaon mukaan valikoituna. Kyselylomakkeen teemoilla jälleen toteutetussa haastattelussa on paikalla ollut kaksi naista ja neljä miestä, iältään yli 30 vuotiaista yli 70 vuotiaisiin. Haastattelu on kestänyt kokonaisuudessaan 2 tuntia 40 minuuttia ja purettuna siitä on syntynyt yhteensä 89 liuskaa tekstiä.

Kyselyaineiston vastaajista 46 prosenttia on naisia ja 54 prosenttia miehiä. Iältään he sijoittuvat 15–96 vuoden väliin siten, että 46–65-vuotiaita on 47 prosenttia, yli 65-vuotiaita 36 prosenttia, 25–45-vuotiaita 14 prosenttia ja alle 25-vuotiaita 3 prosenttia. Vastaajista kaksi kymmenestä on asunut nykyisessä asuinkylässään alle kymmenen vuotta ja kymmenen prosenttia vastaajista ilmoittaa asuneensa nykyisessä asuinkylässään yli 70 vuotta. Asuinkylä onkin synnyinkylä neljälle kymmenestä vastaajasta. Kolme kymmenestä vastaajasta on yksinasuvia ja neljä kymmenestä asuu kahden hengen taloudessa. Useamman hengen talouksia on siten sama määrä kuin yksinasuvia. Taustatietojen perusteella kyselylomakkeeseen vastanneista muodostuu kuva suhteellisen ikääntyneestä, maalla pitkään asuneesta väestöstä, joista monien on kyettävä toimimaan ilman samassa taloudessa asuvien perheenjäsenten apua tai myös jo ikääntyneen puolison kanssa.

Keräämiäni kyselyaineistoja sekä niiden pohjalta tehtyjä haastatteluaineistoja olen täydentänyt Rovaniemen kaupungin maaseudun kehittämisohjelma 2013–2020 –asiakirjalla sekä kehittämisohjelmaan perustuvien, vuoden 2013

maaliskuussa toteutettujen Meltauksen ja Hirvaan alueen avoimien kyläkokousten asiakirjoilla, kokouksissa tehtyjen ryhmätöiden koosteella sekä Yläouнасjoen ja Alakemijoen aluelautakuntien vuosien 2013–2016 kehittämissuunnitelmilla. Nämä asiakirjat on valittu, koska Meltauksen ja Jaatilan kyläalueet kuuluvat näihin kaupungin hallinnollisiin kehittämissuunnitelmiin. Kehittämissuunnitelmat puolestaan pohjautuvat mainittuun maaseudun kehittämissuunnitelmaan. Näin muodostuu asiakirjakokonaisuus, jonka tulisi olla keskusteluyhteydessä keskenään ja joilla on selkeä alueellinen yhteys tutkimuksen kyliin ja asiasisällöllinen yhteys tutkimuksen kontekstiin, kylien asukkaiden arjen sujuvuuteen näillä alueilla. Kokonaisuutena aineistot myös muodostavat pitkittäistutkimuksen kaltaisen asetelman, jossa mahdollistuu jossain määrin myös ajallisten muutosten tarkastelu.

Taulukko 1. Aineistot.

Tutkimusta varten kerätyt kyselyt ja haastattelut

1. Meltauksen tilastoalue	kysely	maaliskuu 2008
2. Meltauksen tilastoalue	haastattelu	toukokuu 2008
3. Jaatilan tilastoalue	kysely	joulukuu 2008, tammikuu 2009
4. Jaatilan tilastoalue	haastattelu	toukokuu 2009

Kaupungin koostamat julkiset asiakirjat

1. Yläouнасjoki, avoin kyläkokous (KA1)	maaliskuu 2013
2. Alakemijoki, avoin kyläkokous (KA2)	maaliskuu 2013
3. Kooste, avoimet kyläkokoukset (KA3)	maaliskuu 2013
4. Yläouнасjoen aluelautakunnan kehittämissuunnitelma 2013-2016 (KA4)	lokakuu 2013
5. Alakemijoen aluelautakunnan kehittämissuunnitelma 2013-2016 (KA5)	lokakuu 2013
6. Rovaniemen maaseudun kehittämissuunnitelma 2013-2020 (KA6)	helmikuu 2014
7. Yläouнасjoki, palvelukartoitus (KA7)	maaliskuu 2014
8. Alakemijoki, palvelukartoitus (KA8)	maaliskuu 2014

Yläouнасjoen aluelautakunnan alue kattaa Meltauksen tilastoalueelle tehtyjen kyselyjen ja haastattelujen alueen eli siihen kuuluvat Patokokoski, Meltaus, Tolonen, Marrasjärvi sekä Perttaus. Lisäksi aluelautakunnan alue kattaa joen vartta Kittilän suuntaan edettäessä sijaitsevat Jääskön, Maijasen, Porokarin ja Lohinivan kylät, jotka sijaitsevat tilastoalueen kyliä etäämmällä Rovaniemen kaupunkikeskuksesta. Alaouнасjoen aluelautakunnan alueeseen kuuluu puolestaan Jaatilan tilastoalueen kylien Leipeen, Petäjäsken ja Jaatilan ohella lähempänä kaupungin keskustaa sijaitsevat Rautiosaaren, Hirvaan ja Muurolan kylät sekä päätiestä sivussa ja keskustasta etäällä sijaitseva Pisan kylä.

1.3 tapaus

Tutkimusstrategiakseni olen valinnut tapaustutkimuksen. Tutkimuksen kohteena on hallinnollisen muutoksen merkitys ja vaikutus sivukylän asukkaiden arkielämän sujuvuuteen ja sosiaalisen rakentumiseen. Tapauksessa on kyse laajemman yhteiskunnallisen muutoksen paikallisista vaikutuksista. Tarkastelun viitekehyyksenä on oletus instituutioiden ja yksilöiden välisen suhteen uudelleenrakentumisesta muutosten aiheuttaman kehityskulun myötä.

Tapaustutkimukselle ominaisena tarkoituksena on pidetty erityisen tiedon tuottamista valittuun paikkaan sekä myös aikaan sidotuista olosuhteista, ilmiöistä, prosesseista, merkityksistä ja tiedosta. Tapaustutkimuksessa pyritään tutkimaan, kuvaamaan ja selittämään tapauksia pääasiassa miten ja miksi –kysymysten avulla. Tutkimusstrategiaksi se soveltuu Robert K. Yinin (2003, 1–11) mukaan erityisesti silloin, kun huomion kohteena on jokin aikaan ja paikkaan kiinnittyvä reaali maailman ilmiö, johon tutkijalla ei ole mahdollisuutta merkittävästi vaikuttaa. Yleensä tapaustutkimus valitaankin strategiaksi, kun halutaan ymmärtää kohdetta syvällisesti ja konteksti huomioiden (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006).

Tapaustutkimuksen juuret yhdistetään Chigagon koulukuntaan, jonka keskeisenä intressinä oli kaupunkeihin, kaupungistumiseen ja siihen liittyviin sosiaalisiin ilmiöihin keskittynyt tutkimus (ks. esim. Mäkelä 1996, 9–11; Laine ym. 2007, 12–14). Mäkelän (1996, 10) mukaan koulukunnan alkuvaiheessa tapaustutkimus oli lähinnä kaikenkattava menetelmä, joka ilman konkreettisia vaihtoehtoja kattoi toisistaan poikkeavia lähestymistapoja.

Tapaustutkimus sisältää lähtökohtaisesti useita eri tutkimusmenetelmiä ja sekä laadullisia että määrällisiä aineistoja. Tutkimuksen kohteena on pääsääntöisesti jokin tapahtumakulku tai ilmiö. Tapaustutkimusta onkin moninaisuutensa vuoksi luonnehdittu metodin asemesta lähinnä tutkimusstrategiaksi. Tapaustutkimuksen pitkä historia ja tieteellinen perinne vaikuttavat kuitenkin siihen, että tapaustutkimuksella voidaan edelleen väittää olevan oma metodologinen antinsa. Yhteisiä piirteitä eri metodein ja niitä yhdistellen toteutetuille tapaustutkimuksille on ollut se, että niiden avulla on pyritty kuvaamaan yhteiskuntaa tietystä näkökulmasta ja jonkin ihmisryhmän kokemuksia tulkitsemalla. Tyypillisiä tutkimuskohteita tapaustutkimuksen laajassa kentässä ovat olleet paikallisia ilmiöitä ja tapahtumia käsittelevät kaupunkitutkimukset. (Yin 2003, 1–17; Laine ym. 2007, 9–22.)

Yinin (2003, 13) mukaan tapaustutkimus on empiiristä tutkimusta, jossa tutkitaan tähän hetkeen liittyviä ilmiöitä todellisessa kontekstissaan. Tapaustutkimuksessa rajat ilmiön ja kontekstin välillä eivät ole yksiselitteisen selviä ja lähdeaineistoja on useita (Yin 2003, 13–14; 1989, 23). Risto Eräsaaren (2007, 157) mukaan kontekstin tärkeä tehtävä on kyseenalaistaa pelkistetty empirismi tai eksplisiittinen tieto väittämällä, ettei mikään asia tai tapahtuma ole irrallaan muista asioista ja muiden asioiden sekä tapahtumien verkosta.

Tapaustutkimuksessa kontekstin muodostamiseen liittyy tieteellisiä kiistoja siitä, kuinka tarkasti se voi rajoittaa tulkintaa ja yleistämistä, eli milloin irtaannutaan valitusta kontekstista (Eräsaari 2007, 161–163.) Konteksti perinteisessä merkityksessään liittyy tekstien, kirjallisten esitysten sekä diskurssien välisiin yhteyksiin ja koherenssiin. Uudempi tapa ymmärtää konteksti on sisäisten merkitysten osoittaminen. Konteksti voidaan nähdä myös refleksiivisenä elementtinä, joka tekee toimijalle näkyväksi kaikki hänen ulottuvillaan olevat aikaan ja tilaan sijoittuvat vaikutukset (Burawoy 1998; Eräsaari 2007, 150.)

Eräsaaren (2007, 152) mukaan konteksti on näiden lisäksi myös sisäinen näkökulma, jonka kautta tulkitaan elämän, ajattelun tai kokemusten merkityksiä sekä vaikutusyhteyksiä järjestelmiin, ajatteluun, tapoihin ja tottumuksiin. Kontekstualisoinnin merkitys tutkimuksessa on lähtökohtaisesti nähty siinä, että se auttaa näkemään vakiintuneen, esineellistyneen kielenkäytön tai muiden ajattelua lukkiinnuttavien ja vääristävien merkitysten taakse. Kontekstualisoinnin tarkoituksena on siis paljastaa ”aidot” tai ”oikeaperäiset” merkitykset ja taustat monimutkaisten ja monikerroksisten tietokerrostumien alta. Konteksti määrittää myös sen, mihin asiayhteyteen tapaus ja sen tulkinta kuuluvat, mistä näkökulmasta havaintoja tarkastellaan. (Eräsaari 2007, 149–153.)

Kuten Eräsaari (2007, 151; 154) on todennut, konteksti tuntuu monimutkaisia ajattelumalleja käyttävissä yhteiskuntatieteissä ajattelua ja asioita selkiyttävältä rakenteelta. Näin siitä huolimatta, että konteksti sinänsä voi olla sekä liikkuva että liikuteltava, poissa paikoiltaan, paikkaa vaihtava tai tarkkailijalta pimennossa. Vaikka konteksti on osin määrittelemätön ja problemaattinen käsite (kts. myös esim. Dilley 1999, 1–4) sitoudun tutkimuksessani ja aineistojeni tulkinnessa erityisesti arjen kontekstiin ja tarkemmin määriteltynä asioiden ja ilmiöiden tarkasteluun tutkimukseni sivukylien asukkaiden arkielämän näkökulmasta. Arjen näen puolestaan jokapäiväisten toimintojen tapahtumakenttänä, jota määrittävät yksilölliset ja yhteisölliset sekä ajan ja paikan asettamat reunaehdot.

Olen pyrkinyt tuomaan tutkimukseeni analyysin kautta mukaan ajatuksen muutoksesta ja muutoksessa elämisestä. Muutoksen esiin tuomiseksi olen etsinyt lähteistäni ja aineistoistani kunkin teeman menneisyyttä, nykyhetkeä ja tulevaisuutta. Näin jokaisen teeman tarkastelu tapahtuu nykyhetkestä sekä menneeseen, tutkimuksen nykyhetkeen että tulevaan. Käyttämäni aineistot kuvaavat näitä tarkastelupisteitä kukin omalla tavallaan, mutta erilaisella painoarvolla. Mennyttä tarkastelen pääsääntöisesti niin kirjallisuusaineistojen, hallinnollisten asiakirjojen kuin haastatteluaineistojen avulla, tutkimuksen nykyhetkeen pureutuu usein parhaiten määrällinen, poikkileikkaava aineisto ja haastatteluaineistot kuvaavat parhaiten tulevaisuutta haasteineen. Nämä lähestymistavat kuitenkin sekoittuvat sen mukaan, minkä kulloinkin olen nähnyt optimaalisimmaksi. Koko tarkasteluani taustoittaa postmodernin teoria. Olen lähtenyt ajatuksesta, että teemoistani ovat osallisuus, institutionalisoidun vallan ja yksilöiden välisen suhteen rakentuminen sekä tur-

vallisuus ovat keskeisiä indikaattoreita nykyisen aikakauden olemusta kuvattaessa. Noudatan tulkinnassani tältä osin Zygmunt Baumanin ajatusta postmodernin vaikutuksesta yhteiskunnallisten instituutioiden, yhteisöjen ja yksilöiden välisten suhteiden muotoutumiseen. (esim. Bauman 1996, 27–45; 2002, 18–21.)

Kontekstin näkökulmasta on tärkeää havaita, että modernisaatiokehitys voidaan mieltää joko prosessina tai offensiivisena tapahtumakulkuna. Prosessinomainen ymmärrys kehityksestä ei anna riittävää tilaa vaikutusten ja mahdollisuuksien kriittiselle tarkastelulle, sillä siinä modernisaatio nähdään yhteiskuntaa, sosiaalisia suhteita ja sosiaalisia muotoja kontrolloivana tapahtumasarjana. Offensiiviksi mielletynä modernisaatio sen sijaan on jotakin, mitä voidaan muovata ja mihin voidaan vaikuttaa päätöksin. Tästä näkökulmasta tärkeiksi tulevat paikallisuudet ja eriytyneet, moniulotteiset tapahtumayhteydet, jotka antavat toisenlaisen kuvan yhteiskunnallisesta järjestyksestä kuin modernisaation tarkastelu koko yhteiskunnan yhtenä kokonaisuutena piiriinsä sulkevana kulkuna. (Eräsaari 156–157.) Offensiivinen näkemys modernisaatiosta tekee myös mielekkääksi tutkimusasetelman tarkastelun rakenteellisen sosiaalityön näkökulmasta, sillä sen lähtökohtana on rakenteisiin ja rakenteiden kautta ihmisten ja yhteisöjen asemaan ja elinolosuhteisiin vaikuttaminen.

Tapaustutkimuksen yhteydessä merkityksellistä on kiinnittää huomiota myös saatujen tietojen yleistettävyyteen, sillä tutkimuksen tieteellinen kiinnostavuus ei yleisellä tasolla ole yksittäisessä tapahtumakulussa tai paikallisessa omalaatuisuudessa. Tapaustutkimuksessa onkin kyse tulosten suhteuttamisesta osaksi laajempia kokonaisuuksia tietyissä, eksplisiittisissä tilanteissa (esim. Alasuutari 1999, 231–251). Yleistettävyys perustuu oletukseen tutkimuksen teoreettisen viitekehyksen yleistettävyydestä. Kyseessä on analyttinen yleistäminen, jossa teoriaa käytetään lähtökohtana, johon tapauksen tuloksia verrataan. (Yin 2003, 32–33; Peuhkuri 2007, 130–136.)

Yleistettävyuden mahdollistamiseksi tapaustutkimuksessa pyritään rakentamaan juonellinen silta, joka muodostaa suhteen tapauksen ja ympäröivän maailman välille. Tutkimuksen tiedonintressi on siten sekä idiografinen, ainutlaatuista tutkiva että nomoteettinen, lainalaisuuksien löytämiseen pyrkivä. Tapaus erityispiirteinen toimii tällöin eräänlaisena empiirisen todistusaineiston lähteenä, jolloin ennalta asettamani käsitteelliset luokitukset, rajaukset sekä teoria muodostavat kehyksen, jossa ilmiötä ja tapahtumakulkuja tarkastelen. Kehyksen tarkoituksena on toimia systemaattisena ideoiden ja teorioiden hahmotelmana, joka helpottavat tutkimani ilmiön tarkastelua. Jäsennyksen avulla pyrin löytämään uudenlaisia yhteiskunnallisia näkökulmia niihin mahdollisiin kriisitilanteisiin ja politiikan seurausvaikutuksiin, jotka näkyvät sivukyliä asukkaiden elämässä tällä hetkellä. Tutkimus kulkee siten teoreettisista ideoista ja analyttisistä kehyksistä lähellä empiriaa oleviin mielikuviin ja aineistoon. Analyttinen kehys muotoutuu tutkimuksen aikana ja etenee laajemmasta hahmotelmasta kohti tarkennetumpaa asetelmaa. Samalla kehys määrittää sen,

mitkä seikat ovat olennaisia ja mitkä voidaan jättää vähemmälle huomiolle. (Ragin 1994, 183, Kurunmäki 2007, 87; Laine ym. 2007, 20, Peltola 2007, 112–113.)

Tutkimukseni aineistot ovat tapaustutkimukselle tyypillisellä tavalla sekä laadullisia että määrällisiä. Kyseessä on siten triangulaatioksi kutsuttu monimetodinen aineistonkeruustrategia, jonka tavoitteena on ollut mahdollisimman monipuolisen kuvan saaminen tutkittavasta ilmiöstä. Ajatuksena on, että menetdit täydentävät toisiaan, jolloin niiden vahvat puolet tukevat toisiaan ja toinen metodi kompensoi vahvuuksillaan toisen metodin puutteita ja heikkouksia. Vaikka metodeilla nähdään olevan olennaisia maailmankatsomuksellisia eroja, olen lähtenyt siitä ontologisesta ja epistemologisesta näkökannasta, että todellisuus on kompleksinen, moniaineksinen ja monimerkityksellinen. Näin olen olettanut eri metodien tuottavan monitahoisemman kuvan todellisuuden eri puolista. (Esim. Polkinghorne 1983, 253; Brewer & Hunter 1989; 16–21; Raunio 1999, 340–342.)

Sekä laadulliset että määrälliset aineistot asettuvat tutkimuksen teemojen mukaisesti kategorioihin, jotka määrittelevät sen, mistä puhutaan, mutta puheen tavat, muodot ja sisällöt ovat vapaat. Sekä tekstimuotoon saatettu puhe että määrälliset aineistot kertovat omaa kieltään samoista aiheisällöistä, mutta niiden lähestymistapa asiaan noudattaa omaa sisäistä logiikkaansa. Aineistoni muodostama kuva näyttäytyy siten kaleidoskooppimaisena ja muuttuu, kun aineistoja ja asetelmaa käännetään. Kokonaisuus muodostuukin lopulta näiden kaikkien kuvioden asettuessa suhteessa toisiinsa.

Poikkileikkaavat määrälliset aineistot ovat vain pieni, hetkellinen sirpale todellisuutta. Kun kyselyihin vastanneet ovat asettuneet lomakkeen ääreen vastatakseen asettamieni teemojen puitteisiin rajattuihin kysymyksiin, ovat he olleet samalla sidottuja myös omaan hetkelliseen mielentilaansa, ajatuksiinsa ja kokemusmaailmaansa. Aineistoa analysoidessani olen kaiken aikaa ollut vahvasti tietoinen, että muodostuva kuva on tuokionomainen ja jollakin toisella hetkellä vastaajien valinnat olisivat voineet olla toisenlaisia. Myös vapaus valita itse tärkeäksi katsotut aiheet olisi tuottanut toisenlaisen kuvan tapahtumaympäristöstä ja siinä elämisestä. Tästä huolimatta olen antanut kyselylomakkeen teemojen johdatella myös haastattelujen kulkua. Näin olen saanut sirpaleiseen, moniaineksiseen aineistoon yhteneväiset puonaiset langat, joiden avulla kokonaiskuva on mahdollista muodostaa.

Haastatteluaineistoni ovat ryhmäkeskusteluja, joten ne voidaan nähdä yhdellä kertaa koottuina yksilöhaastatteluina tai yhtenä ainutkertaisena kokonaisuutena, jossa yksilöt vaikuttavat toisiinsa, toistensa näkemyksiin, puhetapoihin ja asioiden esittämiseen. (Pietilä 2010, 215.) Tutkimuksessani olen tarkastellut haastatteluaineistoja ensisijaisesti kokonaisuutena, jossa paikalla olevat haastateltavat luovat kyläyhteisönsä tutkimusasetelmani asettamin ehdoin haastattelutilanteeseen. Kyläyhteisö on pienimuotoisena läsnä keskustelutilanteessa ja siten ryhmäkeskustelussa puhuu lähtökohtaisesti kyläyhteisö, joka muodostuu paikalla olleiden yhteisön jäsenten äänistä. Vain keskustelun rikkoutuessa, hajotessa moniääniseksi ja monitul-

kintaiseksi tai kantaessa ainoastaan yksinäisesti, saavat yksilöiden henkilökohtaiset näkemykset ryhmän ääntä suuremman painoarvon.

Laadullisten aineistojen keruuta ovat ohjanneet etukäteen määritellyt teemat arjen sujuvuuden rakentumisesta hallinnollisessa muutoksessa sekä osallisuudesta ja vaikuttamisesta liittyvät aineiston laajempaan teoreettiseen viitekehykseen. Teemat kuvaavat kaikki omilta suunniltaan modernin jälkeistä aikakauttamme. Postmoderni viitekehys määrittää sen, mikä teemoissani on tutkimuksellisesti mielenkiintoista ja merkityksellistä. Aineistojen tarkastelu on nähtävissä siten menetelmällisesti teorialähtöisen sisällönanalyysin raameissa. Tämä merkitsee sitä, että olen analyysissäni lähtenyt liikkeelle teoreettisesta viitekehyksestäni, joiden alle myös kyselyaineiston pohjana olevat tutkimusteeman asetuttavat. Teemoistani olevat osallisuus, toimijoiden välisten suhteiden rakentuminen sekä hyvinvoinnin turvaaminen kiinnittyvät tarkastelussani aikakautta kuvaavaan teoreettiseen näkökulmaan. Määrälliset aineistot antavat puolestaan taustoittavan kuvan teemoihin liittyvien kysymysten merkityksestä ja yleisyydestä tutkimusjoukossa.

Tutkimuksessani määrälliset aineistot toimivat taustatietoina, joiden avulla olen pyrkinyt hahmottamaan yleiskuvan tutkimukseni teemoihin liittyvien yksittäisten kysymysten ja ongelmien laajuudesta ja yleisyydestä. Laadulliset aineistot ovat puolestaan pääosassa. Niiden avulla olen tavoitellut syvempää kuvaa siitä, miten haastattelemani sivukylien asukkaat ovat omakohtaisesti ja yhteisesti kokeneet teemoihini liittyvät ilmiöt arkipäivässään ja minkälainen liityntä asioilla on heidän yleisemmässä kokemusmaailmassaan yhteiskunnallisen muutoksen osalta. Aineistoni ovat siten puhutelleet minua vahvemmin laadullisista kuin määrällisistä lähtökohdista. Kokemukseni tutkimustyöstä on todentanut aineistojeni kautta sen, että määrällisten aineistojen välttäminen laadullisessa tutkimuksessa voi olla mahdollista, mutta määrällisessä tutkimuksessa voidaan aina väittää olevan mukana myös laadullinen osuus jo tutkijan päässä tapahtuvan ajatteluprosessin myötä (Töttö 2004, 9-11).

Pertti Tötön (2004, 9-11) mukaan puhe laadullisesta ja määrällisestä tutkimuksesta onkin erehdys, joka perustuu oletukseen kokonaisen tutkimuksen kaikkien piirteiden laadullisuudesta tai määrällisyydestä. Kahtiajako vaatiikin toisenlaisen jaon, vaikka tutkimusaineistot jaettaisiin sinänsä mielekkäällä tavalla laadullisiin ja määrällisiin aineistoihin. Sosiaalitieteellinen tutkimus voidaankin jakaa teoreettiseen ja empiiriseen analyysiin, jolloin teoreettinen analyysi perustuu aikaisempaan tutkimukseen ja tutkijan omaan aivotoimintaan ja empiirinen analyysi mittaustuloksiin ja/tai tekstiaineistoon. Tekstiaineisto ei kuitenkaan itsestään selvästi merkitse laadullista tutkimusta, sillä raja tässäkin hämärtyy esimerkiksi sen kautta, että tekstistä on mahdollista etsiä myös määrällisiä elementtejä.

Pidän myös mahdollisena ajatella, että tutkimukseni määrälliset aineistot numeerisen, eksaktilta faktalta vaikuttavan olomuotonsa vuoksi kertoisivat todellisuudesta jotakin ehdottoman varmaa tai tulkintani haastateltavien puheesta olisi ainoa oikea. Sekä tahalliset virheet että tahattomat erehdykset ovat yhtä mahdollisia myös

tutkimuskyselyihin vastanneille ja haastatteluihin osallistuneille. Myös tutkittavien vilpittömät mielipiteet ja näkemykset asioista voivat muuttua, ja aineistoni voisikin näyttää toisena hetkenä kerättynä toiselta, vaikka vastaajat ja haastateltavat olisivat samat.

Sen, että monenlainen on mahdollista, ei tarvitse merkitä sitä, että mikä tahansa on mahdollista. Metodisestikin voidaan siis tietyin ehdoin siirtyä relativismista pluralismiin ja säilyttää eri tavoin kootulla tiedolla tieteen asema. Tapaustutkimus tutkimusstrategiana sisältää jo lähtökohtaisesti mahdollisuuden tällaiseen ajatteluun siten, että tarkastelu voidaan sijoittaa tieteen kenttään. Tapaustutkimukselle ominaisena piirteenä on pidetty laadullisen aineiston etusijaa suhteessa tilastolliseen aineistoon. (esim. Flyvbjerg 2001, 82–83; Eriksson & Koistinen 2005, 4; Laine ym. 2007; 12). Olen myös omassa tutkimuksessani lähestynyt kohdettani ensisijaisesti laadullisen aineiston suunnasta.

Laadullisten aineistojeni analyysitavaksi olen valinnut teoriaohjaavan sisällön-analyysin. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 95–100; Yin 2011; Eskola 2015.) Sisällön luokittelua ovat ohjanneet pääkategorioina hallinnolliseen muutokseen, osallisuuteen ja arjen sujuvuuden muotoutumiseen liittyvät teemat, jotka kukin eri tavoin sisältävät kaikkiin tutkimuksessa käytettyihin aineistoihin. Määrällisillä aineistoilla on tutkimuksessa ilmiötä kuvaileva rooli. Ne osoittavat jonkin ilmiön yleisyyttä tai tarkentavat ilmiöön liittyviä yksityiskohtia, mutta eivät varsinaisesti osoita ilmiön olemassaoloa. Ilmiön nostaminen tarkastelun kohteeksi pohjautuuakin teoriaperustaan ja sen kautta muodostuneeseen käsitykseen siitä, mikä aineistoissa on tarkastelemisen kannalta merkityksellistä.

Tapaustutkimuksen mahdollisuuksien puhua tapauksen omat rajat ylittävästä ilmiöstä on nähty olevan riippuvaista siitä, millä tavoin teoria ohjaa tutkimusasetelmaa ja tutkimusprosessia (Peuhkuri 2007, 130–131). Teorian käsite ei kuitenkaan ole yksiselitteinen. Karkea jako teorioiden välillä on Robert K. Mertonin (1968, 39–72) jako kahteen kategoriaan: yleisiin teorioihin ja keskitason teorioihin, jotka on nimetty myös tutkimusteorioiksi (ks. Noro 2000, 321; Anttila 2005, 106; Peuhkuri 2007, 131). Ideaalitapauksessa tutkimusteoriat ja yleiset teoriat ovat Arto Noron (2000, 322) mukaan omia lajityyppejään, mutta tarvitsevat toisiaan. Kolmas, tutkimukseni kannalta tarkastelemisen arvoinen teorioiden kategoria on Noron (2000, 321–329) Mertonin jaotteluun lisäämä aikalaisdiagnoosi, jota Zygmunt Baumanin tekstien on katsottu edustavan.

Jeffrey M. Paige (1999, 784–786) jakaa yleiset teoriat universaaleihin, ajasta ja paikasta riippumattomiin teorioihin sekä historiallisesti ehdollisiin, aikaan ja paikkaan sidottuihin teorioihin. Universaaleille teorioille tyypillistä on se, että ne kuvaavat ihmisen tai ihmisryhmien toiminnan lainalaisuuksia yleisesti. Historiallisesti ehdolliset teoriat voivat olla joko laajoja makrotason teorioita tai suppeammin tiettyyn aikaan ja paikkaan rajoittuneita mikrotason teorioita. Yleiset teoriat toimivat tutkimuksen viitekehyksinä, eivätkä liity välittömästi tutkimuksen tuottamaan em-

piiriseen evidenssiin. Niiden pohjalta valitaan käsitteet ja tyypittelyt, rakennetaan yleiset hypoteesit, rajataan tutkimuksen näkökulma ja etsitään tukea yleistämislle. Yleisinä teorioina tutkimuksessa voivat toimia esimerkiksi modernisaatioteoriat, jotka ovat samalla historiallisesti ehdollisia makrotason teorioita. (Paige 1999, 784; Noro 2000, 321; Anttila 2005, 106–107; Peuhkuri 2007, 131–132.) Timo Peuhkurin (2007, 133) mukaan tapaustutkimuksessa yleiset teoriat ovat pääsääntöisesti tietyyppisten tilanteiden jäsentämiseksi kehitettyjä teorioita ja siten historiallisesti ehdollisten teorioiden tapaan päteviä vain tiettyjen ehtojen toteutuessa.

Yleisten teorioiden lisäksi tutkimuksessa tarvitaan niiden pohjalta luotuja rajattuja tutkimusteorioita, joiden yhteys tutkimukseen on välittömämpää. Noron (2000, 321) mukaan tutkimusteoriat muodostetaan tutkimuksen tuottaman empiirisen evidenssin pohjalta ja samalla ne ovat juuri niitä teorioita, joilla tuotettuja tutkimusaineistoja tulkitaan. Ne kattavat kaikki ne käsitteelliset konstruktiot, joita empiirisessä sosiologiassa kehitellään ja käytetään yksinkertaisista käsitteellisistä luokituksista ja typologioista moniulotteisiin ideaalityyppeihin ja teoreettisia termejä sisältäviin kausaalisiin hypoteeseihin. Tutkimusteoriat rakentavat sillan empirian ja yleisten teorioiden välille ja luovat tutkimukselle selvitystutkimusta vanhemman tieteellisen pohjan. (Noro 2000, 321; Anttila 2005, 111–112; Peuhkuri 2007, 131–132.) Robert K. Mertonin (1968, 68, 39–72) mukaan tutkimusteoriat poikkileikkaavat makro- ja mikrososiologisia kysymyksenasetteluja.

Yleisten teorioiden ja tutkimusteorioiden lisäksi Noro (2000, 323) nostaa tarkastelun kohteeksi vielä kolmannen teoriatyyppin, jonka hän nimeää aikalaisdiagnoosiksi. Käsite on sisällöllisesti osittain kiistanalainen, sillä kaiken hyvän sosiologian voidaan toisaalta väittää pitävän sisällään myös aikalaisdiagnoosia ja toisaalta yleisten teorioiden ja tutkimusteorioiden voidaan katsoa riittävän sosiologisen tutkimuksen panokseksi. Teorian luokitteluun aikalaisdiagnoosin kategoriaan voidaan myös tulkita teorian leimaamiseksi tieteellisesti vähempiarvoiseksi, muulle yleisölle kuin tiedeyhteisölle suunnatuksi. Tämän muulle yleisölle suunnatun leiman ovat saaneet postmodernin ajanhengen tarkastelijat Anthony Giddens sekä Zygmunt Bauman (Anttila 2005, 115).

Taulukko 2. Teoriatyypit. (Paige 1999, 784–786; Noro 2000, 321; Peuhkuri 2007, 131–132.)

yleiset teoriat tutkimuksen viitekehyksiä	<i>universaalit teoriat</i> ajasta ja paikasta riippumattomia	<i>historiallisesti ehdolliset teoriat</i> aikaan ja paikkaan sidottuja
tutkimusteoriat	yleisten teorioiden pohjalta luotuja rajattuja teorioita, joilla yleistä teorioita välittömämpi yhteys tutkimukseen	
aikalaisdiagnoosit	yleisten teorioiden ja empirian synteesejä, joiden yhteys empiiriseen aineistoon yleisiä teorioita väljempi	

Noron (2000, 324, 328–329) mukaan aikalaisdiagnoosille ominaista on näkemys, ymmärrys, oivallus tai visio jostakin ajassa olevasta, vielä aavistuksenomaisesta. Aikalaisdiagnoosin toimivuuden tärkein kriteeri lukijan ja tulkitsijan kannalta onkin se, onko se antanut uusia näkemyksiä vai ei. Aikalaisdiagnoosit ovat usein avoimen normatiivisia, poliittisia ja kantaa ottavia. Niiden tieteellisyys voidaan myös kiistää, sillä niiden vaara empiirisen evidenssin tulkinnassa on niiden taidossa lumota tulkitsija löytämään aineistostaan juuri sen, minkä diagnoosi on jo sanonut. Aikalaisdiagnoosin paikka tieteellisessä tutkimuksessa voi kuitenkin olla sen heuristisessa merkityksessä tutkimusteorioiden kannalta, sillä se saattavat virittää uusia kysymyksenasetteluja tai pysähdyttää miettimään vanhojen rutiinivastausten arvoa. Näen myös oman tutkimukseni eräänlaisena aikalaisdiagnoosiin perustuvana ajankuvana, jonka antina voi olla pienten, sirpaleimaisten ja paikallisten tapahtumien paljastava merkitys isompien valtakunnallisten tai jopa globaalien muutosten tulkinnassa. Muutoksen suunnat ja merkitykset voivat olla yhteneväisiä, vaikka konteksti on toisenlainen ja mittakaavat nyt tutkimuksen kohteena olevien sivukylien elämää laajempia.

1.4 ajassa ja paikassa

Tutkimuksen teemoja yhdistävänä tekijänä on muutos, joka liittyy sekä rakenteisiin että rakenteiden välityksellä toimijoiden suhteisiin. Monissa yhteyksissä muutos on todettu ajallemme tyypilliseksi ominaisuudeksi ja sen on sanottu korvanneen pysyvyyden siinä määrin, että muutos on juuri se tekijä, joka tekee ajastamme erilaisen muihin ajanjaksoihin verrattuna (esim. Beck 1990, s. 21). Muutos on yhteiskuntatieteissä ollut eräs vanhimmista tutkimuksen ja mielenkiinnon kohteista ja muutoksen ymmärtämistä on pidetty esimerkiksi sosiologian keskeisenä tehtävänä (Blom 2003, 11; Melin & Nikula 2003, 253).

Tutkimus on tuottanut muutokseen ja muutoksen käsitteeseen monenlaisia sisältöjä ja lähestymistapoja ja siihen on liitetty paradoksaalisesti myös pysyvyys – joskus jopa kiinteämmin kuin pysyvyyteen itseensä. Yleistä on todeta vain muutoksen olevan pysyvää, mutta pysyvyys voi kytkeytyä muutokseen myös implisiittisemmin, mikäli joko tietoisesti tai tiedostamatta oletamme muutoksen tuloksena syntyvän jotakin samankaltaista kuin ennen muutoksen käynnistymistä. Tämä uudelleen syntyvä samankaltaisuus sisältää väistämättä yhtymäkohdan jatkuvuuteen ja pysyvyyteen, mikä puolestaan pyyhkiä muutoksen enemmän tai vähemmän taustalle ja näkymättömiin. Ulrich Beck (1990, 21) näkee kytkennän yhteiskunnallisen pysyvyyden triviaalina pitämisen ja luonnon muuttumattomaksi kokemisen välillä. Vaikka oma aikamme on korvannut pysyvyyden muutoksella, oletamme silti helposti, että kaiken muuttuessa pysyvästi, pysyy kaikki kuitenkin ennallaan.

Tutkimuksessa tarkastelen hyvinvointipalveluita erityisesti arkielämän turvallisuuden näkökulmasta. Nostan turvallisuuden esiin henkilökohtaisena kokemukse-

na, joka ilmenee sekä ajassa että tilassa. Aikaperspektiivi on menetelmästä johtuen lähtökohtaisesti pistemäinen, mutta tila ulottuu sekä fyysisesti että sosiaalisesti henkilön kotiympäristöstä ja lähipiiristä aina koko maata kattavaksi. Sosiaalisessa mielessä tilan ulottuvuus voi olla yksilön osalta jopa laajempi, sillä läheinen määrittäyty lähtökohtaisesti paitsi fyysisen, myös emotionaalisen läheisyyden mittapuun kautta.

Jokainen ihminen on sekä fyysisesti että emotionaalisesti kiinnittynyt aikaan, tilaan ja sosiaalisiin verkostoihin tavalla tai toisella. Ihmisen sosiaalinen todellisuus muodostuu tässä kudelmassa tavalla, jota on vaikea hahmottaa ja jonka epämääräisyydestä on haasteellista saada kiinni. Sosiaalisen käsite kytkee yksilön toisiin yksilöihin, yhteisöihin ja yhteiskuntaan. Sosiaalinen käsitteenä elää ja muuntuu tilanteen ja olosuhteiden mukaan ja saa erilaisia merkityksiä ja arvotuksia sen mukaan, kuka ja mistä kulmasta käsitteen sisältöä pyrkii tavoittamaan. Tutkimuksessani käsite kiinnittää kuvitteellisella sisäkehällä sijaitsevan yksilön ulospäin laajenevin kehin omaan perheeseensä ja lähipiiriinsä, naapurustoonsa, kyläyhteisöön sekä lopulta omaan kotikuntaansa, jotka muodostavat sen sosiaalisen verkoston, joka yksilön arkea tutkimuksen asetelmassa määrittää.

Muutos ilmiönä koskettaa ihmisen itsensä ohella kaikkia näitä kiinnittymisen osatekijöitä omalla intensiteetillään sekä eriaikaisesti että samanaikaisesti. Tutkimuksen asetelmassa tarkastellaan erityisesti rakenteiden muutosta, joka tällä hetkellä on leimallista ajalle. Rakenteiden muutos on kuitenkin sekä tilan että ajan osalta miellettäviissä vahvasti irralliseksi ja erilliseksi yksilöinä ja yhteisönä toimivien kyläläisten tilaa ja aikaa koskettavasta muutoksesta. Yksilöiden aika ja rakenteiden aika kohtaavat toisensa suhteellisina, sillä sama yhteiskunnallinen tilanne merkityksellistyy eri ikäpolville eri elämänvaiheen kautta (Urponen 1997, 74, 83). Yhteiskunnalliset prosessit etenevät myös alueittain eri tahdissa ja niiden ilmenemismuodot voivat vaihdella maan eri osissa (Vartiainen 1997, 85). Silti sekä organisaatioiden ja rakenteiden että yksilöiden aikaan liittyvillä muutoksilla on vahva sidos toisiinsa sosiaalisessa ulottuvuudessa.

Anneli Pohjola (1991, 250) kirjoittaa Sosiologia -lehden artikkelissaan ajan käsitteilyn ongelmallisuudesta muutosta tutkittaessa. Hän toteaa tyyppilliseksi sen, että ilmiö karkaa tutkijan käsistä jo ennen kuin tutkija pystyy sitä hahmottamaan. Tämä ongelma on tuntunut erityisen läheiseltä, kun olen pyrkinyt ottamaan haltuun tutkimukseni keskeistä teemaa, muutosta. Asetelmani on poikkileikkausmainen ja viipaloi siten ajan tietystä katkaisukohdasta juuri Pohjolan esittämällä tavalla. Aika on siten saattanut hyvinkin nopeasti kulkea ohitse kyselyiden ja haastatteluiden senhetkisessä tilanteessa esitetyistä vastauksista ja mielipiteistä. Arvioitavana on myös ollut kysymyksiä, joissa aika ja muutos ovat kiinteästi sisäänkirjoitettuja. Keskeisin näistä kysymyksistä on kyläläisten näkemys kuntaliitoksen vaikutuksista, joka on muutoksena aikaa vievä prosessi ja näyttää hetkellisesti pysäytettynäkin eri ajankohdassa erilaiselta. Muutos ja aika siis hämmentävät tutkimusasetelmaani monella tasolla, monelta suunnalta ja kaiken aikaa.

Aikaan liittyvien kysymysten ongelmallisuudesta huolimatta en ole kuitenkaan täysin voinut sivuuttaa kysymystä ajasta muutosteeman keskeisyyden vuoksi. Olen omassa ajattelussani sen sijaan päätenyt sitoutumaan näkökulmaan, jonka mukaan muutos voidaan nähdä liikkeenä, siirtymänä tilasta toiseen. Tämä ehkä karkeastikin yksinkertaistettu ajattelutapa juontaa juurensa aristoteeliseen ajatteluperinteeseen, jossa muutosliike on olennaisesti sidoksissa aikaan ja aika muutokseen. Ajan pysähtyminen siis pysäyttää muutoksen ja kaiken liikkeen lakatessa myös ajan kulun havaitseminen ja mittaaminen käyvät mahdottomiksi. (Aristoteles ym. 1992, 84–89; Knuutila 2000, 17.) Tästä kiinteästä ajan ja liikkeen välisestä suhteesta seuraa loogisesti se, että tutkimuksen poikkileikkausmenetelmä hävittää tutkimuksesta myös ajan, joka on tavalla tai toisella palautettava takaisin, jotta myös muutoksesta tulee havaittava ilmiö.

Aikaan takaisin kiinnittymisen mahdollistavat jossakin määrin aineistot, jotka muodostuvat kaupungin asiakirjoista, sillä niiden avulla on mahdollista tarkastella mahdollista tapahtunutta muutosta tai muuttumattomuutta aineiston pistemäisten muodostumien välillä. Ajan takaisinpalauttajiksi olen tulkinut myös esimerkiksi haastatteluaineiston spontaanit ilmaisumuodot, joissa haastateltavat kuvaavat ajan kulumista tietyin sanavalinnoin. Esimerkkinä aikaperspektiivistä puheessa toimii aikamuodon lisäksi mm. enää –käsite, joka ilmaisee jonkin asian tai asiantilan muutosta menneen, nykyisen ja tulevan välillä. Ajan esiin nostaessaan se saa myös puheessa käsiteltävän asian muutosliikkeeseen; paradoksaalisesti kaikki on yhtä aikaa sekä muuttunutta, muuttuvaa että pysähtynyttä:

Ihmiset on lannistunu, ne arvelee, että ei se kannata enää taistella tuulimyllyjä vastaan. Ei se siitä muutu. (MM4.¹)

Toinen aikaan ja muutokseen liittyvä ongelma liittyy siihen, että kaikki arkielämässä ajassa tapahtuva muutos on sidoksissa kiinteästi johonkin paikkaan. Paikka voidaan myös kiinnittää pistemäiseksi ja sivuuttaa siten sen suhde aikaan, mutta viimeistään silloin, kun tarkasteluun tulee mukaan välimatka, tulee mukaan ulottuvuus, jota voidaan mitata myös ajan –käsitteen avulla. Tutkimukseni kohteena olevat, kaupungin keskustaajaman ulkopuolella sijaitsevat kylät tutkimuskohteena sisältävät sisäänrakennetun ajatuksen välimatkasta ja etäisyydestä. Riippumatta siitä, mielletäänkö keskipisteeksi tutkimuksen kohteena oleva kylä vai kaupungin keskustaajama, on asetelmassa mukana aina jotakin, mikä on täällä ja jotakin mikä on tuolla tai siellä. Nämä käsitteet ilmenevät myös tutkimushaastatteluissa abstraktioasteeltaan vaihtelevina. Tila ja välimatka voivat sekä yhdistää, että etäännyttää:

1 Haastateltavien koodaus: MM= Meltaus, mies; MN=Meltaus, nainen; JM=Jaatila, mies; JN=Jaatila, nainen. Kirjainkoodin perässä numero, joka osoittaa puhujan ensimmäisen puheenvuoron järjestyksen ryhmässä.

Silloin, kun yläaste oli vielä täällä, niin sehän oli, että ne tämän alueen nuoret, ne tapasivat sitten täällä koulussa ja olivat sillai, että se silleen pysy. Mutta sitten kun ne nyt on Sinetässä, ja siellä tulee, ne on niin laajalta alueelta ne oppilaat. Niin sitten se tahtoi jäädä se yhteydenpito, kun ei ollu muuta kuin kouluaikana. (MNI.)

Tähän vaikuttamiseen sitten, vaikka muutamia näitä valtuutettuja tunteekin, niin jotenkin tuntuu, että ne päätökset kuitenkin tehdään siellä. Se on se vahvempi ääni siellä, keskustelevat ja neuvottelevat keskenään siellä, ei siinä edes yksittäisen valtuutetun ääni tunnu paljon vaikuttavan. Semmonen kuva on, en tiä sitten onko se totta. (MMI.)

Humanistisessa maantieteessä paikalla tarkoitetaan tilaa, johon ihminen liittää merkityksiä omassa elämismaailmassaan. Paikka ei siten määriy objektiivisena faktana, vaan muodostuu ihmisen kokemusten ja inhimillisten tulkintojen kautta merkityssisältönsä saavana ilmiönä. Tuttuus ja rutiininomaisuus, eläminen jossakin sinänsä neutraalissa tilassa tekee siitä subjektiivisen paikan. Ympäristö, jossa eletään, ei elämisen myötä osaksi kokemusmaailmaa muuttuessaan enää voi siten pysyä objektiivisena, ihmisen ulkopuolisena tilana. Kun kokemus tiettyyn paikkaan kuulumisesta syntyy, tulee paikasta myös osa ihmistä itseään. Vieras ympäristö muuttuu tutuksi ja omaksi, ja siihen alkaa usein sisältyä ajatus turvallisuudesta. Tämä ei poista sitä, että ihmisten kokemusmaailmoissa voi olla myös pelon paikkoja, elettyjä tiloja, joihin liittyy kokemus turvattomuudesta. Kokemus ympäristöstä muotoutuu myös osallisuuden tai sivullisuuden kautta. Osallisuuden kokemus kiinnittää ympäristön paikkana osaksi kokijaa itseään, kun taas sivullisuuden kokemus tuottaa ulkopuolisen tarkastelijan, joka havainnoi ympäristöä tilana ilman henkilökohtaista suhdetta siihen. Osalliselle ympäristöstä muodostuu identifioitumisen kautta osa omaa itseä, kun taas sivullinen ei koe samaistumisen ja juurtumisen tunnetta suhteessa ympäristöön. (Esim. Haarni ym. 1997, 16–18; Relph 1976, 49–62.)

Kuten Ilkka Pyy (2009, 50) toteaa, kuntaa voidaan pitää keskeisenä paikan olomuotona, mutta ei silti ainoana tai merkitysyhteydeltään intensiivisimpänä. Kuntaan liittyy myös kotia koskevia mielle yhtymiä, joilla on jopa juridista merkitystä erityisesti kotikuntalain (11.3.1994/201) kautta. Kotikuntalaki määrittää kotikunnan kiinteästi henkilön asuinpaikan sekä sosiaalisten sidosten ja suhteiden kautta. Lain 2 §:n mukaan henkilön kotikunta on lähtökohtaisesti se kunta, jossa hän asuu. Vastasyntyneen lapsen kotikunta on se kunta, jossa hänen äidillään on kotikunta lapsen syntyessä. Jos henkilöllä on käytössään useampia asuntoja tai jos hänellä ei ole käytössään asuntoa lainkaan, hänen kotikuntansa on se kunta, jota hän perhe-suhteidensa, toimeentulonsa tai muiden vastaavien seikkojen johdosta itse pitää kotikuntanaan ja johon hänellä on edellä mainittujen seikkojen perusteella kiintein yhteys. Jos henkilön omaa käsitystä kotikunnastaan ei ole voitu selvittää, hänen

kotikuntansa on se kunta, johon hänellä on katsottava olevan kiintein yhteys asumisensa, perhesuhteidensa, toimeentulonsa ja muiden vastaavien seikkojen johdosta.

Koti paikkana merkitsee yleisissä mielikuvissa suojaa, lämpöä, turvallisuutta ja yksityisyyttä. Koti yksityisenä paikkana on myös rajakohta erilaisille osallisuuden toteutumistavoille ja yhteisöllisyydelle. Se, miten vahvasti ihminen kiinnittyy kotiinsa ja kiinnittää kotinsa osaksi kotikyläänsä, kotikuntaansa tai kotimaatansa, on sekä yksilöllistä että kulttuurisidonnaista. Kiinnittyminen kietoutuu myös sidoksiin ajan kanssa, sillä sen intensiteetti voi vaihdella sekä yksilöllisen elämäntilanteen ja iän myötä että aikakaudelle ominaisten ajatustapojen mukaan. (Granfelt 1998; Pyy 2009, 50.)

Ajan ja tilan yhteenkietoutumisella on myös erityistä merkitystä tutkimuksen viitekehystenä olevassa modernisaatiokehityksessä. Zygmunt Baumanin (2002, 16–17) mukaan moderni aikakausi alkoi, kun aika ja tila erotettiin toisistaan ja käytännön elämästä ja teoretisoitiin toisistaan riippumattomiksi strategian ja toiminnan kategorioiksi. Modernista ajasta tuli ase tilan valloittamisessa ja ajan ja tilan välisessä kamppailussa tila sai jäykän, taipumattoman ja liikkumattoman puolustautujan roolin ja aika puolestaan otti aktiivisen, hyökkäävän, valtaavan ja kolonisoivan voiman roolin. Modernin aikakauden vallan ja hallitsemisen tärkeimpiä välineitä olivat nopeus sekä aiempaa tehokkaammat liikkumiskeinot. Modernin aikakauden ajan ja tilan erottamisen tunnusmerkkeinä voidaan tutkimuksen näkökulmasta pitää erotelua, jossa kaupungin hallinto mieltyy tilaan sidottuna, vakaana koneistona, joka eri tavoin määrittää ympäröivän alueen asukkaiden ajassa vaihtuvia mahdollisuuksia kuntalaisina ja palvelujen käyttäjinä. Myös maaseudun määrittämistä pysyväksi, muuttumattomaksi ja vakaaksi idylliksi, jota aika ei muuta tai joka ei pysähtyneenä kykene seuraamaan aikaansa, voidaan pitää merkinä moderniin ajatteluun pohjautuvasta ajan ja tilan toisistaan erottamisesta.

Doreen Massey (1994; 1995; 2008, 56–64) on kritisoinut ajattelutapaa, jossa yhteiskunta mielletään kaksi- tai kolmiulotteiseksi, ajan läpi liikkuvaksi viipaleeksi. Tällöin aika ja tila irtaantuvat toisistaan ja tila ilmenee staattisena, ajasta riippumattomana elementtinä ja aika tilasta riippumattomana liikkeenä. Masseyn mukaan (mt.) aikaa ja tilaa ei kuitenkaan voi käsitteellistää vastakohtiksi tai toisen puuttumiseksi, vaan toisiinsa liittyviksi, tila-ajan muodostaviksi suhteiden konstruktioksi. Keskeistä tilassa ovat sosiaalisten ilmiöiden, toimintojen ja suhteiden tilallinen muoto ja suhteellinen tilallinen sijainti. Sosiaaliset suhteet voivat tilassa levittäytyä kaikkiin ulottuvuuksiin intiimin paikallisen sekä globaalin välillä sekä vaihdellen eri aikoina. Sosiaalisten suhteiden ja tilallisuuden välisen suhteen muoto vaihtelee myös yhdenmukaisista järjestelmistä sellaisiin, joissa tilallinen muoto ei johdu suoraan sosiaalisista suhteista.

Ajan ja tilan yhteenkietoutuminen ilmenevät myös Baumanin (Bauman & May 2001, 109–112) pohdinnassa ajan ja tilan kutistumisesta toisistaan suoraan riippuvaisina ilmiöinä. Mahdollisuus liikkua nopeasti on lyhentänyt matkan pituutta

mielikuvissamme ja olemme myös tulleet tilanteeseen, jossa informaatio ei enää tarvitse kuljettajakseen liikkuvaa ihmistä. Näin myös tieto on kiinnittynyt kutistuvaan tilaan aiempaa erikoislaatusemmalla tavalla; toisaalta se saavuttaa kaukaisetkin tilat ja paikat nopeammin, mutta toisaalta se myös rikkoo tarvetta ylläpitää rajoja ja johtaa siten uudenaiseen tilaan ”arvon alenemiseen” (*devaluation of space*). (Bauman & May, mt.) Yhteisöllisyyden näkökulmasta tämä merkitsee sitä, että yhteisöiden ei tarvitse enää olla paikkaan sidottuja, kun fyysinen läheisyys ja kommunikaation määrä yhä vähemmän määrittävät toisiaan.

Baumanin notkeaksi moderniksi kutsumassa modernin jälkeisessä ajassa tilan valtaaminen ja hallitseminen ei enää ole merkityksellistä, sillä tilaa ja paikkaa on mahdollista vaihtaa helposti ja nopeasti. Liian tiukka ote ja pitäytyminen keskinäisissä sitoumuksissa saattaa osoittautua vahingolliseksi ja uusia mahdollisuuksia löytyy muualta. Tarpeen ei ole enää massiivisten tehtaiden, rautateiden ja öljynporauslauttojen rakentaminen ja omistaminen mahdollisimman pitkään, vaan voittoa tuottaa nopea omaisuuden ja tavaran kiertäminen sekä vanhentumisen, vanhan polkuhintaan myymisen ja uuden tilalle hankkimisen nopeus. Jotta valta voisi vapaasti liikkua, maailmasta pyritään poistamaan esteet, rajamuurit ja valvontapisteet ja kaikista sosiaalisten siteiden tiheistä verkostoista erityisesti tietyille alueille paikantuneina tulee Baumanin mukaan tieltä raivattavia esteitä. (Bauman 2002, 22–23.)

Maria Kujala (2008, 95) kuvaa modernia ajassa, tilassa ja paikassa luonteeltaan objektiivisena, pysyvänä ja yhteisöllisenä. Tulevaisuus on modernille tuntematon, anonyymiydessään arvaamaton ja sen vuoksi modernin on suunniteltava ja varauduttava siihen kaikin keinoin. Kokonaisuus hahmottuu hajottamisen ja hallitsemisen elementtien kautta ja turvallisuuden tunne syntyy tilanteissa, joista on onnistuttu eliminoimaan yllätykset ja sattumanvaraisuudet. Tärkeäksi muotoutuu ihmisuhteiden, työ- ja asuinpaikan, aseman, minäkuvan ja maailmankuvan, nimien ja käsitteiden, teorioiden ja palvelun kohteiden, suunnitelmien, esityslistojen, ohjelmakokonaisuuksien sekä strategioiden pysyvyys. Modernin ajallinen näkökulma kulkee isoina aaltona, suurina linjoina ja näyttävänä, varmaksi vakuutettuina valtavirtoina ja samalla se torjuu kaiken pieninä puroina kulkevan tiedon ja uuden symbolit sekä kaikenlaisen keskustelemisen. Näin määritelty moderni tarjoaa siis mallin, joka on joko hyväksyttävä sellaisenaan tai torjuttava ilman ääneen lausuttavissa olevaa vastarintaa.

Postmodernin ominaisuus, jatkuva liike, estää puolestaan aikaan ja paikkaan kiinnittymisen sekä samalla sitoutumisen mihinkään, keneenkään tai mitenkään. Tavoitteena onkin, että nykyhetki ei sido tulevaisuutta, eikä menneisyys nykyhetkeä. Postmoderni on siten kiinni ainoastaan tässä hetkessä ja on turhaa pohtia, mitä vaikutuksia nykyhetki mahdollisesti tuottaa tulevaisuuteen ja aikaan, jota emme kuitenkaan voi kokea. Myös tämän hetken tieto on tulevaisuudessa jo lähtökohtaisesti riittämätöntä (Bauman 1996, 184–185; Kujala 2008, 106.) Yhteistä ymmärrystä onkin tavoiteltava hetkellisesti, tietyssä ajassa ja paikassa. Näin se koostuu Kujalan

(2008, 104) mukaan autenttista, aidoista ja yhtä oikeutetusta ja kokonaisuudelle oman lisäarvonsa antavista näkökulmista ja jokaisen läsnäolijan osallisuudesta kyseiseen kokemukseen ilman erilaisten tulkintojen kilpailua toistensa kanssa.

Ajassa, paikassa ja tilassa tapahtuva muutos jauhaa aikakaudestamme sirpaletta, joka järjestäytyy jatkuvasti uudelleen kuten lasinsirut kaleidoskoopissa. Muodostuva kuva on aina uusi, ennakoimaton ja tuokionomainen. Elämme sirpaleaikaa, mutta silti meitä sitovat fyysisen maailman muuttumattomat lainalaisuudet, joista tutkimuksen näkökulmasta oleellisin on paikan käsite. Tutkimukseni kylät ovatkin ajan lisäksi sidottuja paikkaan, eli sijaitsevat pinta-alaltaan laajan hallinnollisen alueen, Rovaniemen kaupungin, laitamilla. Maantieteellinen välimatka kaupungin keskustasta on näihin kaupunginosiksi kuntaliitoksessa muuttuneisiin kyliin noin 40–60 kilometriä, minkä voi olettaa tekevän kylissä asuvien elämästä omalla tavallaan erilaista kuin kaupunkikeskuksessa asuvien elämästä. Jouni Häklin (1997, 37) mukaan karttakoodinaatit ja tilastotieto ovat myös yhdysside poliittis-hallinnollisen toiminnan ja tieteen välillä. Sekä kartografiset tiedot että niihin kytkeytyvät erilaiset tilastot vaikuttavat myös kaupunkisuunnitteluun sekä päätöksentekoon. Pitkät välimatkat ja vähäinen asukasmäärä suuntaavat päätöksentekijän ajatuksenkulkua toisin kuin tieto kaupungin lähialueen kasvavista asukasmääristä.

Karttojen ja tilastojen valossa sekä Meltauksen alueen että Jaatilan alueen kylät ovat tulkittavissa reuna-auleiksi, kaupungin syrjämiksi ja pienen väestömääränsä vuoksi asuinalueina marginaalisiksi. Marginaali, syrjäytyminen, syrjässä olo ovat käsitteinä kaikki suhteellisia, sillä ne vaativat vastapainokseen keskiön, mukaan pääsemisen, jossakin mukana olemisen. Se, mikä kulloinkin määritetty keskiöksi, on olennaisesti valtaan ja vallankäyttöön liittyvä kysymys. Se, jolla on riittävästi valtaa muihin nähden, voi määritellä itsensä keskiöön. Vallasta luopuminen tai vallan menettäminen merkitsevät myös keskiön siirtymistä kohti toista tai muuta ja samalla välimatkan lyhenemistä marginaalin suuntaan.

Myös marginaalissa on omat keskiönsä ja reuna-alueensa. Marginaali on Lars Svedbergin (1995) mukaan eräänlainen välitila, jossa ei olla pysyvästi, vaan josta joko palataan takaisin keskukseen tai pudotaan kokonaan ulos syrjäytyneisyyteen. Marginaalissa olevalla on sidoksia sekä keskukseen että periferiaan. (Svedberg 1995; Granfelt 1998, 80.) Kuten Riitta Granfelt (1998, 87) toteaa, marginaaleista löytyy myös yhteisöllisyyttä. Ongelmana ei siten välttämättä olekaan yhteisöjen puute, vaan se, että niiden suhde valtakulttuuriin ei lisää toimintakykyä ja mahdollisuuksia oman aseman parantamiseen.

Tuula Helneen (2002, 25) mukaan kysymys syrjäytymisestä hahmottuu eritavoin marginalisaation ja eksklusion käsitteitä käytettäessä. Marginalisaation käsitteen taustalla on latinankielinen sana *margo*, joka merkitsee reunaa sekä joskus myös rajaa. Käsite marginalisaatio pitää siten sisällään ajatuksen kohteiden reunalle ajamisesta tai ajautumisesta, mutta silti alueen sisällä pysymisestä. Eksklusio puolestaan tulee latinan kaksiselitteisestä verbistä *excludo*, joka merkitsee joko jonkin ulkona

jo olevan siellä pitämistä tai sisäpuolella olevan työntämistä ulos. Tutkimuksessani tarkastelen marginalisaatiota erityisesti spatiaalisena, tutkimieni kylien maantieteelliseen sijaintiin liittyvänä kysymyksenä.

JM1: Ei se ole, ei se ole se kaupunkikaan loppujen lopuksi jos aatellaan, niin...

JN1: Ei sen kummempi.

JM1: Ei, paljon yksinäisempi paikka.

JN1: Ja sehän on neljän seinän sisällä siellä. Me päästään ulos ovesta, kun lähetään ja haistellaan raitista ilmaa ja...

JM1: Kuullaan luonnon ääniä ja saahan seurata linnun...

JN1: Ja linnut laulaa.

Tutkimukseni kylät ovat kaupungin hallinnollisessa kokonaisuudessa sekä tilasto- että karttakonstruktoita. Häklin (1997, 37–38) mukaan näkemys, jonka mukaan tilastot ja kartat ovat ainoastaan informaation välittäjiä, on sekä historiallisesti kestämaton että tietoisien epäpoliittinen. Tilastot ja kartat voidaankin tulkita myös yhteiskunnan hallitsemispyrkimysten ohessa syntyneiksi, institutionaalisiksi tietomuodoiksi, jotka edustavat poliittis-hallinnollista maailmankuvaa ja piirtävät maailmasta kuvia nimenomaan politiikan ja hallinnon tarpeisiin. Baumanin (1996, 80) toteaa olemassaolon tulevan moderniksi, kun sitä luodaan ja ylläpidetään yhteiskuntasuunnittelun avulla. Juuri tarve harjoittaa yhteiskuntasuunnittelua on tehnyt valtiosta modernin. Arkinen elämismaailma on kuitenkin myös modernin maailman todellisuudessa aina ollut moniulotteisempi kuin tilastojen ja karttojen avulla esitetty maailma. Keskeinen hallinnollisesta päätöksentekoa komplisoiva kysymys onkin esimerkiksi se, että lakiin perustuvat oikeutemme kansalaisina ja yksilöinä eivät piirry karttaviivojen mukaan vaan niiden lähtökohtana on periaatteellinen, asuinpaikasta riippumaton yhdenvertaisuus.

Bauman (1997, 70–71) näkee pyrkimyksen erilaisiin ehdottomiin ja tarkkoihin rajanvetoihin ihmisyhteisöille ominaisena käyttäytymistapana. Keskeisin on jako ”meihin” ja ”muihin”, mutta tätä rajanvetoa uhmaa jatkuvasti kumpaankaan ryhmään kuulumaton ”muukalaisten” joukko. Baumanin (1997, 82, 86) mukaan ulkoinen olemus meihin ja muihin erottelemisen perusteena on vähentynyt ja alueellisen segregaatoin merkitys kasvanut. Äärimmillään alueellinen erottelu merkitsee eristettyjen alueiden muodostumista, mutta myös urbaanien asuinalueiden jakaminen vähemmän jyrkästi osa-alueiksi pohjaa samanlaiseen ajatteluun. Kun kaupunkien sisään muodostuu osa-alueita, joiden rajojen sisäpuolella asukkaat pääosin liikkuvat, todennäköisyys tiettyjen ja tietynlaisten ihmisten kohtaamiseen vähenee. Silti näidenkin alueiden sisällä liikkuu muukalaisten joukkoon kuuluvia ihmisiä. Turvallisin mielin voi kuitenkin olettaa, että nämä muukalaiset kuuluvat enimmäkseen samaan luokkaan. Tähän urbaaniin muukalaisuuteen ja muukalaisten joukossa kulkemiseen liittyy olennaisesti myös eräänlainen kohtelias tarkkaa-

mattomuus ja välinpitämättömyys, jolloin nähdään, mutta kuitenkin teeskennel-
lään, ettei katsota.

Siirtymävyöhykkeelle kuuluessaan muukalaisuus hämmentää myös marginaalin rajoja: jokainen on jostakin näkökulmasta tavalla tai toisella muukalainen ja samalla marginaalinen. Muukalaisen käsitteen kautta tulee näkyväksi tutkimuskohteena olevien kylien asukkaiden ja kaupungin hallinnon välisten suhteiden rakentumisen monisärmäisyys, sillä asetelmaan implisiittisesti piirretyt rajat eivät pysy kiinteinä ”meidän” ja ”heidän” välisinä rajoina, vaan asettuvat yhtä ongelmallisen muuntuviksi kuin muukalaisuus. Myös marginaalit ja keskiöt siirtyvät, sillä kyläläisten näkökulmasta kylä on paikkana keskeisempi kuin kaupungin keskusta ja hallinnon näkökulmasta tilanne näyttää vastakkaiselta.

Mikäli hallinnollisia rakenteita lähestytään muukalaisuuden käsitteestä käsin, on myös hallinnollisen muutoksen kautta yhdistynyt kaupunki hallintoyksikkönä ja kotikuntana muukalainen sekä entisille kaupunkilaisille että maalaiskuntalaisille tai vastakohtaisesti asukkaat muukalaisia uudessa kunnassa. Baumanin (1997, 81) mukaan nykyistä yhteiskuntaamme ja maailmaamme näyttävätkin enimmäkseen asuttavan muukalaiset ja sitä vaikuttaa leimaavan yleismaailmallinen muukalaisuus. Elämme muukalaisten keskuudessa ja olemme heidän joukossaan myös itse muukalaisia. Maailmamme on muotoutunut maailmaksi, jossa muukalaisia ei voida eristää tai pitää loitolla, vaan heidän kanssaan täytyy elää.

2 KYLÄLÄINEN KAUPUNKILAISENA...

2.1 Onko maaseutu

Rovaniemen kaupungin maaseudun kehittämisohjelma (KA6, 6) kuvaa paikallista maaseutua lounais- ja eteläosaltaan alavaksi viljely- ja metsämaiseksi, joka koilliseen ja kaakkoon mentäessä kohoaa jokivarsille tyypilliseksi metsäiseksi vaaramaiseksi. Asutus ja kylät ovat sijoittuneet nauhamaisesti jokien ja jokia myötäilevien maanteiden varsille. Suuret joet sivujokineen kulkevat maaseutualueen läpi ja luonnonympäristö metsineen, jokineen ja lukuisine järvineen ovat kehittämisohjelman tekstin mukaan rikkaus paikalliselle väestölle ja elinkeinoille. Kaupungin laajan pinta-alan ja pitkien etäisyyksien ohella nämä luonnonolosuhteet ja maisematekijät kuitenkin nähdään haasteena julkisen liikenteen toiminnalle ja palveluiden saavutettavuudelle.

Kehittämisohjelman teksti tukee mielikuvaa, jonka mukaan tutkimuskohteena oleva alue on harvaan asuttua ja maaseutumaista. Monika Lüthje (2005, 277–278) on tutkinut mielikuvaa maaseudusta erityisesti matkailun näkökulmasta ja eritelty aiheetta mukavuusmaisema –käsitteen avulla. Matkailun vetovoimatekijöitä maaseudun mukavuusmaisemassa ovat Lüthjen mukaan väljyys, luonto, autenttisuus sekä jossain määrin myös laadukkuus. Näillä kaikilla on omat, laajemmat merkityksensä siten, että väljyys kattaa vapauden, yksityisyyden, rentouden ja kiireettömyyden, luonto nämä samat sisällöt sekä lisäksi muun muassa esteettisen mielihyvän ja paikan tunnun. Näitä elementtejä ilmenee myös tutkimushaastattelujen kuvauksissa omasta kotikylästään asuinympäristönä:

H: Mikä se sitte pitää täällä kylällä?

JM2: No se tämä kaunis maisema ja Kemijokivarsi tuossa vieressä.

Lüthje (2005, 278–279) nostaa kuitenkin esiin myös sen, että maaseutu ei matkailijankaan näkökulmasta ole pelkkää mukavuusmaisemaa, vaan siihen liittyy vetovoimaisuutta heikentäviä tekijöitä. Näitä tekijöitä ovat fyysisen raatamisen uhka tai pakko, likainen ääni- ja hajumaisema, matkanteon vaivalloisuus. Samoja tekijöitä on haastattelujen perusteella läsnä myös asukkaiden arjessa.

MN1: Meillä aamulla pääsee menemään, mutta sitten illalla ei pääse takasin, kun ei kulje itäpuolta kun se yksi ainoa auto.

Epämukavaksi voidaan kokea myös esimerkiksi maaseudun rumuus ja ankeus, joka aiheutuu maaseudun autioitumisesta. Äärimmäisessä tapauksessa koko maaseutu voi olla matkailijalle epämukava, täysin turhan paikka, jolla ei ole myönteisiä piirteitä ja jonne ei ole mitään syytä matkustaa. (Lüthje 2005, 278–279.) Vaikka Lüthjen aineistoissa haastateltavien näkemykset maaseudusta muotoutuvat erityisesti matkailijaidentiteetin kautta, näen maaseutukuvan pysyvämpänä, yleisemmin tuotettuna asenteena ja matkailun mukavuusmaiseman kautta analysoidut maaseutukuvat siten yleisempinä maaseutuasenteisiin vaikuttavina mielikuvina (ks. myös Keskitalo-Foley 2004).

Mahdollisuuksien maaseutu – Maaseutupoliittinen kokonaisuohjelma 2014–2020 (2014, 12, 14) toteaa maaseudun olevan merkitykseltään tärkeä myös tulevaisuudessa erityisesti puhtaan ruoan, energian, veden ja muiden ekosysteemipalveluiden vuoksi. Maaseutupoliittikan ja maaseudun kehittämisen tärkeänä elementtinä pidetään ohjelmassa sitä, miten maaseudusta puhutaan ja millaista kuvaa siitä mediassa rakennetaan. Myönteisen maaseutupuheen arvioidaan vahvistuneen viime vuosina, mutta puheen todetaan julkisessa keskustelussa olevan usein yhä ongelmakeskeistä ja maaseudun ja kaupungin välisiä eroja korostavaa.

Ristiriitaista mielikuvaa maaseudun merkityksestä ja olemuksesta ilmentää myös Rovaniemen kaupungin maaseudun kehittämisohjelman edellä mainittu ilmaisu, jossa maaseutu nähdään yhtä aikaa asukkaiden silmin katsottuna mukavuusmaisemana, mutta kaupungin hallinnon ja palveluiden järjestämisen näkökulmasta vaivalloisena ja vaikeasti saavutettavana paikkana, joka tuottaa haasteita hallintojärjestelmälle.

Mielikuvissa maaseutu kylämaisemana näyttäytyy siis pitkälti kaksijakoisena. Toisaalta se voidaan kokea täytenä: auvoisena ja idyllisenä rauhan tyyssijana, jonne palaaminen onnellistaa kaupungin kiireessä arvonsa, identiteettinsä ja juurensa kadottaneen ihmisen. Toisaalta maaseutu voidaan mieltää masentavuutensa vuoksi aukkona kartalla: ankeana, autioituvana pakettipeltomaisemana, josta kaikki kynelle kykenevät ovat jo lähteneet kohti tulevaisuutta ja parempaa elämää. Myös tutkimushaastatteluun osallistuneet kyläläiset toivat esille sekä positiivisiin että negatiivisiin mielikuviiin liittyviä puolia omasta asuinympäristöstään. Erityisesti maisemien kauneus koettiin siinä määrin voimakkaana ja tärkeänä tekijänä, että se selitti asuinpaikan valintaa ja maaseudulla pysymistä syrjäisyyden kokemuksesta huolimatta.

JM1: Toiset tykkää pyöriä tuolla cityssä ja toiset tykkää olla täällä syrjässä.

JN1: Niin niin. Ja nauttia elämästä. Mie ainakin. Minusta tuntuu, että mikäs kauniimpaa on kun maaseudun tämmönen kevätkin. Nytkin tulossa on meille.

Maaseutuun ja maalla asumiseen implisiittisesti liittyvistä negatiivisista mielikuvista on puolestaan joskus houkutus kirjoittautua eroon ja pois – vaikka huumorin varjolla, kuten haastateltavat seuraavassa keskustelussa:

MN1: On siitä yhistymisestä ainakin se, että mie olen ainakin saanu taas sanoa, että mie olen kaupunkilainen.

MN2: No se. Mutta kun mieki sanoin viikonloppuna tuossa, että mie olen kaupungista, niin ethän sie mistään kaupungista ole. Mie, että olen olen mie.

Kaupunkikeskeisestä näkökulmasta harvaan asuttu maaseutu voikin olla eräänlainen tyhjä, asiayhteyteen kuulumaton kohta kartassa silloin, kun se on kartan katsojalle outo, vieras tai muuten merkityksetön. Baumanin (2002, 128) mukaan jokaisessa kartassa on omat tyhjät tilansa ja aukkonsa, vaikka ne sijaitsevatkin eri kartoilla eri paikoissa. Myös maaseudun mahdollinen tyhjyys kartalla on katsojan silmässä. Tyhjiä ovatkin paikat, joihin ei mennä, paikat joissa voi tuntea itsensä eksyneeksi ja epävarmaksi (Bauman 2002, 128). Tutkimuksellisesti tyhjinä näyttäytyvät myös paikat, joista asukkaiden vähyys estää tilastotietojen saamisen henkilöiden tunnistamisen vuoksi.

Myös ajalle tyyppilliset arvostukset ja kehityksen suunta voivat tuottaa erilaisille paikoille erilaisia merkityksiä ja tärkeysjärjestyksiä.

MM4: Mutta jos meillä on joku ongelma, niin meän on ihan turha täältä huu- taakaan. Meän äänihän ei edes kuulu sillai, kun tuossa keskustassa mitä on.

Kysymys hallinnollisten rakenteiden muutoksesta, palveluiden heikkenemisestä, hallinnon etäännyttämisestä sekä harvaan asuttujen alueiden tyhjenemisestä sekä asukkaista että palveluista liittyy omalla tavallaan kiinteästi yhteen myös karttakuvan kanssa. Kun Rovaniemellä kaupunki ja maalaiskunta yhdistyivät, maalaiskunta kirjoitettiin kartalta pois. Toinen kysymys on kuitenkin se, syntyikö karttaan aukkoja vai muodostuiko uuden kunnan kartasta yhtenäinen ja aukoton kokonaisuus kaikkien kaupunkilaisten, palveluiden ja asuinpaikkojen osalta myös kuvainnollisessa mielessä.

Rovaniemen maaseudun kehittämissuunnitelmassa (KA6, 5) Rovaniemen kartta erityyppisine alueineen piirtyy näin:

Kuva 1. Rovaniemen kartta, asuinalueet.

Rajausta kuvataan ohjelmassa seuraavalla tavalla:

Keskustaajaman ulkopuolelle on rajattu maaseutumaiset asuinalueet: Vitikanpää, Ojanperä, Paavalniemi sekä yritysalueet, joilla ei ole vakituista asutusta: kaupungin länsilaidalla ja keskustasta pohjoiseen mentäessä 4-tien pohjoispuolella olevat yritysalueet sekä Napapiirin matkailualueen liikekeskittymä. Tilastokeskuksen mukaan kaupungin asukasluku oli 31.12.2012 yhteensä 60 877 henkilöä, josta maaseutualueen väestö 10 688 asukasta, eli 17,6 % koko kaupungin asukasluvusta.

Eräänlaista tyhjiyttä tuottaa myös koettu palveluaukkojen muodostuminen. Haastateltavat kokevat, että heidän asuinympäristönsä oli näkyvämpi tässä suhteessa ennen kuntaliitosta. Asia ristiriitaistuu, kun kaupunkiasumisen etuina näyttäytyvät hyvät palvelut ja kuntaliitos on nyt tehnyt sivukylienkin asukkaista kaupunkilaisia ja sivukylien teistä ainakin kuvaannollisesti kaupungin katuja. Palvelut eivät kuitenkaan vastaa näiden mielikuvien tasoa.

MM2: Kyllä silloin maalaiskunnan aikana, niin nehan korjas kaikki liittymätkin.

MN1: Niin. Meilläkin korjattiin liittymä, vaikka meillä ei ole kuin pikku matka pihaan, niin siihenkin tuotiin.

MN2: Ja siinäkin se taas on. Ja eikö ne kadut pitäis olla, katujahan nämä on, eikä mitään teitä. Kaupunkiahan sitä ollaan, katujahan nämä on.

Myös palveluiden järjestämisen perusteita voidaan kuvata karttapohjalla:

Kuva 2. Rovaniemen kartta, aluelautakunta-alueet. (Rovaniemen kaupunki 2019.)

Rovaniemen maaseudun kehittämissuunnitelma (KA6, 6) selittää jakoa seuraavasti:

Aluelautakunta-alueet muodostuvat tilastollisista suuralueista siten, että Ounasjoen suuralue on jaettu Ylä- ja Alaounasjoen aluelautakunta-alueiksi ja Yläkemijoen tilastollisesta suuralueesta Oikarainen [alueen kylä] on jätettyynyt aluelautakuntatoiminnan ulkopuolelle.

Maaseutu mielikuvien kautta määriteltynä ei riitä pohjaksi mahdollisten kartta-aukkojen löytämiselle eli tutkimuksen kyläläisten arjen sujuvuutta ja osallisuutta

sekä kyläläisten ja kuntatoimijoiden suhteiden rakentumista koskeville problematisoinneille. Jotta tutkimuksellisesti olisi mahdollista tarkastella näitä kysymyksiä, on tarkennettava kuvaa siitä, mitä erityispiirteitä elämä maaseutumaisella kyläalueella sisältää. Kuva asiasta hahmottuu sekä muiden tutkimusten että kyläläisten haastattelujen ja kyselyvastausten avulla.

Määrittelyllisesti yksinkertaisin tapa kaupungin ja maaseudun erottamiseen toisistaan olisi erottelu nimekkeen perusteella. Jaottelu on kuitenkin pelkistävä ja karkea sekä käsillä olevan tutkimuksen kannalta epähedelmällinen, sillä Rovaniemi haja-asutusalueineen nimettiin kuntaliitoksen yhteydessä kokonaisuudessaan kaupungiksi. Entisen maalaiskunnan alueen kylät eivät kuitenkaan näyntyä niille ominaisessa valossa kaupunginosiksi kutsuttaessa. Liitoksen jälkeen Rovaniemelle leimallinen alueen monimuotoisuus edellyttääkin hienojakoisempaa maaseutu – kaupunki -erottelua kuin mihin nimekkeen perusteella eroteltaessa päästään.

Maaseudun yhteistyöryhmä on maaseutupoliittisessa kokonaisuohjelmassaan 2005–2008 (2004, 26) määritellyt maaseudun kaupunkien kanssa vuorovaikutuksessa olevaksi, kansallisiin ja kansainvälisiin kehityskulkuihin kytkeytyväksi, monimuotoiseksi, osaavien ja tahtovien ihmisten sekä luonnon muodostamaksi haja-, kylä- ja pikkukaupunkiasumisen ja yhä useampien ammattien yhteisöksi. Myöhemässä vuosien 2014–2020 maaseutupoliittisessa kokonaisuohjelmassa Mahdollisuuksien maaseutu (2014, 16) todetaan kuitenkin jo Suomen maaseutualueiden olevan monimuotoisia, sillä maisemalliset ja elinkeinolliset piirteet voivat vaihdella suuresti maantieteellisesti pienillä alueilla. Saman kunnan alueella voi myös olla erityyppisiä maaseutualueita. Näin ollen maaseudulle ei tarjotakaan yhtä yksiselitteistä määritelmää.

Vuosien 2005–2008 ohjelmassa maaseutu jaoteltiin kolmeen tyyppiin kaupunkien läheiseen maaseutuun, ydinmaaseutuun ja harvaan asuttuun maaseutuun. (Maaseutupoliittinen kokonaisuohjelma 2005–2008, 14.) Vuoden 2014–2020 ohjelma puolestaan jaottelee paikkatietoaineistoihin perustuen Suomen seitsemään eri luokkaan kaupunkimaisuuden ja maaseutumaisuuden perusteella. Näitä luokkia ovat sisempi kaupunkialue, ulompi kaupunkialue, kaupunkialuetta ympäröivä kehysalue, maaseudun paikalliskeskus, kaupungin läheinen maaseutu, ydinmaaseutu sekä harvaan asuttu maaseutu. Maaseutuun lukeutuvat aluetyypit kattavat 95 prosenttia Suomen pinta-alasta ja 31 prosenttia väestöstä.

Tutkimukseen valittujen alueiden kylät sijoittuvat tässä luokittelussa kaupungin läheisen maaseudun, ydinmaaseudun sekä harvaan asuttuun maaseudun kategorioihin. Yläkemijoen suunnan kylistä Meltaus ja Patokoski voidaan päätien varressa olevan sijaintinsa vuoksi ja siten muita alueen kyliä helpompien kulkuyhteyksiensä vuoksi luokitella kaupungin läheiseen maaseutuun kuuluviksi. Muut kylät sijaitsevat puolestaan kokonaisuudessaan harvaan asuttuun maaseudun alueella. Alakemijoen aluelautakunnan alueen kylistä Pisa ja Leipee lukeutuvat tähän kategoriaan päätiestä poikkeavan sijaintinsa vuoksi, kun taas muut kylät voidaan lukea kaupungin lähe-

seen maaseutuun kuuluviksi. (Mahdollisuuksien maaseutu 2014, 17; KA4, 5; KA5, 5.)

Luokittelussa kaupunkien läheiselle maaseudulle ominaiseksi katsotaan maise-mallinen maaseutumaisuus. Sijainti kulkuyhteyksineen mahdollistaa asukkaiden työssäkäynnin kaupunkialueella ja kiinnittää alueen tätä kautta osaksi kaupunkiseu-dun toiminnallista aluetta. Kaupunkien läheisen maaseudun maatalous- ja muilla yrittäjillä on mahdollisuus monipuolisiin lähimarkkinoihin. Harvaan asuttu maa-seutu on sen sijaan asutusrakenteeltaan hajanaista ja asutuskeskittymien välillä voi olla laajoja asumattomia alueita. Tämä merkitsee samalla sitä, että alueella on tilaa, luonnonvaroja, luonnonmaisemaa sekä mahdollisuus omaan elämänkulttuuriin. Elinkeinorakenne on kuitenkin pääasiassa yksipuolista ja luonnonolosuhteet saattaa- vat asettaa haasteita alkutuotannon kehittymisedellytyksille. Mahdollisuuksia voi- vat kuitenkin tässä mielessä laajentaa esimerkiksi matkailukeskittymät, vapaa-ajan asutus ja luonnonvaratalous. (Mahdollisuuksien maaseutu 2014, 18.)

Kylät voidaan määritellä maaseutumaiselle alueelle muodostuneiksi asutusti- hentymiksi, jotka muodostavat alueellisen kokonaisuuden. Virallisemmin kylä voidaan määritellä myös maarekisteriin merkittynä maarekisterikylänä. (MOT Kie- litoimiston sanakirja 2.0) Maarekisterikylät eivät esimerkiksi Rovaniemen alueella muodosta välttämättä asutuksellisia kokonaisuuksia, joten en ole tutkimuksessani halunnut kiinnittää käyttämäni kylä -käsitettä tähän määritelmään. Tutkimukses- sani käytänkin kylä -käsitettä merkitsemään tutkimusalueideni vanhoja, nimettyjä kyliä sekä kyläalue -käsitettä, kun tarkastelen kaupungin tilastoalueiden ja kehittä- misasiakirjojen perusteella rajattuja useamman kylän käsittäviä alueita.

On kuitenkin syytä vielä erikseen huomioida se, että kylän käsite on edellä mai- nitulla tavalla määriteltyäkin aineistossani jossain määrin epämääräinen. Kylässä asuva määrittelee omaehtoisesti sen sosiaalisen verkoston, johon hän asuinalueellaan henkilönä ja kyläläisenä liittyy. Tämä määritelmä voi poiketa virallisesta karttamää- ritelmästä tai olla sen mukainen. Myös kaupungin tilastoalueet ja aluelautakuntien alueet poikkeavat toisistaan siten, että jälkimmäiset muodostavat suurempia koko- naisuuksia. Yhteistä kaikille määritelmille on kuitenkin se, että tutkimukseen valitut alueet ovat sekä pienempiin kyliin, kyläalueisiin että virallisiin hallinnollisiin aluei- siin jaettuna asutusmuodoltaan maaseutumaisia.

Vallitseva ajatuskulku on pitkään korostanut tehokkuus- ja taloudellisuuskö- kulmasta saavutettavia hyötyjä asutuksen keskittyessä kyliin ja niitä asukasluvultaan suurempiin kaupunkitaajamiin. Kaupunkialueen tiivis asutus tarvitsee vähemmän liikenneväyliä ja muuta kunnallistekniikkaa kuin saman asukasmäärän sijoittumi- nen harvempaan laajemmalle alueelle. Myös työmatkat lyhenevät ja joukkoliikenne voidaan hoitaa tehokkaammin, kaukolämmön hyödyntäminen mahdollistuu, rakentamiseen tarvittava maa-ala pienenee ja luontoa voidaan myös säästää enem- män. Tiiviisti sijoittunut yhdyskunta kuluttaa laskelmien mukaan myös vähemmän energiaa kuin väestömäärältään samankokoinen, mutta hajanainen yhdyskunta. Tii-

vistä yhdyskuntarakennetta pidetään myös ekologisesti kestävämpänä, sillä päästöjä voidaan hallita keskitetysti ja tehokkaasti. Näistä tehokkuuden ja talouden näkökulmasta kaupungin ja maaseudun suhdetta tarkastelevista argumenteista huolimatta ei voida sivuuttaa sosiaalisen kestävyuden näkökulmaa, sillä Suomessa on perinteisesti arvostettu – ja ollut varaa arvostaa – asuinympäristön väljyyttä. (Kaupungin ja maaseudun vuorovaikutustyöryhmä 4/2002, 12.)

2.2 ohjelmakohde

Virallisten asiakirjojen läpi katsottuna maaseutu – ja siten myös tutkimukseni kyläalueet – näyttävät enemmän tai vähemmän ohjelmakohteina. Myös yksilölliseen kokemukseen palautettavissa oleva käsitys hyvinvoinnista ohjelmallistuu, kun sen abstraktiotasoa nostetaan hallinnollisten asiakirjojen tasolle. Lapin hyvinvointia koskevissa ohjelma-asiakirjoissa hyvinvoinnin kehittäminen nähdään sosiaali- ja terveyssektoria laajempänä kokonaisuutena. Hyvinvoinnin katsotaankin muodostuvan sekä yksilö- että yhteisötasolla terveydellisten ja sosiaalisten tekijöiden, työn ja toimeentulon lisäksi hyvästä asuin ja elinympäristöstä sekä tarpeita vastaavista julkisen, yksityisen ja kolmannen sektorin tuottamista hyvinvointia tukevista palveluista. Vaikeuksia hyvinvointipalvelujen tuottamiselle nähdään aiheutuvan muuttoliikkeestä sekä muuttovoitto- että muuttotappioalueilla. Lapissa tärkeänä hyvinvointitekijänä pidetään syrjäisen maaseudun sosiaalisen verkoston ja palvelujen saatavuuden vahvistamista sekä alueellisten terveyserojen kasvun ehkäisemistä. Kestävän kehityksen näkökulmasta taloudellinen panostus hyvinvointia tukeviin palveluihin on ohjelma-asiakirjojen mukaan merkityksellistä, sillä hyvin toimivat ja oikein mitoitettut sosiaali- ja terveyspalvelut toimivat omalta osaltaan myös taloudellisen kasvun ja aktiivisen elinkeinotoiminnan tukena. Myös turvallisuus on keskeinen ohjelmataason käsite ja näyttää hyvinvoinnin perustekijänä sekä osana hyvinvointia ja palveluiden laatua. Erityinen sijansa turvallisuudella on harvaan asutun maaseudun palveluita suunniteltaessa ja kehitettäessä. (Lapin hyvinvointistrategia, 4-6, Lapin hyvinvointiohjelma 2010–2015, 5, 36–37.)

Tutkimusaineistona olevien kehittämissiisakirjojen mukaan (KA4, 16; KA5, 19; KA6, 32) mukaan arjen turvallisuus koostuu turvallisesta ympäristöstä ja asumisesta, toimivista sosiaalisista verkostoista sekä mahdollisuudesta mielekkääseen tekemiseen omien voimavarojen mukaan. Turvallisuus nähdään asiakirjoissa keskeisenä osana hyvinvointia ja sitä parantavat toimivat peruspalvelut, arjen hyvinvointia täydentävät palvelut, toimivat yhteydet sekä mahdollisuus saada tarvittaessa kiireellistä apua. Arjen turvallisuuden parantamisen keinoina nähdään yhteisöllisyyden edistäminen yhteistyöllä, suunnittelulla, ennakoinnilla ja koulutuksella.

Tutkimuksessani olen päätenyt tarkastelemaan kylien asukkaiden hyvinvoinnin turvaamista arkielämän sujuvuuden näkökulmasta. Arkielämällä tarkoitan perus-

kielenkäytön mukaisesti jotakin muuta kuin juhlaa eli jokapäiväistä elämää, tavallisuutta, jokapäiväisyyttä (MOT Kielitoimiston sanakirja 2.0) Sisällytän arkielämään kuuluvaksi kuitenkin myös sellaiset satunnaiset poikkeamat rutiineista, jotka voivat asettaa vaakalaudalle totutun elämänmuodon. Näin esimerkiksi sairaudet ja onnettomuudet kuuluvat perusolemuksestaan luonnollisena osana arkeen, vaikka niiden muodostumista suoranaiseksi rutiineiksi pyritäänkin ehkäisemään kaikin tavoin.

Arkielämän sujuvuuden keskeisenä piirteenä olen nähnyt sen, että yksilön elämä sujuu olennaisin osin ilman kohtuuttomia ongelmia esimerkiksi työssäkäynnin, koulunkäynnin, arkiaskareiden ja sosiaalisten suhteiden hoitamisessa. Arjen sujuvuuteen vaikuttavat siten ratkaisevasti sosiaali- ja terveyspalveluiden saatavuus, asumisolosuhteet, liikkumismahdollisuudet, vapaa-ajan harrastusmahdollisuudet sekä myös mahdollisuus vaikuttaa oman elinympäristön kannalta merkityksellisiin päätöksiin. Kun nämä elementit ovat tasapainossa suhteessa yksilön tarpeisiin, on mahdollista luottaa siihen, että arkielämä järjestyy mahdollisimman sujuvasti niin tavanomaisissa oloissa kuin kriisitilanteiden kohdatessa. Viimekädessä kysymykseen kytketty vahvasti kokemus arkipäivän turvallisuudesta.

Turvallisuus voidaan mieltää moniulotteisesti tarpeena, arvona sekä modernina ihmisoikeutena (Niemelä ym. 1997, 13–14; myös Maslow 1987; Alderfer 1972). Yksilötasolla turvallisuus on subjektiivinen kokemus, joka määrittyy kokijansa henkilökohtaisten tuntemusten kautta. Kokemuksellisuuteen vaikuttavat sekä kokijan yksilölliset ominaisuudet ja elämänhistoria että konkreettiset olosuhteet, jotka yksilöä ympäröivät. Turvallisuus voi muodostua myös ulkoisen, objektiivisen turvallisuuden sekä subjektiivisen, koetun tilan välisestä suhteesta (Niemelä ym. 1997, 13). Subjektiivisesti koettu tai objektiivisesti arvioitu turvattomuus oletetaan käsillä olevan tutkimuksen tarkastelussa esteeksi hyvinvoinnille sekä yksilön että yhteisön tasolla.

Pauli Niemelän ja tutkijaryhmän (1997, 130–135) suomalaista turvattomuutta 1990-luvun Suomessa käsittelevässä tutkimuksessa turvallisuuden ajattelutapoja on jäsennetty kuuteen luokkaan: perinteinen turvallisuusajattelu, sosiaali- ja hyvinvointivalttiollinen turvallisuusajattelu, kulttuurinen, humanistinen turvallisuusajattelu, moderni, ekologinen turvallisuusajattelu, sosiaalinen, yhteisöllinen turvallisuusajattelu ja terveydellinen, eksistentiaalinen turvallisuusajattelu. Pohjoismainen hyvinvointivaltiomalli rakentuu näistä ajattelutavoista sosiaalisen turvallisuuden arvoperustan varaan. Käsillä olevan tutkimuksen lähestymistapaan liittyvät myös kulttuuriseen, humanistiseen turvallisuusajatteluun olennaisesti kuuluva yhteiskunnan avoimuus ja kansalaisten oikeus tietoon, tiedonsaantiin ja puolueettomaan tiedonvälitykseen turvallisuuden osatekijöinä. Lisäksi sosiaalisen, yhteisöllisen turvallisuusajattelun tavoin ihmisen lähipiiri ja sosiaaliset verkostot mielletään ihmissuhdeturvallisuuden ydinalueiksi.

Niemelä tutkijaryhmineen (1997, 13–15) määrittelee turvallisuuden inhimilliseksi peruspyrkimykseksi ja turvattomuuden tämän inhimillisen peruspyrkimyksen

toteutumatta jäämiseksi. Turvallisuuden toteutuminen on olosuhderiippuvaista ja erilaiset uhkatekijät voivat olla sille esteenä. Uhat ovat lähtökohtaisesti tulevaisuuteen kuuluvia, epämääräisiä tekijöitä, jotka liittyvät läheisesti konkreettisiin vaaroihin sekä riskeihin. Koska riskit tuottavat turvattomuutta, niiden hallinnalla pyritään sekä vähentämään jo syntynyttä turvattomuutta että varmistamaan mahdollisimman turvallinen tulevaisuus. Hyvinvoinnin ja sosiaalisen turvallisuuden takaamista sekä kansalaisten suojaamista riskien varalta voidaan pitää myös sosiaalipolitiikan perustavoitteena.

Turvallisuus voidaan mieltää modernina ihmisoikeutena, jonka turvaavat sekä taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia koskeva kansainvälinen yleissopimus että perusoikeussäännökset. Turvallisuus-oikeuksiin voidaan katsoa kuuluvaksi oikeus ihmisarvoiseen elämään sekä tasa-arvoinen oikeus opetukseen ja sivistykseen, työhön ja toimeentuloon, terveyden- ja sairaanhoitoon, lepoon ja virkistykseen sekä turmeltumattomaan ja puhtaaseen ympäristöön sekä asumisen ja asuinympäristön laatuun. On väitetty, että etenkin taloudellisesti vaikeina aikoina halutaan tinkiä juuri turvallisuus-oikeuksista, jotka tuolloin olisivat erityisen tärkeitä. (Niemelä 2000, 22–23.)

Lähestyn tutkimuksessani turvallisuutta erityisesti sosiaalipoliittisesta näkökulmasta, jolloin turvallisuus kytkeytyy hyvinvoinnin, sosiaalisen turvallisuuden ja sosiaaliturvan käsitteisiin (Niemelä ym. 1997, 13). Kunnallisten palvelujen näkökulmasta hyvinvointi, sosiaalinen turvallisuus ja osin myös taloudellinen turvallisuus muodostavat yhteisen alueen, jossa kyläläiset ja kuntatoimijat kohtaavat. Tutkimuksessa tarkastellaan turvallisuutta hyvinvoinnin osatekijänä erityisesti tähän alueeseen rajautuen.

Tutkimuksen haastattelu- ja lomakekyselyosuudessa turvallisuuden eri puolia on pyritty selvittämään kysymällä teemoittain kyläläisten kokemuksia tekniseen ja rakennettuun ja sosiaaliseen ympäristöön liittyvästä turvallisuudesta, sosiaali- ja terveystalouksista, vapaa-ajan turvallisuudesta, työhön ja taloudelliseen toimeentuloon liittyvästä turvallisuudesta sekä osallisuuteen ja vaikuttamiseen liittyen yksilön tiedonsaannista, vaikuttamistavoista ja -mahdollisuuksista. Näistä tekijöistä syntyy tutkimuksen tarkastelun kohteena oleva arkiturvallisuus.

Lapin harvaan asuttujen alueiden turvallisuuden kehittämisessä on tutkimuksen tekoaikana kehitetty Lapin lääninhallituksen/Lapin aluehallintoviraston koordinoimana sisäisen turvallisuuden ohjelmaan kytkeytyvää paikallisten ja valtakunnallisten toimijoiden yhteistyötä. Mukana ovat olleet sisäasiainministeriö, sosiaali- ja terveysministeriö, maa- ja metsätalousministeriö, Punainen Risti, Kuntaliitto sekä useita paikallisia toimijoita, jotka vastaavat Lapin hyvinvoinnista, turvallisuudesta ja maaseudun kehittämisestä. (Esim. Lapin hyvinvointiohjelma 2010–2015.)

2.3 kaupunginosa

Tutkimukseni kylät ja kyläalueet ovat maaseutumaisesta asutuksestaan huolimatta myös osa virallisesti kaupungiksi nimettyä kuntaa. Samalla niiden asukkaita sosiaalisine ja virallisine verkostoineen koskevat koko valtakuntaa kattavat kunnallisen itsehallinnon myötä tulevat oikeudet, vastuut ja velvollisuudet. Paikallisen itsehallinnon juuret löytyvät jo muinaisgermaanisesta ja muinaispohjoismaisesta käsityksestä, jonka mukaan vapailla miehillä oli oikeus ja velvollisuus kokoontua päättämään yhteisistä asioista. Vapaita miehiä koskeviin päätöksiin vaadittiin myös heidän oma hyväksyntänsä. Kaupunkien viranomaisten riippumattomuus keskushallinnosta puolestaan juontaa juurensa jo vanhan ajan kaupunkivaltioihin, joten kaupunkien osalta paikallinen itsehallinto on itse asiassa vanhempaa perua kuin valtiot ja niiden itsehallinto-oikeus. Kaupunkien maaseutua lähtökohtaisesti edistyneempi yhteiskunnallinen ja taloudellinen elämä loi niihin maaseutua tehokkaammat hallinnon muodot ja niiden esimerkki vaikutti myöhemmin myös maaseutujen kehitykseen erityisesti kaupunkien läheisillä alueilla. Maaseutualueiden itsehallinto perustuu siten pitkälti kaupunkien alun perin vahvaan itsehallinnolliseen asemaan, jonka varaan sekä eurooppalainen kulttuuri että perinteinen talonpoikainen yhteiskunta rakentuivat. (Soikkanen 1966, 9, 15.)

Kunnat ovat toimintansa alusta lähtien vahvasti kiinnittyneet sekä alueensa käytännöllisten, arkipäiväisten yhteisten asioiden hoitoon että laajempiin yhteiskuntapoliittisiin aatteisiin ja arvonäkökohtiin. Näin myös niiden rakenteisiin ja toimintaan ovat aina vaikuttaneet sekä käytännölliset että yhteiskuntapoliittiset intressit. Kuntien ensimmäiset tehtävät liittyivät köyhäinhoitoon ja laajenivat sosiaalivaltioajattelun ja kansanvalistusaatteen myötä sosiaalisista, terveydellisistä ja koulutuksellisista peruspalveluista huolehtimiseen. Tehtävien laajeneminen koski sekä asiiasältöä että määrää ja tästä syystä niiden hoitaminen edellytti myös kuntajärjestelmän sekä kuntien ja valtion välisten suhteiden organisatoris-toiminnallista kehittämistä. (Esim. Soikkanen 1966, 92–114; Jaakkola 1994, 121–123; Pihlajaniemi 2006, 15–16.)

Myös Rovaniemi on jo pitäjänä 1800 -luvulla Ounasjoen, Rovaniemen, Kemihaaran, Korkalon, Muurolan ja Jaatilan kylät käsittäessään ollut osa koko maan kattavaa kuntajärjestelmää ja sen kehitystä. Jo ennen kunnallishallinnon muodostumista seurakuntien kirkonkokousten pohjalle muodostuneissa pitäjänkokouksissa käsiteltiin tärkeitä pitäjää koskevat asiat, kuten köyhäinhoito- ja holhousasiat, maantiet ja niiden kunnossapito, rasiusten ja verojen kanto, postinkanto, paloapu, muutto-oikeuksien myöntäminen, rokotukset, hätäavun jakaminen ja ruotujakolaitoksen tehtävät. Kun kunnallishallinto astui voimaan, siirryttiin pitäjänkokouksista varsin vaivattomasti kuntakokouksiin vuonna 1867. (Soikkanen 1966, 92–114; Enbuske 1997, 16, 52–53.)

Kuntien tehtävänä suomalaisessa nyky-yhteiskunnassa on edistää monipuolisesti kuntalaisten hyvinvointia. Koska tehtävä on laaja-alainen, ovat kunnan tehtävät

moninaisia. Myös toimintajärjestelmiä ja rooleja on nykypäivän kunnilla useita ja kunnat toimivatkin samanaikaisesti viranomaisina, palvelujen järjestäjinä, kansanvaltaisuuden edistäjinä ja alueidensa kehittäjinä. Kunnat hoitavat valtaosan julkisista palveluista ja niillä on vahva rooli aluekehitystyössä, ympäristöasioissa. Kuntien kontolla on myös paikallisen osallistumisen kanavoimisesta huolehtiminen. (Haveri ym. 2003, 22.)

Kuntakentän murros on ollut osa laajempaa yhteiskunnallista muutosta. Kuntakentän murroksen taustalla vaikuttavat muutokset kuntien yhteiskunnallisessa roolissa, toiminnan edellytyksissä ja hallinnan mahdollisuuksissa. Kuntakentän on muutosvaiheen alussa arvioitu asettuvan murroksen jälkeen uuteen, uusia olosuhteita ja arvonäkökohtia vastaavaan tilaan joko hyvin samankaltaisena kuin nytkin tai muuntuu joksikin vielä ennakoimattomalla tavalla erilaiseksi järjestelmäksi. (Haveri ym. 2003, 14.) Tämä muutoksen jälkeinen tila seurauksineen ja rakenteineen on toistaiseksi vielä avoin sekä valtakunnallisesti että myös tutkimusalueiden kylien osalta.

Kuntaliitoksen ohella keskeinen muutosvaikuttaja tutkimuksen toteutusaikana on ollut kunta- ja palvelurakenneuudistus, jota koskeva laki kunta- ja palvelurakenneuudistuksesta (9.2.2007/169) tuli voimaan vuonna 2007. Palvelurakenneuudistuksen jälkeen ovat kuvaan mukaan tulleet valtion tasolla myös valmistelultaan pitkäkestoiseksi osoittautunut sosiaali- ja terveystalouden uudistus sekä siihen kytketty maakuntauudistus. Näiden uudistusten on asiaa koskevilla verkkosivuilla (Valtioneuvosto n.d.) luonnehdittu olevan suurimpia hallinnon ja toimintatapojen uudistuksia, mitä Suomessa on tehty. Muutosten on todettu koskevan satojen tuhansien ihmisten työtä ja kaikkien kansalaisten palveluja sekä sosiaali- ja terveydenhuollon rahoitusta, ohjausta ja verotusta. Uudistusten tavoitteena on ollut, että sosiaali- ja terveystalouden järjestäminen ja muita alueellisia tehtäviä siirtyisi maakunnille 1.1.2019. Näin ei kuitenkaan tapahtunut, sillä yli kymmenen vuoden erilaisia vaiheita sisältäneen prosessin jälkeen yritys uudistaa sosiaali- ja terveystaloutta maakuntapohjaisella ratkaisulla päättyi monipolvisen keskustelun ja erimielisyyksien jälkeen 8. maaliskuuta 2019 hallituksen eroon. Maakuntauudistus alkanee uudelleen ja sen merkitys tutkimuksen kaupunginosiksi nimettyjen kylien osalta jää myöhemmin arvioitavaksi.

Valtiollisen tason uudistuspolitiikkojen vaikutukset suodattuvat kunnan asukkaiden arkielämään oman kotikunnan hallinnon ja uudistusten kautta. Tutkimusalueeseen kohdentuvia muutoksia ovat lisäksi olleet Rovaniemen kaupungin paikallishallintoa koskevat ratkaisut eli erityisesti aluelautakuntakokeilu ja sen myötä toteutetut ratkaisut. Kuntalaisina ja kaupunkilaisina alueen ihmiset ovatkin monenlaisten muutosten keskellä ja kylät alueina monenlaisten hallintomallien ja uudistusten kenttänä. Eri hallinnon tasoilla ja sektoreilla tapahtuvia muutoksia ja uudistuksia on tutkimuksen toteuttamisajankohtana käynnissä siinä määrin päällekkäin ja limittäin, että niiden vaikutusten haltuun ottaminen ajallisesti ja paikallisesti

on myös tutkimuksellisesti haasteellista ja yhden tutkimuksen keinoin ja resursein myös mahdotonta.

Ajan notkeus ja jatkuva liike johtavat siihen, että lopullisen täydellisyiden tilaa ei ole mahdollista hahmottaa ja tässä hetkessä tehtävien tekojen lopullinen tehokkuus ei voi olla varmaa. Tästä syystä kerros kerrokselta pitkän ajan kuluessa ja johdonmukaisesti päämäärään suuntautuva järjestyksen rakentaminen on epäjärkevä ajatus. Heikko ote nykyhetkestä johtaa myös siihen, että tulevaisuutta on mahdotonta suunnitella. Tulevaisuus tulee myös kaiken aikaa lähemmäksi, sillä aika ja ihmiselämä pilkkoutuvat pieniksi, pala kerrallaan käsiteltäviksi osiksi. Jatkuvuus ei merkitse edistymistä, vaan jokainen pieni pala aikaa täytyy selvittää ja kuluttaa ennen jakson loppumista ja uuden alkamista. Joustavuus kaiken ohjenuorana johtaa siihen, että kaikki strategiat ja suunnitelmat voidaan tehdä vain lyhyeksi aikaa kerrallaan. (Bauman 2002, 165–166.) Tämä hetkellisyys näyttäytyy myös haastatteluissa osana kuntaliitoskeskustelua ja kuntajakojen tulevaisuutta.

JM1: Ois kannattanu tänne päin siirtää sitä [kunnan] rajaa.

JM3: Eikä se vissiin myöhästä ole vielääkään, jos tehään alote johonkin.

Ajan hetkellisyttä ja menneen aikakauden katoamista osoittaa omalla tavallaan myös Rovaniemen kaupungin ja maalaiskunnan yhdistyminen. Kun kunnat yhdistyivät, kuntajakoa muutettiin yhdistymissopimuksella siten, että molempien kuntien toiminta lakkasi ja kunnat yhdistyivät yhdeksi uudeksi kunnaksi. Yhdistettävien kuntien huomioitavina erityispiirteinä on kuntaliitossopimuksessa nostettu esiin Rovaniemen kaupungin maakunnallinen asema ja vastuu palveluiden sekä työpaikkojen keskuksena. Rovaniemen maalaiskunnan osalta puolestaan huomio on haluttu kiinnittää kunnan suureen pinta-alaan, laajaan kyläverkostoon sekä liikenteen ja palvelujen saavutettavuuden asettamiin vaatimuksiin. (Rovaniemen ja Rovaniemen maalaiskunnan yhdistymissopimus 2004, 2-3.)

Kari Leinamon (2004, 132) mukaan reikäleipäkuntien yhdistyminen alueen keskukseen on perusteltua erityisesti silloin, kun kunnalla ei ole omaa keskusta. Tällöin liitos voi selvittää ja yhtenäistää päätöksentekoa paikkakunnalla, kun kehittämistoiminnalla ja ohjauksella on yksi selkeä näkökulma. Lisäksi keskuksen tuntumassa asuvien asukkaiden asiointitottumukset säilyvät ennallaan, kun kuntakeskuksena toimii yhdistymisen jälkeen oman kunnan sisällä oleva kaupunki. Rovaniemien yhdistymisessä tämä seikka toteutui lähtökohtaisesti varsin pienin muutoksin, sillä kuntien päävirastot sijaitsivat lähekkäin ja liitoksen jälkeen ainoastaan hallintokuntia sijoiteltiin uudelleen virastorakennusten sisällä. Suurempi riski ongelmiin onkin Leinamon (2004, 132) kuntaliitostutkimuksessa esiin noussut kehityskulku, joka johtaa siihen, että reikäleipäkuntienkin liitoksissa tietyistä eduista huolimatta sivukylien palvelut saattavat heikentyä keskustaajaman vahvistuessa.

Yhdistymisen jälkeiseen alueiden käytön suunnitteluun Rovaniemellä vaikuttivat liitosvaiheessa määritellyt tavoitteet. Tavoitteeksi on tuolloin asetettu lähtötilannetta elinvoimaisempi, kilpailukykyisempi ja kansainvälisempi Rovaniemi. Kehittämisen painopisteiksi on nimetty laadukas elinympäristö sekä asukkaiden viihtyvyys ja hyvinvointi. Rovaniemen alueiden käytön visio on muotoiltu seuraavasti:

Rovaniemen aluerakenne 2020 muodostuu yrityksiä houkuttelevista pääliikenneväylistä, elinvoimaisista kylistä palvelualueineen, eheästä ja viihtyisästä keskustasta ja asuinalueista sekä matkailun ydinvyöhykkeestä ja kylämatkailuvyöhykkeistä. (Rovaniemen alueiden käytön strategia 2006, 22.)

Vision elinvoimaiset kylät tarkoittavat alueiden käytön strategian mukaan liitoksessa muodostuneen Rovaniemen ”maaseutukylä, jotka houkuttelevat muuttajia ja joiden ikärakenne tarjoaa mahdollisuuden kehittää palveluja”. Ajatuksena on, että keskusta-alueen ulkopuolella palveluja tulisi olla tarjolla ainakin keskuskylillä, jotka sitten tarjoaisivat palveluja laajalle alueelle. Valittuna rakenteellisena mallina on hajautuneen aluerakenteen ja vyöhykemallin yhdistelmä. Rovaniemellä varaudutaan kylien elinvoimaisuuden säilyttämispyrkimyksistä huolimatta väkiluvun kasvuun keskustassa sekä uusien asuntoalueiden kaavoittamiseen. (Rovaniemen alueiden käytön strategia 2006, 22.)

2.4 ja yhteisö

Tutkimushaastattelvani ovat sekä virallisten että epävirallisten yhteisöjen jäseniä monissa eri rooleissa (ks. Pohjola 2015, 15–34; Eräsaari 2015, 35–52). Tutkimukseni näkökulmasta merkityksellisimmät näistä mahdollisista yhteisöistä ovat oma perhe, asuinkylä sekä oma kotikunta. (Oinas 2012.) Perhesuhteiden institutionaalisuus ei tutkimuksessani merkityksellisty, mutta kuntalaisuus tuo mukanaan rooleja ja vaikuttamistapoja, joilla on tärkeä merkitys tutkimukseni teemojen tarkastelussa. Kunnan jäsenyys onkin virallinen, lain määrittämä rooli, sillä jokainen Suomen kansalainen on kotikuntalainen (11.3.1994/201) säännösten perusteella myös kuntalainen. Kunnan jäsenyys kuuluu vakinaisesti Suomessa asuvien Suomen kansalaisten lisäksi vakinaisesti tai tilapäisesti maasta pois muuttaneille Suomen kansalaisille sekä tietyin ehdoin myös ulkomailta Suomeen asumaan tulleille toisen maan kansalaisille. Kuntalaisuus on siten valtion kansalaisuutta laajempi käsite, sillä jokainen kuntalainen ei välttämättä ole Suomen kansalainen. Henkilökohtaisella tasolla kotikunta on oletusarvoisesti myös vahva samaistumisen kohde ja osa yksilön identiteettiä (Pekola-Sjöblom ym. 2006, 42).

Kunnan jäsenyyteen erityisesti palveluiden käytön näkökulmasta liittyy tämän hetken keskusteluissa vahvasti myös asiakkaan käsite. Kielitoimiston verkkosanakir-

ja (MOT Kielitoimiston sanakirja 2.0) määrittelee asiakkaan liikkeessä, virastossa tai muussa sellaisessa asioivaksi, jollakin ammatinharjoittajalla jotakin teettäväksi tai tältä jotakin ostavaksi henkilöksi tai liikkeeksi Esimerkkeinä asiakkaasta sanakirja mainitsee muun muassa ravintolan, pankin ja sosiaalihuollon asiakkaat. Asiakaan käsite ei siis suoraan liity kuntalaisuuteen, mutta kuntalainen kunnan palveluja käyttäessään voi saada asiakkaan roolin. Asiakkuuskäsite onkin läpäissyt kielenkäyttömme varsin vaivatta kuntalaisista ja kunnan palveluista puhuttaessa. Myös haastatteluihin osallistuneet kyläläiset käyttivät itsestään käsitettä asiakas kunnassa asioimisesta puhuttaessa.

MN3: Asiakas ei tiiä oikein, että minne kuuluu.

Tutkimukseni näkökulmasta asiakkaan käsite on kuitenkin liian suppea, sillä kunnan asukkaiden ja kunnan hallinnon välisiin suhteisiin liittyy asiakkuutta laajempia elementtejä. Kuntalainen onkin huomioitava jo potentiaalisena palvelujen käyttäjänä, potentiaalisena asiakkaana, ilman että asiakkuus koskaan toteutuu. Kuntalainen oikeus osallisuuteen on myös laajempi kansalaisena kuin asiakkaana. (Ks. myös esim. Tarvainen 2017, 40–42.) Tässä tutkimuksessa kuntalaista tarkastellaankin kansalaisena, jolloin marginaaliin jää se kuntalaisten joukko, joka ei kuulu kansalaisten joukkoon. Toissijaiseksi jää myös kuntalaisen rooli asiakkaana, sillä tutkimuksen keskiössä olevaa arkiturvallisuutta ei rajata ainoastaan kuntalaisen asiakasrooliin kuuluvaksi oikeudeksi. Baumanin (2002, 53) mukaan yksilö *de jure* ei voikaan muuttua yksilöksi *de facto* tulematta ensin kansalaiseksi. Yksilöiden riippumattomuus on hänen mukaansa mahdotonta ilman riippumatonta yhteiskuntaa. Yhteiskunnan riippumattomuus vaatii puolestaan tarkoituksellista ja jatkuvasti tarkoituksellistettua minän rakentamista eli jotakin, minkä vain yhteiskunnan jäsenet voivat yhteistoimin saada aikaan.

Rakenteellisilla ja hallinnollisilla ratkaisuilla voidaan joissakin tapauksissa luoda vahvaa yhteisöllisyyden tunnetta. Esimerkiksi koulupiiri voi olla sinänsä abstrakti raja, joka kuitenkin käytännössä konkretisoituu ihmisten välisenä yhteistyönä. Sama merkitys on muilla yhteisillä asiointipaikoilla ja asiointiyhteyksillä.

MN1: Meillä on sillai hyvä tässä, kun meillä on kuitenkin tää koulupiiri, että näistä kylistä kulkee tässä koulussa. Ja sen takia koulukin aika hyvin, joilla on lapset koulussa, niin pitää hyvin yhteyttä. Että paljon tapahtuu semmosta. Ja sitten on kauppa toinen, missä kuljetaan koko alueelta kaupassa. Että ne niinkö yhistää, että meillä olis tämmönen luonnollinen alue.

Nämä samat foorumit voivat toimia myös yhteisöllisen huolenpidon tärkeinä tapahtumapaikkoina. Pienessä yhteisössä ihmisten tavat ja kasvot tunnetaan ja poikkeamat päivärutiineissa herättävät toiset kantamaan huolta ilman avunpyyntöäkin.

MNI: Kyllä täällä ainakin minun mielestä vielä huolehditaan, että jos ei joku ihminen ole käynyt kaupalla tai jossakin ollu, niin kysytään ja huolehditaan. Ja yksi mikä on ollu hirviän hyvä, niin täällä on tuo postin auto, nämä naiset, jotka tuota postia jakaa. Niillä on ollut, että jos on ollukin joku semmonen ihminen, että se ei tulekaan hakeen postia, tai ei näy, että savu nousee piipusta, niin ne käyvät sisällä kattomassa, että oleks sie siellä.

Yhteisö ja yhteisöä kiinnipitävä yhteisöllisyys saa myös tunnustuksen olemassaololleen tutkimuksen alueita koskevissa kehittämissuunnitelmissa. Sekä Yläounasjoen että Alakemijoen aluelautakuntien kehittämissuunnitelmissa asia todetaan samoin sanoin:

Yhteisöllisyys. Toimimme siten, että kaikilla olisi yhtäläiset mahdollisuudet hyvään elämään. Toimimme luottamusta, turvallisuutta ja tasa-arvoisuutta edistäen. Arvostamme avoimuutta, yhdessä tekemistä ja kansalaiskeskustelua. Rakennamme kumppanuutta ja verkostoidumme. (KA4,4; KA5,4)

Sekä yhteisöön kuulumisen että yhteisön ulkopuolelle jääminen ovat merkityksellisiä yksilön turvallisuuden tunteen näkökulmasta. Yhteisö voi tilanteesta ja olosuhteista riippuen olla yksilön kannalta sekä turvan että turvattomuuden lähde. Oletettu sidos yhteisöjen ja turvallisuuden tunteen välillä ilmenee myös kyselylomakkeen ensimmäisessä kysymyksessä, jonka avulla haluttiin kartoittaa vastaajien yleistä turvallisuuden tunnetta kysymällä, miten turvalliseksi vastaajat kokevat elinympäristönsä ja ihmissuhteensa. Kysymys rakentui siten, että sekä elinympäristö että ihmissuhteet laajenivat kehämäisesti läheltä etäälle eli vastaajat arvioivat kodin, naapuruston, kotikylän, Rovaniemen kaupungin ja Suomen sekä oman perheen, naapuruston ja kotikylän ihmissuhteiden turvallisuutta viisiporraisella asteikolla.

Kysymykseen annetut vastaukset osoittavat, että erilaisista yhteisöistä ja niihin liittyvistä rooleista oma koti ja läheiset ihmissuhteet koetaan kaikkein turvallisimmiksi asioiksi. Heikoimman arvosanan turvallisuudesta sai puolestaan Rovaniemen kaupunki, joka koettiin turvattommaksi kuin Suomi kokonaisuudessaan. (Liitetaulukko 1.) Kysymys kaupungin turvallisuudesta on osittain tulkinnallinen. Vastauksista ei voikaan päätellä, miten yksittäinen vastaaja on Rovaniemen kaupungin mieltänyt, eli koskeeko arvio nimenomaan kaupungin keskustaajaman turvallisuutta vai kaupunkia kokonaisuudessaan ja tarkoitetaanko turvallisuudella fyysistä ympäristöä vai lukeutuuko siihen myös kaupungin toimintapolitiikka. Olennaista vastausten suunnassa on kuitenkin ilmiö, että turvattomuuden tunne näyttää lisääntyvän sitä mukaa, kun fyysinen sekä lähtökohtaisesti myös emotionaalinen etäisyys arvioitavasta kohteesta kasvavat ja tutuus ja läheisyys vähenevät. Myös ikä ja mahdollisesti sen taustalla olevat ikäluokalle tyypilliset kokemukset vaikuttavat

kokemukseen ympäristön turvallisuudesta. Aineistossani Suomi näyttäytyikin turvattomimpana työikäisille ja turvallisimpana eläkeikäisille.

Se, että turvallisuus on vastausten perusteella erityisesti lähiympäristön ominaisuus, ei objektiivisesti tarkastellen ole itsestäänselvyys, kun asiaa tarkastellaan erilaisen turvallisuutta lisääviksi miellettyjen palveluiden saatavuuden näkökulmasta. Turvallisuuden kokemukseen voikin liittyä elementtejä, jotka ovat palvelujärjestelmän näkökulmasta näkymättömiä, mutta sosiaalisen turvallisuuden ja luottamuksen kannalta olennaisia käyttäytymismalleja ja -tapoja. Näistä turvallisuuden tunnetta lisäävistä toimintatavoista keskusteltiin haastatteluissa, joissa ilmeni, että keskeisellä sijalla on yhteisöllinen huolenpito, jota toteuttavat sekä kyläläiset itse että myös alueella työtään tekevät muiden palveluiden tuottajat – esimerkiksi tässä tapauksessa postinkantajat. (Ks. myös Oinas 2012.)

MM1: Se on vanha tyyli, että jos tulee jonkulainen hätä, niin tutullehan sitä soitetaan ensimmäiseksi, että voitko sie tulla kattomaan, että mikä on tämä homma.

MN1: Että täällä kuitenkin semmoinen palvelu pelaa vielä, että ei ole jätetty.

Yhteisön eri toimijoiden huolenpidon ohella haastatteluissa tuli ilmi myös niitä tekijöitä, joiden kautta kyläyhteisön turvallisuutta peilataan sen vastakohtaan. Vastakohtana kyläyhteisössä asumiselle näyttäytyy lähes luonnollisesti kaupunkiasuminen, joka liitoksen jälkeen on mahdollista myös kotikuntaa vaihtamatta. Siitä huolimatta kaupunkiasumiseen liittyy yleisiä kaupunkiasumiseen kuuluvaksi katsottuja uhkakuvia, joista keskeisin on vastapaino kylien yhteisölliseksi kuvatulle elämäntavalle. Kaupungista – ja samalla myös omasta kotikaupungista – epäillään puuttuvat juuri huolenpitoa lähelläkin asuvista muista asukkaista. (Ks. myös Oinas 2012.)

H: Mikä se tekee siitä kyläyhteisöstä turvallisen?

JM1: Pitkässä ajan juoksussa, kun seuraatte, niin monestiko maalaiskylästä on löydetty joku kuolleena – monta kuukautta ollu talossa – ei koskaan. Noista kaupungeista löydetään vähän väliä. Joku on saattanu olla kaksikin. Ei kukaan välitä mitään siitä.

JN2: Mut täällä silleen, että jos tietää, että naapuri on jossain reissussa tai näin, niin vähän katotaan yleensä, että liikkeuko siellä talon ympärillä jotain outoa väkiä. Ja sitten vähintään, jos ei muuta, niin otetaan postit postilaatikosta. Ja yleensä se pyytääkin se naapuri.

Kyläläisten ajatukset yhteisöllisyydestä huolenpidon turvaajana ja takeena eivät kuitenkaan ole vailla tietoisuutta asiaan mahdollisesti liittyvistä nurjistakin puolista eli liiallisesta toisten elämän seuraamisesta.

JN2: Maalla sentään välitetään.

JM1: Seurataan jatkuvasti toisten menoja.

Toisten elämän jatkuvan seuraamisen mahdolliset haittapuolet mielletään kuitenkin toimintatavan myötä lisääntyvän turvallisuuden rinnalla merkityksettömiksi. Seuraaminen ei näyttäyty haastateltaville uteliaisuutena vaan juuri toisista huolehtimisena. Huolehtimisen leimaa lisää se, että asiasta voidaan tarkoituksellisesti sopia eli seuraamisen kohteeksi ei jouduta vain ja ainoastaan vastentahtoisesti. (Ks. myös Oinas 2012.)

JN2: No mut se on ollu sitä huolehtimista. Se ei oo uteliaisuutta, vaan se on huolehtimista.

JN1: Ei, sitä se oli nimenomaan ja se oli sovittu asia.

JN2: Kattomassa että...

JN1: Niin toinen jos ei näkyny, joka yksin asu, niin katottiin näkykö valoja sillä talvisaikaan, niin, kyllä sitte alettiin puhelimella ja sitte mentiin käymään. Mutta ei kaupungissa voi tällä tavalla.

JN2: Ei.

H: Mennäänkö sitä muulla tavalla sitte avuksi? Että se turvallisuuden tunne jotenkin muutakin kautta vahvistuu, ku sillä lailla, että seurataan, ettei oo mitään sattunu?

JM1: Kyllä kait siinä sitte tulee, vaikkei sitä niin ku – mutta että näkee, että siinä valot palaa, niin saattaa käyä sitte kylässä ja kattoo, että onko täällä mikä tilanne.

Kun oman asuinympäristön turvallisuutta korostetaan, sen vastakohtaksi asettuu juuri kyselytutkimuksessa turvattomimmaksi osoittautunut kaupunki. Kaupunki näyttäytyy paikkana, jossa ei huolehdi naapureista, katsota perään tai olla uteliaita. Kaupunkilainen elämäntapa koetaan omiin oloihin vetäytyvänä, muista piittaamattomana ja sosiaalisilta suhteiltaan puutteellisempänä kuin maaseudun elämä. Elämäntapa liitetään kiinteästi elämisen puitteisiin sinänsä sekä niiden asettamiin realiteetteihin; kun on paljon ihmisiä, ei mielenkiinto yksilöitä kohtaan synny tai riitä kuin korkeintaan silloin, kun naapuri tuottaa häiriöitä. (Oinas 2012.)

JM1: Jotka täältä menee sinne [kaupunkiin], jää sinne neljän seinän sisälle. Ja kun käytävästä kuuluu pikku kolahdus siellä, niin ollaan, että kuka siellä. Siinä tulee se tavallaan semmonen reviiri siihen, että ne kuvittelee, että ne on aina häiriöksi vaan heille.

— —

JN1: Joo, tuollakin, kun on kylällä vanhempia, iäkkäämpiä ihmisiä, yksin asuvia, niin meillä oli aina semmonen, että katottiin, jos oli talviaika, että tuliko

sille valot. Ja jos ei siellä jonkun aikaa näkyne, niin soittaa pihautettiin, et mites nyt mennään. Tämmönen oli, et se huomattiin se naapuri, että siitä piettiin huolta.

JM1: Mutta tuollako niitä on kymmeniä siinä, niin se loppuu se mielenkiinto siihen.

JN1: Joo, totta kai ja ne on kaikki vieraita toisilleen, vaikka seinän takana asus – että näin on.

Haastateltavien asennoituminen kaupunkiasumisen sisältämiin mahdollisiin uhkiin ja turvattomuustekijöihin on merkityksellinen asukkaiden arvioidessa oman ympäristönsä turvallisuutta sekä asumishaluaan maaseudulla. Näin on riippumatta siitä, vastaako käsitys kaupunkiasumisesta todellisuutta, sillä se vaikuttaa siihen, kuinka valmiita ihmiset ovat vaihtamaan asuin ympäristöä valintatilanteisiin tullessa tai jouduttaessa. Oma, turvalliseksi koettu koti- ja lähiympäristö on paikka, josta ei helposti lähdetä pois – varsinkaan kaupunkiympäristöön, joka näyttäytyy sen negatiivisena vastakohtana. (Oinas 2012.)

Yleisempää selitystä edellä esitettyyn turvallisuuskokemukseen voidaan etsiä myös tutkimuksen alussa esiin nostetuista tilan ja paikan käsitteistä. Pauli Tapani Karjalainen (1995, 91; 1997, 230–231) on kuvannut miten asunto muuttuu rationaalisiin perusteisiin mitattavasta tilasta emotionaaliseksi paikaksi, kodiksi, elämisen ja kokemisen kautta. Kodista tulee samalla oman elinympäristömme keskiö, paikka josta lähdetään ja jonne palataan. Samalla tavoin myös ympäristö tutuksi käydessään muuttuu vieraasta ja kaukaisesta läheiseksi ja ennakoitavaksi. Turvallisuuden tunne voikin perustua enemmän siihen, että mahdolliset vaaratekijät ja turvallisuusvajheet osataan ennakoida ja niihin voidaan myös varautua, kuin siihen, että vaaran paikkoja ja turvattomuutta aiheuttavia tekijöitä olisi lähiympäristössä vähemmän. Tämä selittäisi myös sen, miksi Suomi koetaan Rovaniemen kaupunkia turvallisempaan, sillä se on nimenomaan kotimaana muita maita läheisempi. Kaupunki puolestaan joko keskustajamana tai kokonaisuutena on kotialueen etäisissä kysymyspatteristossa arvioitava kohde.

2.5 talouden armoilla

Martti Siisiäinen (2003, 69) on luonnehtinut aikamme modernin ohi kulkenutta yhteiskuntaa mutaatioyhteiskunnaksi. Vahvan hyvinvointivaltion jälkeen olemme tulleet tilanteeseen, jossa yhteiskunnan alajärjestelmät erkaantuvat toisistaan ja niillä on yhä vähemmän yhteen sovitettavia osasia. Talouden osajärjestelmän koodit ovat pitkälti saaneet ylivalloituksen poliittisen, uskonnollisen, tieteellisen ja sosiaalisen osajärjestelmän koodeista, joten talous kykenee yhä vahvemmin vaikuttamaan muiden osajärjestelmien koodeihin sekä näitä koodeja soveltaviin ohjelmiin. Modernin

yhteiskunnan historia on tätä kautta hajoamassa – tai jo hajonnut – ja uudenlaisen historian koordinaatit sekä niitä muodostavat yhteiskunnalliset liikkeet eivät ole vielä muotoutuneet. Siisiäinen näkee tulevaisuuden fragmentoituneen, monikulttuurisen ja ylikansallisen yhteiskunnan suuntana kuitenkin kulttuurin ja moraalis-ten kysymysten merkityksen korostumisen. Taloudellinen intressi saa siten hänen näkemyksensä mukaan uudessa ajassa väistyä vaihtoehtoisia malleja rakentavien sosiaalisten liikkeiden teemakokonaisuuksissa.

Tämä uusi aika antaa kuitenkin vielä jossain määrin odottaa itseään, sillä talous on rationaaliseksi hyväksytty perustelu monille yhteiskuntapoliittisille ratkaisuille – ja erityisesti taloudellisten säästöjen tavoittelu. Ratkaisut, joiden avulla saavutetaan säästöjä tai saadaan tuloja, hyväksytään lähtökohtaisesti hyvinä, rationaalisina ja perusteltuina muiden mahdollisten vaikutusten jäädessä taka-alalle tai kokonaan arvioimatta. (Esim. Blyth 2013; Kiander 2014, 28–31; Koivusalo 2014, 46; Pekurinen 2014, 158–162.)

Modernin kiinteiden muututtua postmoderniksi notkeudeksi on Baumanin (2002, 8–11) mukaan rakentunut järjestys, jonka voi tulkita määrittäneen pääosin talouden ehdoin. Tämän järjestyksen voidaan olettaa olevan jopa aiempaa lujempi siinä mielessä, että sen tarkoitus ei aiemmista järjestyksistä poiketen ole enää reagoida ei-taloudellisen toiminnan esittämiin haasteisiin ja vaateisiin. Sekä poliittiset että moraaliset vaikuttamispyrkimykset olivat näin tulleet kyvyttömiksi tarttumaan talouden logiikan ohjaamiin toimintoihin ja talous voi hallita ihmisten elämää omalla logiikallaan. Talouden rationaliteetti näyttytyykin haastateltaville keskeisenä kaupungin ja maalaiskunnan yhdistymisen taustana.

JMI: Näitten rahojen perässä tätä yhitymistä on tehtykin – se on paljon ollu semmonen

Talous on myös monella tavoin hyvinvoinnin mittari ja hyvä taloudellinen tilanne mielletty hyvinvointina. (esim. Blyth 2013; Hoffrén 2014, 163–165; Kangas 2014, 18–27, Koivusalo 2014, 45–46; Koivusalo 2014, 72–74.) Talouden kieli peittää alleen ihmisten sosiaaliseen elämään ja vuorovaikutukseen oleellisesti kuuluvat elementit, kuten yhdenvertaisuuden ja oikeudenmukaisuuden ja ihmisen velvollisuudeksi tulee ansaita oma arvonsa. Puutteet tai heikkoudet mahdollisuuksissa tai kyvyissä ansaita arvonsa ja olemassaolonsa oikeutus talouden mittarein mitattuna johtavat sivuraiteelle joutumiseen keskusteluissa, sillä talouden kieli ei löydä tapaa arvostaa niitä, jotka näyttävät kuluverinä. Taloudelliseksi kuluveräksi ihmiset tai yhteisöt voivat määrittäytyä esimerkiksi ominaisuuksiensa tai vaikkapa juuri sivussa sijaitsevan asuinpaikkansa vuoksi. (Ks. Pohjola 2014b, 98–106.)

Postmoderniin, talouden määrävän roolin varaan rakentuvaan aikaan ja yhteiskuntaan ei Baumanin (2002, 11–13) mukaan ole tultu yksinvaltaisen hallinnon, alistamisen tai yksityisen piirin kolonisoimisen kautta, vaan päinvastoin lakkaamalla

rajoittamasta yksilön valinnan- ja toiminnanvapautta. Se, että talouden varaan rakentuvaa järjestelmää vastaan ei nousta, johtuu siitä, että valta ei enää varsinaisesti sijaitse fyysisissä rakennuksissa ja on siten konkreettisen, suoran toiminnan kautta tapahtuvan muutoksen näkökulmasta saavuttamaton.

Uuden ja aiempaa paremman järjestyksen rakentaminen vanhan ja puutteellisen tilalle ei enää kuulu poliittisen toiminnan maailmaan, vaan järjestelmä joustaa omien lainalaisuuksiensa ehdoilla ja uusintaa itse itseään. Nykyisin mallit ja muodot eivät enää ole annettuja ja itsestään selviä, vaan moninaisia, ristiriitaisia ja menettäneet merkittävän osan pakottamis- ja määräämiskyvystään. Lisäksi ne ovat siirtyneet yleisen kategoriasta yksityiseen, individualistiseen piiriin ja muotoutuvat makrotason asemesta sosiaalisen kanssakäymisen mikrotasolla. (Bauman 2002, 12–13.) Yksityisessä piirissä saatetaan myös luontevasti ratkaista asioita, joiden on lähtökohtaisesti katsottu pitkään kuuluvan julkisen rahoituksen piiriin.

MN1: Tuolla oli, kun kuljettiin kiertämässä näitä kyläpaikkoja, niin yhdessä kylässä oli katuvalotkin tehty talkootöinä. Ne oli keränneet rahaa ja olivat tehny talkootöinä, että ne saivat sähkövalot siihen kylään. Että semmosta väkiäkö sais.

Julkisen sektorin osallistumista moniin sivukylien asukkaiden keskeisiin arjen sujuvuustekijöihin odotetaan kuitenkin edelleen, sillä esimerkiksi yhteydenpidon, osallisuuden ja palveluiden järjestämisen näkökulmasta tärkeät verkkoyhteydet ovat kustannuksiltaan lähtökohtaisesti asukkaiden omien rahoitusmahdollisuuksien ulottumattomissa.

- tietoliikenneyhteydet, valokuitu kallis (KA1)

Taloudellisen järjestyksen määräävyys, lujus ja itsestäänselvyys aiheuttaa myös voimattomuuden ja turhautumisen tunnetta omaa arkeaan sekä julkisen talouden että oman taloutensa asettamien ehtojen alla rakentamaan pyrkivälle kuntalaiselle.

JM3: Mihinkä se maakunta ja kaupunki on pannu ne rahat, kun sehän sai siihen verkkorakentamiseen moneen otteeseen ne rahat – mihin ne on kadonneet?

Kuntalainen mittaa oman arkensa sujuvuutta yksinkertaisilla mittareilla, joita ovat juuri esimerkiksi edellä mainitut tietoliikenneyhteydet. Vastaavanlainen arjen sujuvuutta helpottava tai vaikeuttava tekijä on myös päivittäinen postinhaku omalta postilaatikolta. Laajassa mittakaavassa tarkasteltuna yksittäisten postilaatikkojen sijoittaminen ryppäisiin on selkeä säästö postinjaon kustannuksissa. Muut vallitsevat olosuhteet voivat kuitenkin aiheuttaa postin saajalle ongelmia, jotka tekevät pienestä arkisesta askareesta ison kysymyksen, johon kiertyvät mukaan myös talou-

delliset kustannukset. Rahalla ongelmat voitaisiin korjata, mutta sijoitus ei tunnu kohtuulliselta.

Voi kun on hankala, kun kunta pani hanttiin nuita laatikoita, kun ei saatu omalle pihalle. Sitä kuulemma, ei sitä, postihan se palkan maksaa näille jotka jakaa, että ei sitä nyt joka ikiselle. Onhan se nyt kummempi homma. Kun vähän ajattelis, että tietäis mitä se on. Kilometrin päässä hakia posti. Siitä olis pitänyt ruveta erikseen maksamaan [postilaatikon saamisesta lähemmäksi] ihan älytön summa ja he vielä käy tarkastamassa onko se mahollista. Semmosta se on tämä elämä täällä. (MN3)

Huomio vastaajien huolenaiheiden osalta kiinnittyi toteutetuissa ja toteutettavana olevissa kunta-, maakunta- sekä sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksissa keskeisellä sijalla oleviin taloudellisiin resursseihin sekä niiden heikkenemisen uhkaan. Kuntien taloudelliset mahdollisuudet järjestää palveluja ovat valtakunnan tasolla tarkasteltuna tosiasiallisesti epäyhdenvertaisia. Subjektiivisiin oikeuksiin kuulumattomien palveluiden osalta on kunta lähtökohtaisesti velvollinen tarjoamaan asukkailleen riittävät palvelut. Riittävyys on epätasällinen ja tulkinnanvarainen määritelmä palvelujen järjestämisvelvoitteelle ja raaminsa sille asettavat käytännössä käytettävissä olevat määrärahat. Kysymys määrärahojen riittävydestä voi hämmentää käsitystä siitä, mihin kuntalainen on palvelujen saajana oikeutettu. On jopa väitetty, että talousongelmien vuoksi ja niihin vedoten kunnissa myös suljetaan korvia juridiselta sääntelyltä. Kuntien näkökulmasta valtio sysää vastuuta kunnille huolehtimatta siitä, että kunnilla olisi riittävästi resursseja vastuidensa toteuttamiseen käytännössä. (Julkunen 2006, 239.)

Jotta taloudelliset näkökohdat säästötavoitteina eivät tulisi nähdyksi liian yksipuolisesti, on syytä myöntää se, että säästötavoitteilla on myös myönteiset puolensa. Rationaalisen ei julkisen talouden näkökulmasta voitane pitää tavoitetta, jossa päämääränä on suoranainen rahan kuluttaminen ilman muuta tavoitetta tai kytköstä hyvinvoinnin lisäämiseen. Yhteisöjen, osallisuuden ja kansalaisyhteiskunnan rakentumisen kannalta on kuitenkin tärkeää asettaa tavoitteeksi myös niitä päämääriä, jotka luovat yhteiskuntaan riittävää vakautta, jotta sekä hyvinvoinnin että talouden positiiviset päämäärät voivat toteutua. Usein tästä näkökulmasta esiin nostettu tekijä on sosiaalisten etäisyyksien minimoiminen, jotta eri yhteiskuntaryhmien ja niitä edustavien kansalaisten välinen luottamus voi säilyä. Samalla vaikutetaan positiivisesti myös yhteiskunnan vakauteen ja ihmisten turvallisuuden kokemuksiin. (Esim. Granovetter 1973; Ilmonen 2000; Ruuskanen 2001 ja 2003, 18, 72–73, Möttönen 2014, 200–204.)

2.6 rakenneuudistusten varjossa

Kuntaliitoksen yhteydessä Rovaniemen alueen kehittämisessä valittiin haja-asutusalueiden palveluiden turvaamisen ja kehittämisen osalta linjaksi palvelukyläverkoston luominen. Yhdistyneen Rovaniemen alueiden käytön strategiassa palvelukylät määriteltiin toiminnallisesti yhtenäisiksi alueiksi, joihin sisältyy kyläkeskus palveluineen sekä keskuksen vaikutusalueet eli asumisen alueet. Palveluja näissä kylissä ovat yleensä koulun ala-aste, kauppa sekä postitoimipaikka ja matkailun kasvun myötä näiden ohella arvioidaan mahdolliseksi synnyttää kyliin myös uusia palveluja. Palvelukyliksi nimetyissä kylissä väestön määrän arvioitiin vähenevän maltillisemmin kuin niiden ulkopuolisissa kylissä. Tästä syystä peruspalveluiden säilyminen näissä kylissä nähtiin mahdollisena. Pienimmissä kylissä, joissa väestö vähenee ja ikääntyy voimakkaasti, nykyisen palveluverkon ylläpitämiselle ei sen sijaan arvioitu olevan edellytyksiä. (Yhdistyneen Rovaniemen alueiden käytön strategia 2006, 25.)

Alueiden käytön strategiassa väestön keskittymisen kaupunkikeskukseen ja vähentämisen erityisesti niin sanottujen palvelukyliä ulkopuolisilta alueilta arvioitiin aiheuttavan muutospaineita alueiden rakenteisiin tulevaisuudessa. Haja-asutusalueiden kehitys nähtiin monisuuntaisena ja uusia palvelu- ja työpaikka-alueita arvioidaan voivan rakentua palvelukyliin ja riittävän lähellä keskustaa sijaitseviin kyliin. Muilla kylä- ja haja-asutusalueilla työpaikkojen vähentämisen sen sijaan arvioitiin heikentävän palvelu- ja kylärakenteita. (Yhdistyneen Rovaniemen alueiden käytön strategia 2006, 25-29.)

Haastateltavat kokivat palvelutason heikkenemisen ja palveluiden suoranaisten puuttumisen merkittävänä syynä siihen, miksi väestö siirtyy kyliltä keskustajamiin myös iän karttuessa. Jaatilan muuttoliike ei pysähdy välttämättä palvelukyläksi nimettyyn Muurolaan, vaan suuntautuu kohti kaupungin ydinkeskusta, jossa palvelutaso on parempi. Muuttohalukkuuden taustalla on niin mukavuustekijöitä kuin turvallisuudenkin tarvetta.

H: Mutta sinne ei lähetä sinne kaupunkiin sitte hakemaan mukavampaa elämää, vaan sinne mennään sen takia, että käytännössä ei saa niitä palveluja?

JN2: Turvallisuuden...

JN1: On se tietysti yhtenä tekijänä, mutta kyllä siinä on sitte mukavuudetkin myöskin mukana, luulisin ainakin, mitä mie oon jutellu näitten meidän iäkkäitten kanssa.

JN2: tuleehan ne tietenkin, totta kai ne tulee siinä myötä, mutta ehkä se on lähteny siitä turvallisuudesta – tarpeesta.

Peruspalvelujen saatavuus lähiympäristöstä nähtiin myös Rovaniemen kaupungin alueiden käytön strategiassa keskeisenä kriteerinä alueiden elinvoimaisuuden kan-

nalta. Erityisesti palvelukyliä ulkopuolella julkisen sektorin palvelujen saatavuuden katsottiin kuntien yhdistämisen jälkeen vaikuttavan kyliä ja muiden haja-asutusalueiden tulevaisuuteen ratkaisevasti. Rovaniemen kaupungin tavoitteena olikin tuolloin strategiassaan säilyttää palvelukylissä julkiset peruspalvelut, kuten peruskoulu, neuvolat ja vanhustenhuollon peruspalvelut. Palvelut nähtiin mahdolliseksi jossain määrin korvata tietoteknologialla ja liikuteltavilla palveluilla, mutta niiden avulla ei uskottu voitavan täysin korvata alueilla pysyvästi sijaitsevia palveluja. Peruspalvelut, kuten kyläkoulun olemassaolo, nähtiin merkityksellisinä asutuksen sijoittumisen sekä myös asukkaiden viihtyvyyden kannalta. Sen sijaan kaupallisten palvelujen säilyminen kylissä on strategian mukaan ennen muuta ostokäyttäytymisen varassa. (Yhdistyneen Rovaniemen alueiden käytön strategia 2006, 40.)

Tutkimukseen osallistuneiden haastateltavien mukaan sivukyliä palvelutaso on palvelukyläkonseptista huolimatta kuntaliitoksen jälkeen heikentynyt. Kun haastateltavilta suoraan kysyttiin heidän käsitystään koetun kehityksen syistä, mielipiteitä oli kahdenlaisia. Osa näki kehityskulun johtuvan suoraan kuntaliitoksesta ja siitä, että sivukyliä painoarvo suuremmassa kunnassa on suhteellisesti pienempi kuin aiemmin. Osa oli kuitenkin sitä mieltä, että tietyt koetut heikennykset palveluiden laadussa tai saatavuudessa ovat seurausta yleisemmästä kehityskulusta ja taloudellisten resurssien vähenemisestä, joka olisi tapahtunut myös ilman kuntaliitosta. Toisaalta jotkin heikennykset esimerkiksi terveyskeskuspalveluiden osalta koettiin silti juuri kuntaliitoksen mukanaan tuomien uudelleenjärjestelyjen seurauksiksi.

MM2: Nämä palvelut on heikentynyt.

MM3: Kyllä. Erittäin kovasti on palautetta. Mitä kauemmas mennään, sen heikompi.

H: No, onko se sitten ihan selkeesti kuntaliitoksen, vai voiko se olla joku yleisempi syy, joka vain sitten sattui yhtä aikaa tämän kuntaliitoksen kanssa?

MM3: No, se voi olla tässä ainakin minun mielestä, kun ne kokoontuvat tuonne [kunnan luottamuselimiin] sitten nämä täältäkin mitä menee, niin nehan vetää vain sitä mikä on siinä ympärillä heille. Ja äänissä kun on enemmän se mikä on ympärillä, niin sehan aina voittaa. Jos täältä on vain yksi täältä jostakin [maaseudun kylästä], niin se on yhtä tyhjän kans.

MN1: – – On täällä jonku verran huononnuksia, että terveyspalvelut. Terveyskeskuspalvelut ja täällä kylänkin palvelut, niin ne on huonontuneet justiin nimenomaan yhistyessä.

Vaikka erilaisia näkökantoja syistä tulikin ilmi, yksimielisyys oli kehityksen suunnasta vahvaa. Huonoon, haja-asutusalueiden palveluja heikentävään suuntaan jatkueneen kehityksen epäiltiin tulevaisuudessa kattavan kiihtyvällä vauhdilla myös yhä useamman tärkeän palvelusektorin toiminnan.

JM2: Terveystenhoitaja kävi, niin nyt se on Muurolassa. Kaikki tämmöset, niin ne on siirretty. Ja tämä kehityshän on ollu koko ajan semmosta, että näitä pikkukyliä on jätetty syrjään ja niiltä on se palvelu pois. Ja näyttää nyt, että kehitys menee vielä hullumpaa vauhtia sitten, että ne suunnittelee, että nuo yksityistietkin taikka kunnan tietkin, että ne pitäis yksityistää.

Palvelutason heikentyminen oli myös tutkimuksen kyselyiden perusteella keskeisiä syitä sille, että kuntaliitoksella katsottiin olleen huonoja vaikutuksia. Lisäksi sivukylien aseman heikentyminen suhteessa keskustajamaan ja vaikutusmahdollisuuksien väheneminen sekä veroäyrin ja muiden kustannusten nousu mainittiin kuntaliitoksen huonoina vaikutuksina kyselyvastauksissa. Haastattelussa huomio kiinnittyi myös uuden rakenteen mukanaan tuomaan hämmennykseen asiointitilanteissa. Sekä kuntalaisille että kunnan virkamiehille vastuut ja tehtäväjaot ovat saattaneet olla epäselviä, mikä on osaltaan heikentänyt palvelun saamista aiempaan verrattuna.

MN2: Nyt tässä uudessa kaupungissa on juuri se, että sitä ei meinaa löytyä sitä oikeaa. Että ei se mulle kuulu, soitappa sille, ei se mullekaan kyllä kuulu. Että on niinku semmosta ollu havaittavissa.

Palveluiden rakenteellisen uudistumisen seurauksena oleellista muutosta asukkaiden toiveiden ja tilanteen kohentumisen osalta ei haastatteluaineiston keruun sekä kaupungin toteuttamien kyselyiden välillä vaikuta tapahtuneen. Kun tutkimuksen kyläalueilla toteutetuissa avoimissa kyläkokouksissa on maaliskuussa 2013 työryhmiin osallistujilta kysytty konkreettisia, vielä toteuttamattomia kehittämistoimenpiteitä neljän annetun aihealueen mukaisesti, ovat kaikilla alueilla tulleet esiin samat asiat hieman eri tavoin painottuineina. Merkittäviksi kehittämistä vaativiksi kohteiksi asukkaat ovat nimenneet tietoliikenteen, puhelimen kuuluvuuden ja julkisen liikenteen puutteet. Näiden ohella palvelut ja niiden säilymisen turvaaminen liikkuvien ja sähköisten palveluiden avulla ovat herättäneet keskustelua. Ikäihmisten avun tarve, yksinäisyys ja yleinen arjen turvallisuus ovat myös olleet tärkeäksi koettuja asioita. (KA6, 26.)

Konkreettisemmin nämä toivotut kehittämistoimenpiteet ovat Meltauksen alueen asukkailla muun muassa avustukset laajakaistakustannuksiin ja syöttöliikenteen sovittaminen julkiseen liikenteeseen. Lisäksi asukkaat toivovat palvelu- ja asiointilinjojen hyödyntämistä ja yhteispalvelupistettä työntekijöineen. Osallisuutta ja uutta toimintaa luovana yhteistyönä toivotaan parempaa tiedottamista sekä yleisesti että palveluverkon osalta, toiveikkuuden ja jatkuvuudentunteen lisäämistä maaseutuasumisen suhteen, vapaa-ajanmahdollisuuksien kehittämistä ja viranomaisten myönteisempää asennetta maalla asuvia kohtaan, jotta toiveikkuus ja jatkuvuus oman olemisen suhteen voisi säilyä. (KA1.) Jaatilan alueella merkittävänä asioina

on puolestaan pidetty esimerkiksi Muurolan palvelukylän säilymistä, palvelubussia ja yhteyksiä syöttöliikenteeseen. Lisäksi on toivottu alueen hoivakodin palveluiden monimuotoistamista alueen asukkaiden tarpeisiin, kylätiloja, kylien yhteisiä kehittämishankkeita ja tapahtumia sekä uusien asukkaiden huomioimista. (KA2.)

Kriittisimmät äänet kunta- ja palvelurakennemuutostusta kohtaan kohdistuivat siihen, että perimmältään poliittisia ratkaisuja on tehty teknisinä uudistuksina. Julkinen, demokraattinen keskustelu ja poliittinen keskustelu ovat jääneet riittävällä tavalla käymättä. Keskeisiä avointa keskustelua vaativia poliittisia kysymyksiä uudistuksessa olisivat olleet muun muassa kuntien itsemääräämiseen ja palveluiden yksityistämiseen liittyvät linjanvedot. (Eräsaari 2006, 87–88.) Myös Paras –hankkeen suunnitteluvaiheen loppuarvioinnissa (Stenvall ym. 2009, 18) todetaan hankkeen käynnistyneen aikanaan nopeasti ja ainakin osin ennakoimattomasti. Hankkeen syntymisen voidaan jälkeenpäin katsoa olleen osittain pääteltävissä tuottavuusohjelman perusteella, mutta selkeä kannanotto uudistuksen puolesta puuttui Vanhasen ensimmäisen hallituksen ohjelmasta. Hallitus antoi esitykset kunta- ja palvelurakennemuutostusta sekä kuntajakolain muuttamista koskevasta lainsäädännöstä eduskunnalle syksyllä 2006 ja vuoden 2012 loppuun voimassa olemaan tarkoitettu puitelaki tuli voimaan 23.2.2007. (Stenvall ym. 2009, 18.)

Paras-hankkeen suunnitteluvaiheen loppuarvioinnissa (Stenvall ym. 2009, 37–38, 41, 64) hankkeen valmistelun todetaan olleen viranhaltijavetoista. Luottamushenkilöjohto koki kuitenkin saaneensa riittävästi osallistua uudistuksen toimeenpanon suunnitteluun. Uudistuksesta informoitiin arvioinnin mukaan tietoisien voimakkaasti kansalaisia ja sidosryhmiä (mm. elinkeinoelämä, yhdistykset, järjestöt) ja sekä paikallisen että alueellisen lehdistön rooli oli tiedottamisen osalta vahva. Sen sijaan kuntalaisille suunnatut kuntafoorumit kiinnostivat kuntalaisia vaihtelevasti eri kunnissa ja alueilla. Arvioinnin kehittämisehdotuksissa katsottiin jatkossa aiheelliseksi henkilöstölähtöisempi ote sekä henkilöstön sitouttaminen muutoksiin. Henkilöstön sitoutumisen ja sitouttamisen merkitys korostuu arvioinnin mukaan myös siksi, että henkilöstö on tärkeä kanava kuntalaisiin päin, sillä se vaikuttaa uudistusta koskevaan yleiseen mielipiteeseen sekä uudistuksesta muodostuviin mielikuviin. Silti myös arvioinnissa näkökulma Paras-hankkeeseen on organisaatiokeskeinen ja avoimeksi jää tieto siitä, millaisena hankkeen suunnitteluvaihe on näyttäytynyt kuntalaisten näkökulmasta. Kuntakenttä vaikuttaakin uudistuvan kuntalaisista jossain määrin irrallaan, sillä hallinnon organisaatiokeskeisen lähestymistavan ohella myös kuntalaisten kiinnostus osallistua uudistukseen liittyvään keskusteluun ja vaikuttamiseen on ollut vaihtelevaa.

Organisaatiokeskeisellä lähestymistavalla on mahdolliset vaikutuksensa myös siihen, mihin huomio uudistuksen toteutuksessa kiinnittyy. Paras-hankkeen suunnitteluvaiheessa rakenteiden uudistamisen arvioitiin korostuneen palveluiden uudistamisen kustannuksella. Vaikka lain tavoitteena olivat eheän kuntarakenteen lisäksi laadukkaat ja asukkaiden saatavilla olevat palvelut koko maassa, palveluiden

uudistamisen osalta todettiin arviointivaiheessa olevan edelleen alueista riippumatta runsaasti tehtävää. (Stenvall ym. 2009, 73, 80.) Huomiotta jäi pitkälti myös se, että rakenteiden uudistamisella on merkityksensä palveluiden saamiseen ja saavutettavuuteen sekä tätä kautta myös aluerakenteeseen. (Lehtola 2008, 15.)

Pyrkimys kovaan ja rationaaliseen suunnitelmallisuuteen kiinnittää huomion toiminnan rakenteisiin, ja pehmeälle strategiselle ajattelulle tyypillinen yhteisöllisyyden, kollektiivisen valinnan sekä ohi yksittäisten toimijoiden käytännön todellisuuden menevä tavoitteellisuus jäi kuntarakenneuudistuksessa vähemmälle huomiolle. Palvelujen tehokkaan ja tuottavan järjestämisen näkökulmasta keskeistä olisi kuitenkin ymmärtää kuntalaisten näkökulma, jonka arvioitiin jääneen toteutuksessa ohueksi. Asukkaiden tulisi saada aidosti vaikuttaa palveluihin, jolloin myös palveluita koskevien innovaatioiden kehittäminen voisi edistyä. Uudistuksen voidaan katsoa olleen suuri haaste kuntapalvelujärjestelmälle, sillä alueellinen ja asiakaslähtöinen kehittäminen edellyttävät sekä ajattelutapojen että kehittämismallien ja toimintakulttuurien muuttamista. (Stenvall ym. 2009, 119-120.)

Rakenteelliset uudistukset ja niiden tuottamat hyödyt keskusteluttivat myös tutkimuksen haastatteluosuuksissa. Kuntakoon kasvattamisen avulla saavutettavat edut asetettiin kyseenalaisiksi ottamalla esimerkiksi menestyksekkäitä pieniä kuntia.

JM1: Etelässäkin kaikista paras kunta, mikä Suomessa on, niin se on hyvin pikkunen, mikä elää pienimmällä veroäyrillä.

Riippumatta siitä, voidaanko tämänkaltaista vertailukohtaa käyttää Rovaniemen kohdalla, on huomionarvoista se, että kuntalaiset näitä vertailukohtia etsivät ja käyttävät. Merkityksellistä kuntaliitokseen kohdistuvien kielteisten mielikuvien haitallisten seurausten vähentämisen kannalta onkin tiedottaminen, avoin vuoropuhelu ja kuntalaisten näkemysten huomioiminen, jotta mielikuvilla ja vertailuilla olisi mahdollisimman vahva tieto- ja todellisuus pohja.

Kuntaliitokset olivat lähtökohtaisesti problemaattisia myös siinä mielessä, että Kuntaliiton julkaisemien seuranta tutkimusten mukaan suurin osa suomalaisista suhtautui niihin yleisellä tasolla jokseenkin negatiivisesti. Suurinta kuntaliitoksiin kohdistunut vastustus oli tutkimusten mukaan pienissä alle 3000 asukkaan kunnissa ja nuoret, alle 30-vuotiaat vastustivat niitä voimakkaimmin. Negatiivinen suhtautuminen pääsääntöisesti vahvistui, kun kuntaliitoksen kohteena on oma kotikunta. (Pekola-Sjöblom ym. 2006, 60–61.) Myös päättäjille suunnatut kyselyt ovat tutkimusten mukaan antaneet jopa tätä negatiivisempia tuloksia kuntaliitosten tarpeellisuuden osalta (Pikkala 2005, 123; Pekola-Sjöblom ym. 2006, 62).

Noin puolet aikaisemmin maalaiskunnan alueella sijainneiden Meltauksen ja Jaatilan alueiden kyselyvastaajista arvioi kuntaliitoksella olleen ainoastaan huonoja vaikutuksia. Neljä kymmenestä ei puolestaan joko ollut osannut arvioida asiaa tai oli jättänyt kokonaan vastaamatta asiaa koskevaan avovastaukseen. Sekä hyviä että

huonoja vaikutuksia koki kuntaliitoksella olleen kuusi prosenttia kaikista vastaajista ja ainoastaan positiivisia vaikutuksia oli vastaukseensa kirjannut kaksi prosenttia vastaajista. (Liitetaulukko 2.)

Keskeisimpiä huonoja vaikutuksia vastaajien mielestä olivat palveluiden sekä erityisesti terveydenhuollon palveluiden heikentyminen, veroäyrin ja muiden kustannusten nousu sekä sivukylien aseman heikentyminen ja syrjäseudun asukkaiden vaikutusmahdollisuuksien väheneminen entisestään tulevaisuudessa. Kyselyaineistosta selkeästi ilmenevästä kuntaliitokseen kohdistuvasta vahvasta kritiikistä huolimatta ryhmähaastatteluissa tuli esiin myös käsitys, että monet arkipäivässä tapahtuneiksi koetut palveluiden heikennykset olisivat syystä tai toisesta johtuen olleet mahdollisia ilman kuntaliitostakin.

MN1: Kyllä niitä huononnuksiakin on. Mutta kyllä mie luulen, että näitä kouluja lopetetaan muutenkin ja muuta, vaikka oltais oltu erilläänkin, että ei se. Niitähän tehdään joka puolella muuallakin.

MM3: Niin. Näin meitä on eri ajattelevia. Toiselle kannattaa yhistyä ja toiselle ei.

Kuntakentän hallinnollinen ja rakenteellinen kehitys nykypäivän tilanteeseen onkin ollut pitkäkestoinen. Vahva alueellinen eriytymiskehitys hallitsi ajattelua 1970 –luvulle asti, jolloin perinteisen kaupungin ja maaseudun sekä teollisen Suomen ja kehitysalueiden välisten jakojen murtuminen nousi keskeiseksi kehitystrendiksi. Tämän muutoksen taustalla vaikutti keskeisesti ajatus laaja-alaisen hyvinvointiyhteiskunnan rakentumisesta. Julkinen sektori ja sen tarjoamat yhteiskunnalliset palvelut olivat keskeisessä roolissa tasapuolisen alueellisen kehityksen edistämässä. Tämän seurauksena syntyi seutuistumiseksi kutsuttu kehityskulku, joka erosi aiemmasta kaupungistumisesta siinä suhteessa, että yksittäisten kaupunkiyhdyskuntien ja taajamien asemesta yhdyskuntajärjestelmän solmukohdiksi muodostuivat näitä laajemmat seudut. (Vartiainen 1997, 89.)

Perttu Vartiaisen ja Pertti Saarelaisen (2002, 19) näkemyksen mukaan seudullista ajattelua on hallinnut pitäytyminen tarkkaan rajatuissa ja hallituissa territorioissa. Territorioita tarvitaan demokraattiseen kontrolliin, mutta seudullisessa hallinnassa tärkeää on heidän mukaansa myös sen edistäminen perinteistä hallintokäsitystä laajemmassa merkityksessä. Territoriaaliselle tarkastelulle vastakohtainen funktionaalinen tarkastelu lähtee yksittäisten toimijoiden ja viime kädessä globaalien verkostojen näkökulmasta. Huomiota tulisi Vartiaisen ja Saarelan mukaan kiinnittää sosio-ekonomisen ja kulttuurisen kehityksen kannalta kriittisten yritysten, osaamisen instituutioiden ja kolmannen sektorin toimijoiden aktivointiin. Näille toimijoille kunnan tai seutukunnan rajat saattavat muodostaa usein vain rationaalisen toiminnan esteitä. Tuotannollisen samoin kuin kansalaisyhteiskunnan tulisikin heidän mukaansa kehittyä vapaasti yli kunta- ja seutukuntarajojen. Oma paradok-

sinsa syntyy kuitenkin siitä, että seudulle syntyvät suuret toiminnalliset keskittymät syövät enenevästi myös ympäröivän maakunnan palveluvarustusta. Pelkästään funktionaalisen periaatteen mukaan kehittyvä yhdyskuntarakenne on ongelma erityisesti niille, joille etäisyyksien voittaminen on edelleen sekä taloudellisesti, sosiaalisesti että fyysisesti mahdotonta. (Vartiainen & Saarelainen 2002, 19–20.)

2.7 ja loputtomassa muutoksessa?

Tutkimukseni kylät asukkaineen eivät ensivaikutelman perusteella näyttäydä postmodernin aikakauden tyyppiyhteisöinä, sillä sekä kylät arkisine käytäntöineen että asukkaat asumishistorioineen edustavat perinteiseksi miellettyä elämäntapaa. Tämän eräänlaisen pysyvyyden vastapainoksi asettuu kuntaliitos, jonka näen muutoksena sinänsä ilmentävän postmodernin aikakauden ominaispiirteitä; kun kaikki on liikkeessä, eivät kuntarajatkaan voi säilyä stabiileina. Kuntaliitosten seurauksena tapahtunut kuntakoon ja kuntaorganisaation suurenemisen voi kuitenkin tulkita ilmentävän myös eräänlaista tarrautumista tai paluuta modernin aikakauden henkeen ja arvomaailmaan, jossa suuret rakenteet ilmentävät varmuutta, pysyvyyttä ja turvallisuutta.

Kyliä asukkaiden menneeseen kiinnittyminen joko vahvistuu tai kyseenalaistuu näkökulmasta riippuen, kun tarkastellaan seuraavaa haastattelukatkelmaa. Puhe osoittaa, että kyläläiset eivät vielä haastatteluhetkellä ole sitoutuneet nykyiseen kuntajakoon, vaan vaikuttavat olevan valmiita jälleen uusiin muutoksiin. Synnä voidaan nähdä joko kaipuu menneeseen, jota edustaa tuttu, pieni ja turvallinen naapurikunta Tervola tai valmius muutoksiin ja näkemys, että muutokset kuuluvat asiaan, eivätkä välttämättä johda petyviin asiantiloihin.

JM3: Tervolan kunnan raja kun saatais tuohon Ruikantörmään. Sitä me ollaan suunniteltu jo tuolla yhdessä paikassa. Tervolan puolelle siirryttäis, niin meillä ois paljon paremmat edut.

JM3: Siellä on kaikki kunnalliset palvelut – se ihmetyttää - siellä ei oo veronmaksajia ku kaks ja puolituhatta vissiin, vai paljo siellä on – niin niillä on...

JM3: Siellä on paremmat nämä kaikki palvelut syrjäkylille.

Erilaiset vaihtoehdot ja muutokset ovat siis kyläläisille ainakin keskusteluissa avoimia ja mielentila siinä suhteessa postmoderniin taipuvainen. Turvallisuus ei näytä rakentuvan välttämättä pysyvyyden varaan, vaan sen sijaan sitä kannattelee toive tarpeelliseksi koettujen palveluiden varmasta saatavuudesta sekä positiivisesta tulevaisuuskehityksestä. Ratkaisua ongelmiin ollaan valmiita hakemaan sieltä, mistä se uuden kuntarajamuutoksenkin uhalla näyttäisi yksinkertaisimmin löytyvän. Muutos kuntarajoissa ei siis sinänsä ole haastattelussa vuoropuhelua käyville kylä-

läisille uhka, vaan huoli kohdistuu seurauksiin, joita nyt tapahtuneen muutoksen koetaan tai pelätään sivukylien palvelujärjestelyille aiheuttavan.

Suomalaiseen hyvinvointivaltioperiaatteeseen on kuulunut olennaisesti ajatus alueellisesta yhdenvertaisuudesta. Huolimatta siitä, että maa on pääosin harvaan asuttu ja ilmastollisilta edellytyksiltään heterogeeninen, on periaatteena ollut, että elämisen mahdollisuudet tulee turvata yhtäläisesti koko maassa. (Esim. Kautto 2002, 89; Böckerman & Kangasharju 2007, 198–217; Alueellisen yhdenvertaisuuden... 2013.) Tutkimuksen viitekehyksessä tämän tavoitteen voidaan tulkita merkinneen pyrkimystä pysyttää koko maa maantieteellisenä alueena hyvinvointivaltioillisessa keskiössä, josta ajautuminen siirtymävyöhykkeelle tai periferiaan palveluiden saatavuuden suhteen on legitimiä ainoastaan yksilöstä johtuvin syin – jos silloinkaan. Yksilöitäkin modernissa valtiossa suojaavat lähtökohtaisesti yhdenvertaiset oikeudet, joita rajoitetaan ainoastaan erityisin perustein ja tarkoin rajatuissa tilanteissa.

Uudenlaisia haasteita alueellisen yhdenvertaisuuden toteuttamispyrkimyksille ovat kuitenkin tuoneet muun muassa ikärakenteen muutos, taloudellis-tuotannollisen toiminnan kehitys ja sijoittuminen alueittain ja työllisyyden vaihtelu. Myös globalisaatio, Euroopan integraatiokehitys ja erityisesti arvojen muutos sekä julkisen sektorin sopeuttaminen muuttuneisiin olosuhteisiin vaikuttavat siihen, miten alueet asemoituvat suhteessa toisiinsa. Alueellinen eriytymiskehitys ei ole säästänyt ongelmilta sen enempää kasvukeskuksia kuin syrjäseutujakaan. Syrjäseutuja on lisäksi rasittanut marginaaliin jääminen keskusteluissa sekä pahimmillaan leimautuminen taloudelliseksi rasitteiksi. Kuntien välinen eriytymiskehitys onkin ollut nähtävissä jo pitkään. Kehitys on ollut vahvojen kuntien asemaa vahvistavaa, joten ero vahvempien kuntien ja kuntakeskusten hyväksi on kasvanut suhteessa heikompiin. Yhtäaikainen paikallisen päätöksentekovallan, valinnanvapauden ja itsenäisyyden kasvu on omiaan lisäämään eroja entisestään, joten kuntalaisten välinen oikeudellinen yhdenvertaisuus ansaitsee keskeisen roolin hallinnollisia muutoksia koskevassa keskustelussa. (Esim. Myrskylä 1997, 18–28; Laitinen & Pohjola 2001, 21; Kautto 2002, 89; Böckerman & Kangasharju 2007, 198–217.)

Alueellisen eriytymiskehityksen aiheuttamien ongelmien syyt ovat luonteeltaan enemmän sosiaalipoliittisia kuin yksilöllisiä, joten niitä voidaan tarkastella osana yhteiskunnallista muutosta ja modernisaatiokehitystä. Näenkin muutosten yhtäaikaisuuden, sirpaleisuuden, hallitsemattomuuden ja tätä kautta myös seurausten ennakoimattomuuden leimallisena erityisesti postmodernille ajalle ja yhteiskunnalle. Alueellisen kehityksen näkökulmasta olennainen kysymyksenasettelu on, miten elämisen edellytykset ja jopa elintason nousu turvataan myös kasvukeskusten ulkopuolella samalla kun huolehditaan prioriteettiarvoltaan korkeaksi hyväksytyistä talouden kilpailukyvyistä ja markkinaperiaatteen toteutumisesta (esim. Kautto 2002, 89; Böckerman & Kangasharju 2007, 198–217) vai halutaanko kasvukeskusten ulkopuolisten alueiden elämisen edellytyksiä turvata yhteiskuntapoliittisen suun-

nittelun avulla lainkaan. Moderni ja postmoderni arvomaailma vaikuttaisivatkin tarjoavan tähän kysymyksenasetteluun jossain määrin erilaisen vastauksen.

Alueellisen kehityksen selkeäksi suunnaksi on tutkimusten perusteella palautunut uudelleen vahva ja etenevä keskittyminen. Sekä ihmiset että tuotanto sijoittuvat yhä enenevässä määrin entistä harvemmille talousalueille, jonne kehitys myös ”lukkiutuu”. Mitään luontaista tai ennakoitavissa olevaa syytä tai selitystä alueiden keskenään erisuuntaiselle kehitykselle ei kuitenkaan ole löydettävissä, vaan lähtökohtaisesti samankaltaisia alueilla kehityskulku voi olla hyvinkin erilaista. Keskittyminen perustuukin aluetalousteoreettisten tutkimusten mukaan niin sanottuun kumulatiiviseen kausaalisuuden prosessiin, jossa kasvavien alueiden kasvu sinänsä synnyttää alueelle kasvua yhä lisäävää vetovoimaa. (Esim. Tervo 2000a, 7–8; 2000b, 389–399; Tohmo 2007a, 11, 15; 2007b, 512.)

Alueellisen eriytymiskehityksen tarkastelussa on olennaista tuoda esiin alueellisen jaottelun rakenne, jotta voidaan varmistua tarkastelukulmien vastaavuudesta tai erilaisuudesta. Yleisesti käytössä oleva aluejaon kriteeristö on Euroopan unionin NUTS-alueluokitus (*Nomenclature des Unités Territoriales Statistiques*), jossa suurin alueellinen yksikkö on maa. Toinen taso muodostuu perinteisen läänijaon kanssa vastaavasta suuraluejaosta. Suuralueet puolestaan jakaantuvat maakuntiin ja maakunnat seutukuntiin. Viimeinen taso EU:n alueluokituksessa ovat kunnat. (Tilastokeskus n.d.; Kautto 2002, 90). Ensisijaiset Suomen tilastotoimessa käytettävät alueluokitukset ovat kunnat, seutukunnat, maakunnat ja tilastollinen kuntaryhmitys. Yleisiä tilastoissa käytettäviä kuntapohjaisia alueluokituksia ovat myös 31.12.2009 lakkautetut läänit sekä työvoima- ja elinkeinokeskusten alueet ja voimassa olevat tilastolliset työssäkäyntialueet. Kuntia voidaan puolestaan jakaa erilaisiin tilastollisiin alueisiin tai esimerkiksi kuntatyyppeihin. Kuntatyyppittelyjä ovat mm. kalleus-, kantokyky-, kielisuhte- ja kuntamuotoluokitus (Tilastokeskus n.d.).

Alueellisia rakenteita on mahdollista tarkastella myös keskus- ja vaikutusaluejärjestelmän kautta. Keskus määrittyy tällöin keskuspalvelujen sijaintipaikaksi ja vaikutusalue puolestaan keskuksen tuottamien palveluiden kantaman etäisyydellä sijaitseväksi alueeksi. Keskuksissa sijaitsevia keskuspalveluita ovat esimerkiksi kaupat, pankit, sosiaali- ja terveystalokset ja kulttuurilaitokset. Keskuksien voimakkuudeltaan olla eri vahvuisia suhteessa vaikutusalueeseensa. Isojen ja vahvojen keskusten palvelutarjonta on monipuolista ja kattavaa, kun taas pienet, keskusvoimakkuudeltaan vähäisemmät keskuksien tarjoavat lähtökohtaisesti vain usein tarvittavia tuotteita ja palveluja. (Wuori & Mikkonen 2007, 6.) Vaikka alueiden keskusvoimakkuus on enemmän tai vähemmän suhteellista, palvelutarjonnalla ja tarjonnasta muodostuvalla keskusvoimakkuudella on konkreettinen vaikutuksensa esimerkiksi alueella tapahtuvaan muuttoliikkeeseen ja väestömäärään. Myös haastattelemani kylien asukkaat ovat kokeneet keskusten vetovoiman ja muuttoliikkeen taajamiin.

JN1: Ja tuota Mutka [Jaatilan kyläalueen kylä] myöskin, ku luetaan mukaan, niin siellähän ei ole iäkkäämpiä ihmisiä ollenkaan. Täältä kaikki lähti vanhemmat ihmiset kaupunkiin asumaan juuri näitten palvelujen takia.

Vaikka alueen väestömäärä ei yksiselitteisesti osoita alueiden vahvuutta suhteessa toisiin alueisiin, väestömäärillä on keskus- ja vaikutusalueiden tarkastelussa teoreettista merkitystä, sillä eri palveluilla ajatellaan olevan erilainen vaikutusaluekantama suhteessa väestömäärään. Valmius harvoin hankittavien tuotteiden ja palveluiden hankkimiseen kauempaa on lähtökohtaisesti suurempi kuin usein tarvittavien tuotteiden ja palveluiden hankkimiseen. Näin vaikutusaluekantamaltaan pienempien päivittäispalveluiden minimiasiakasmäärä voi olla selvästi pienempi kuin vaikutusaluekantamaltaan laajempien harvoin tarjottavien tuotteiden ja palveluiden asiakasmäärä. Keskuksilla on vaikutusalueisiin nähden lisäksi sekä suhteellista että absoluuttista vetovoimaa, jolloin suhteellinen vaikutusalue rajautuu kilpailevien keskusten vaikutusalueisiin ja absoluuttinen vaikutusalue puolestaan kattaa usein laajemmin koko keskuksen kauppa-, markkina-, talous-, liikenne-, tai asiointialueeksi kutsutun alueen. (Wuori & Mikkonen 2007, 6–7.) Vaikutusaluekantamaan voidaan vaikuttaa myös palveluiden järjestämistä koskevilla ratkaisuilla. Palvelukylä-konseptissa vaihtoehtona on tiettyjen palveluiden siirtäminen lähimpään, isompaan kylään, mitä tutkimusalueilla on tapahtunutkin.

JM2: Täällä oli Jaatilassa ennen koululla palvelut, terveyspalvelut. Terveystenhoitaja pystyy tämän kokeenkin kotona kyllä käyä ottamassa, ei siinä ole mitään probleemaa. Mutta nyt, ku se on muuttunu Muurolaan, niin sinne pitää vaan kuskata joka kuukausi.

Vaikka haastattelun tapauksessa matka palvelun siirryttyä Muurolaan on säilynyt kohtuullisena, on palvelun tuottamisen tavassa tapahtunut muutos se, joka varsinaisesti aiheuttaa tunteen palvelun heikentymisestä.

Alueellisen kehityksen tarkastelukulmaksi voidaan myös valita esimerkiksi vyöhykkeisiin perustuva aluejako, jolloin muodostuu lähinnä käsillä olevaa tutkimusta vastaava keskusalue–syrjä-alue –asetelma. Sekä kuntatyyppittelyt että vyöhykejaottelut perustuvat enemmän mielikuviin kuin jonkin sovitun kriteeristön perusteella syntyneeseen aluejakoon. (Kautto 2002, 90). Myös tämän tutkimuksen aineistonkeruussa on hyödynnetty Rovaniemen kaupungin jaottelua kooltaan erilaisiin tilastollisiin alueisiin. Viralliset luokittelut toimivatkin erinomaisina tiedonkeruu- ja vertailupohjina, mutta esimerkiksi valittu vyöhykejako tilastoluokituksen rinnalla antaa mahdollisuuden tarkastella alueen sisäistä erilaisuutta moniulotteisemmasta näkökulmasta.

Vaikka Rovaniemi kuntaliitoksen myötä on Paras-hankkeen myöhempien kuntakenttä ravistelleiden rakenteellisten muutosten pyörteiltä säästynytkin, kaupunki

on ajallisesti osa valtakunnallisesti tapahtuneeksi havaittavaa ilmiötä, jota on kutsuttu hallinnalliseksi fragmentaatioksi. Käsitteenä hallinnallinen fragmentaatio voidaan määritellä hallittavan kokonaisuuden epäyhtenäistymiseksi ja sirpaloitumiseksi osiin. Tämän kehityksen on nähty olevan heijasteisena mukana palveluiden tehokkuuden ja tuottavuuden kokonaisuudessa sekä uudistusten taustalla olevissa strategisissa tavoitteissa ja niiden mukaisessa etenemisessä. (Stenvall ym. 2008, 60,82.) Tapahtunut fragmentaatio on myös tulkittavissa luonnolliseksi osaksi tutkimuksen aikaperspektiiviä eli muutosta modernista kohti postmodernia. Baumanin (2002, 8–11) mukaan modernin aikakauden tavoittelemat kiinteät ja pysyvät rakenteet kumosivat ajan, sillä ne ovat kuvattavissa samankaltaisina tarkasta ajankohdasta riippumatta. Postmoderniin aikaan siirryttäessä nopea muutosliike, joka ylittää myös rakenteisiin, muuttaa puolestaan kaiken ajasta riippuvaiseksi, sillä nopeaa liikettä kuvattaessa olennaisen tärkeää on tietää mahdollisimman täsmällinen tapahtuma-aika.

Kuntakentän pirstaloitumista sekä ajalle ominaiseksi muodostuneita rakenteellisia muutoksia pirstaloitumisen hallitsemiseksi voidaan tarkastella Baumanin luomassa viitekehyksessä, jolloin kokonaisuuteen avautuu kiinnostava näkökulma. Pirstaloituminen voidaan tulkita osoituksena postmodernin tulemisesta ja pyrkimyksen kohti massiivisempia rakenteita yritykseksi palata modernin ajan kiinteisiin rakenteisiin. Ristiriita syntyy kuitenkin siitä, että rakenteisiin asti pyrkivä nopea muutos on sinänsä postmoderni piirre tässä tarkastelukehikossa. Tähän muutosnopeuteen ovat myös tutkimuksen haastateltavat sopeutuneet ja fragmentaation hallintapyrkimykset näyttäneet myös lyhytaikaisina ja turbulenteina.

JM1: Se pitää olla tänä päivänä tätä suurta. Sitä ei tiiä vielä, kun mennään muutama kymmenen vuotta, niin sitä ei tiiä, vaikka maalaiskunta lähtee kaupungista kävelemään.

JN1: Joo, kaikki on mahdollista.

JM1: On. Tässä oli vain tämä yhteiskunta meillä tätä kaunista ja suurta hake-massa, että rahaa pukattiin niihin.

Miellän tämän muutoksen mukanaan tuoman tapahtuma-ajan merkityksellisyyden korostumisen johtavan yksittäisen kuntalaisen näkökulmasta siihen, että kaikki asuin- ja elinympäristöön kohdentuva toiminta ja päätöksenteko ja jopa rakenteet näyttäneet enemmän tai vähemmän hetkellisenä, *ad hoc* -luonteisena. Postmoderni hetkellisyys kuljettaa eri toimijoiden aikoja rinnakkaisina, toisistaan irrallisina ja irrottaa siten yksilön ajan rakenteiden ajasta, päätöksenteon kohteena olevan ajan päätöksentekijän ajasta. Näin syntyy sekä vaikutelma että osin myös realiteetti, jonka mukaan yksilöllä ei ole mahdollisuutta vaikuttaa siihen, mitä hänen ympärillään tapahtuu ja minkälaisia ratkaisuja tai päätöksiä häneen ja hänen elämänsuhteisiinsa kohdentuu. Oman elämisen ja arjen ajalliset koordinaatit saattavatkin sijoittua satunnaisesti suhteessa muuttuneiden rakenteiden aikaan ja ongelmat arjen

sujuvuudessa joko kasvavat tai vähenevät ajallisesta tarkastelupisteestä riippuen. Eriaikaisuus voi asettautua haasteelliseen kulmaan, kun rakenteiden muutos koskee menettelyjä, joiden tarkoituksena on tuottaa ratkaisuja pysyvinä tai pitkäkestoisina koettuihin arjen ongelmiin.

3 OSALLISTUU PÄÄTÖKSENTEKOON...

3.1 Onko kuntalaisten vaikuttaminen

Kaupunki ja maaseutu eivät arkisissa käytännöissä ole toisistaan erillisiä tapahtumakenttiä. Ihmiset, palvelut ja informaatio eivät kulje ainoastaan samankaltaisilta alueilta toisille sivuuttaen erilaisista elementeistä koostuvat alueet ja niiden ihmiset. Monenlaista alueet eri tavoin yhdistävää arkista vuorovaikutusta tapahtuu maaseutumaisien ja kaupunkimaisien alueiden välillä kaiken aikaa. (Kaupungin ja maaseudun vuorovaikutustyöryhmä 2002, 4; Saartenoja 2004, 60–61.)

Rovaniemen kaupungin laaja pinta-ala ja suhteellisen pieni asukasluku merkitsevät käytännössä sitä, että hallinnollisesti yhtenäiseksi määritelty alue on asutusrakenteen osalta heterogeeninen, kaupunkimaisia ja maaseutumaisia alueita sisältävä. Hallinnollinen yhtenäisyys kattaa oletusarvoisesti paikallisen hallinnon ja paikallisten asukkaiden välisen vuorovaikutuksen mahdollisuuden – sekä myös pakon – riippumatta siitä, missä kaupunginosassa asukkaat asuvat. Arkipäiväinen elämä pinta-alaltaan laajassa Rovaniemen kaupungissa muotoutuu yleisellä tasolla samalla tavoin kuin hallinnollisesti erillistenkin alueiden välinen vuorovaikutus eli maaseudun ja kaupunkien välisen työmatkaliikenteen, elintarvikekuljetusten, vapaa-ajanmatkailun ja monen muun yhdistävän ja limittävän vuorovaikutuksen varaan. Vuorovaikutuksen tarve perustuukin jopa enemmän maaseutu- ja taajama-alueiden toisiaan täydentävään rakenteelliseen erilaisuuteen kuin niiden väliseen samankaltaisuuteen.

Osallisuus ja vaikuttaminen eivät ole vain kuntakentän murroksen mukanaan tuomia kysymyksiä, vaan niihin liittyvää problematiikkaa on ohjelmateitse pyritty ratkomaan aiemminkin. Sisäasiainministeriö asetti jo vuonna 1997 osallisuushankkeen, jonka tavoitteena oli vahvistaa kansalaisten osallistumismahdollisuuksia paikallishallinnossa. Hanke koski erityisesti kuntia ja se katsottiin jatkoksi vuosina 1989–1996 toteutetulle vapaakuntakokeilulle, jonka yhtenä tavoitteena oli myös kansanvaltaisen päätöksenteon sekä kuntalaisten osallistumismahdollisuuksien lisääminen. (Sutela 1998, 92.)

Kunta pelkkänä hallintokoneistona on tarpeeton ilman asukkaitaan. Kunnallisen itsehallinnon toteutuminen edellyttääkin kunnan hallinnon ja asukkaiden välistä, mahdollisimman tiivistä vuorovaikutusta, mikä merkitsee kuntalaisten osallistumista ja vaikuttamista kunnan asioihin. Jotta osallistuminen ja vaikuttaminen olisivat mahdollisia sekä perustuisivat oikeaan ja riittävään informaatioon, kunnan asukkaiden on oltava tietoisia kuntansa asioista ja suunnitelmista. Kunnallisessa

käytännössä vastuu osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien toteutumisesta kuuluu valtuustolle, jonka on myös tarvittaessa tehtävä päätöksiä suoran demokrati-an toteuttamisesta. (Harjula & Prättälä 2015, 252–254.)

Kunta on pakkoyhteisö, johon kuulumisen määrää lähtökohtaisesti asuinpaikka (Kotikuntalaki 11.3.1994/201, 2 §), joten vastuuta mahdollisuudesta osallisuuteen tässä yhteisössä ei voi sälyttää ydinosiltaan muiden tahojen kuin kunnan ja kuntalaisten vastuulle. Sosiaalisuus, yhteisöihin kuuluminen ja tarve osallisuuden kokemukseen ovat myös lainsäädännössämme tunnustettuja, ihmisen luontoon siten implisiittisesti kuuluvaksi oletettuja ominaisuuksia. Sivukylien asukkaiden kannalta merkityksellisiä säännöksiä kuntalain säännösten ohella on muun muassa myös laki maaseudun kehittämisen tukemisesta (28/2014) sekä aiempi maaseudun kehittämiseen myönnettävistä tuista annettu laki (1443/2006), joka tunnusti kyläyhteisöiden tärkeyden maaseudun kehittämisessä määrittelemällä kyläyhteisön käsitteen (”rajatun maantieteellisen alueen asukkaista koostuvaa yhteisö, joka on sijaintinsa ja toimintansa perusteella muodostunut omaksi kokonaisuudekseen”). Lisäksi kuntalaisten asemaan vaikuttavat lukuisat kuntien toimintaa ja menettelytapoja koskevat säännökset, joissa kuntalaisten osallistumisoikeudet ja osallisuus ovat keskeisiä asianmukaisen toiminnan lähtökohtia.

Jo vapaakuntakokeilun on kuitenkin väitetty tehneen kansanvaltaisuuden liittyviä hankkeita merkittävämmäksi kuntien hallintoon liittyvät uudistukset, kuten tulosjohtamisen. Hallinnolliset tehokkuuspyrkimykset vähensivät luottamushenkilöpaikkoja noin 20 000 henkilöllä, mikä johtui lautakuntien lakkauttamisista sekä yhdistämisistä. Luottamushenkilöpaikkojen vähenemisen on oletettu kaventaneen kuntien ja niiden asukkaiden välistä kosketuspintaa, minkä puolestaan on epäilty vaikuttaneen myös äänestysaktiivisuuden alenemiseen heti vapaakuntakokeilun jälkeen. Osallisuushankkeen osallisuuskokeilulla pyrittiin puolestaan kohti kansalaiskuntaa, jossa kuntalaisten ja kunnan välille syntyy vuoropuhelu sekä aikaansaadaan osallisuus, jonka vaikuttamistavat kuntalaiset valitsisivat itse. (Sutela 1998, 92.) Aluehallintokokeiluna, osana vapaakuntakokeilua Rovaniemen maalaiskunnassa saatettiin alulle jo vuonna 1993 aluelautakuntamalli, joka alkoi Yläkemijoelta. Yläkemijoen aluelautakunta jatkoi toimintaansa myös kuntaliitoksen jälkeen ja sitä on pidetty toimivimpana suomalaisena esimerkkinä lähidemokratiasta sekä päätös- ja toimivallan siirtämisestä paikalliselle tasolle, lähelle asukkaita. (Pihlaja & Sandberg 2012, 65.)

Baumanin ajatusten mukaan (2002, 52–53) postmoderniin yksilöllistymiskehitykseen kuuluu oleellisesti se, että valta pakenee kansalaisten ulottumattomiin niiltä foorumeilta, joilla se aiemmin on ollut edustettuna. Tämän kehityksen myötä yhteisöt, joissa sekä päätöksiä tekevät ja päätösten kohteena olevat kohtaivat toisensa, käyvät ajatuksellisestikin epämielekkäiksi ja miltei mahdottomiksi. Ajassamme voimakkaasti esiin nouseva suuntaus yhä suurempiin hallinnollisiin yksiköihin heijastaa omalla tavallaan tätä postmodernia kehityskulkua, sillä se tarjoaa hyvän mah-

dollisuuden päätöksentekijöiden ja kansalaisten väliselle etäännyttämiskeskitykselle. Etäännyttäminen puolestaan konkretisoituu arjen tasolla niissä asioimistilanteissa, joissa ei synny varmuutta siitä, kenen kanssa asia tulisi hoitaa, kuka ottaisi siitä vastuun.

JM3: Ne ei tiiä kuka niitä antaa [palveluja] ja kuka vastaa puhelimeen - ja sitten ku niitten pitää vastata puhelimeen, ne panee luurit kiinni ja häipy.

Pahimmillaan hallinnolliset uudistukset ja niiden myötä syntyvät yhä monimutkaisemmat ja monipolvisemmat organisaatio-, tehtäväalue- ja tehtävänimekkeet voivat etäännyttää myös pitkän linjan asiantuntijatyötä tehneet virkamiehet omasta vastuu- ja vallankäyttöalueestaan. Näin syntyy tilanne, jossa osallisuus jää toteutumatta, kun kumpikaan osapuoli ei löydä asian vaatimaa vastuullista tahoa.

Tutkimuksessani olettamana on, että tärkeä osa arkipäivän hyvinvoinnin ja turvallisuuden kokemusta syntyy siitä, että ihmiset kokevat voivansa osallistua ja vaikuttaa itseään ja omaa asuinympäristöään koskeviin asioihin. Koska tutkimuksen näkökulma on kuntaliitoksessa ja kunnan tekemillä päätöksillä on keskeinen merkitys asukkaita ja asuinalueita koskevassa päätöksenteossa, tarkastelen vaikuttamista tässä kontekstissa. Osallisuus kytkeytyy tutkimukseni kokonaisnäkökulmassa vahvasti osaksi turvallisuutta. Osalliselle ympäristöstä paikkana muodostuu identifioitumisen kautta osa omaa itseä, kun taas sivullinen ei koe samaistumisen ja juurtumisen tunnetta suhteessa ympäristöön (esim. Haarni ym. 1997, 16–18; Relfh 1976, 49–62).

Keskeisenä keinona haja-asutusalueiden arkiturvallisuuden parantamisessa on alettu nähdä kyläyhteisöjen ja kylien asukkaiden itsenäisen toimintavalmiuden parantaminen ja yhteisöllinen toiminta (esim. Turvallisuus harvaan asutuilla alueilla 2009, 13–14). Tämä kehityksen suunta on yhteneväinen postmodernia aikaa koskevien analyysien kanssa siltä osin, että vastuu riskien, uhkien ja pelkojen hallinnasta palautuu yhä lähemmäs yksilöitä. Tämä kehityssuunta vaatii tavoitteiden toteuttamiseksi myös yhä vahvempia ja toimivampia mahdollisuuksia tosiasiallisesti vaikuttaa niin asiaa koskevaan suunnitteluun, ratkaisun tekoon kuin toimintaan. Haastatteluihin osallistuneilta löytyi myös halua vaikuttaa pieniinkin arkisiin asioihin yhteisöllisesti ja uskoa siihen, että se on yhteisen tavoitteen ja päämäärän vuoksi myös mahdollista.

MM3: Se pitäisi olla enemmän määrättyjä kyläläisiä kumppaneina. Siinä sitten neuvotella, että jos tarvii vaikka halontekijöitä, niin voidaan kokoontua, tai vaikka heinäpellolle.

MN1: Ensi kesänä voitte kaikki tulla meille heinäpellolle.

MN3: Niin, että ei tarvi kaikkien muuttaa Saarenkylään.

MM3: Ei, mutta jotakin tämmöstähän se pitäis, talojen kunnostamista, pihapiiriä laittaa, aina sieltä löytyy. Mutta se pitää vaan saada se suu auki, ja nokkakokous pystyy ja näin. Niinhän se oli ennenkin, saatiin neuvotella.

Myös kaupungin turvallisuussuunnitelmassa yhteisöllisyys saa sijansa kylien turvallisuuden osalta. Kyläasumisen keskeiseksi elementiksi liitetään voimakas yhteisöllisyys, jonka kautta kyliin on muotoutunut sosiaalinen turvaverkko. Väestön ikääntyminen ja väheneminen heikentävät kuitenkin yhteisöjen kykyä ylläpitää turvallisuutta omaehtoisesti. Myös kustannusten ja voimavarojen suuntaamisen näkökulmasta haja-asutusalueet ovat haasteellisia, sillä kaukana keskustaajamasta ja viranomaispisteistä olevat tehtävät vaativat lähtökohtaisesti enemmän resursseja kuin asukasluvun perusteella keskimääräisesti arvioiden. (Rovaniemen turvallisuussuunnitelma 2009–2012, 4.)

Sekä tutkimuksen haastattelu- että kyselyosuuksissa on selvitetty sekä kyläläisten keinoja että ajatuksia ja kokemuksia mahdollisuuksistaan osallistua ja vaikuttaa kaupungin päätöksentekoon. Samaan kysymykseen liittyvät osin myös kyläläisten näkemykset kuntaliitoksen hyvistä ja huonoista vaikutuksista asuinkylänsä elämään. Haastatteluissa ja kyselyissä olivat asiaan liittyen esillä sekä perinteiset, lakisäätiset osallistumistavat, Rovaniemen kaupungin toimintatavat että kyläläisten omaehtoiset tavat pyrkiä vaikuttamaan kaupungin päätöksentekoon.

Tutkimuksen kyselylomakkeessa osallistuminen ja osallisuus on jaettu erilaisiin kategorioihin, joista osa kartoittaa vastaajien sosiaalista aktiivisuutta sekä henkilökohtaisella että yhteisöllisellä tasolla ja osa vastaajien aktiivisuutta ja osallistumistapoja kuntalaisena. Henkilökohtaisen tason sosiaalista aktiivisuutta kyselyssä kuvaavat samalla osaltaan myös vastaajien teknisiä valmiuksia mittaavat puhelimen ja atk-ohjelmien käyttö ja käytön useus. Vastaajien aktiivisuutta yhteisön jäsenenä kuvaavat puolestaan vastaajien arkiavun saantia sekä auttamis- ja vaikuttamistapoja kartoittavat kysymykset. Vastaajien aktiivisuus ja toimintatavat kuntalaisina tulevat puolestaan esiin kunnallisvaaleihin ja kunnan järjestämiin tilaisuuksiin osallistumista sekä vaikuttamistapoja koskevien kysymysten kautta.

Kyselylomakkeessa vastaajilta kysyttiin strukturoidusti luontevimpia tapoja toimia, kun halutaan vaikuttaa asioihin. Lomakkeen ohjeissa vastaajia pyydettiin numeroimaan kolme tärkeintä vaikuttamisen tapaa numerjärjestyksessä. Koska kysymys osoittautui huonosti muotoilluksi ja osa vastaajista oli päätenyt rastittamaan tärkeäksi katsomansa vaihtoehdot asettamatta niitä tärkeysjärjestykseen numeroin, tallennusvaiheessa näin täytetyt vaihtoehdot arvotettiin numerolla yksi, joka merkitsi ohjeen mukaan luontevinta tapaa. Näin ensisijaisiksi arvotettuja vaikuttamisen tapoja muodostui analysoitavaan aineistoon suhteellisesti suurempi osuus. Ongelman lieventämiseksi päädyin luomaan vastauksista luokittelun, jossa kaikki joko vastaajien itse arvottamat tai tallennuksessa yhdestä kolmeen arvotetut vaihtoehdot luokiteltiin kategoriaan ”tärkeä” ja valitsematta kokonaan jääneet, nolla-arvon saaneet vaihtoehdot jäivät kategoriaan ”ei tärkeä”. Näin tuli mahdolliseksi erottaa koko aineistosta määrällisesti eri muuttujien yleinen tärkeys.

Tarkempaa analyysiä varten loin kysytyistä vaikuttamistavoista kolme uutta useamman muuttujan muodostamaa kategoriaa. Yksilölähtöisesti ohjautuvaan

järjestäytymättömään kansalaisvaikuttamiseen sisällytin sekä naapuriavun että talkootyön. Yhteisöllisesti ohjautuvaan järjestäytyneeseen kansalaisvaikuttamiseen kokosin seura-, järjestö- tai yhdistystoiminnan, vapaaehtoistyön sekä kansalaisvaikuttamisen (esim. kansalaisadressit, yhden asian liikkeet). Instituutioiden ohjaamaan poliittiseen vaikuttamiseen yhdistin kunnallispolitiikkaan ja valtakunnan politiikkaan osallistumisen. Näin muuttajat saivat arvoja nolasta kolmeen riippuen siitä, miten monta alkuperäisistä muuttujista oli saanut arvon nolla tai yksi. Frekvenssijojen jälkeen osoittautui, että kolmesta alkuperäismuuttujasta muodostetun järjestäytyneen kansalaisvaikuttamisen toiseksi suurimpaan luokkaan sijoittui ainoastaan kahdeksan prosenttia vastauksista, joten yhdistin kaksi keskimmäistä luokkaa toisiinsa. Myös tämä muuttuja sai siten muiden muuttujien tavoin arvot 0 ”ei tärkeä”, 1 ”jonkin verran tärkeä” ja 2 ”tärkeä”.

Ryhmien välisten suhteiden tarkastelussa selvästi merkityksellisimmäksi vaikuttamistavaksi osoittautui järjestäytymättömäksi kansalaisvaikuttamiseksi nimetty vaikuttamisen tapa. Tätä vaikuttamistapaa koskevista vastauksista arvon ”tärkeä” sai yli puolet. Sekä järjestäytyneen kansalaisvaikuttamisen että poliittisen vaikuttamisen osalta vastaava tulos oli alle neljäsosa vastauksista. Järjestäytyneen kansalaisvaikuttamisen osalta lähes puolet vastauksista sai kuitenkin arvon ”jonkin verran tärkeä”, kun sitä vastoin poliittista vaikuttamista koskevista vastauksista vähemmän kuin kymmenesosa sijoittui tähän ryhmään. Lisäksi ryhmään ”ei tärkeä” sijoittui viidenes järjestäytymätöntä kansalaisvaikuttamista koskevista vastauksista, kolmannes järjestäytyntä kansalaisvaikuttamista koskevista vastauksista sekä lähes kahdeksan kymmenestä poliittista vaikuttamista koskevista vastauksista. (Liitetaulukko 3.)

Näiden tarkastelujen jälkeen päätelmäni on, että omaehtoinen, järjestäytymätön toiminta on tutkimukseeni vastanneille kyläläisille kaikkein luontevin vaikuttamisen tapa. Toissijaisena ja suhteellisen tärkeinä tulevat perässä erilaiset järjestöt. Puoluepolitiikan kautta vaikuttaminen sen sijaan näyttäytyy aineistojen valossa jokseenkin vähämerkityksellisenä keinona huolimatta vastaajien korkeasta äänestysaktiivisuudesta. Tämä yleisiä kehityspiirteitä noudattava tulos osoittaa rakenteiden ja instituutioiden etäisyyttä vastaajien arjesta ja yksilövastuun vahvaa asemaa vaikuttamisessa. Lisäksi tulos osoittaa yhteisöjen merkityksellisyyttä, joskaan kyselylomakkeen kaltaisella ajallisesti pistemäisellä menetelmällä ei ole mahdollista saada varmaa kuvaa siitä, minkä suuntainen kehityskulku yksilöllisen, yhteisöllisen ja institutionaalisen vaikuttamisen suhteen on juuri tässä tapauksessa käynnissä.

Mikäli demokratia menettää painoarvonsa ja uskottavuutensa, se vaikuttaa kansalasiin ja viranomaisten toimintaan niin valtion kuin kuntien tasolla. Kansalaiset menettävät merkittävän osan vapauttaan ja viranomaistoiminnan näkökulmasta poliittinen legitimiteetti vähenee ja luottamus institutionaalista päätöksentekoa kohtaan heikkenee. (Büchi 2006, 25.) Edustuksellinen demokratia onkin ollut huolta herättävässä kriisissä jo pitkään ja se on näkynyt muun muassa äänestysaktiivisuuden jatkuvana alenemisena sekä valtiollisissa että kunnallisissa vaaleissa, vieraantumisena

perinteisestä politiikasta sekä päättävän eliitin ja kansalaisten välisen kuilun kasvamisena. Tärkeää onkin huomioida se, että monimutkaistuva ja moniarvoistuva yhteiskunta käy yhä hankalammaksi hallita perinteisin keinoin. Postmodernissa yhteiskunnassa onnistunut hallinto ja päätöksenteko käyvätkin riippuvaisiksi kansalaisten tiedoista, taidoista ja aktiivisuudesta. Modernin yhtenäisen yhteiskunnan sallima ylhäältä päin tai jopa ihmisiä vastaan tapahtuva hallinnointi joutuu myös murrokseen muun muutoksen mukana. (Büchi 2006, 25.)

Asukkaiden osallisuutta ja vaikuttamista tukevia toimenpiteitä on kirjattu erikseen myös tutkimusalueiden aluelautakuntien kehittämissuunnitelmiin (KA4, 19–20; KA5, 22–23).

- *asukkaiden, yhdistysten ja järjestöjen, päättäjien ja kaupungin johdon, työntekijöiden vuorovaikutuksen kehittäminen kohti aktiivista yhdessä tekemistä ja tavoitteellista lähitulevaisuuden luomista*
- *kaiken ikäisten asukkaiden osallistuminen elinympäristöä ja palveluja koskevaan suunnitteluun ja päätöksentekoon*
- *aktiivinen yhteistyö eri sidosryhmien kanssa*
- *koulutus ja säännöllinen kyläviestintä*
- *kyläyhdistysten toiminnan kehittäminen*
- *uudet tavat osallistua*
- *sähköinen demokratia ja sähköiset palvelut ja viestintä*
- *omatoimisen kyläteatteritoiminnan käynnistäminen*
- *aluelautakunnan kehittämissuunnitelman seurantaan ja jatkokehittämiseen osallistuminen*
- *aluelautakunnan ja kyläyhdistysten vuosittainen tapaaminen*
- *lasten ja nuorten työpajat*
- *sukupolvien välisen vuorovaikutuksen edistäminen*
- *tilaisuudet ja tapahtumat*

Molemmilla tutkimusalueilla toimenpiteet ovat liki samoja ja samankaltaisin ilmaisuin ilmaistuja. Varsinaista aluekohtaista vaihtelua tai erityisyyttä ovat vain Meltauksen alueelle nimetty omatoiminen kyläteatteri ja nukketheateritoiminta sekä Alakemijoen alueella painotetut järjestysmies-, ensiapu-, vapaaehtoinen palo- ja pelastustyökoulutus sekä tietokone tutuksi ja atk-tukikoulutukset. Lähtökohtana osallisuudelle ja vaikuttamiselle ovat siten yhteneväiset kehittämissuunnitelman muotorakenteet, jotka eivät erityisen yksilöllisesti tai konkreettisesti ohjaa alueiden ratkaisuja tai toimintatapoja tältä osin.

3.2 säännönmukaisia muotoja

Kuntalain (10.4.2015/410) osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia koskevan 22 §:n mukaan valtuuston on pidettävä huolta kuntalaisten monipuolisista ja vaikuttavista osallistumisen mahdollisuuksista. Osallistumista ja vaikuttamista voidaan edistää erityisesti järjestämällä keskustelu- ja kuulemistilaisuuksia sekä kuntalaisraateja, selvittämällä asukkaiden mielipiteitä ennen päätöksentekoa ja valitsemalla palvelujen käyttäjien edustajia kunnan toimielimiin. Kunnat voivat myös järjestää mahdollisuuksia osallistua talouden suunnitteluun, suunnitella ja kehittää palveluja yhdessä palvelujen käyttäjien kanssa sekä tukea asukkaiden, järjestöjen ja muiden yhteisöjen oma-aloitteista asioiden suunnittelua ja valmistelua. Tutkimuksen kysymyspatteristossa osa näistä osallistumis- ja vaikuttamistavoista on käyty läpi hieman erilaisin sanamuodoin.

Huolimatta epäuskosta omiin vaikutusmahdollisuuksiin lähes yhdeksän kymmenestä äänestysikäisestä vastaajasta ilmoitti äänestäneensä viime kunnallisvaaleissa (Liitetaulukko 4). Myös ryhmähaastattelussa keskusteltiin äänestysaktiivisuudesta sekä vaikuttamismahdollisuuksista. Puheenvuoroista tuli ilmi, että äänestysaktiivisuus ja vaikuttamiskäyttö eivät käy käsi kädessä, vaan aktiivinen äänestäjä voi pitää muita vaikuttamiskanavia äänestämistä tehokkaampina.

Mie en kyllä siihen luota, että pystyy vaikuttamaan näitten valtuutettujen kautta. Että mie en sen takia äänestä, että mie saisin. Mie katon ainakin, että mie olen virkamiesten kautta pystynyt vaikuttamaan. (MN1.)

Yleistä syytä korkeaan äänestysaktiivisuuteen kyselyyn vastanneiden joukossa ei ole aineistosta löydettävissä. Mahdollista ja todennäköistäkin on, että samat kyläläiset ovat aktiivisia sekä kyselyihin vastaajina että äänestäjinä, minkä myös eräs haastateltava totesi. Sekä kysely- että haastatteluaineisto sisältävät äänestysaktiivisuudesta huolimatta useita negatiivisia ja epäluottamusta sisältäviä näkemyksiä erityisesti poliittiseen päätöksentekojärjestelmään. (Ks. myös Oinas 2009.)

Puhdas edustuksellinen demokratia sekä valtakunnan tasolla että paikallistasolla merkitsee kansalaisille ainoastaan oikeutta päättää heitä edustavista henkilöistä vaaleissa. Virallisen politiikan puitteissa kansalaiset eivät kuitenkaan voi osallistua asiakysymyksiä koskevaan päätöksentekoon suoraan ja omaehtoisesti. Osallistava demokratia sen sijaan ottaa huomioon kansalaisen poliittisena toimijana ja antaa jokaiselle mahdollisuuden ottaa kantaa myös asiasisältöihin. Tämä vaatii kuitenkin vahvempaa suoraa demokratiaa täydentämään edustuksellista demokratiaa. Suomalaisessa käytännössä suora demokratia esimerkiksi kansanäänestyksen keinoin on kuitenkin vielä vieras ilmiö. (Büchi 2006, 21-23.) Asenteellisessa ilmapiirissä kysymys kansalaisten mahdollisuudesta osallistua asiasisällölliseen päätöksentekoon on myös sidoksissa siihen, millaisessa modernisaatiokehityksen vaiheessa kansalaiset ja

instituutiot ovat. Mitä sirpaleisempänä ja rikkonaisempänä maailma näyttää, sitä yksilöllisemmäksi myös vakavasti otettavien vaikuttamiskeinojen on kehityttävä.

Kaupunkien tulevaisuutta on 1990-luvulta asti yleisestikin tehty johdon asiantuntemusta tulevaisuuden visioiden luomisessa korostavilla strategioilla. Sekä kaupunkilaisten että organisaation muiden jäsenten tehtäväksi on jäänyt ylhäältä annettujen, asiantuntijakielellä kirjoitettujen sekä tästä syystä etäiseksi kaupunkilaisten arjesta jäävien visioiden toteuttaminen. Tämä on synnyttänyt sitoutumisongelman, jota pohtimaan on tarvittu sekä strategiaa tekeviä johtajia että strategiatutkijoita. Ratkaisuksi heikkoon sitoutumiseen on ehdotettu huomion kiinnittämistä siihen, minkälaisia kansalaisosallistumisen muotoja kaupunkilaisille tarjotaan. Eräs tapa kehittää luottamuksellisia ja turvallisuutta rakentavia suhteita on mahdollisuuksien tarjoaminen osallistumiselle, avoimelle keskustelulle ja aktiiviselle vuoropuhelulle kaupungin hallinnon ja kaupunkilaisten välillä. Osallistuminen voikin olla tuloksetta vasta, kun kaupunkilaiset otetaan strategiatyöhön asiantuntijoiksi johtajien rinnalle. Edellytyksenä tälle on strategian tekemisen käytäntöjen muuttaminen moniäänisemmäksi ja strategiaprosessien muuttaminen avoimemmiksi. (Eriksson & Lehtimäki 2003, 72-73.)

Kuntalain 29 §:n mukaan kunnan toiminnasta on tiedotettava asukkaille, palvelujen käyttäjille, järjestöille ja muille yhteisöille. Kunnan tulee antaa riittävästi tietoja järjestämistään palveluista, taloudesta, kunnassa valmistelussa olevista asioista, niitä koskevista suunnitelmista, asioiden käsittelystä, tehdyistä päätöksistä ja päätösten vaikutuksista. Kunnan on tiedotettava, millä tavoin päätösten valmisteluun voi osallistua ja vaikuttaa. Kunnan on huolehdittava, että toimielinten käsittelyyn tulevien asioiden valmistelusta annetaan esityslistan valmistuttua yleisen tiedonsaannin kannalta tarpeellisia tietoja yleisessä tietoverkossa. Kunnan on verkkoviestinnässään huolehdittava, että salassa pidettäviä tietoja ei viedä yleiseen tietoverkkoon ja että yksityisyyden suoja henkilötietojen käsittelyssä toteutuu. Viestinnässä on käytettävä selkeää ja ymmärrettävää kieltä ja otettava huomioon kunnan eri asukasryhmien tarpeet.

Lisäksi kuntalain 23 §:n mukaan kunnan asukkaalla sekä kunnassa toimivalla yhteisöllä ja säätöillä on oikeus tehdä aloitteita kunnan toimintaa koskevissa asioissa. Aloitteen tekijälle on ilmoitettava aloitteen johdosta suoritettavat toimenpiteet. Jos aloitteen tekijöinä on vähintään kaksi prosenttia kunnan asukkaista, asia on otettava käsiteltäväksi kuuden kuukauden kuluessa asian vireille tulosta. Lisäksi palvelun käyttäjällä on oikeus tehdä aloitteita kyseistä kunnan palvelua koskevassa asiassa. Valtuuston tietoon on saatettava vähintään kerran vuodessa sen toimivaltaan kuuluvissa asioissa tehdyt aloitteet ja niiden johdosta suoritettavat toimenpiteet.

Aloitteiden avulla aikaansaatu hyöty on katsottu käytännössä usein vähäiseksi verrattuna työhön, joka aloitteiden käsittelystä ja valmistelusta aiheutuu. Aloitteiden käyttöä ei silti ole katsottu aiheelliseksi pyrkiä rajoittamaan. Tärkeämpänä on sen sijaan pidetty aloitteentekojärjestelmän kehittämistä niin, että kuntalaisten

mielenkiintoa kunnan hallintoon ja talouteen sekä kuntalaisten mahdollisuuksia vaikuttaa päätöksentekoon voidaan aloitteentekojärjestelmän avulla lisätä. (Hannus ym. 2009, 193–195.)

Kuntalain 14 §:n mukaan päätösvalta kunnassa kuuluu lähtökohtaisesti asukkaiden valitsemalle valtuustolle. Vaikka edustuksellisuus on pääperiaate, se ei sulje pois kuntalaisten suoria vaikutusmahdollisuuksia. Suoran osallistumisen muotoja voivat olla osallistuminen tai vaikuttaminen kunnan päätösvallan käyttöön sekä asukkaiden lähiympäristöään koskevaan päätöksentekoon sekä kunnan palvelujen järjestämiseen osallistuminen eli kunnanosahallinto, asukasdemokratia tai käyttäjädemokratia. Kuntalain 5 luvun luettelo asukkaiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksista ei ole tyhjentävä vaan esimerkinomainen. Asukkaiden osallistumisen ja vaikuttamisen muodot sekä voimakkuus riippuvatkin poliittisesta ja hallinnollisesta kulttuurista, toiminnan avoimuudesta, valtuuston aloitteellisuudesta sekä erityisesti asukkaiden omasta aktiivisuudesta. Lainsäädännöllä voidaan siis luoda osallistumisen edellytyksiä, mutta muodollisten osallistumisjärjestelmien tuottaminen sääntelyn keinoin saa aikaan tuloksia, jos halua niiden käyttöönottamiseen ei ole. (Harjula & Prättälä 2015, 223–235, 251–287.)

Käytännössä kuntalaiset voivat osallistua kunnan toimintoihin monissa eri rooleissa. Äänestäminen, veronmaksu, mielipiteen ilmaiseminen, kunnallisten toimintojen tai palvelujen käyttö kuuluvat kaikki kuntalaisvaikuttamisen muotoihin. Niihin osallistuminen ja kiinnostus vaihtelevat kuitenkin sekä kuntalaisten välillä että eri elämäntilanteissa. Kuntalainen asiakkaana asettaa osallistumiselleen myös erilaisia tavoitteita riippuen siitä, haluaako hän vaikuttaa käyttämänsä toiminnon tai palvelun sisältöön, itseään koskeviin ratkaisuihin vai laajemmin palvelujen saatavuuteen yleensä. Esimerkiksi nuorten vähäisempi osallistuvuus voidaan selittää osallistumiseen ja vaikuttamiseen tarvittavien roolien omaksumisen keskeneräisyytenä ja epäselvyytenä, jolloin konkreettinen tarve osallistua ei vielä ole aktivoitunut tai oma rooli kunnan veronmaksajana ei ole vielä sisäistynyt. (Niiranen 1997, 164; Sutela 1998, 91.)

Kuntalain uudistamistarpeita koskevan selvityksen (2011, 103) mukaan osallistumisen uusia ja perinteisiä tapoja tulisi tarkastella suhteessa kansalaisten tarpeisiin ja toimintaympäristömuutoksiin. Kuntalaisten kuntatutkimuksessa on kartoitettu eri osallistumuotojen suosiota ja kartoituksen mukaan 87 prosenttia kyselyyn vastanneista kuntalaisista oli joskus äänestänyt kunnallisvaaleissa. Vetoomuksia oli puolestaan allekirjoittanut noin puolet, kunnan palveluista oli antanut palautetta noin kolmasosa ja kuulemis- ja keskustelutilaisuuksiin osallistunut noin kolmasosa.

Meltauksen ja Jaatilan tilastoalueiden kyselyvastaajia erilaiset osallistumisen keinot kiinnostivat vaihtelevasti siten, että äänestysaktiivisuus oli korkea (89%), mutta kunnallisaloitteen oli tehnyt vain hyvin harva (9%). Lisäksi kyselyosuudessa kartoitettiin vastaajien osallistumista kunnan kylissä järjestämiin kuulemistilaisuuksiin. Vastausten perusteella tilaisuuksiin oli osallistunut noin puolet kaikista kyselyyn vastanneista.

Meltauksen tilastoalueen vastaajat ilmoittivat osallistuneensa näihin tilaisuuksiin hieman aktiivisemmin kuin Jaatilan tilastoalueen vastaajat. Meltauksessa myös haastattelussa tuli esille positiivista palautetta asukastilaisuuksista. (Ks. myös Oinas 2009.)

Ne on hyvä vaikutusmahollisuus nämä kyläkerrokset, mitä maalaiskunta alotti ja kaupunki on nyt jatkanu, että siellä tulee niitä päättäjiä sinne kuuntelemaan ja siellä saa sitten. Eihän ne tietenkään kaikki mene läpi, aina tulee semmosia. Mutta aina jotakin tulee. (MN1.)

Kunnan toimintakulttuurin avoimuus riippuu siis keskeisesti valtuustosta, jonka päätettäväksi jäävät pitkälti sekä suoran demokratian laajuus ja että muodot. Kunnan on ilman nimenomaista velvoittavaa sääntelyäkin huolehdittava siitä, että päätöksenteossa ja palveluiden järjestämisessä huomioidaan asukkaiden näkemykset. Lisäksi kunnan on huolehdittava siitä, että kuntalaisilla on keinoja näiden näkemysten esilletuomiseen. Asukkaiden mielipiteiden selvittämiseksi sekä välittömän palautteen saamiseksi kunta voi järjestää esimerkiksi kuulemistilaisuuksia sekä vastaanottoaikoja ylempille viranhaltijoille. Mahdollisuus henkilökohtaisen palautteen antamiseen voi toimia asioiden hoitoa edistävasti ja se luo vähintäänkin osallisuudelle myönteistä ilmapiiriä kunnan hallinnon ja asukkaiden välille. (Harjula & Prättälä 2015, 255–259.)

Kunnan vaikuttamiskanavien tärkeydestä huolimatta on muistettava, että merkitykselliseksi koettuihin asioihin on mahdollista vaikuttaa myös monien muiden kanavien ja keinojen kautta. Kyselyvastausten perusteella seuran, järjestön tai kyläyhdistyksen kautta vaikuttaminen on miehille tärkeämpää kuin naisille. Kylätoiminnan kautta auttaminen ja asioihin vaikuttaminen on tärkeää lähes puolelle perheellisistä vastaajista, kun taas yksin tai kahden hengen talouksissa asuvista vain noin kaksi kymmenestä pitää kylätoimintaa tältä osin luontevana kanavana. Selkeää selitystä tähän ei vastauksista ole pääteltävissä. Kylätoiminta saattaa hahmottaa monin eri tavoin ja suhde siihen voi olla sekä läheiseksi että ulkokohtaiseksi koettu.

MN1: Mie olen aina yrittäny lyyä ihmisille sitä päähän, että kylätoiminta ei ole sitä, että on kyläyhdistys ja se tekee vaan, että kylätoiminta on kaikki kylällä tapahtuva asia, kaikki ihmiset, jotka täällä asuu, ja kaikki seurat. Metsästysseuratkin on sitä kylätoimintaa. Niitten pitäisi tehdä kaikki sen kylän eteen, että täällä olis hyvä asua. Mutta ei ne aina, sitä vaan ootetaan, että se kyläyhdistys tekee ne kaikki asiat, mitä kuuluu tähän, ja he hoitaa omat asiansa.

Kuntiin varhaisvaiheissa kiinteästi kytköksissä ollut vahva vaikuttaja seurakunta on kylissäkin yleisen sekularisointumiskehityksen vuoksi menettänyt selvästi merkitystään. Kyselyaineiston perusteella yli 65-vuotiaista vastaajista neljä kymmenestä ja 45–65-vuotiaista vastaajista kolme kymmenestä pitää seurakunnan toimintaan

osallistumista luontevana tapana toimia haluttaessa auttaa tai vaikuttaa asioihin. Sen sijaan nuoremmille vastaajille seurakunta on vaikuttamiskanavana lähes merkitykseltön. (Liitetaulukko 5.)

3.3 ja osallisuutta

Kuten edellä käy ilmi, osallisuus ja osallistuminen käyvät käsitteinä käsi kädessä virallisessakin kielenkäytössä. Käsitteinä ne ovatkin osin toisensa peittäviä. Osallistumiseen sisältyy olennaisesti ajatus kansalaisesta aktiivisena toimijana, joka haluaa, osaa ja saa toimia välittömänä vaikuttajana itselleen tärkeissä yhteiskunnallisissa asioissa. Myös osallisuus liittyy keskeisesti demokraattisen hallintotavan taustalla oleviin periaatteisiin. Demokraattisen hallinnon periaattein järjestäytyneissä valtioissa kansalaisten pääasiallinen vaikuttamismenetelmä on edustuksellinen demokratia, jonka ohella ja täydentämiseksi voidaan soveltaa ja kehittää myös niin sanottuja suoran osallisuuden muotoja. Osallisuuden käsite voidaan kuitenkin määritellä laaja-alaisemmaksi kuin osallistumisen käsite, jolloin osallisuus liittyy edustuksellisen demokratian kehittämiseen ja kattaa myös laissa sääntelemättömän omaehtoisen kansalaistoiminnan, kansalaisaktivismin tai järjestöosallisuuden. (Valtioneuvoston selonteko 2002, 4, ks. myös Oinas 2009.)

Vaikka sisäasiainministeriön asettama osallisuushanke on hankkeena jo suhteellisen kaukainen, hankkeen käsitteellinen luokittelu ansaitsee hankkeen käsitteellinen osallisuuden luokittelu yhä huomiota. Osallisuuden käsite luokiteltiin hankkeessa neljään kategoriaan: tieto-osallisuuteen, suunnitteluosallisuuteen, päätösosallisuuteen ja toimintaosallisuuteen. Tieto-osallisuus määriteltiin kuntalaisten oikeudeksi tiedon saamiseen ja tuottamiseen. Tieto-osallisuus kattaa siten esimerkiksi kunnan tiedottamisen, kuntalaisten kuulemisen, kyselyihin vastaamisen sekä palvelusitoutumukset. Suunnitteluosallisuus on puolestaan asioiden valmisteluun liittyvää tieto-osallisuutta syvempää kuntaorganisaation ja kuntalaisten välistä vuorovaikutusta eli esimerkiksi yhteissuunnittelua ja kaupunkifoorumien järjestämistä. Päätösosallisuus on määritelty suoraksi osallistumiseksi palvelujen tuottamista tai omaa asuinalueita koskeviin päätöksiin. Päätösosallisuudesta on kyse, kun palvelujen käyttäjille on delegoitu päätösvaltaa. Esimerkkinä tästä on tilanne, jossa valtuusto delegoi päätöksenteon kunnanosan suoraan valitsevalle aluelautakunnalle. Toimintaosallisuudella tarkoitetaan kuntalaisten omaa toimintaa elinympäristössään tai palvelu- ja toimintayksiköissä eli esimerkiksi talkoovoimin toteutettavaa ympäristön kunnostamista tai palvelujen tuottamista. (Valtioneuvoston selonteko 2002, 3–5.) Näistä osallisuuden osa-alueista tutkimuksen kyselylomakkeella kartoitettiin erityisesti tieto-osallisuutta sekä rajatun suunnittelu- ja päätösosallisuutta. Haastattelusuokkien keskusteluissa tuli lisäksi esiin myös toimintaosallisuuteen liittyviä malleja ja ajatuksia. (Ks. myös Oinas 2009.)

Paavo Viirkorpi (1993, 22-24) määrittelee osallistumisen ja osallisuuden eron kärjistäen siten, että osallistuminen on mukanaoloa usein toisten määrittelemässä tilanteessa ilman omakohtaista panosta asiaan ja osallisuus puolestaan omakohtaisesta sitoutumisesta nousevaa vaikuttamista asioiden kulkuun sekä vastuun ottamista seurauksista. Osallisuus perustuukin asiassa mukana olevien tietämiseen, sitoutuvaan vastuunottoon sekä vaikutusvaltaan. Tietäminen on tässä yhteydessä Viirkorven mukaan yhteisen tietämyksen jakamista eli tarpeellisen tiedon omaamista ja sen merkityksen ymmärtämistä sekä lisäksi myös omien näkökantojen välittämistä ja ymmärretyksi tekemistä muille mukanaolijoille. Vastuunotto määrittyy oman intressin tai velvoitteen tunnustamiseksi käsillä olevien asioiden suhteen sekä toimimiseksi asioiden hyväksi ja sitoutumiseksi vastuuseen seurauksista. Vaikutusvalta puolestaan on kyvykkyyttä vaikuttaa tapahtumien kulkuun.

Tutkimuksessani miellän osallisuuden pääkäsitteenä, jonka alakäsitteeksi osallistumisoikeudet sisältyvät. Osallisuus, osallisena oleminen johonkin tai jossakin edellyttää välineitä, joiden avulla osallisuus toteutuu. Osallistumisoikeudet ovat osallisuuden välineitä abstraktilla käsitteellisellä tasolla. Tilanteesta ja toiminnasta riippuen osallisuuden konkreettisia välineitä voivat puolestaan olla puhuttu tai kirjoitettu kieli, erilaiset konkreettiset työkalut tai apuvälineet sekä teknologiset sovellukset. Osallisuus edellyttää myös toimijoilta sekä kykyä, tahtoa, tietoa ja taitoja toimia osallisuuden mahdollistavalla tavalla että kykyä, tahtoa, tietoa ja taitoja ottaa vastaan omaa toimintaa ja ajattelua uudelleen suuntaavia signaaleja muilta toimijoilta. Miellän osallisuuden myös tapahtumaketjuna, joka ei koskaan voi olla ainoastaan yksisuuntainen. (Ks. myös Oinas 2009, 77-78.)

Martti Lindqvist (2003, 67–68) määrittelee osallisuuden ihmisen oikeudeksi kuulua omaan maailmaansa. Tärkeintä osallisuudessa on hänen mukaansa emotionaalinen vastaanotto, oikeus kuulua omaan yhteisöön elämyksellisellä tasolla. Tunteen tasolla tapahtuva hylkääminen onkin Lindqvistin mukaan pahin loukkaus ihmisoikeuksia vastaan. Osallisuus sisältää myös iän, tilanteen ja tarpeen kannalta olennaisen tiedon saamisen maailmasta, yhteiskunnasta ja omaan elämään vaikuttavista asioista sekä oikeuden osallistua päätöksentekoon, yhteisön tarjoamaan suojaan ja resursseihin oman elämän välttämättömyyksien turvaamiseksi.

Jotta osallistumisesta voitaisiin siirtyä kohti osallisuutta, tarvitaan puheelle ja vaikuttamishalulle kuulija ja vastaanottaja, joka on valmis toimimaan ja kantamaan vastuun toiminnastaan ja sen seurauksista. Bauman (1989, 159-163) näkee byrokraattisen järjestelmän keskeisenä ongelmana sen, että lojaalisuus, velvollisuus ja kurinalaisuus järjestelmää kohtaan häivyttää järjestelmässä toimivan yksilön moraalisen vastuun. Järjestelmän oikeus käskää ja yksilön velvollisuus totella järjestelmän osana johtaa siihen, että vastuuta perättäessä jokainen voi aina selittää jonkun muun pyytäneen tai käskeneen, jolloin myös vastuu siirtyy jollekin toiselle. Byrokraattisen organisaation toimintalogiikkaan sisältyy siis jossain määrin jo lähtökohtaisesti osallisuutta heikentäviä toimintatapoja ja -oletuksia. Kylätoimintaa voidaan puolestaan

luonnehtia yhdeksi asukkaiden osallisuuden toteutumisen tavaksi, joten sen toimintalogiikkaa tulisikin luonnehtia jopa itsestään selvänä moraalinen vastuunotto kyläläisten huolten ja äänen kuuntelemisesta sekä vastuunotto asioiden viemisestä eteenpäin (ks. myös Oinas 2009).

Mie kyllä kans koen, että aikasemmin – ja kyllä nykyistenki vielä, että jos ei enää mikään muu vaikuta, niin ainakin kylätoimikunnalla oli semmonen leima, että ainakin sitä kautta sitten jotakin tuli kuulluksi. (MN2.)

Lain määrittämät osallistumisoikeudet, tiedonsaanti tai konkreettisemmat puhe ja toiminta eivät kata koko osallisuuden alaa, vaan osallisuus koostuu vaikuttamis- ja toimimismahdollisuuksien suoranaisesta kirjosta, jossa puhe- ja toiminta kietoutuvat yhteen tilanteesta riippuen eri intensiteetillä. Osallisuus ei käsitykseni mukaan myöskään lähtökohtaisesti edellytä toimijoiden yhteistä päämäärää tai yhteistä näkemystä, vaan osallisuuden kokemus voi syntyä jo tunteesta, että on tullut kuulluksi ja voinut vaikuttaa asioiden kehittymiseen haluamaansa suuntaan. Osallisuus voi toteutua, vaikka keskustelun tai tekemisen kohteena oleva asia toteutuisi tai päättyisi omasta näkemyksestä poikkeavaan lopputulokseen. Vastaavalla tavalla osallisuus voi jäädä toteutumatta, vaikka lopputulos asiassa olisi toivottu. Osallisuus on siten eräänlainen potentiaali, jonka yhteisön jäsenet voivat kokea vahvana, vaikka se ei kaikissa yksittäisissä tapauksissa aina aktualisoituisikaan. Olennaista osallisuuden kokemuksessa onkin aito mahdollisuus sen toteutumiselle tarvittaessa. (Ks. myös Oinas 2009, 77-78.)

Tänä päivänä myös teknologialla on oma erityinen sijansa ja asemansa kommunikaation ja sitä kautta myös osallistumisen, vaikuttamisen ja osallisuuden näkökulmasta. Osallistuminen, vaikuttaminen ja osallisuus lähtevät kaikki turvallisuuden tavoin ihmisen lähiympäristöstä ja lähiympäristöstä ja laajenevat henkilökohtaisella intensiteetillä joko heiketen tai joskus jopa voimistuen oman kylän ja kotikunnan tasolta aina valtakunnan tasolle asti. Postmodernin ajan laajalle ulottuvat, sirpalemaiset verkostot sekä yhteisöt ja niiden ylläpitäminen edellyttävät yhä todennäköisemmin teknisiä valmiuksia ja teknologian hyödyntämistaitoja. Vaikka kasvokkain kohtaaminen ja fyysinen läsnäolo ovat yhä edelleen tärkeitä tapoja osoittaa huolenpitoa kyläyhteisössä, vastaajat eivät ole osallistumis-, vaikuttamis- ja osallisuusmahdollisuuksiensa osalta sivukylällikään vain perinteisten kanssakäymisen muotojen varassa.

Eryyisesti nettiliittymällä varustettu tietokone ja taito käyttää sitä on monia mahdollisuuksia avaava kanava osallistua ja saada osallisuuden edellyttämää tietoa ympäröivästä maailmasta. Teknologian käyttöön ja käyttötottumuksiin vaikuttaa kuitenkin keskeisellä tavalla, ja jossain määrin odotetustikin, vastaajan ikä. Alle 45-vuotiaista vastaajista miltei jokainen ilmoitti lomakekyselyn toteuttamisen ajankohtana käyttävänsä tietokonetta, 45–65-vuotiaista kahdeksan kymmenestä ja yli 65-vuotiaista ainoastaan neljännes. (Liitetaulukko 6.)

Kuntalain uudistamistarpeita koskevan selvityksen (2011, 103) mukaan teknologia mahdollistaa päätöksenteon avaamisen laajemmalle osallistumiselle, arvioinnille ja vuorovaikutukselle. Kehitystä on kuitenkin hidastanut muun muassa resurssipula. Tutkimusten mukaan verkko voi tarjota luontevan osallistumiskanavan myös niille, jotka eivät muutoin ole osallistumisesta kiinnostuneita. Hallinnon haasteena onkin tunnustaa ne uudet foorumit, joilla kansalaiset toimivat sekä olla näillä foorumeilla myös läsnä.

Tärkeä näkökulma osallisuuteen on myös osallisuuden sosiaalinen luonne. Sosiaalisen osallisuuden käsitettä onkin pyritty sosiaali-, työllisyys- ja terveystieteiden viitekehyksessä määrittelemään erityisesti syrjäytymisen käsitteen vastakohtana. Laajana ja moniulotteisena sateenvarjokäsitteenä sosiaalinen osallisuus pitää sisällään erilaisia yhteiskuntatieteen teoriaperustaan nojaavia lähestymistapoja. Sosiaalipolitiikan näkökulmasta sosiaalinen osallisuus merkitsee valtion velvollisuutta mahdollistaa ja tukea kansalaisten yhteiskunnallista osallistumista. Suomalaisessa keskustelussa tämän makrotason näkökulman ohella tarkastelu on kohdentunut myös osallisuuteen yksilötason kokemuksellisenä ja tunneperäisenä ilmiönä. (Leeman ym. 2015.)

Oleellista tässä yksilön havaintoihin ja kokemuksiin nojaavassa sosiaalisen osallisuuden keskustelussa on havainto, että osallisuus ja osallistuminen ovat erillisiä, toisistaan silti riippuvaisia tekijöitä. Osallistuminen voidaan mieltää prosessina ja keinona osallisuuden edistämiseksi. Samalla se voi olla osa tunneperäistä kokemusta sosiaalisesta osallisuudesta, jolloin se laajenee käsitteenä osallistumista laajemmaksi. Sosiaalisen osallisuuden subjektiivinen kokemus voi myös vaihdella yksilön osallisuuden tai osattomuuden kokemuksen mukaan. Tästä näkökulmasta tarkasteltuna on mahdollista, että yksilö voi kokea suhteellisen vähäiselläkin osallistumisella itsensä osallisemmaksi kuin joku toinen objektiivisesti tarkastellen huomattavasti runsaammalla osallistumisella. (Leeman ym. 2015.)

3.4 jota uhkaa uskon

Kuntalaisten vaikuttamismahdollisuudet ja tiedonsaanti kunnan päätöksenteosta ovat olleet keskeinen kestoaihe kunnallishallinnosta puhuttaessa. Monet sivukyliä koskevat kysymykset ovat liittyneet esimerkiksi koulujen lakkauttamisiin tai yhteisten kylätilojen käyttömahdollisuuksiin. Kylissä yhteisöllisyys on merkittävä voimavaratekijä ja kunnan omistuksessa olevat koulu- tai muut vastaavat isommat rakennukset yhteisinä kokoontumispaikkoina lisäävät parhaimmillaan merkittävästi kylien sosiaalista pääomaa (Kilpeläinen & Pohjola 2007, 87). Asioiden ympärillä helposti kuumeneva keskustelu toiminee osin osoituksena myös turvattomuuden tunteesta, jonka pelko tutun arkiympäristön hallinnan menettämisestä sekä epäilykset päätöksenteon tapahtumisesta asukkailta salassa voivat aiheuttaa.

Kuntalaisten sitoutuminen osallisuuteen ja vaikuttamiseen voi ratkaisevasti riippua siitä, kuinka luottamukselliset suhteet kaupunkilaisten ja kaupungin virkamiesjohdon sekä luottamushenkilöiden välillä vallitsevat. Keskeisinä elementteinä luottamuksellisten välien synnyttämisessä toimivat monipuolisten osallistumismahdollisuuksien tarjoaminen, avoin keskustelu ja aktiivinen vuoropuhelu asukkaiden ja päätöksentekijöiden välillä. Luottamukselliset suhteet luovat asukkaille turvallisuutta ja varmuutta siitä, että kaupungin asiat hoidetaan hyvin, asukkaiden hyvinvointi huomioidaan ja tulevaisuuteen voidaan suhtautua optimistisesti. Luottamus tällä tasolla lisää myös asukkaiden sitoutumista ja vaikuttamisen halua asuinympäristönsä asioihin. (Eriksson & Lehtimäki 2003, 72.)

Tästä näkökulmasta tarkastellen haasteen muodostaa se, että sekä tutkimukseni kysely- että haastatteluosuuksissa tuli monin tavoin esiin vastaajien uskon puute omien vaikutusmahdollisuuksiensa suhteen. Seuraavassa haastattelusitaatissa eräs haastateltava ilmaisee asian yleisellä tasolla ja kytkee siihen myös asuinpaikan mahdollisen negatiivisen vaikutuksen. Ainoana mahdollisuutenaan vaikuttaa hän kokee äänestämisen, jonka merkitystä sinällään vaikuttamismuotona hän kuitenkin epäilee.

Niin kyllä minusta tuntuu, että tuo vaikuttaminen on aika heikkoa täältä sivukylältä ja miksi ei muualtakin tehdä. Se on ainoastaan äänestämällä mitä yrittää vaikuttaa. Se on aika, se on niinku hytтын ääni taivaaseen. (MM1.)

Selitystä sille, miksi kyläläiset näin ajattelevat, ei aineistoista kuitenkaan suoraan ilmene. Haasteen osallisuudelle ja päätöksentekoon vaikuttamiselle epäusko kuitenkin muodostaa siinä mielessä, että se laskee vaikutushalua ja aktiivisuutta. Tämä ilmenee, kun tarkastellaan yksityiskohtaisemmin niitä vastaajia, jotka eivät usko lainkaan voivansa vaikuttaa kaupungin omaa aluettaan koskevaan päätöksentekoon. Näiden vastaajien osuus koko aineistosta on hieman yli puolet (55 %, n=220). Lisäksi niitä, jotka uskovat voivansa vaikuttaa vain hyvin vähän, on koko aineistossa lähes 30 prosenttia, mikä tekee luottamuksesta ja uskosta omiin vaikutusmahdollisuuksiin vain harvojen vastaajien ”omaisuutta”. (Liitetaulukko 7.)

Omana ryhmänään tarkasteltuna ne vastaajat, jotka eivät usko lainkaan voivansa vaikuttaa omaa aluettaan koskevaan kaupungin päätöksentekoon, jakaantuvat tilastoalueittain sekä sukupuolen mukaan lähes vastaavassa suhteessa kuin koko aineisto (liitetaulukot 8 ja 9). Vaikuttamisusko ei myöskään ole riippuvainen kylällä asuttujen vuosien määrästä. Sen sijaan vaikuttamismahdollisuuksiinsa epäuskoisesti suhtautuvat vastaajat ovat iältään hieman muita useammin yli 65-vuotiaita (Liitetaulukko 10). Yleiseen turvallisuuden kokemukseen usko vaikuttamismahdollisuuksien puuttumisesta vaikuttaa jonkin verran turvallisuuden tunnetta alentavasti. Vastaajat, jotka kokevat voivansa vaikuttaa omaa aluettaan koskevaan päätöksentekoon, kokevatkin lähi- ja asuinympäristönsä kaikilta osin hieman turvallisemmaksi kuin

ne vastaajat, jotka eivät usko vaikuttamismahdollisuuksiinsa. (Liitetaulukko 11.) Tulosten kannalta huomionarvoista on kuitenkin vaikuttamismahdollisuuksiinsa uskovien vastaajien suhteellisen vähäinen määrä, joten ryhmät eivät ole keskenään määrällisesti täysin vertailukelpoisia.

Sillä, uskovatko vastaajat voivansa vaikuttaa omaa aluettaan koskevaan päätöksentekoon, on merkitystä sen kannalta, miten motivoituneita he ovat asioihin tavalla tai toisella vaikuttamaan ja olemaan osallisina. Äänestämättä jättäneissä onkin selvästi äänestäneitä enemmän niitä, jotka eivät lainkaan usko voivansa vaikuttaa kaupungin päätöksiin. Vastausajankohtaa edeltävissä kunnallisvaaleissa äänestäneistä noin puolet ei usko lainkaan vaikutusmahdollisuuksiinsa, kun taas äänestämättä jättäneistä lähes kahdeksan kymmenestä ajattelee samoin. Valtakunnallisen politiikan kautta vaikuttaminen oli kuitenkin muita vastaajia tärkeämpää niille vastaajille, jotka eivät uskoneet voivansa lainkaan vaikuttaa kaupungin päätöksiin.

Kun vastanneita verrataan keskenään siten, että toisen ryhmän muodostavat ne, jotka eivät usko lainkaan voivansa vaikuttaa omaa aluettaan koskevaan kaupungin päätöksentekoon ja toisen ryhmän muodostavat ne, jotka uskovat voivansa vaikuttaa edes vähän, saadaan esiin joitakin suuntaa antavia eroja myös luontevimpien vaikuttamistapojen sekä avunsaantitahojen osalta. Vastaajat, jotka eivät usko lainkaan voivansa vaikuttaa kaupungin päätöksiin, pitävät talkootyötä ja naapuriapua muita harvemmin luontevina vaikuttamistapoina. Lisäksi he valitsivat muita useammin vaikuttamistapoja koskevasta kysymyspatteristosta vaihtoehdon ”en koe toimintatapoja tärkeäksi”. Sen sijaan valtakunnan politiikkaan osallistuminen on hieman tärkeämpää vastaajille, jotka eivät usko vaikutusmahdollisuuksiinsa, kuin vastaajille, jotka uskovat vaikuttamismahdollisuuksiinsa ainakin vähän. (Liitetaulukko 12.) Apua arkisten asioiden hoitamiseen tarvitessaan vastaajat, jotka eivät usko vaikuttamismahdollisuuksiinsa lainkaan, pitävät muualla asuvia oman perheen jäseniä ja sukulaisia muita useammin luontevimpana avunsaantitahona ja naapureilta saatavaa apua vähemmän tärkeänä. Nämä vastaajat kokevat myös vapaaehtoisjärjestöt ja kunnalliset palvelut vaikuttamismahdollisuuksiinsa ainakin vähän uskovia tärkeimpinä. (Liitetaulukko 13.)

Uskon puute omiin vaikutusmahdollisuuksiin liittyy aineistossa myös siihen, miten innokkaasti vastaajat osallistuvat kuulemistilaisuuksiin tai yrittävät vaikuttaa kaupungin päätöksentekoon keskustelemalla asioista luottamushenkilöiden kanssa. Vain neljä kymmenestä niistä vastaajista, jotka eivät uskoneet voivansa vaikuttaa asioihin, oli käyttänyt näitä keinoja vaikuttamistarkoituksessa, kun taas muista vastaajista keinoihin oli turvautunut kuusi kymmenestä. Myös kylätoimikunnan kautta asioiden esille ottaminen vaikuttamistarkoituksessa oli jonkin verran harvinaisempaa niille vastaajille, jotka eivät uskoneet voivansa lainkaan vaikuttaa kaupungin omaa aluettaan koskevaan päätöksentekoon. (Liitetaulukko 14.)

Vaikuttamiskeinojen toimivuuden osalta vastauskato oli suuri ja kysymykseen vastasi vain puolet kaikista vastaajista. Selvästi suurempi osuus (72 %) niistä, jotka

eivät uskoneet voivansa vaikuttaa, olivat myös tämän puutteellisesti vastatun kysymyksen osalta sitä mieltä, että heidän käyttämänsä keinot eivät olleet toimineet. Muiden vastaajien osalta vastaukset käytettyjen keinojen toimivuudesta jakaantuvat kahtia siten, että puolet koki keinojensa toimineen ja puolet ei. (Liitetaulukko 15.) Ne vastaajat, jotka eivät lainkaan uskoneet vaikutusmahdollisuuksiinsa, eivät kuitenkaan olleet muita vastaajia enemmän tai useammin huolissaan kaupungin päätöksentekoa koskevasta tiedonsaannistaan. Tiedonsaantitapoina heille olivat netti, puhelin ja tekstiviestit sekä jossain määrin myös tekstitelevisio vähemmän tärkeitä kanavia kuin niille vastaajille, jotka uskoivat vaikutusmahdollisuuksiinsa ainakin vähän. (Liitetaulukko 16.) Vaikutusmahdollisuuksista tunnetun huolen määrän suhteen joukko jakaantui muita enemmän kahtia siten, että he eivät olleet vaikutusmahdollisuuksistaan lainkaan huolissaan (50 %) tai asia huoletti heitä paljon (40 %). (Liitetaulukko 17.)

Tulokset osoittavat, että luottamuksen puute omiin vaikutusmahdollisuuksiin heikentää halua osallistua ja vaikuttaa ja näin muodostuu itseään vahvistava kierre, joka rapauttaa osallisuutta, vaikuttamishalua ja –mahdollisuuksia entisestään. Samalla myös kiinnostus asioihin ja niihin vaikuttamiseen saattaa laantua siinä määrin, että tiedon ja vaikuttamismahdollisuuksien puute ei enää tunnu huolenaiheelta, vaan sitä totutaan pitämään normaalina asiantilana. Vahva huoli on puolestaan merkittävä signaali tyytymättömyydestä ja kaipaa toimenpiteitä, joilla tilannetta voitaisiin korjata.

3.5 tahdon

Kunnallispolitiikka saattaa näyttäytyä kuntalaisille joskus varsin mitäänsanomattomana ja suorastaan ikävyyttävänä siitä huolimatta, että kunnallispolitiikka on varsin konkreettisesti kuntalaisten arkielämään vaikuttava politiikan ala. Kunnallispolitiikan kaihtaminen on tästä näkökulmasta siten jossain määrin paradoksaalinen ilmiö, jolle ei välttämättä ole löydettävissä pitävää selitystä. (Wiberg 2005, 9–10.) Risto Eräsaaren mukaan (2002, 60) politiikan kiinnostavuutta latistaa poliittisen puhunnan ja strategioiden vieraantuneisuus äänestäjien todellisuudesta. Tämä ajatus heijastuu myös haastateltavan pohdinnasta:

Mitä enemmän siellä tapahtuu siellä politiikassa semmosta rummaa, niin sitä vähempi on ihmiset enää kiinnostuneita. Nehän sinne laskee kaikkea hönttää. Asioitten hoito, pääasia on, että aivan semmoset toisarvoiset asiat on siellä tapetilla. (MN2.)

Osallistumishalukkuuteen vaikuttavat sekä se tapa, miten yhteisiä asioita hoidetaan tai millainen mielikuva tästä tavasta on että myös se, miten vahvasti yksilöt ha-

luavat sitoutua asioihin henkilökohtaisella tasolla. Halu osallisuuteen syntyy yksilön henkilökohtaisena kokemuksena ja tahtotilana, johon ei voi vaikuttaa ainoastaan ulkoapäin. Viirkorpi (2003, 24) onkin todennut osallistumisesta osallisuuteen -kysymyksen koskettavan yhtäläisesti sekä viranhaltijoita että asukkaita. Osallisuuden synnyttämisen ongelmaksi voivat koitua sekä viranomaisten taipumus tyytyä osallistumiseen ja kieltäytyä osallisuudesta omassa toiminnassaan että tarjota ainoastaan osallistumismahdollisuuksia asukkaille tukematta heidän osallisuuttaan. Osallisuus voi jakaa myös kuntalaisia kahteen leiriin siten, että osa haluaa vahvempaa osallisuutta ja on valmis kantamaan myös osallisuuden myötä tulevaa lisävastuuta, kun taas osa haluaa kokonaan irtisanoutua asioista. (Ks. myös Oinas 2009.)

MN2: Ei uskalla tulla kylätoimikunnan kokoukseen: siellä valitaan, joutuu vielä johonki siihen. Sitten, kun on muuta tapahtumaa, en mie voi, et mulla ole aikaa, en mie.

H: Senkö takia sinne ei mennä kylätoimikunnan kokouksiin?

MN1: Niin, että joutuu vuosikokoukseen. Ja kun sinne ei mennä ja kuullaan ketä on valittu, niin sitten on kaubia valitus, että kun taas on – – Sitä se on, että kokoukseen ei ite tulla, mutta sitten kuitenkin ollaan kärkkäänä valittamassa näistä päätöksistä mitä tehdään.

Baumanin (1992a, xxii–xxiv, 1996, 42–44) mukaan moderniin sisältyi muun muassa laajamittainen pyrkimys häivyttää henkilökohtainen vastuu, mikäli sitä ei onnistuttu mittaamaan välineellisen rationaalisuuden ja käytännöllisten saavutusten mittapuulla. Näin vastuu moraalisisista säännöistä ja niiden edistämisestä liukui yksilöt ylittävälle tasolle. Tämä vastuu palautuu kuitenkin Baumanin mukaan takaisin, kun tullaan postmoderniin aikakauteen, jonka paradoksaalisuus piilee siinä, että se lisää yksilöiden eettistä vastuuta samaan aikaan, kun eettisen vastuun täyttämisen edellyttämät, yhteiskunnallisesti tuotetut voimavaran kutistuvat. Käytännölliseksi ongelmaksi muodostuu tällöin se, että toimiminen omien moraalisten vakaumusten mukaan saattaa johtaa yleisen hyväksynnän etsimiseen näille vakaumuksille. Näin syntyy vaikutelma siitä, että toiminnan motiivina on ainoastaan vallantavoittelu.

Edustuksellisen demokratian keskeiseksi ongelmaksi on muodostumassa kansalaisten hiipuva kiinnostus edustuksellista demokratiaa kohtaan. Ongelma koskee laajemminkin koko nykykuoroista kansanvaltaista hallinto- ja toimintajärjestelmää. Kansalaisten katsotaan vieraantuneen poliittisista puolueista ja julkisia instituutioita kohtaan tunnetun luottamuksen heikkenneen. Erityisesti tämä näkyy kunnallisvaalien äänestysprosenttien laskuna, mikä voidaan tulkita luottamuspulana ja vuorovaikutushalun puutteena perinteistä kunnallista päätöksentekoa kohtaan. Haasteita nykyiselle päätöksentekojärjestelmälle asettaa lisäksi alueellistuminen, verkottuminen sekä päätöksentekovalan siirtyminen kohti kansainvälistä tasoa. (Valtioneuvoston selonteko 2002, 3.)

Eräs haastateltavista näki kuitenkin myös uhkia virkamiesjärjestelmän kautta vaikuttamisessa (ks. myös Oinas 2009):

Se on demokratian kannalta aika vaarallista, että virkamiehen toimeenpanovalta on se joka päättää ja tekee. Ja sitten ei pysty vaikuttamaan. (MM1.)

Valtioneuvoston kansalaisten suoran osallistumisen kehittymistä koskevan selonteon johtopäätöksensä on todettu, että edustuksellisissa elimissä päätöksiä tekemään tottuneet luottamushenkilöt, päätöksiä valmistelevat virkamiehet ja vaaleilla vaikuttamaan tottuneet kansalaiset ovat vielä selonteon ajankohtana heikosti orientoituneita suoran osallistumisen vaatimuksiin. (Valtioneuvoston selonteko 2002, 19 - 20.) Tämänsuuntaisia päätelmiä voi tehdä myös haastatteluaineistosta.

H: Mitäs sitte jos ite yrittäs sinne kaupungin hallintoon lähteä, niin miten te arvelette, että siinä kävis? Toimisko se?

JM2: No ku sekään ei pelaa muuten ku pitäis olla poliittisesti järjestäytyyny ja kun ei ole minkäänlaista jäsenkorttia, niin sinne on turha lähteä. Näin se on.

Selonteon ajankohtana päättäjien, virkamiesten ja kansalaisten vuoropuhelun onkin katsottu olevan vielä kehityksensä alkuvaiheissa. Vaikka lainsäädäntö sallii monenlaiset osallisuuden muodot ja mahdollisuudet, niitä on käytetty hyväksi vain vähäisessä määrin ja osallistumismahdollisuuksien järjestäminen ja kehittäminen ovat olleet lähinnä asiaa harrastavien aktiivien tehtävä. Kansalaisten suoran osallistumisen todelliset mahdollisuudet ja valmiudet vaihtelevat myös huomattavasti. (Valtioneuvoston selonteko 2002, 19 - 20.)

Kansalaisten suoran osallistumisen kehittymistä koskevan valtioneuvoston selonteon mukaan edustuksellisen demokratian toimivuuden ja suoran osallistumisen mielekkyyden edellytyksenä on kansalaisten sekä hallinnon ja poliittisten päätöksentekijöiden keskinäinen luottamus. Luottamus voi puolestaan vahvistua vain vuorovaikutuksessa ja keskeisenä tekijänä on siten sekä virkamiesorganisaation että poliittisten päätöksentekijöiden sitoutuminen vuorovaikutukselliseen toimintatapaan. (Valtioneuvoston selonteko 2002, 19.) Luottamus pulaa ilmenee myös haastateltavien puheenvuoroissa.

JM2: Niin mutta saahan sitä luvata ja porista, kato ei se se vaikuta.

Toisaalta tutkimuksen kyselylomakkeisiin perustuvasta osuudesta ilmenee myös, että perhe koko vaikuttaa vastaajien vaikuttamishalukkuuteen. Yksin tai kahden hengen talouksissa asuvat eivät koe vaikuttamista yhtä tärkeänä kuin isommissa talouksissa asuvat vastaajat. Tämä kysymys liittyy kiinteästi myös vastaajien ikään, sillä ikääntyneiden vastaajien taloudet ovat pääsääntöisesti pieniä, kun taas nuorimpien

vastaajien talouksissa on enemmän kuin kaksi henkilöä. Iän myötä vaikuttamisen tärkeys väheneekin selvästi ja myös usko vaikuttamismahdollisuuksiin heikkenee. Perheelliset, nuoret vastaajat uskovatkin vaikutusmahdollisuuksiinsa hieman muita enemmän. Syynä tähän voi iän ohella olla myös halu ja tarve kantaa huolta perheestä kokonaisuutena sekä vaikuttaa perheen lasten elinympäristöön ja tulevaisuuteen.

3.6 tiedon

Juridis-hallinnollisesta näkökulmasta kuntalaisten osallistumisoikeus liittyy hallinnon avoimuuteen, tiedonsaantiin ja mahdollisuuksiin vaikuttaa itseään koskeviin ratkaisuihin. Ilman riittävää, oikeaa ja oikea-aikaista tietoa valmisteilla olevista asioista sekä päätöksenteosta kuntalaiset eivät voi tuloksettaasti vaikuttaa ja osallistua kunnan toimintaan. Oikeus tiedonsaantiin sekä mahdollisuus vaikuttaa päätöksentekoon ovat myös hyvän hallinnon keskeisiä periaatteita. Keskeisesti asukkaiden elämään ja elinympäristöön vaikuttavien asioiden hoituminen hallinnon toimesta kuntalaisia kuulematta saattaa merkittäväällä tavalla heikentää turvallisuuden tunnetta ja hyvinvointia sekä yksilö- että yhteisötasolla. Myös tieto koko kaupunkia koskevista yleisistä asioista on kuntalaisille tärkeää samasta syystä. Vaikka tiedottamisessa onnistuminen on haasteellista, siihen on turvallisuudenkin näkökulmasta syytä kiinnittää huomiota. Seuraavassa keskustelussa puhujille on syntynyt epämääräinen uhkakuva kaupungin huonoksi mainitusta taloustilanteesta:

MN2: Äsken uutisista kuultiin, että huonosti mennee, huonosti mennee, kaupungilla mennee huonosti. Että yksi kaunis päivä menee niin huonosti että...

MN3: Niin, että pitäis olla suurempaa se tiedottaminen, että ei tarvi kuulla radion kautta, että nyt siinä kävi näin.

MN2: Niin, että kun se sanottais henkilökohtaisesti. Sekään ei ole niin paha, kuin että sen kuulee jostain muualta.

Luonnollista on silti, että asioita on tiedotettava myös julkisen median kautta ilman että niistä olisi voitu keskustella erikseen jokaisen kuntalaisen kanssa. Myös julkinen keskustelu yleisistä asioista lisää omalta osaltaan hallinnon ja poliittisen päätöksenteon avoimuutta.

Laajempana vastauksena osallistumisen ja vaikuttamisen haasteisiin voidaan pitää deliberatiivista demokratiaa. Sen tarkoituksena on tuottaa keskustelemaa, asioita syntyvän keskustelun pohjalta harkitsevaa päätöksentekoa. Lähtökohtana ovat keskusteluun osallistuvien yksilöiden tasavertaisuus sekä argumenttien punninta niiden yleisen hyväksyttävyyden perusteella. Argumenttien painoarvoon eivät siten saa vaikuttaa esimerkiksi keskusteluun osallistuvien yhteiskunnallinen asema, sukupuoli tai muu asiasisällön kannalta epäolennainen arvovalta- tai muu tekijä. Suorasta

demokratiasta deliberatiivinen demokratia eroaa siinä suhteessa, että päätöksenteon kannalta olennaisia ovat ne perustelut ja ehdotukset, jotka näyttäytyvät kohtuullisina kaikkien keskusteluun osallistuvien näkökulmasta, kun taas suora demokratia priorisoi enemmistön mielipiteen tärkeimmäksi. Deliberatiivisen demokratian tavoitteena on mahdollisimman monien mielipiteiden ja näkemysten esiin pääsemisen kautta parantaa demokraattisen päätöksenteon laatua. (Dryzek 2000 166–175, Kansalaisfooromit edustuksellisessa päätöksenteossa 2012, 11.)

Osallisuus sekä osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuudet edellyttävät toteutukseen ja toimiakseen riittävää tietoa käsillä olevasta asiasta. Keskusteluun perustuvan deliberatiivisen demokratian on todettu lisäävän keskusteluun osallistuvien tietoa käsiteltävistä asioista (Grönlund ym. 2010, Kansalaisfooromit edustuksellisessa päätöksenteossa 2012, 11.) Kielitoimiston verkkosanakirjan mukaan tieto merkitsee tietämistä, jostakin selvillä olemista, tosiasioiden tuntemista, tietoisuutta uskon vastakohtana tai todellisuuteen, tosiasioihin perustuvaa käsitystä jostakin luulon vastakohtana. Tieto voi olla myös asia, seikka, joka jostakin tiedetään tai annetaan tai saadaan tietää (informaatio, data), eri välinein välitetty ilmoitus, tiedotus, sanoma, viesti, uutinen sekä opintojen tai muun vastaavan avulla hankittu tietämys, tietous, oppi; viisaus. (MOT Kielitoimiston sanakirja 2.0.)

Tiedon sisältö, lähteet ja tiedon paikka ovat modernisaatiokehityksessä vaihtuneet ja muuttuneet. Jean-Francois Lyotardin (1985, 22-27) mukaan modernissa yhteiskunnassa tieto on määrittynyt joko teknokraattisista, järjestelmien olemassaoloa tukevista ja yksilöiden ja ryhmien tarpeet ohittavista rakenteista käsin tai marxilaisen yhteiskunnan luokkataistelunäkökulmasta käsin. Yhteiskunta on molemmissa malleissa mielletty tarkastelukulmien välisestä vaihtelusta ja sisäisistä eroista huolimatta yhtenä, konemaisena kokonaisuutena, jonka välttämätön osatekijä tieto on. Postmoderniin aikakauteen tultaessa tämä näkemys tiedon asemasta yhteiskunnassa on kuitenkin Lyotardin (1985, 27–33) mukaan hylättävä, sillä tiedon osalta keskeiseksi nousee kysymys siitä, kenen hallussa tieto on. Hallitsevan luokan muodostavat ne, jotka voivat tehdä päätöksiä, mutta hallitseva luokka ei modernisaatioprosessin edetessä enää muodostu perinteisestä poliittisesta luokasta, vaan yritysjohtajien, korkeiden virkamiesten, suurten korporatiivisten, ammatillisten, poliittisten ja tunnustuksellisten organisaatioiden johtajien monitasoisesta kerrostumasta.

Osallisuuden näkökulmasta tiedon merkitys korostuu entistä enemmän, kun myös kyltien kannalta tärkeä hanketoiminta on uudella tavalla järjestäytyvässä yhteiskunnassa yhä merkityksellisempää. Mikäli kyläläiset haluavat toimia omaehtoisesti yhteisönsä hyväksi esimerkiksi kylätoiminnan kautta, he tarvitsevat myös tiedon mukanaan tuomaa valtaa ja mahdollisuuksia tehdä ratkaisuja toimintansa mahdollistavien taloudellisten resurssien hankkimisen osalta. Haastateltavat toivat esiin sen, miten tiedon puuttuminen voi vaikeuttaa tai jopa estää omaehtoista, kylätoimikunnan kautta tapahtuvaa kylän kehittämistä hanketoiminnan kautta.

Ai, ai ku se harmittaa, kun kuulee radiosta, että nyt ne on hakenu ja saanu sitä ja tätä, ja me ei ole edes tietty. Jostakin kautta pitäisi saada jotakin tietoa, joku väylä olla, että mekin kuultais kaikki. Jotakin semmosta, saanu tukea EU:n kautta sitä ja sitä, mutta eihän me olla edes tietty, että semmosia on ollu, johonki marjanviljelyyn tai tämmöseen. (MN3.)

Tiedonsaantikanavat saattavat kuitenkin olla muuttuvassa järjestelmässä han- kalasti löydettävissä tai ainakin vaativat erityistietoa ja osaamista tiedon hakijoilta. Riittävää tietoa ei välttämättä löydy sieltä, mistä se löytyi aiemmin, tai tieto on siinä määrin spesialisoitunutta, että sen suodattaminen on haasteellisempaa sekä tiedot- tamisen että sen vastaanottamisen näkökulmasta.

Liotard (1985, 28-33) näkee ajalleen uutena ilmiönä sen, että kansallisvaltioiden, puolueiden, ammattikuntien ja laitosten ennen muodostamat vallan keskittymät menettävät merkitystään tiedon hallussapitäjinä, eikä niiden tilalle niiden omalla tasolla näytä kehittyvän mitään. Jo Liotard tulkitsee muuttunutta tilannetta siten, että individualismi korostuu ja ihmiset jäävät oman onnensa nojaan ilman merkit- tävää painoarvoa kokonaisuuden kannalta. Suhdeverkoston ja kommunikaatiovir- tojen solmukohta-aseman kautta yksilö voi silti saada jonkinlaista valtaa kauttaan kulkeviin informaatiovirtoihin joko lähettäjänä, vastaanottajana tai referenssinä, viittauksen kohteena.

Tutkimuksen kyselyosuudessa on selvitetty myös kyläläisten valmiutta ja totut- tuja tapoja tiedon vastaanottamisen osalta. Kysyttäessä strukturoidusti erilaisten kunnan tiedottamistapojen tärkeyttä Meltauksen ja Jaatilan kylän vastaajat valitsivat tärkeimmiksi sanomalehdet, radion sekä kotiin jaettavat tiedotteet. Vähiten merki- tystä puolestaan oli vastaajien mielestä sähköisillä tiedotuskanavilla (viestit, tv, net- ti). Netin tärkeys tiedotuskanavana on vielä ollut vastaajille vähäinen suhteutettuna siihen, että vastaajista noin 60 prosenttia ilmoitti käyttävänsä tietokonetta ja lähes puolella on ollut mahdollisuus nettiyhteyteen kotikoneelta. Perinteiset tiedotusleh- tiset kotiin ovat kyselyjen toteuttamisen ajankohtana olleet vielä kyläläisille varsin tärkeässä asemassa. (N=210–245.)

Tietokonetta kyläläiset käyttivät vastausten perusteella lähinnä tiedon etsintään internetistä sekä verkkopankissa asiointiin. Näillä tavoilla tietotekniikkaa hyödynsi lähes 90 prosenttia tietokonetta käyttävistä vastaajista (n=245). Myös sähköpostia käytti lähes 80 prosenttia ja valokuvien katseluun tai käsittelyyn tarkoitettuja oh- jelmia sekä tekstinkäsittely tai muita toimisto-ohjelmia lähes 70 prosenttia tieto- konetta käyttävistä vastaajista. Sähköinen asiointi viranomaisissa oli tuttua noin 40 prosentille vastaajista, mikä oli vielä melko vähäiseen tarjontaan suhteutettuna palveluiden järjestämisen näkökulmasta kohtalainen tulos. Kunnan tiedottamisen kannalta tuloksessa oli vielä jonkin verran parantamisen varaa, sillä vaikka tiedon et- sintä internetistä oli tärkeimpiä tietokoneen käyttötapoja, oli netin tärkeys kunnan tiedottamiskanavana tärkeä tai erittäin tärkeä noin kolmelle kymmenestä vastaajas-

ta, mutta merkityksetön, hyvin vähän tai vähän tärkeä vielä yli puolelle vastaajista. Kyselyjen toteuttamisen jälkeen netin merkitys tiedotus- ja asiointikanavana on oletettavasti voimakkaasti kasvanut ja kuntalaisten kannalta kulloinkin merkityksellisen informaation ja asiointimahdollisuuksien määrä verkossa runsastunut.

Tuloksesta ei voida suoraviivaisesti päätellä, johtuuko sähköisten kanavien vähäinen tärkeys kyselyn toteuttamisajankohtana kaupungin sähköisen informaation sisällöstä sinänsä vai tämän vastaajaryhmän kiinnostuksen puutteesta kaupungin asioita kohtaan. Perinteiset tiedotuskanavat sanomalehdet sekä kotiin jaettavat tiedotteet ylittivät kuitenkin selvästi tärkeydessään netin kunnallisena tiedotuskanavana myös tietokonetta käyttävillä, sillä ne olivat tärkeitä tai erittäin tärkeitä yli 70 prosentille netinkäyttäjistä. Haastattelussa tuli esiin toisaalta myös suoraa kritiikkiä Rovaniemen nettisivustoja kohtaan sekä huomio netin hyödyllisyydestä tiedonhaussa kuntalaisia yleisesti koskevien asioiden osalta. Haastatteluun osallistuneelle on syntynyt kuva siitä, että oman kunnan sivustolta ei löydy riittäviä ja tarpeellisia tietoja kuntalaisille tärkeistä asioista. Netti toimii silti hyvänä tietolähteenä myös oman kunnan asioihin suhteutettuna, jos tietoa osaa etsiä myös muilta sivustoilta.

JM1: Mutta niitä voi paljon näitä, jos on se netti, sieltä laavata, mitä sulla on oikeuksia kuntalaisena tai kaupunkilaisena, niin sieltä kautta. Ja niitä voi kyseenalaistaa täällä kunnassakin näitä, mitä ne sanoo nämä jotkut päättävät henkilöt, että se ei olekhan aivan niin. Ne ei ole itekhän tietosia siitä.

JM2: Jaa sinne keskustelupalstalle mennä?

JM1: Niin ja muutenkin sieltä kaikista asioista, mistä tulee uupeloa, niin tuonne nettiin ku menet vaikka jonnekin...

JM2: Rovaniemelle?

JM1: Ei Rovaniemelle, ku jonnekin muualla kyseleen näitä, että miten nämä pelaa tällaiset jotkut palvelut kunnalta ja mitä niillä on velvollisuuksia laittaa, niin kyllä ne löytyy sieltä...lakisäätöiset velvotteet.

JN2: Rovaniemen sivulta et kyllä löyä..

JM3 Ei kunta tietenkään laita niitä sinne välttämättä.

JM1: Ei siellä välttämättä ne, jotka siellä päättävät, niin ees tiiä niistä, että se on näin lain alaista. Tästähän on paljon ollu televisiossa mukana ohjelmissa näistä justiin, että mitä ei siis kerrota.

Riippumatta siitä, kuinka yleinen tai todenmukainen haastateltavien kokemus tiedon puutteellisuudesta on, keskustelu on osoitus siitä, että oma aktiivisuus tiedonhaussa ja asioiden selvittämisessä edesauttaa kuntalaisen mahdollisuutta osallistuneeseen. Tämän kaltainen aktiivisuus on kuitenkin edellä esitettyjen lukujen valossa vielä suhteellisen harvinaista. Vaikuttaakin siltä, että kunnan tiedottamistoiminnassa on vielä pitkään varauduttava siihen, että perinteisin keinoin toteutettu tiedottaminen saavuttaa asukkaat kaikkein parhaiten ja laajimmin.

3.7 ja resurssien puute?

Osallisuuteen liittyy myös negatiivinen lataus siinä mielessä, että osallisuus ulkoisia puitteita ja sisäisiä valmiuksia edellyttäessään vaatii osallisuutta tavoittevalta sekä vaivaa että aikaa. Osallisuuden tosiasiallisesti tai oletetusti vaatimat resurssit laimentavat myös innokkuutta pyrkiä vaikuttamaan kahdellakin tavalla: koetaan, että niillä resursseilla, joita itsellä on, on vaikeaa tai mahdotonta vaikuttaa tai koetaan, että se vaikuttamisen taso, jolle haluttaisiin yltyä, on mahdotonta saavuttaa niillä resursseilla, jotka omataan tai ollaan valmiita uhraamaan asian hyväksi.

H: Kun siellä kysyttiin, mitä vaikuttamismahdollisuuksia, niin siinä oli se asteikko, niin puolet on vastannu, että en voi vaikuttaa. Ja sitten melkein 30 prosenttia on vastannu, että voi vaikuttaa hyvin vähän. Ja että paljon tai hyvin paljon, niin se jää tuohon neljään prosenttiin, vähän allekin – tai viiteen. Että onko tääkin jotenkin selvä peli, että ei voi vaikuttaa?

JM1: Kyllä se aika heikkoa on sillä lailla.

JN1: niin se on kyllä totta, että hyvin vähän siinä...

JM1: Siinä pitäis olla itse aktiivinen.

JN2: Niin aktiivinen. Ja aattelee, että pitää olla niin aktiivinen, että siinä ei enää kerkiä töissä käydä suurin piirtein. Että se pitäis olla sitte niin ku melkein sillä töin sitte.

JM1: Niin, jonkun asteinen poliitikko olla, että siinä pyöris siellä matkassa ja viettäs kaikki vapaa-ajatkin. Yhistyksen tai tämmöseen kuuluva henkilö.

JM2: Niinhän se pitäis tietää justinsa ne kanavat, miten. Sitähän ensimmäiseen ihmiseen törmää siellä, niin se loppuu siihen. Siellä on omat vaikutuskanavat.

Vaikuttaminen on siis heikkoa, koska pitäisi olla aktiivinen, mutta aktiivisuuden pitäisi olla niin voimakasta tai järjestäytyntä, että siihen ei oma aika ja tieto riitä. Osallisuudesta syntyy vaatimus ja velvoite, mikä puolestaan laimentaa intoa ja heikentää kuvaa osallisuudesta positiivisena mahdollisuutena. Molempiin suuntiin negatiiviset ajatukset synnyttävätkin itseään toteuttavan kierteen, jossa epäusko vaikuttamismahdollisuuksien suhteen vahvistaa uskoa vaikuttamisen vaikeudesta ja johtaa vaikuttamisinnon laimenemiseen ja osallisuudesta luopumiseen pahimmassa tapauksessa jo ennen yrittämistä.

Edellyttäessään kompetenssia oman toiminnan ja ajattelun uudelleen suuntaamiseen sekä kompetenssia asioihin vaikuttamiseen osallisuus ikävälläkin tavalla väistämättä säilyttää vastuuta osallisena olevalle. Jos asiat kehittyvät epäsuotuisaan suuntaan tai toiminta kohtaa yleistä kritiikkiä, inhimillisessä toiminnassa ei ole poikkeuksellista, että osalliset pyrkivät joko pysyttämään erossa osallisuudesta alkujaankin tai kieltämään tai häivyttämään osallisuutensa aikaansaannokseen siihen osalliseksi ryhtyttyään.

Suoran demokratian keinoin omiin asioihin osallistumisen ja vaikuttamisen voidaan katsoa vaativan kuntalaisilta ja kansalaisilta enemmän kuin edustuksellisen demokratian, sillä suoran demokratian keinot edellyttävät myös vastuun ottamista henkilökohtaisesti. Suora demokratia ei edustuksellisen demokratian tavoin tarjoa samanlaista mahdollisuutta vierittää syytä epäonnistuneista päätöksistä puolesta päättävien päätöksentekijöiden harteille, ja myös päätöksentekijöiden vieraantuneisuus käytännöstä menettää uskottavuutensa epäonnistuneen politiikan perusteluna. Kun suoran vaikuttamisen keinojen lisäämispyrkimykseen liitetään se tapahtunut tosiasia, että perinteisen hyvinvointivaltion merkitys kansalaisten hyvinvoinnin ja turvallisuuden takaajana on enemmän tai vähemmän horjunut, ollaan tilanteessa, jossa kansalaiset joutuvat yhä lisääntyvässä määrin ottamaan vastuuta sekä itsestään että yhteisistä asioista. (Esim. Sutela 1997, 95.)

Ja sieltä kunnasta päin ki ne yrittää koko ajan saada enemmän ja enemmän, että kyläyhdistys tai kylätoimikunta hoitaa asioita. Ja siihen ei sais päästää. (MN1.)

Baumanin (1992a, xvii; 1996, 35-36) näkemys postmodernista pelolta piiloutumisena luo mielenkiintoisen taustan yhteisöllisyydelle ja osallisuudelle. Baumanin mukaan olemme kasvaneet dostojevskilaisen uhan alla uskoen siihen, että kaikki on sallittua, mikäli Jumalaa ei ole. Yhteiskuntatieteelliseen maailmankuvaan on lisäksi kuulunut durkheimilainen pelko siitä, että yhteiskunnan normatiivisen otteen lipsuminen johtaa moraalisen järjestyksen romahtamiseen. Uskoa siihen, että ihmiset pystyisivät elämään sovussa keskenään ilman paimentamista tai retoriikalla houkuttelua ei sen sijaan ole ollut. Baumanin mukaan ei siten ole ihme, että pelkäämme jo ajatusta hierarkioiden purkamisesta, sillä uskomme universaaleilta näyttävien totuuksien katoamisesta seuraavan väistämättä yleisen epäjärjestyksen. Satunnaisuuden tunnustaminen – saati sen hyväksyminen tervetulleena vaihtoehtona – leimaa sekä monien toimijoiden filosofiaa että politiikkaa. Ihmiset jäävätkin yksin postmodernin maailman uhkien kanssa, sillä filosofit toistavat tyhjyyden pysyvää tuleamista ja poliitikot puolestaan tyhjyyden kanssa selviämistä jokaisen omana velvollisuutena ja huolena. Postmoderni aika ei ole lievittänyt modernin ajan yhteiskuntaan tuomia pelkoja, vaan ainoastaan yksityistänyt nämä pelot.

H: Minkälainen tuntuma teillä on, onko kyläläisten osallisuus tällä hetkellä lisääntymässä vai vähentymässä vai mihin päin se on menossa? Onko se menossa mihinkään päin?

MN1: Ei enää saa lähtemään ihmisiä mihinkään mukaan, ei mitään. Jos kokouksiakin järjestää täällä, niin sinne tulee yksi tai kaksi ihmistä kyläyhdistyksen ulkopuolelta.

H: Onko ne jotenkin pettyne, vai mikä niillä on?

MN1: En tiiä, ei, eikä vaan mennään niinku.

MM4: Ihmiset on lannistunut, ne arvelee, että ei se kannata enää taistella tuulimyllyjä vastaan. Ei se siitä muutu.

MM1: Pääosa sitten eläkeläisiä, niin sitä ajattelee, että kyllä tämä loppuaika tässä menee vanhalla painolla, antaa olla.

MN2: On se varmasti niinki.

MN3: On se kyllä tosi. Ja mitä tuonemmaksi menee, sen hiljasempia ne on ne ihmiset. Jos saatais tänne näitä nokkakokouksia, niin sitä pitäis olla vetäjä aina sitten, joka sais sen lähtemään, joku asia jolla se lähtee. Ja siellä sitten neuvottelemhan sitä.

MM4: Ja se tiedottaminen, että siitä pitäis tuota saada selkeesti tieto ja käsitys siitä, että mitä käsitellään ja milloin on.

Baumanin (1992a, xix; 1996, 38–39) mukaan yhteisöllisyys on kuvitteellista eli yhteisöjä pitää koossa ainoastaan usko niiden olemassaoloon. Postmodernille aikakaudelle tyypilliset mielikuvayhteisöt oikeuttavat hyväksyntänsä tai hylkäämisensä sillä, että hyväksyntää etsivä yksilö päättää sijoittaa yhteisöön päätösvaltaa ja suostua siihen, että yhteisön päätökset sitovat myös häntä. Mikäli tällaiselle yhteisölle suotu auktoriteetti kumotaan, se ei omalla voimallaan sinänsä voi saattaa tekemiään päätöksiä voimaan. Tästä huolimatta mielikuvayhteisöt voivat otollisissa tilanteissa olla institutionalisoituja yhteisöjä voimakkaampia. Niiden vakiintumattomuus ja institutionaalisen jatkuvuuden puute korvautuvatkin jopa moninkertaisesti sen jäsenten vahvassa, tunnepitoisessa halussa sitoutua yhteisöön. Yhteisön vaikuttamisvoima saattaakin näyttäytyä voimakkaimmillaan esimerkiksi mielenosoituksina, marsseina, festivaaleina ja mellakoina, joissa kuvitteellinen yhteisö tilapäisesti ja äkillisesti materialisoituu rikkoen totutut arkirutiinit.

Baumanin (2002, 203) mukaan yhteisöllisyys on sosiologisesta näkökulmasta odotettu reaktio modernin elämän kiihtyvään notkeuden lisääntymiseen. Yhteisöllisyys on reaktio notkean modernin mukanaan tuomaan kaikkein epämiellyttävimpään seuraukseen, joka on se, että yksilönvapauden ja turvallisuuden välinen epätasapaino kasvaa kasvamistaan. Yksilön velvollisuudet lisääntyvät Baumanin mukaan nopeammin kuin kertaakaan sodan jälkeen ja samaan aikaan turvallisuusvarastot hupenevat. Vanhat turvallisuudet ovat kadonneet ja ihmisten välisten siteiden hauraus on paljastunut, mikä on todennäköisesti väistämätön hinta siitä, että yksilöt ovat saavuttaneet oikeuden pyrkiä yksilöllisiin tavoitteisiinsa. Samalla yhteisöllisten siteiden kestättömyys ja lyhytikäisyys on suuri este yksilöllisten oikeuksien tavoittelulle ja erityisesti niiden tavoitteluun tarvittavalle rohkeudelle.

Yhteisöllisyys on monitahoinen kysymys kyläläisten keskinäisten suhteiden ja asenteiden näkökulmasta. Kyselyyn vastanneiden asuinvuodet kylällä vaihtelivat 1–86 vuoden välillä (keskiarvo 38), mikä tuo oman ulottuvuutensa kyläläisten väliseen ajan ja tilan hahmottamisen suhteeseen. Eri-ikäisten ja eripituisia ajanjaksoja kylällä asuneiden kyläläisten välillä voi syntyä näkemyseroja tai ymmärtämisen

vaikeuksia toisen ajatusmaailman suhteen. Myös laajempi kyläalueiden välinen yhteistyö voi muodostua ongelmaksi, sillä lähempänä kaupunkialueita olevien kylien asukkaiden intressit voivat olla toisenlaisia kuin etäällä sijaitsevämpien kylien.

Siellä oli niin paljon erilaisia mielipiteitä, että ei voi meillä koko jokivarsi, ei varmaan pystytäkään yhdessä vielä tekemään. Ei olla niin pitkällä näissä vielä. Nämä on näitä koulukiistat ja kaikki muut tehnyt niin paljon hallaa. Siellä on niin paljon semmosia, jotka on kaupungista vasta muuttaneita. Niillä on aivan erilainen ajatusmaailma. Vaikka en miekään voi sanoa, että mie olisin täältä. Mutta siellä tuli tosiaan semmosia mielipiteitä, että mie aattelin, että mie en varmaan henkilökohtaisesti pysty vielä samanlaiseen ajatusmaailmaan. (MN1.)

Kansalaisten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksiin ja -haluihin on kiinnitetty huomiota sekä hallinnon kehittämisessä että yhteiskuntatieteellisessä tutkimuksessa. Keskeistä on ollut huoli ja puhe kansalaisten vaikuttamishalujen vähentymisestä sekä individualismin lisääntymisestä. Hyvinvointivaltion veräytymistä vastuunkannostaan ihmisten arjen tukemisessa on haluttu paikata vapaaehtoisjärjestöjen toimintamahdollisuuksia parantamalla ja vapaaehtoistoimintaa lisäämällä. Kysymys ja ratkaisuvaihtoehdot ovat kuitenkin moneen suuntaan avoimia ja kompleksisia. Yhteisöllinen toiminta voi lisätä asuinympäristön viihtyvyyttä ja tuottaa onnistumisen tunnetta. Mikäli se kuitenkin muuttuu velvollisuudeksi tai ainoaksi keinoksi selviytyä haasteellisista tilanteista, siitä voi tulla kohtuuton taakka yhteisön kannettavaksi.

H: Tuntuuko se, että se on sitten kylätoimikuntien asia myöskin tehdä se homma, jonka joskus on tehnyt kunta, tai?

MN2: Melkeenpä se on siihen menossa. Voidaan jotakin tarvikkeita saada sieltä kunnasta, mutta talkoo pitää tehdä.

Aiemmissä tutkimuksissa (esim. Kainulainen 2003; Saartenoja 2004; Rosenqvist 2004) on tuotu esille myös osallisuuden toteuttamisen kannalta ongelmallisia elementtejä kylien ja kaupunkien vuorovaikutuksessa. Yhteistyön ja -toiminnan perustaa kaupunkien ja kylien välillä voi nakertaa ihmisten lisääntynyt liikkuvuus, mikä johtaa siihen, että asukkaat eivät ole erityisen sitoutuneita nykyiseen asuinpaikkaansa tai eivät muuten tunne riittävää yhteenkuuluvaisuutta lähiympäristöönsä, jotta olisivat valmiita käyttämään aikaansa ja energiaansa yhteisten asioiden hoitoon. Myös eri asukasryhmät voivat alueella poiketa toisistaan arvomaailmaltaan siinä määrin, että yhteistyö käy epämieliseksi sekä alueen sisällä että vuorovaikutussuhteessa alueelta pois päin. (Kaupungin ja maaseudun vuorovaikutustyöryhmä 4/2002, 42.)

Osallisuus kiinnittyy myös aikaan ja käsitys osallisena olemisesta ja sen merkityksestä muuttuu ajan ja siihen liittyvien muutosten mukana. Haastateltavat näkevät

muutoksen koskevan sekä ihmisiä yksilöllisessä elämäntilanteessaan että eri ikäpolvien tapaa kiinnittyä asuinympäristöönsä osana yhteisöä. Kyläympäristö saattaakin ikääntyneille kyläläisille olla enemmän koti- ja asuinympäristö, kun taas nuoremmille edustaa esimerkiksi vapaa-ajanviettopaikkaa. Vaikuttamisen ja osallistumisen halu ja intensiteetti voivat myös vaihdella tästä näkökulmasta riippuen oleellisesti.

H: Miltä se tuntuu sitten, kun on ihmisiä, joilla on pitkä kokemus täällä kylällä elämisestä? Onko sitten kyläläiset muuttunu? Vai onko se vaan sitä ikääntymistä? Onko ihmiset yleensäkin nykyään enemmän niissä omissa asioissa kiinni ja vähemmän yhteisissä? Vai onko tämä ihan vaan sattumaa, että tässäkin on käynyt näin?

MM3: Kyllä siinä on sekä että. Se on nämä työsubteet noilla nuoremmilla, joka vetää tuonne liikepaikhan. Ja niillähän ei ole silloin kiinnostusta täällä maaseudulla. Mutta kyllä sitten näitä vapaa-ajan käyttäjiä on näin, että...

--

MN2: Ja monta muuta asiaa, ei se enää nuorilla silleen kiinnosta.

MM3: Ei. Ja siinä se tulee tämä sitten eripuraisuus kaikissa asioissa. Nämä on niitä ja ne soittaa suuta sen takia, kun siellä on semmosta. Mutta kyllä minun käsitykseni mitä aikoinaan oli, niin kyllä ne nämä kinkerit mitä oli, niin kyllä sieltä aina sopu löyty.

Postikyselyn huomiota herättävimpiä tuloksia oli kysymykseen ”voitko halutessasi vaikuttaa omaa aluetta koskevaan kaupungin päätöksentekoon” annettujen vastausten suunta. Yli puolet vastanneista (n=220) koki, ettei voi halutessaan lainkaan vaikuttaa kaupungin omaa aluetta koskevaan päätöksentekoon. Tämän lisäksi noin kolmannes vastaajista koki omat vaikutusmahdollisuutensa hyvin vähäisinä. Paljon tai hyvin paljon vaikuttamismahdollisuuksiinsa uskovien vastaajien osuus oli ainoastaan neljä prosenttia. Koska tulokset olivat tältä osin tiedossa jo ennen tehtyjä ryhmähaastatteluja, asiasta keskusteltiin johdatellusti lukuja kertomalla molempien tilastoalueiden ryhmähaastatteluisissa. (Ks. myös Oinas 2009.)

Haastattelussa asiaan kantaa ottaneet haastateltavat näkivät vaikuttamismahdollisuutensa pääsääntöisesti samansuuntaisina kuin kyselyihin vastanneiden enemmistö. Vaikuttamismahdollisuudet sivukyliltä koettiin heikkoina ja myös valtuutettujen kautta asioiden välittäminen tuloksettomana.

JM2: Poliitikot ei välitä enää Jaatilasta kukaan.

JM1: Kunnalla pitäis olla aivan sama mitä politiikkaa, hoitaa vain kunnan asioita, eikä politiikkaa tehdä ollenkaan. Silloin asiat menee eteenpäin. Sillä poliitikalla vain sotketaan hyvät asiat. Asiasta voi olla samaa mieltä, mutta ku on väärää puoluetta niin...

JM2: Niin, kun on väärä esittelijä.

JM1: Niin ei voi olla enää samaa mieltä.

Lisäksi vaikuttaminen koettiin siinä määrin sitovana ja aikaa vievänä, aktiivisuutta vaativana asiana, että omien resurssien ei koettu riittävän siihen. Palveluiden käyttäjinä saatettiin kokea sivullisuutta suhteessa asioihin ja kunnan virkamiehiin tai luottamushenkilöihin, joilla nähtiin olevan asioihin enemmän päätöksentekovaltaa.

JN1: Joo, mutta kyllä monta kertaa noin ku aattelee, niin tuntuu hassulta, että se on vaan joku, joka pystyy sen tuolla hoitamaan. Että hän nyt on joku ja me ollaan vain niitä sivullisia – me jotka käytämme [palveluita].

Vaikuttamiseen liitettiin kuuluvaksi myös sellaista tietoa ja osaamista, jota ei ollut omassa hallussa riittävästi. Vaikuttaminen torpedoitui siten jo uskoon omien resurssien ja kompetenssin puutteellisuudesta.

JM2: Sen melkein nuot tietää, että se on turhaa – yksinäinen ihminen ei voi vaikuttaa.

Myös poikkeava mielipide vaikuttamismahdollisuuksien suhteen ilmensi juuri resurssien ja osaamisen tärkeyttä, mutta vastakkaisesti.

MN2: Mie en ainakhan seiso tämmösen takana. Mie kyllä itte pyrin niitä kanavia hakemaan, että ei tämmöstä tulosta tule. Tämä on kyllä niin yllättävä, että kyllä sitä pitää, vaikka aina yksi ääni yhellä, mutta kyllä sitä pitää hakea niitä kanavia, mistä kautta vois yrittää.

Haastateltava hämmästelee yleistä epäuskoa vaikuttamismahdollisuuksiin ja kuvaa omalta osaltaan sitä, miten vaikutuskanavia on etsittävä ja etsimiseen on oltava tahtoa – sekä tulkintani mukaan myös vaivannäön vaatimaa aikaa.

4 JA VOI HYVIN ASUINYMPÄRISTÖSSÄÄN

4.1 Sujuuko arki

Jos maaseudun määrittelyminen on monitahoinen kysymys, on kenties vielä ongelmallisempaa ottaa selkoa siitä, mitä kaikkea hyvinvoinnin käsite pitää sisällään ja mistä kaikesta yksilön hyvinvointi koostuu. Kielitoimiston verkkosanakirjan mukaan arkisessa käyttökielessä hyvinvointi tarkoittaa aineellista, taloudellista hyvinvointia, vaurautta, varakkuutta, rikkautta sekä henkistä ja ruumiillista hyvinvointia, hyvää terveydentilaa. (MOT Kielitoimiston sanakirja 2.0.) Teoreettiset tulokulmat hyvinvoinnin käsitteeseen voidaan puolestaan jaotella tarveoreettiseen hyvinvointiajatteluun, resurssiteoreettiseen hyvinvointiajatteluun sekä osallisuus- ja toiminta-teoreettiseen hyvinvointiajatteluun.

Tarveteorian keskeisinä mittareina ovat ihmisen perustarpeiden (terveys, ravitsemus, vaatetus, asuminen, koulutus, työ, vapaa-aika/virkistys, sosiaaliturva, ihmisoikeudet) tyydyttyminen. Resurssiteoreettinen lähestymistapa kritisoi näiden hyvinvoinnin osatekijöiden heikkoa mitattavuutta. Vastaesityksenä tarveteorialle resurssinäkökulma korostaakin hyvinvoinnin tarkastelua ihmisellä olevien resurssien sekä niiden käytön näkökulmasta. Osallisuus- ja toiminta-teoreettisen hyvinvointiajattelun lähtökohtana on näiden ohella ottaa huomioon myös ihmisen mahdollisuus olla osallisena ja toimia yhteisön jäsenenä. Osallisuuden ja toimintakyvyn kannalta keskeistä on kiinnittää huomiota siihen, millaiset tosiasialliset mahdollisuudet yksilö tai yhteisö omaa tavoittelemiensa päämäärien suhteen. (Ks. Sen 2010; Niemelä 2010, 16–20.)

Hyvinvointi on käsitteenä keskeinen niin yhteiskunta- ja ihmistieteissä kuin talous-, hallinto- ja politiikkatieteissäkin. Käsitteen juuret voidaan perustellusti palauttaa antiikin filosofien, Sokrateen ja Aristoteleen pohdintoihin onnellisuudesta. Tässä tarkastelussa on kyse lähinnä hyvinvoinnin subjektiivisesta, kokemuksellisesta ulottuvuudesta. Rakenteellisesta näkökulmasta tarkasteltuna hyvinvointi puolestaan kiinnittyy vahvasti osaksi yhteiskunnan virallista struktuuria ja järjestelmää. (Niemelä 2010, 16.)

Hyvinvointi 2015 –ohjelmassa (2007, 11) hyvinvoinnin todetaan koostuvan monista tekijöistä, joita ovat muun muassa terveys, toimeentulo, asuminen, puhdas ympäristö, turvallisuus, itsensä toteuttaminen ja läheiset ihmissuhteet. Hyvinvointi muodostuu myös tästä näkökulmasta sekä objektiivisesti mitattavissa olevista seikoista että subjektiivisista, henkilökohtaisista arvostuksista ja tuntemuksista. Merkitystä on myös kansallisilla ja kulttuurisilla tekijöillä ja arvostuksilla.

Hyvinvoinnin tarkastelu eri tasoilla tuottaa myös eri tason käsitteellisiä määritelmiä. Yhteiskunnan makrotasolla hyvinvoinnin keskiössä on hyvinvointivaltio erilaisine hyvinvointia tukevine rakenteineen ja toimintoineen. Yksilötason mikronäkökulma puolestaan merkitsee erilaisia well being eli hyvin voimisen sekä well doing eli menestymisen kokemuksia. Näiden tasojen samansuuntaisuudesta ja positiivisesta vastavuoroisuudesta muodostuu myös sekä onnistuneen yksilötason että rakenteellisen sosiaalityön ydin. (Ks. IFSW 200, Niemelä 2010, 16.)

Hyvinvointivaltion ylläpitämisen taloudellisen perustan heikkenemisen sekä myös arvopohjaa kritisoivien näkemysten seurauksena perinteinen bruttokansantuotteella mitattu hyvinvointikäsitys on saanut rinnalleen uusien hyvinvoinnin ja hyvinvointiin liittyvien arvojen mittaamistapoja. Bruttokansantuotteen kasvu ei perustarpeiden tyydyttämisen jälkeen ole enää kohottanut hyvinvointia samassa suhteessa kuin bruttokansantuote on kasvanut. Hyvinvoinnin määrittelemisessä ja mittaamisessa onkin ollut tarpeen siirtyä aineellisen vaurauden mittaamisesta tarkastelemaan elämisen merkityksellisyyteen ja ihmissuhteiden arvostamiseen sekä huono-osaisuuden välttämiseen liittyviä kysymyksiä. (Kajanoja 2005; ks. myös Hautamäki 1993; Julkunen ym. 1993; Heinonen 1999, 125–172; Julkunen 2001, 57–80, Hokkanen 2003, 192.)

Suomalaisten henkilökohtaisen onnellisuuden tärkeimmät osatekijät tärkeysjärjestyksessä olivat vuosituhannen alussa perhe-elämä ja hyvät perhe-elämän ihmissuhteet, hyvä terveys, hyvät ystävyys- ja ihmissuhteet yleensä sekä rakkauden kokemus. Näiden sosiaalisten suhteiden ja terveyden jälkeen tärkeimmät onnellisuustekijät olivat turvattu perustoimeentulo, mielenkiintoinen työ ja mieluisa työpaikka sekä suhde luontoon ja luonnosta nauttiminen. Seuraavaksi luettelossa vuoron saivat uuden oppiminen ja kokemisen sekä itsensä kehittäminen, vapaa-aika ja mielenkiintoiset harrastukset, hyvät tulot, varakkuus ja korkea elintaso. Merkityksellisiä tekijöitä olivat myös hengellisyys ja suhde Jumalaan, hyvä asema ja sosiaalinen arvostus sekä viimeisellä sijalla yhteiskunnallinen osallistuminen ja mahdollisuus vaikuttaa. (Torvi & Kiljunen 2005, 61–62.)

Kun lähes pari vuosikymmentä on eletty eteenpäin, suomalaisen yhteiskuntaan ja kansalaisten arkeen on EVA:N arvo- ja asennetutkimuksen mukaan (Apunen ym. 2016, 5) muodostunut uusia puheenaiheita, jotka koskevat heikkoa taloudellista tilannetta, maahanmuuttoa ja kansainvälisen politiikan epävakautta. Kooste suomalaisten arvoista ja asenteista kattaa raportin mukaan kansalaisten turhautumisen yhteiskunnallisten uudistusten jumiutumiseen ja päätöksentekijöiden saamattomuuteen, poliittisen eliitin kritiikin, eri väestöryhmien välisen polarisaation sekä yhteiskunnallisen osallistumisen lisääntymisen sosiaalisen median ja kansalaisaloitteiden myötä. (Apunen ym. 2016, 12.)

Kansallisella ohjelmatasolla hyvinvoinnin on katsottu puolestaan merkitsevän yksilöllisesti ja eri elämänvaiheissa erilaisia asioita. Huolenpidon ja turvallisuuden, leikin ja turvallisten ihmissuhteiden tarpeiden toteutuminen ovat tärkeitä hyvin-

vointitekijöitä lapsuudessa. Nuoren aikuisen elämässä hyvinvointia lisäävät enemmän itsensä toteuttamisen ja uusien kokemusten mahdollisuudet sekä kaverisuhteet. Vanhemmuus tuo mukanaan lasten hyvinvoinnista huolehtimisen, mielekkään työn ja tekemisen sekä perheen toimeentulon turvaamisen ja hyvinvointi edellyttää näiden tekijöiden tasapainoa ja kantavuutta. Ikääntyneelle ihmiselle toimintakyky ja itsenäinen selviytyminen ovat puolestaan tärkeitä tekijöitä hyvinvoinnin kokemuksen ja mittaamisen näkökulmasta. (Hyvinvointi 2015 –ohjelma 2007, 11.)

Suomalaisten hyvinvoinnin voidaan analyysien perusteella katsoa keskimäärin lisääntyneen, mutta sosioekonomiseen asemaan liittyvä eriarvoisuus on terveyden ja hyvinvoinnin osalta jatkanut kasvuaan. Sosiaali- ja terveystalouden erityisesti luottamus julkiseen kotipalveluun on heikentynyt ja luottamuksen puute liittyy pitkälti iäkkäiden palvelutarpeen kasvuun ja tyytymättömyyteen saadun avun määrään. (Vaarama ym. 2010, 278.) Tämä kysymys liittyy myös tutkimusalueiden asukkaiden arkeen ja arjen sujuvuuteen, sillä alueet ovat tyypillisesti väestörakenteeltaan suhteellisen ikääntyneitä ja arkisen avun tarve on kasvavaa tästä näkökulmasta tarkasteltuna.

Näitä määritelmiä sekä arvo- ja asennetutkimuksen tuloksia tarkasteltaessa tulee ilmeiseksi, että hyvinvoinnin tuottaminen palveluiden avulla käy mittareiden ja määritelmien monimutkaistuessa ja henkilökohtaistuessa yhä ongelmallisemmaksi. Käsillä olevan tutkimuksen keskeisenä kohteena olevan kunnan on myös mahdotonta samalla tavoin vaikuttaa onnellisuusmittareilla korkeamman arvon saaviin ihmissuhdekysymyksiin kuin mahdollistaa vähäisemmän painoarvon saavat yhteiskunnallinen osallistuminen ja vaikuttaminen. Palvelutarpeiden määrittelyssä joudutaan ongelmiin erityisesti, jos hyvinvointi ja onnellisuus pyritään asettamaan tarkastelussa limittäin.

Hyvinvoinnin problemaattisen käsitteen rinnalle asettuu myös edellämainittu, tuttu, mutta kompleksinen käsite hyvinvointivaltio. Terminä hyvinvointivaltio (*welfare state*) otettiin käyttöön toisen maailmansodan jälkeen Englannissa ja sisällöllisesti se merkitsi vastakohtaa sotaan käyville valtiolle (*warfare state*). Sotien jälkeisessä Euroopassa nähtiin tärkeäksi, että yhteiskunnallisia ongelmia etsitään yhteiskunnallisia ratkaisuja. Hyvinvointivaltion tavoitteiksi tulikin köyhyyden vähittäinen vähentäminen, peruspalveluista huolehtiminen sekä taloudellisen toimeentulon turvaaminen. Läntisissä teollisuusmaissa hyvinvointivaltion nykyisiin tehtäviin sisällytetään lähtökohtaisesti terveys-, sosiaali-, työ-, koulutus- ja asuntopolitiikka. Myös kulttuuripolitiikkaa ja ympäristöpolitiikkaa voidaan perustellusti pitää hyvinvointivaltion osina. (Esim. Kautto 2002, 12–13; Saari 2009.)

Hyvinvointivaltion keskeisenä tehtävänä ja tavoitteena on ollut tulonjaon taasaaminen sekä köyhyyden ja kurjuuden vähentäminen tätä kautta. Taloudellisen turvan takaaminen eläkejärjestelmän, sairausvakuutuksen, työttömyysturvan ja monien muiden etuuksien ja avustusmuotojen avulla on kuulunut hyvinvointivaltion perustehtäviin. Osaksi hyvinvointivaltion tapaa tuottaa hyvinvointia on

muotoutunut myös sosiaalinen kontrolli, jonka tarkoituksena on sosiaalisten ongelmien ehkäiseminen. Vuosituhannen vaihteessa keskeiseksi kysymykseksi koko tehtäväkentän hoitamisen näkökulmasta on noussut kysymys hyvinvointivaltion rahoittamisesta eli hyvinvoinnin hinnasta. Ennen vuosituhannen vaihdetta kohdattu talouskriisi ja sen seurauksena syntyneet tarpeet leikkauksiin ja supistuksiin muuttivat puheen hyvinvointivaltiosta hyvinvointiyhteiskunnaksi. Käsitteellinen muutos suuntasi huomion kasvusta ja sosiaalisista oikeuksista markkinaehtosiin ratkaisuihin, yksilöiden ja perheiden omaan vastuuseen sekä järjestökenttään palveluiden tuottajana. Myös paikallisella tasolla alkoi syntyä puhetta hyvinvointikunnista, kun kuntien vastuuta ja velvollisuuksia lisättiin ja keskus- ja paikallishallinnon suhde muuttui tämän seurauksena. (Kautto 2002, 11–12; ks. myös Hautamäki 1993; Julkunen ym. 1993; Heinonen 1999, 125–172; Julkunen 2001, 57–80; Hokkanen 2003, 192.)

Palveluyhteiskunnassa tapahtuvat muutokset vaikuttavat sekä palvelujen sijoittumiseen että aluerakenteen kehittymiseen. Hyvinvointivaltion yhtenä tavoitteena maassamme on ollut mahdollisimman tasapuolinen aluerakenne. Julkisen sektorin resurssien heiketessä paineet siirtää esimerkiksi hoiva- ja hoitotyötä yhä enenevässä määrin omaisille sekä kolmannen sektorin toimijoille voi muuttaa myös kylien ja kyläyhteisöjen asemaa alueellisessa työnjaossa. (Lehtola 2001, 25–28.)

Lappia koskeissa strategia- ja ohjelma-asiakirjoissa todetaan myös Lapin joutuneen hyvinvoinnin näkökulmasta erityiselle koetukselle 1990-luvun alkupuolen talouslaman sekä vuosikymmenen lopulla voimistuneen alueellisen eriytymiskehityksen vuoksi. Kuntatalouksien sopeuttaminen saman vuosikymmenen lopulla tapahtuneeseen valtiosuusuudistukseen on aiheuttanut merkittäviä vaikeuksia hyvinvointia ja terveyttä ylläpitävien palveluiden järjestämiselle. Myös lakisäateisten peruspalveluiden on katsottu vaarantuneen tämän kehityksen seurauksena. Lapin kehityksen 2000-luvun alkupuolella ennustetaan nostavan esiin sopeutumis- ja kehittämistarpeita hyvinvointiin ja hyvinvointipalvelujärjestelmään liittyen. Lapilla on katsottu hyvinvointistrategiassa olevan kuitenkin myös selkeitä vahvuuksia, joiden hyödyntäminen luo pohjaa kestäväen hyvinvoinnin kehitykselle. (Lapin hyvinvointistrategia 2002, 4; Lapin hyvinvointiohjelma 2010–2015; 7–10.)

Kestäväen hyvinvoinnin kehittämisen kulmakiviksi on suunnittelu- ja kehittämistyössä (Lapin hyvinvointistrategia 2002, 4–5; Lapin hyvinvointiohjelma 2010–2015; 8–10) asetettu hyvinvoinnin sosiaaliset ja terveydelliset, taloudelliset, kulttuuriset ja sivistykselliset sekä ekologiset ulottuvuudet. Kehittämistyössä tavoitellaan useiden hallinnonalojen ja sektoreiden yhteistyötä ja painotetaan nykyisten perustarpeiden tyydyttämistä siten, että myös tuleville sukupolville jää mahdollisuus omien perustarpeidensa täyttämiseen. Kansalaisten elinolosuhteisiin, toimeentuloon, osallistumiseen ja terveyttä edistäviin valinnanmahdollisuuksiin todetaan vaikuttavan niin talous-, sosiaali-, työ-, ympäristö-, liikenne-, elintarvike- kuin koulutus- ja kulttuuripolitiikassakin tehtävät ratkaisut. Nämä kaikki kysymykset ovat

olleet erilaisin painoarvoin mukana myös käsillä olevan tutkimuksen huolentunnetta mittaavassa lomakekyselyosuudessa.

Arkielämän sujuvuus etäällä kunnan keskustassa sijaitsevista palveluista rakentuu osin eri elementeille kuin kaupunkialueen keskustassa. Turvallisuuden eri elementit saavat myös toisenlaisia painoarvoja, kun palvelut lähialueelta puuttuvat tai ovat vaikeasti saavutettavissa. Akuutit sairauskohtaukset tai tapaturmat eivät ole useinkaan taajamassa yhtä suuri huolenaihe kuin haja-asutusalueilla, sillä sairaalapalvelut ovat nopeasti tavoitettavissa. Kulkuyhteyksien puutteellisuus tai teiden huono kunto voivat aiheuttaa lisähuolta sekä akuuteissa että kiireettömämpää hoitoa vaativissa sairastumistilanteissa. Lapsiperheille erityisiä huolenaiheita haja-asutusalueilla ovat valtakunnallisestikin olleet kyläkoulujen lakkauttamiset ja niiden myötä pidentyneet lasten koulumatkat ja koulupäivät. Koulumatkat voivat myös olla eri tavoin vaarallisia kuin koulumatkat taajama-alueilla, sillä tiestö saattaa olla huonokuntoista, valaisematonta tai raskas liikenne voi aiheuttaa lisäriskejä ja huolta lasten turvallisuudesta. Lisäksi nuorisolla on omat sosiaaliset tarpeensa, joiden toteutuminen voi maaseudulla olla kaupunkiasumista haasteellisempaa.

H: Mitä se nuoriso tekee sitten?

MN1: Istuvat kotona tietokoneen ääressä.

MN3: Ja niitä on niin vähän jo.

MN1: Kyllä niitä yllättävän paljon on näitä nuorta porukkaa, jos aatellaan kuudennesta luokasta ylöspäin. Kyllä niitä vielä täällä on, mutta kun ne ei pääse kokoontumaan toistensa luoksekaan, kun aina on se kuljetus, että pittää jonku kuljettaa niitä. Kaverille jos halus, niin se piti lähteä aina autolla viemään. Semmonen kokoontumispaikka nuorisolle pitäis saada.

MN3: Sama se on tuolla kaupungissakin. Eipä niitä uskalla yksin mhinkään laittaa, kyllä ne on haettava autolla pois.

MN1: Mutta siellä on kuitenkin paikkoja, missä olla.

Sivukylällä asuminen merkitsee jo lähtökohtaisesti taajamia ja kaupungin keskustoja eri tavoin vähäisempää palvelutarjontaa sekä tarvetta liikkua puuttuvien palveluiden perässä sinne, missä niitä on tarjolla. Koska tutkimus on keskittynyt pääosin kunnallisiin palveluihin, vastaajilta on päivittäispalveluiden osalta kysytty huolta ainoastaan kauppa- ja postipalveluiden saatavuudesta sekä mahdollisuudesta saada apua esimerkiksi juuri kauppa- tai pankkiasioiden hoitoon. Erikseen on lisäksi kysytty huolta kunnan organisoiman asiointiliikenteen saatavuudesta. Asiointiapua koskeviin kysymyksen vastaaja on siis voinut huomioida sekä omaehtoisesti pyydetävän avun että mahdollisen kunnan organisoiman asiointiavun. Kauppa-, pankki- sekä muiden asioiden hoitamiseen saatavaa apua koskeva kysymys kattaa myös tilanteet, joissa vastaaja kokee tarvitsevansa esimerkiksi kyyti- tai tavarankantoapua kylällä sijaitsevassa lähikaupassa asiointiin. Kunnan järjestämää asiointiliikennettä

koskevan kysymyksen sisällä kyseeseen voivat tulla myös harvemmin tarvittavat, mutta välttämättömät asiointit muihin palvelupisteisiin. Vastauksia arvioitaessa huomio siis kohdentuu huoleen näiden välttämättömien arkiasioiden saatavuudesta ja sujuvasta hoitumisesta.

Tutkimuksen kyselylomake kartoittaa mainittujen päivittäispalveluiden osalta sekä huolta saatavuudesta että epäsuoremmin osittain myös huolta näiden palveluiden saavutettavuudesta, jota kuvastavat asiointiapua- ja asiointiliikennettä koskevat kysymykset. Näiden lisäksi palveluiden saavutettavuuteen vaikuttaa edellä käsitelty julkinen liikenne ja sen toimivuus. Koska näillä on keskeinen merkitys työ-, koulu- ja harrastusmatkojen sujuvuudelle sekä muulle vapaa-ajan liikkumiselle. Myös avoimien kyläkokouksien aineistot (KA1, KA2) sekä Yläounaajoelle ja Alakemijoelle suunnatut palvelutarvekyselyt (KA7, KA8) osoittavat tarvetta kyliltä tapahtuvan syöttöliikenteen ja julkisen liikenteen yhteensovittamiselle sekä harrastus- ja asiointikuljetuksille.

Aineiston perusteella avun saaminen päivittäisasiointiin huolettaa alle 45-vuotiaita huomattavasti vähemmän ja harvemmin kuin muun ikäisiä vastaajia. Asiointiavun saatavuus huolettaa paljon vain kuutta prosenttia alle 45-vuotiaista vastaajista ja usein asiasta ei ilmoita olevansa huolissaan kukaan. (Liitetaulukko 18.) Todennäköisin selitys näille saavutettavuutta kuvaaville huolentunteille on se, että nuorimman ikäryhmän vastaajilla on parhaat mahdollisuudet ja resurssit hoitaa päivittäisasiansa omatoimisesti, joten heidän ei ole tarpeen pyytää apua asioiden hoitoon tai käyttää kunnan organisoimaa asiointiliikennettä. Iän karttuessa mahdollisuudet ja resurssit heikkenevät ja vastausten perusteella myös keinot avun saantiin eriytyvät. Asiointiavun saaminen läheisiltä, tuttavilta tai muilta tahoilta huolettaa yli 65-vuotiaita jonkin verran 45–65-vuotiaita enemmän. Varsinainen eriytyminen huolen osalta näkyy kuitenkin siinä, kuinka usein vastaajat tuntevat huolta kunnan järjestämästä asiointiliikenteestä, sillä yli 65-vuotiaat vastaajat ovat selvästi muita vastaajia enemmän ja useammin huolissaan asiasta. Tulos voi kertoa esimerkiksi siitä, että tämän ikäryhmän ystävä- ja tuttavapiirin resurssit ja mahdollisuudet avun tarjoamiseen päivittäisasioiden hoidossa ovat myös heikentyneet ja julkisesti organisoidun avun tarve korostuu tästä syystä.

Myös tilastoalueitten välillä on jonkin verran eroa siinä, miten suurta huolta päivittäispalveluista tunnetaan. Meltauksen tilastoalueen vastaajat ovat huolestuneempia sekä postipalveluiden saatavuudesta sekä kunnan järjestämästä asiointiliikenteestä kuin Jaatilan tilastoalueen asukkaat. (Liitetaulukko 19.) Postipalveluiden osalta kysymyslomakkeessa ei ole eritelty muita postin toimintoja postin jakelusta, joten vastauksista ei voida päätellä, ovatko vastaajat arvioineet postitoimipaikan tai asiemiespostin palveluiden saatavuutta, postin jakelupalvelun saatavuutta vai molempia. Tätä seikkaa tutkimuksessa tarkastellaankin haastatteluaineiston perusteella.

Muissa tutkimuksissa maaseudun päivittäispalveluiden saavutettavuutta suoraan tutkittaessa on todettu, että asukkaat pitävät usein pankkien ja postien palvelupistei-

den sijaintia liian kaukaisen kodin ja palvelupisteen välisellä etäisyydellä mitattuna. Saavutettavuusongelma kytkeytyy erityisesti kulkemisen hankaluuteen sekä asiointimatkaan kuluvaan pitkään aikaan ja ylimääräisiin kustannuksiin. Mahdollisuus oman auton käyttöön on lähtökohtaisesti ongelmaa pienentävä tekijä. (esim. Mäntylä 2003, 19–26; Kytö & Väliniemi 2007, 6–7; Lehtola 2008, 52.)

Sivukyliä asukkaiden arjen sujuvuutta hyvinvoinnin näkökulmasta tarkasteltaessa on tärkeää nähdä tosiasiana pitkien välimatkojen ja etäisyyden aiheuttamat valinnanvapaudelle ja toimintamahdollisuuksille. Vaikka myös sivukyliä asukkaat viimekädessä itse päättävät, miten vapauksiaan ja mahdollisuuksiaan käyttävät, rajoittaa valinta sivukylällä asumisesta monia muita valintoja ja mahdollisuuksia. Yksilön henkilökohtaiset lisäresurssit puolestaan voivat lievittää näitä toimimisen rajoitteita. Erityisesti rakenteellisen sosiaalityön tehtävänä voidaankin yksilön ja yhteisöjen osallisuutta ja toimintakykyä painottavan teorian näkökulmasta pitää näiden resurssirajoitteiden esiin tuomista sekä yksilöiden että yhteisöjen toimintakyvyn turvaamisesta ja kasvattamisesta, jotta asuinpaikasta riippumaton yhdenvertaisuus voi hyvinvoinnin osalta toteutua. (Ks. Sen 2010.)

4.2 turvallisesti

Hyvinvointi –käsitteen laaja-alaisuuden ja moniulotteisuuden vuoksi on tutkimuksessa rajattu tutkimuksen kohteena olevaa aluetta lähestymällä hyvinvointia erityisesti turvallisuuden näkökulmasta. Näin tutkimuksen kohteena oleva alue kaventuu kahden sinänsä laaja-alaisen käsitteen leikkauspintaan. Samalla on mahdollista ylittää kunnallishallinnon sektorirajat tutkimuksen teemoina olevien osallisuuden, toimijoiden suhteen rakentumisen ja hyvinvoinnin osalta, sillä arkielämän turvallisuus kylissä muotoutuu monenlaisista, hallinnolliset rajat ylittävistä tekijöistä.

Turvallisuuteen liittyy erilaisia ulottuvuuksia, joista osa koskee kokemuksen intensiteettiä, osa etäisyyttä ja osa asiayhteyttä. Turvallisuus kytkeytyy monimutkaisesti globaaliin järjestykseen, sosiaalipolitiikkaan, identiteetin rakentumiseen ja sosiaalisiin suhteisiin (esim. Koskela 2009, 33–38). Yksilöiden arjen sujuvuuden näkökulmasta turvallisuus on ennen kaikkea tunne, joka vaikuttaa siihen, minkälaisia valintoja ja ratkaisuja yksilö kokee henkilökohtaisesti mielekkääksi arkipäivässään tehdä. Kuten Hille Koskela (2009, 35–36) toteaa, eri ihmisillä on erilaiset lukutaidot ympäristön turvallisuuden suhteen ja yksilöt tulkitsevat erilaisia vaaran merkkejä ja uhkaavia tilanteita omien valmiuksiensa mukaisesti. (Ks. myös Oinas 2012.)

Sekä turvallisuuden että turvattomuuden kokemukset voivat persoonallisiin piirteisiin kiinnittymisen ohella myös kasautua eri elämäntilanteissa niin, että turvattomuus yhdellä elämäntilanteella kasvattaa turvattomuutta muilla elämäntilanteilla. Pohjois-Suomen harvaan asutuille alueille tyypilliset pitkien välimatkojen ja ajoittain huonojen keliolosuhteiden aiheuttamat liikenneongelmat voivat tuottaa

lisähuolta ikääntyneille tai heikon terveydentilan omaaville asukkaille, sillä olosuhteet vaikeuttavat paitsi omaa liikkumista myös avun saantia hätätilanteessa (esim. Paikallisen turvallisuustyön kehittäminen 2009, 32, Oinas 2012). Arjen valintoja on siis tehtävä riskit huomioiden tai niitä kokonaan välttämällä ja lisäksi usein jonkun toisen tärkeän tarpeen kustannuksella. Liikkumisvaikeudet hankaloittavat pahimmillaan myös sosiaalisten suhteiden ylläpitoa, mikä puolestaan voi kasvattaa turvattomuuden tunnetta myös tällä saralla.

Koska arjen turvallisuus ja sujuvuus näyttävät pitkälti henkilökohtaisina kokemuksina, on tutkimuksessa näitä asioita lähestytty turvallisuuden tunteen ja huolen voimakkuuden sekä toistuvuuden näkökulmasta (Niemelä ym. 1997, 13). Lisäksi huolta aiheuttavat seikat on luokiteltu eri luokkiin sen perusteella, mikä on niiden vastaavuus suhteessa kunnalliseen palvelujärjestelmään. Näin kysymyslomakkeeseen on saatu karkea jako, jossa omissa luokissaan ovat sosiaali- ja terveystalvet, tie- ja liikennepalvelut, vapaa-aika- ja kulttuuripalvelut, kriisitilanteiden turvallisuuteen ja järjestykseen liittyvät palvelut sekä tiedonsaantiin ja tietoliikenteeseen liittyvät palvelut.

Usein myös se, mikä on sosiaalisesti ja yhteiskuntapoliittisesti sallittua turvallisuutta tai turvattomuutta, määrittänyt yksilöiden henkilökohtaisen maailman ulkopuolelta. Tyypillinen esimerkki sosiaalisesti ja poliittisesti sallitusta tai kielletystä turvallisuusvajeesta on perheessä tapahtuva fyysinen tai henkinen väkivalta. Poliittinen ulottuvuus turvattomuudelle muotoutuu myös haja-asutusalueiden arkiturvallisuutta koskevassa keskustelussa: onko syrjässä asuvan sopeuduttava siihen, että palvelujärjestelmä ei voi tukea elämistä ja asumista samalla tavoin kuin taajamissa, vai onko järjestelmän ylläpidossa sopeuduttava siihen, että myös haja-asutusalueille on kyettävä tuottamaan maksimaalinen turva tilanteenmukaisin palveluin. (Oinas 2012.)

Yhteiskunnallisena ilmiönä turvallisuus kytkeytyy kunkin aikakauden tilaan ja elämäntapaan. Modernin maailman uhat ja turvallisuustekijät ovat toisen kaltaisia kuin postmodernin aikakauden uhat ja turvallisuuden tunnetta lisäävät tekijät. Myös keinot vastata turvallisuuden vajeisiin ovat paitsi näistä tekijöistä itsestään myös aikakaudelle ominaisista ratkaisutavoista riippuvaisia. Yhteiskunnan keinot määrittävät samalla myös väistämättä yksilöiden kokemuksia sekä turvallisuudesta että turvattomuudesta ja vaativat yksilötason ratkaisutapoja mahdollisiin turvallisuusvajeisiin. (Bauman 1996, 35–42; Koskela 2009, 33–38; Giddens 1991, 35–69.)

Yhteiskuntapoliittiseen keskusteluun sekä keskustelun tuloksena syntyviin toimenpiteisiin vaikutti tutkimuksen alkuvaiheessa sisäisen turvallisuuden ohjelma, josta valtioneuvosto teki periaatepäätöksen syyskuussa 2004. Sisäisen turvallisuuden ohjelman tavoitteena oli Suomen kehittyminen Euroopan turvallisimmaksi maaksi vuoteen 2015 mennessä (Arjen turvaa 2004, 16). Asutukselliseksi ominaispiirteeksi nimettiin tuolloin laajat harvaan asutut alueet, joiden turvallisuuteen asetetun tavoitteen katsottiin vaativan entistä suurempaa huomiota. Harvaan asuttujen alueiden

asukkaiden turvallisuuden varmistamiseen katsottiin liittyvän sekä toisenlaisia että toisin painottuneita haasteita kuin väkirikkkaiden keskustajamien turvallisuuteen. Sisäisen turvallisuuden ohjelman myötä turvallisuuteen liittyvä keskustelu ja toimenpiteet haluttiin ulottaa myös haja-asutusalueiden problematiikkaan. Keskeisiä, erityisesti haja-asutusalueiden arkiturvallisuuteen liittyvinä kysymyksinä pidettiin poliisi- ja pelastustoimen sekä terveyden- ja sairaanhoitopalveluiden saatavuutta, tie- ja tietoliikennepalveluiden saatavuutta ja ikääntyvän väestön erityistarpeita palveluiden osalta (Harvaan asuttujen alueiden... 2006).

Sisäisen turvallisuuden ohjelmassa sisäinen turvallisuus todettiin sekä käsitteenä että toimintona laajaksi ja hallinnolliset rajat ylittäväksi. Sisäisen turvallisuuden ylläpitäminen ei ohjelman mukaan ole ainoastaan viranomaisten vastuulle lankeava asia, vaan jokainen voi omalla toiminnallaan ja omilla valinnoillaan vaikuttaa merkittävästi henkilökohtaiseen turvallisuuteensa. Huomiota kiinnitettiin myös siihen, että vastuullinen käytös ja turvallisuusnäkökulmien huomioon ottaminen omassa elämässä ovat merkityksellisiä erityisesti onnettomuuksien ehkäisyssä. Paremman turvallisuustilanteen luomisessa pidettiin tarpeellisena yhteiskunnan ja yksilöiden yhdensuuntaista toimintaa ja olennaisena hyvää turvallisuuskulttuuria, joka syntyy kaikkien tahojen halusta ja taidoista ottaa turvallisuusasiat huomioon omassa ympäristössään ja toiminnassaan. (Arjen turvaa 2004, 16.)

Yksilön vastuunotto turvallisuudesta on epäilemättä luonteva keino lisätä sekä yksilön omaa että hänen välittömän ympäristönsä turvallisuutta. Kyvyssä, taidoissa ja mahdollisuuksissa huomioida turvallisuusnäkökohtia on kuitenkin voimakkaita yksilöllisiä eroja. Vastuun siirtyminen yksilölle voi johtaa toisissa tilanteissa turvallisuuden huomattavaan kohenemiseen, mutta toisissa tilanteissa myös turvallisuuden ja ennen kaikkea turvallisuudentunteen huomattavaan heikkenemiseen.

Paikallisen turvallisuussuunnittelun virkamiestason toteutus- ja johtamisvastuu sisäisen turvallisuuden ohjelman toimeenpanotyössä annettiin kunnille, poliisitoimelle ja alueellisille pelastuslaitoksille. Organisoinnissa nähtiin tärkeäksi eri asiantuntija- ja ammattiryhmien tietojen ja taitojen varaan rakentuva yhteistyö sekä järjestöjen ja elinkeinoelämän roolin huomioiminen. (Paikallisen turvallisuustyön kehittäminen 2006, 1–19.) Käytännössä järjestöjen osalta erityisesti kylätoiminnan rooli turvallisuuden ja turvallisuuden tunteen ylläpitämisessä harvaan asutuilla alueilla on merkityksellinen. Lapissa sisäisen turvallisuuden ohjelman paikallisen tason toimeenpanoa toteutettiin lisäksi useiden, keskenään verkostoituneiden hankkeiden avulla.

Turvallinen arki on myös Rovaniemen maaseudun kehittämisohjelman (KA6; 29–32) mukaan keskeinen osa maaseudun tulevaisuuden tavoitetilaa ja asukkaiden hyvää arkea. Ohjelman mukaan

Arjen turvallisuus koostuu turvallisesta ympäristöstä ja asumisesta, toimivista sosiaalisista verkostoista sekä mahdollisuudesta mielekkääseen tekemiseen

omien voimavarojen mukaan. Arjen turvallisuutta parantavat toimivat peruspalvelut, arjen hyvinvointia täydentävät palvelut, toimivat yhteydet sekä mahdollisuus saada tarvittaessa kiireellistä apua. Arjen turvallisuutta parannetaan edistämällä yhteisöllisyyttä yhteistyöllä, suunnittelulla, ennakoinnilla ja koulutuksella.

Harvaan asutuilla alueilla tavoitteena on ollut, että paikalliset kylien turvallisuussuunnitelmat laaditaan osana kyläsuunnitelmia, jolloin ne liittyvät luontevaksi osaksi laajempaa turvallisuussuunnittelun kokonaisuutta. Paikalliset turvallisuussuunnitelmat pohjautuvat puolestaan arvioituun turvallisuustilanteeseen. Laatisvaiheessa on nähty tärkeänä, että turvallisuustilanteen alkuarvioinnin perusteella tehty analyysi on julkinen, jotta niin paikalliset asukkaat, järjestöt kuin yrityksetkin voivat esittää siitä näkemyksiään ja vaikuttaa lopulliseen suunnitelmaan. Ongelmia aidon osallisuuden toteutumiseen voivat kuitenkin asettaa puutteellinen tiedotus sekä viranomaisten epäselvä vastuunjako tai vastuuhenkilön puuttuminen, jolloin muiden tahojen on vaikeaa tietää, miten, milloin ja mihin suuntaan heidän tulisi asian osalta reagoida. Myös näiden toimijoiden reagoinnin vapaaehtoisuus voi käytännössä hajuttaa reagoitivastuuta ja vähentää mielenkiintoa asian suhteen.

Sekä Yläouнасjoen aluelautakunnan kehittämissuunnitelman (KA4, 16–17) että Alakemijoen aluelautakunnan kehittämissuunnitelman (KA5, 19) mukaan arjen turvallisuus rakentuu seuraavasti:

Lapin sisäisen turvallisuuden toimeenpanosuunnitelma sisältää 73 hyvinvointi- ja turvallisuustoimenpidettä. Syksyn 2013 aikana toimintaa on käynnistetty kunnissa. Aluelautakunnat ja kyläyhdistykset osallistuvat mahdollisuuksiensa mukaan asukkaiden omiin asuinalueen viihtyisyyttä ja turvallisuutta lisääviin toimenpiteisiin sekä kotona asuvien iäkkäiden turvallisuuden parantamiseen. Lapin aluehallintovirasto hallinnoi Arjen turvaa kunnissa –hanketta. Hankkeen tavoitteena on muodostaa laaja-alainen hyvinvointi- ja turvallisuusyhteistyön toimintamalli. Mallin avulla parannetaan arjen turvaa sekä monipuolistetaan palvelutuotantoa harvaan asutulla maaseudulla. Tavoitteena on saada kunnassa toimivat tahot – kyläyhdistykset, järjestöt, kunta, seurakunta, yritykset, pelastuslaitos, poliisi ja eri kehittämissuunnitelmat – tekemään yhdessä töitä asukkaiden hyvinvoinnin ja arjen turvan edistämiseksi. Tavoitteena on hyödyntää tehokkaammin olemassa olevat resurssit ja muodostaa laaja-alaisia palvelukokonaisuuksia. Resurssien yhteensovittamisella ja painopisteen siirtämisellä turvallisuusyhteistyötä kehitetään korjaavasta kohti ehkäisevää työtä. Rovaniemen kaupunki valmistelee uutta turvallisuussuunnitelmaa. Ohjelman painopisteinä ovat lasten ja nuorten syrjäytymisen ehkäisy, oppilaitosten turvallisuus, ikäihmisten turvallisuusryhmät sekä asuinalueiden kehittäminen ja yhteisöllisyys. Ohjelma valmistuu 2014.

Kylien turvallisuus sisältyi Rovaniemen kaupungin vuosien 2009-2012 turvallisuussuunnitelmaan. Ohjelmassa selvitettiin kylien turvallisuusriskejä.

Rovaniemen kaupungin turvallisuussuunnitelman 2009–2012 (2009, 4) mukaan kylien asukkaiden antaman palautteen perusteella turvallisuuden kriittisimpinä tekijöinä olivat alueellisen perusinfrastruktuurin kunto, huoli peruspalvelujen toteutumisesta, viranomaisresurssien keskittyminen kuntakeskukseen sekä sosiaalinen turvallisuus. Viranomaisten mielestä kriittisimpinä tekijöinä olivat puolestaan perusinfrastruktuurin kunto, ikäihmisten suhteellisen määrän kasvu sekä resurssien keskittyminen kuntakeskukseen. Sekä Yläouнасjoen aluelautakunnan kehittämissuunnitelman (KA4, 16–17) että Alakemijoen aluelautakunnan kehittämissuunnitelman (KA5, 19) mukaan

Asukkaiden nimeämät kylien turvallisuusriskit ja toimet niiden pienentämiseksi ovat edelleen ajankohtaisia. 1) Alueellinen perusinfrastruktuurin kunto, 2) huoli peruspalvelujen toteutumisesta, 3) viranomaisresurssien keskittyminen kuntakeskukseen sekä 4) sosiaalinen turvallisuus. Aluelautakuntien alueilla 2012-2013 pidetyissä avoimissa tilaisuuksissa ovat korostuneet liikenneturvallisuuden ja asukkaiden inhimillisen turvallisuuden parantaminen.

Konkreettisten infrastruktuurin sekä palveluiden ja muiden resurssien kuntakeskukseen keskittymisen ohella myös yhteisöllisyyden vähentymisen on todettu lisäävän syrjäytymistä ja turvattomuutta erityisesti harvaan asutuilla alueilla. Kylätoiminnalla, järjestötyöllä ja vapaaehtoistoiminnalla onkin monissa harvaan asuttujen alueiden kylissä tärkeä tehtävä turvallisuuden ja turvallisuuden tunteen ylläpitämisessä. (Esim. Turvallinen elämä jokaiselle 2008; Laitinen & Oinas 2012.)

Samansuuntaiset huolenaiheet haja-asutusalueen kylien tilanteiden osalta vaikuttavat toistuvan kyselyistä toiseen ja mitään erityistä uutta tai poikkeavaa ei vaikuta ilmenevän. Toisaalta voi myös todeta, että varsinaista kohentumistakaan tilanteiden suhteen ei vaikuta merkittävästi tapahtuvan, koska ongelmien nimeäminen pysyy samankaltaisena.

Toimia tilanteen muuttamiseksi on kuitenkin suunniteltu ja osa pyritty myös konkretisoimaan toiminnan tasolle. Keskeisiä toimia kylien turvallisuuden parantamiseksi Yläouнасjoen (KA4, 17–18) ja Alakemijoen (KA5, 20) aluelautakuntien kehittämissuunnitelmien mukaan ovat:

- 1) *Kylien hyvinvointi- ja turvallisuuskartoitukset sekä kylien turvallisuuskävelyt (kyläkävelyt)*
- 2) *Hyvinvoinnin ja turvallisuuden tsekkauksista*
- 3) *Järjestöjen, yritysten, kunnan ja hankkeiden palvelujen kartoittaminen, palvelujen saavutettavuuden sekä palveluista tiedottamisen kehittäminen*

4) *Palvelumuotoilu käyttäjälähtöisten palvelujen ja kokonaisuuksien kehittämiseksi.*

Kyliä hyvinvointi- ja turvallisuuskartoitusten toimenpide-esitykset kytketään kehittämissuunnitelmien mukaan kaupungin vuosittaiseen toimintasuunnitelmaan ja talousarvioon, aluelautakunnan kehittämissuunnitelmaan sekä kyliä kehittämissuunnitelmiin. Hyvinvoinnin ja turvallisuuden tsekkauslista löytyy Kansalaisen käsikirja –verkkosivustolta ja sen avulla asukkaat voivat arvioida oman asuinalueensa nykytilaa sekä kartoittaa riskejä. Arvioinnin ja kartoituksen tarkoituksena on keskittyä asioihin, jotka vaativat kehittämistä. Lista on laadittu kylän toiminnan näkökulmasta, mutta sitä voivat toimintansa mukaan soveltaa myös muut yhteisöt, järjestöt sekä yksittäiset ihmiset. Palvelumuotoilulla pyritään puolestaan muotoilemaan palveluja vastaamaan kyliä asukkaiden palvelutarpeita mm. kaupungin, kyläyhdistysten sekä muiden kylillä toimivien yhdistysten ja järjestöjen, yrittäjien, seurakunnan, poliisin ja pelastuslaitoksen, alueen oppilaitosten sekä eri kehittämissuunnitelmien kanssa. (KA4, 17; KA5, 20.)

4.3 lähipalveluiden

Osa harvaan asuttujen alueiden arkista turvallisuutta on myös peruspalveluiden saatavuus (esim. Turvallinen elämä jokaiselle 2008). Yksinkertaisimmillaan käsite palvelu merkitsee työtä tai toimintaa, joka tehdään toisen puolesta tai toisen hyväksi. Palveluita voidaan lähtökohtaisesti suorittaa ja tuottaa sekä yksityisesti että julkisesti, joko yksin tai useamman henkilön toimesta ja sekä vastineellisesti että ilman vastinetta. Yhteiskunnallisessa perspektiivissä palveluiden tuottamisen painopiste on siirtynyt pääasiassa naisten kotona, yksityisessä piirissä tekemästä hoiva- ja palvelutyöstä kohti palkkatyönä suoritettavia palveluita. Siirryttäessä traditionaalisesta kohti modernia yhteiskunta on muovautunut yhä enenevässä määrin palveluyhteiskunnaksi. (Esim. Lehtola 2001, 25–28.)

Koska kysymys sukupolvien erilaisuudesta ja ihmisten muuttumisesta vaatimattomammista yhä vaativaisemmiksi palveluiden suhteen on mielenkiintoinen, asiasta käytiin johdateltu keskustelu myös Jaatilassa järjestetyssä haastattelussa. Keskustelussa iäkkäämpi haastateltava on sitä mieltä, että hänen ikäluokkansa ei osaa palveluita vieläkään vaatia ja nuorinta ikäluokkaan edustava haastateltava myötäilee näkemystä voimakkaasti.

H: Onko ne nykyään sitte ihmiset erilaisia? Vaatiko ne palveluita ennen vanhaan?

JM2: Ei vaadi, eikä ne osaa vaatia. Tämä ikäluokka, niin ku nytkin ollaan, niin ei me osata vaatia.

JN2: Ei, te ette osaa vaatia.

JM2: Ei osatakaan.

JN2: Te ette osaa, se on ihan tosi.

Toisaalta haastateltavien mukaan myös iäkkäämpien kyläläisten kohdalla kulkee jossakin se raja, jonka jälkeen palvelutarjonta ja sen myötä elämisen mahdollisuudet kylällä heikkenevät siihen pisteeseen, että on välttämätöntä siirtyä asumaan palvelutarjonnaltaan monipuolisempaan taajamaan.

JM2: Miepä kiteytän nyt oikein lyhyesti tämän: kun me mennään kaupunkiin vanhat ihmiset, niin siellähän on aina palvelut, mutta eihän täällä maaseudulla ole - ja se on se ainoa perusta, mikä siinä on syynä.

Kun asiaa tarkastellaan erityisesti kunnallisten palveluiden käyttäjien näkökulmasta, saadaan tarkempi kuva asukkaista, joiden kylällä pysymiseen kunnallisten palveluiden kautta voidaan parhaiten vaikuttaa. Näitä vastaajia, jotka pitävät kunnallisia palveluita luontevana avunsaantitahona, on aineistossa noin 40 prosenttia. Lähemmin tätä ryhmää tarkasteltaessa osoittautuu, että heistä ainoastaan joka kymmenes on alle 45-vuotias, kun taas 45–65-vuotiaiden sekä yli 65-vuotiaiden osuus on lähes yhtä suuri. Näistä ikäryhmistä lähes puolet pitää kunnallisia palveluita ainakin jossain määrin luontevana avunsaantitahona, jos arkisten asioiden hoitamisessa tulee ongelmia. Sukupuolella ja tilastoalueella ei aineiston perusteella ole merkitystä sen kannalta, miten kunnallisiin palveluihin suhtaudutaan. (Liitetaulukko 20.) Kunnallisiin palveluita tärkeänä pitävät näkevät kuntaliitoksella olleen jonkin verran useammin huonoja vaikutuksia kuin vastaajat, jotka eivät pidä kunnallisia palveluita tärkeinä. Sen sijaan he eivät poikkea muista vastaajista suhtautumisessaan lähiympäristön ja ihmissuhteiden turvallisuuteen. (Liitetaulukko 21.)

Kunnallisiin palveluihin turvautuvat eivät ole ainoastaan tämän palvelutarjonnan varassa, vaan suurin osa näistä vastaajista pitää jokseenkin yhtä tärkeinä avuntarjoajina myös omaa perhettä sekä ystäviä. Sen sijaan naapuriapuun, kyläläisten apuun ja vapaaehtoisjärjestöihin turvautuminen ja kunnallisten palveluiden tärkeys ovat polarisoituneet suhteessa toisiinsa voimakkaammin. Ne vastaajat, jotka eivät käytä kunnallisia palveluita, eivät myöskään pidä kyläyhteisöä, yksityisiä palveluntuottajia tai vapaaehtoisjärjestöjä luontevina avuntarjoajina arkisissa ongelmatilanteissa. Sen sijaan kunnallisiin palveluihin turvautuvat pitävät luontevina avunsaantitahoina myös näitä muita perheen ja ystäväpiiriin ulkopuolisia avunsaantitahoja. (Liitetaulukko 22.) Polarisoituminen tältä osin johtaa päättelemään, että palveluihin turvautuminen perustuu enemmän palvelutarpeeseen kuin siihen, kuka tai mikä taho palveluita tarjoaa ja että avun tullessa tärkeäksi kaikki keinot avun saamiseen ovat tarpeen.

Lapissa sisäisen turvallisuuden ohjelman käytännön toteuttamistyössä on todettu, että vähenevän ja ikääntyvän väestön sekä heikkenevien palveluresurssien oloissa

on välttämätöntä verkostoitua ja tehdä yhteistyötä niin eri viranomaissektoreiden kuin eri järjestöjenkin kesken. Verkostomainen työskentely ja sen yhä suurempi merkitys tulevaisuudessa käsillä olevien ongelmien ratkaisemisessa on nähtävissä yhtenä ratkaisukeinona sirpaloituvalla toimintakentällä. Sirpaloitumista edistävät globaalien ja kansallisten yleisten postmodernien trendien ohella harvaan asuttujen alueiden väestön väheneminen ja ikääntyminen, sillä molempien kehityslinjojen lopputulos jo sinälläänkin purkaa perinteistä yhteisöllisyyttä ja kasvattaa yksilöiden vastuuta omasta hyvinvoinnistaan. Myös poliittista tavoitetta arkiturvallisuuden lisäämisestä toteutetaan kiinnittämällä huomiota harvaan asuttujen alueiden asukkaiden omatoimisuuteen ja toimintavalmiuteen kriisitilanteissa. (Ks. esim. Järjestöt mukaan turvallisuussuunnitteluun 2010; Turvallisuus harvaan asutuilla alueilla 2009.)

Tutkimukseni kyläalueet kuuluvat lähtökohtaisesti tämän toimintalinjan toimenpiteiden piiriin. Tavoitteiden toteutumista vaikeuttamassa ovat monien palvelutasoon liittyvien kysymysten osalta kuitenkin samat ongelmat, joita toimenpiteillä pyritään ratkaisemaan.

MN3: Ja nämä maatalousnaiset, niitä ei ole enää montaa jällellä. Niitä ei ole enää, niin ne ei saa sitä kautta sitä tietoa.

MM3: Näin on, joo. Se on kato, kun siitä vetäjä kans nukkuu tuolla mäellä, niin se ei pelaa sitten.

MN1: Toimiiko teillä kylätoimikunta?

MM3: Eihän sitä ole kylätoimikuntaa ollu monhen herran aikhan.

Ikääntyvä ja harveneva väestö aiheuttaa vaikeuksia harvaan asuttujen alueiden palveluiden organisoinnissa, sillä ikääntyvä väestö tarvitsee omanlaisensa erityispalvelut, joiden tuottamista pitkät välimatkat vaikeuttavat. Pyrkimys yksilöiden vastuunottokyvyn kasvattamiseen saattaa joissakin tilanteissa olla ainoa ratkaisu akuuteissa kriisitilanteissa, kun avun saanti kestää. Paradoksaalisesti arkiset olosuhteet harvaan asutuilla alueilla voivat kuitenkin olla sellaiset, että ikääntyneet avun tarvitsijat ovat samalla ainoita mahdollisia avun tarjoajia. Aivan tiensä päässä kylätoiminta ei näistä uhkatekijöistä huolimatta tutkimuksen kohdekylläkkään ole, vaikka se muutamien aktiivisten varaan vaikuttaakin rakentuvan.

MN2: Onhan kylätoiminnassakin semmosia huippuja, että sielä tapahtuu vaikka mitä, että ei se sitä kato.

MN1: Rovaniemen alueellakin on 53 vai mitä niitä on, kyläyhdistystä tai kylätoimikuntaa.

MM4: Montako niistä toimii?

MN1: Toimivia kaikki. Kyliä on enemmän, mutta kylätoimikuntia on toimivia yli viiskymmentä, kun on viimeksi laskettu.

MN2: Mutta kylläpä se on melkeen kautta linjan, olkoon vaikka mistä kysymys, niin ne aktiivit vain sitten. Ei ole kaikki niin uteliaita tietämhän.

Harvaan asutuilla alueilla on ohenevasta julkisesta palvelutarjonnasta huolimatta löydettävä keinot, joilla arki sujuu ja tahot, joilta apua myös tarvittaessa saa. Näiden tahojen kartoittamiseksi kyselylomake sisälsi kysymyksen, jossa vastaajia pyydettiin valitsemaan kolme luontevinta tapaa saada apua, jos arkisten asioiden hoitamisessa tulee ongelmia sekä asettamaan nämä tavat tärkeysjärjestykseen numeroin 1–3. Kysymyksen muotoilu osoittautui jossain määrin ongelmalliseksi, sillä osa vastaajista oli valinnut kolme vaihtoehtoa asettamatta niitä tärkeysjärjestykseen ja osa oli valinnut useampia kohteita samalle tärkeysjärjestyssijalle. Tallennusvaiheessa tallensin vastaukset, joissa vastaaja ei ollut ilmoittanut tärkeysjärjestystä siten, että jokainen valittu kohta sai arvon yksi eli tärkein. Kun taas vastaaja oli numeroinut itse useampia kohtia, tallensin vastauksen tällaisenaan. Vaikka kysymyksellä ei näin saatu tietoa täsmälleen tavoitellulla tavalla, on vastauksia mielenkiintoista tarkastella suhteessa tutkimuksen modernisaatiokehitykseen. (Ks. myös Oinas 2012.)

Sekä Meltauksen että Jaatilan kylien vastaajat löysivät luontevimmin avun arkisten asioiden hoitamiseen lähipiiristään (ks. myös Kunnari & Suikkanen 2013, 74). Kaksi kolmesta Meltauksen vastaajasta piti kaikkein luontevimpana tahona avun saantiin kotona asuvia perheenjäseniään ja Jaatilan alueen vastaajista noin puolet. Noin neljäsosa molempien kyläalueiden vastaajista valitsi luontevimmaksi tavaksi saada apua avun pyytämisen muualla asuvilta perheen jäseniltä. Muilta sukulaisilta, ystäviltä sekä naapureilta avun arkisten asioiden hoitamiseen kaikkein luontevimmin sai noin kymmenisen prosenttia sekä Meltauksen että Jaatilan vastaajista. Kunnalliset palvelut kaikkein luontevimpana avunsaantimuotona koettiin näitä tahoja hieman tärkeämmäksi. (Liitetaulukko 23.)

Avun pyytämistä vapaaehtoisjärjestöjen toimijoilta ei yli 80 prosenttia vastaajista valinnut lainkaan luontevimpien tapojen joukkoon kummallakaan kyläalueella, mikä kuvastaa osaltaan sitä, että viralliset tavoitteet ja käytäntö saattavat vielä olla tässä suhteessa kaukana toisistaan haja-asutusalueilla. Noin 70 prosenttia vastaajista ohitti myös muut kyläläiset ja yksityiset palveluntuottajat kolmea tärkeintä tahoja nimetessään. (Liitetaulukko 23.)

Palveluiden osalta sivukylien kehitystrendeissä on postmoderneja piirteitä, sillä palveluiden keskittyminen taajamiin ja väheneminen sivukyliltä aiheuttaa palveluverkon sirpaloitumista ja alueiden palvelutason eriytymistä. Palveluita vaille jäävien alueiden asukkailta edellytetään yhä enemmän henkilökohtaista vastuunottoa sekä sopeutumista uudenlaisiin palvelumuotoihin, jotka saattavat pahimmillaan entisestään heikentää sivukylien palvelutasoa. Tällaisia palvelumuotoja voivat olla seuraavassa esimerkissä tarkoitettut asiointikuljetukset taajamien liikekeskuksiin, jotka toimivat sinänsä hyvin, mutta voivat uhata kylän ainoan lähikaupan toimintaa.

JM2: Mie en halua nyt moittia, mutta tämäkinhän on yks muoto. Kunta kun on laittanu ilmasen kuljetuksen, että saavat kehua, että ei se palvelu tästä enää parane. Täällä on leipeeläisiä ja jaatilalaisia, niin jos tämäkin ostovoima käytetään kylän kauppaan, niin se pysyy, mutta jos nämäkin kuljetetaan autolla, niin sehän vähentää kylältä tavarain tarvetta.

JN1: Mutta ku meillä on virastot kumminkin muualla.

JM2: Ei se kauppias tykkää tämmösestä, mutta voisihan se tuo kunta järjestää tämän kuljetuksen esimerkiksi sillä lailla, että se käyttäs vaikka kaks kertaa. Kun se kahtena päivänä viikossa käyttää, niin jos se käyttää vaikka joka toisena viikkona siellä kaupungissa, kun niitten pitää saaha käyä toimistossa tai virastossa. Ja sitten käytäs tässä kylän kaupassa nämä leipeeläiset ja jaatilalaiset, niin se olis kylällekin etu, ku se kauppa pysyis. Sehän elättää yhen perheen kuitenkin se kauppias, niin on se sekin joku. Ja jos se sitten tällä lailla kuljetuksilla ihan tuonne kaupunkiin vähätkin ostajat, niin sitten se loppuu tämä viiminenkin kauppa.

Palveluiden parantaminen uudenslaisin innovaatioin on haasteellinen kysymys monitahoisuudessaan. Harvaan asutuilla alueilla sekä hyödyt että haitat kärjistyvät, kun palveluiden kannattavuuden takaava väestö on vähäistä ja pienetkin asiakassiirtymät voivat ratkaisevalla tavalla muuttaa tilannetta. Toisille esimerkin kaltainen palvelu voi olla juuri se, joka ratkaisee sen, että kylällä asumista on mahdollista jatkaa, kun taas toiselle juuri tämä palvelu voi tehdä kylällä elämisen ja asumisen joko itsessään tai sen seurauksena vaikutusten – tässä tapauksessa kyläkaupan mahdollisen lakkaamisen – vuoksi kannattamattomaksi tai mahdottomaksi.

Palvelut ja niiden kehittäminen saavat luontevasti sijansa myös Rovaniemen maaseudun kehittämissuohjelmassa (KA6, 31). Kehittämissuohjelman tavoitteena vuonna 2020 on tila, jossa

Kaupunki on järjestänyt kuntalaisten perus- ja hyvinvointipalvelut siten, että ne toteutuvat yhdenvertaisesti, laadukkaasti ja joustavasti asukkaiden asuinpaikasta riippumatta. Maaseudulla palvelut tuotetaan yhteistyössä kunnallisten, yksityisten ja 3. sektorin toimijoiden kanssa. 3. sektorin rooli palvelutuotannossa on kasvanut. Yhteistyössä eri toimijoiden kanssa on toteutettu uusia innovatiivisia palvelumalleja. Palvelumuotoilun ansiosta palvelut on kohdennettu käyttäjälähtöisesti ja ne ovat helposti saatavilla. Yksityisten palvelujen tarjonta on kasvanut kaupungin tukemien kotiapusetelien käyttöönoton myötä.

Palvelukylien peruspalvelut ovat väestöpohjan vaatimalla tasolla. Palvelut toteutetaan hyödyntäen uusia palvelutuotantomalleja kaikilla alueilla ja ikäryhmillä. Alueiden kilpailukyky ja houkuttelevuus uusien asukkaiden ja yritystoiminnan sijoittumispaiikkana on taattu. Palvelukylät Meltaus, Sinettä, Vikajärvi, Muurola, Kivitaipale ja Vanntauskoski palvelevat ympärillään olevaa

laajempaa maaseutualueutta. Palvelukylillä toimii monipalvelupisteitä, verkko- ja etäpalvelut täydentävät palveluvalikoimaa. Liikkuvat palvelut sisältävät useita sellaisia palveluita, joita varten ennen joutui matkustamaan kaupungin terveyskeskukseen. Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut ovat edelleen saatavilla kaupungin keskustassa.

Tavoitetila on haastava ja pitää sisällään isoja kysymyksiä yhdenvertaisuuden, laadun ja asuinpaikasta riippumattoman joustavuuden suhteen. Myös kolmannen sektorin osuuden lisääminen palvelujen tuottajana on oma, erillinen haasteensa harvanevan ja ikääntyvän väestön olosuhteissa. Liikkuvien palveluiden kehittäminen keskustassa sijaitsevien sosiaali- ja terveydenhuoltopalvelujen tueksi helpottamaan palveluiden saatavuutta palvelukyläkonseptin ohella sekä verkko- ja etäpalveluiden käyttöönotto ovat myös tulevaisuuden kehittämisstrategioiden suuntaviivoja.

Sivukylien palvelutason uhkaavasta heikkenemisestä sekä ratkaisuvaihtoehtojen löytymisen haasteellisuudesta huolimatta, jotkin tärkeät asiat ovat tutkimukseni sivukylissä haastateltavien mukaan haastattelujen toteuttamisen ajankohtana myös hyvässä järjestyksessä. Jaatilassa toimivista palveluista tuotiin esille kauppa, posti sekä hetken aikaa tutkimuksen tekoaikana jo poissakin ollut polttoaineen jakelu.

JM1: Niin onhan meillä vielä hyvää, meillä on kauppa tuossa sinnittelee ja posti.

— —

JM2: Ja polttoaine saatiin takasin.

Myöhemmin kauppa on lopettanut toimintansa ja Jaatilan kyläalueen lähipalvelut ovat tältä osin heikentyneet. Edellä negatiivisessakin valossa esiin tuotu asiointikuljetus taajaman kauppapaikkoihin näyttäytyi kyläkaupan kannattavuutta uhkaavien vaikutustensa lisäksi myös tärkeänä palvelumuotona niille, joilla ei ole mahdollisuutta oman auton käyttöön, kun on välttämätöntä asioida kyläkauppaa etäämpänä.

H: Mites tommonen asiointi muu? Tääl nyt on nyt kuitenkin kauppa, mutta tulee joskus varmaan asiaa kaupunkiin, niin onko se niin luontainen asia, että se on se oma auto oltava, että ei sitä edes ajattele?

JM4: Täällähän kulkee nyt kerran viikossa – sitä sanotaan leipäautoksi – käy kaupungissa mukaan. Oliko se nyt kolme vai neljä tuntia perillä.

Kyläkaupan kannattavuuden näkökulmasta kuljetuspalvelu ei ole kannattavuutta uhkaava, kun asioinnin kohteena ovat tuotteet, joita kyläkauppa ei voi tai halua itse sisällyttää omaan valikoimaansa. Asiointikuljetuspalvelut puoltavat paikkaansa myös siitä näkökulmasta, että kyläkauppakaan ei harvaan asutuilla alueilla ole kaik-

kien asukkaiden helposti saavutettavissa. Myös kyläkaupassa asioidessa saatetaan tarvita kuljetusta, mahdollisuutta oman auton käyttöön tai kokonaan ulkopuolista apua. Eräs mahdollinen tapa, joka hyödyttäisi sekä kyläkauppaa että asukkaita, voisi olla asiointikuljetuksen järjestäminen siten, että sen avulla tulisi mahdolliseksi asioida sekä kyläkaupassa että taajamien liikekeskuksissa.

Postipalveluiden osalta esimerkiksi Miia Mäntylän maaseudun palveluita tarkastelevassa tutkimuksessa (2003, 27) postipalvelut osoittautuivat käytännössä ainoiksi, joiden poistumista oli pyritty jollakin tavalla korvaamaan. Lähes aina tämä korvaustapa on ollut asiamiesposti, jonka sijainti voi vaihdella esimerkiksi pankista päivittäistavara kauppaan tai muuhun liikkeeseen. Myös Meltauksen ja Jaatilan tilastoalueilla toimi haastatteluja toteutettaessa kaupan yhteydessä asiamiesposti. Jaatilan kauppa on kuitenkin myöhemmin lopettanut toimintansa.

Kokonaisuutena tarkastellen kauppa- ja postipalveluiden sekä asiointiliikenteen saatavuudesta oli kyselyvastausten perusteella usein ja paljon huolissaan noin kolmannes kaikista vastaajista. Tilastoalueittain tarkasteltuna huoli oli näiltä osin Meltauksen kylissä jonkin verran voimakkaampaa kuin Jaatilan alueella. Erityisesti ero painottui asiointiliikenteestä tunnetun huolen kohdalla. (Liitetaulukko 24.)

Myös kirjastopalveluiden saatavuuteen liittyvät oleellisella tavalla kirjastojen monipuoliset palveluratkaisut ja palvelujärjestelyt. Vaikka pääkirjastot ovatkin kaukana, mahdollisuus tilata sivukirjastoon, kirjastoautoon tai muuhun palvelupisteeseen haluamansa teokset johtavat siihen, että kirjaston palvelut ovat varsin hyvin olleet myös sivukylä asukkaiden saatavilla.

MM2: Kirjastoauto kulkee ja kirjanhan saa tilattua vissiin netinkin kautta tänäpäivänä. Joko? Joo. Sieltä tulee, kun tietää vain minkälaisen opuksen haluaa.

H2: Ne voi sitten tästä hakea.

MN1: Joo, tai kirjastoautosta. Kirjastoautokin kulkee minusta aika hyvin. Kahtena päivänäkö se kulkee ja se kulkee kolmea reittiä tällä alueella.

Kirjastopalveluiden saatavuudesta oli paljon ja usein huolissaan lähes viidennes vastaajista. Naisia asia huoletti jonkin verran enemmän kuin miehiä. Noin kaksi kolmasosaa vastaajista ei kuitenkaan tuntenut lainkaan huolta kirjastopalveluiden saatavuudesta, mikä edellä olevaan haastatteluesimerkkiin nojautuen johtuu enemmän palvelumuotojen rikkaudesta kuin palvelun tarpeettomuudesta. Asiakasryhmän todellisesta koosta suhteessa väestöpohjaan ei kyselyaineiston perusteella ole mahdollista tehdä päätelmiä. Olennaista tyytyväisyyden kannalta onkin palvelun saavutettavuus sitä tärkeänä pitävien kannalta. (Liitetaulukko 25.)

Palveluiden saatavuus ja siinä onnistuminen ovat sivukyläilläkin pitkälti henkilökohtaisia ja tilannesidonnaisia kokemuksia. Näkemykset jakautuvat sen mukaan, mitä palveluita kukin tilanteessaan kokee tarvitsevansa ja kuinka hyvin tarpeet tyydyttyvät. Osa asukkaista on tyytyväisiä elämäntilanteensa ja osa alhaisen vaati-

mustasansa vuoksi. Eroja on myös siinä, ajatellaanko tilannetta koko yhteisön vai ainoastaan omasta henkilökohtaisesta näkökulmasta.

MM2: En mie tiiä, miten mie sitten olen, olenko mie niin hirviän vaatimaton, että mikä siinä on? Häh? Mulla on kaikki asiat niin valtavan hyvin.

MN3: Jos sulla ei ole töihin menoa. Ei ole niin väliä, onko se tälle tunnille tuo tie auki vai ei. Ja terveys on nuin paljon hyvä, että ei tarvi ambulanssia ootella. Mutta täällä alkaa porukka olla siinä iässä, että pittää olla.

MM2: Joo, minun täytyy tunnustaa, että mie olin aika itsekäs kun mie vastasin tähän, vastasin itestäni. En mie sillai ajatellu, että minun pitäis tämä Meltaus laittaa tai joku kunthon.

Tutkimukseen kerättyjen aineistojen perusteella ei ole mahdollista tehdä pitkälle meneviä johtopäätöksiä siitä, mistä tilastoaineistoista ilmenevät voimakkaat tai heikot huolen tuntemukset johtuvat tai kuinka yleisiä haastatteluaineistoista ilmenevät selitykset tyytyväisyydelle tai tyytymättömyydelle ovat. Aineistot antavat kuitenkin selvän suunnan siitä, minkälaista palvelutarjontaa on kehitettävä ja mikä on nykyisellään riittävää. Lisäksi aineisto tarjoaa mahdollisuuden nostaa esiin niitä tekijöitä, jotka ovat tyytyväisyyden tai tyytymättömyyden takana.

4.4 toimivien yhteyksien

Harvaan asuttujen alueiden käsitteeseen sisältyy jo ajatuksellisesti se, että monet arkisen elämän sujuvuuden kannalta merkitykselliset palvelut ja asiat edellyttävät pidempien välimatkojen liikkumista kuin taajamissa. Liikkumismahdollisuudet ja tiestön kunto eri vuodenaikoina ovat pitkien välimatkojen olosuhteissa eläville ihmisille siten erityisen merkityksellisiä arkeen vaikuttavia tekijöitä, jotka monin tavoin kytkeytyvät myös turvallisuuden kokemukseen. Mahdollisuus liikkua turvallisesti edistää niin sosiaalisten suhteiden hoitoa kuin lisää omalta osaltaan luottamusta siihen, että kriisitilanteiden sattuessa apu voi tulla paikalle riittävän nopeasti. Keskustelu liikkumisen turvallisuudesta kohdentuu haja-asutusalueilla lähtökohtaisesti toisenlaisiin kysymyksiin kuin kaupunkialueilla, joissa keskeisiä turvallisuusuuhkia ovat esimerkiksi öiseen aikaan tapahtuviksi pelätyt väkivalta- tai omaisuusrikokset. (esim. Arjen turvaa 2004; Harvaan asuttujen... 2006; Turvallisuus harvaan asutuilla ... 2009.) Haja-asutusalueilla keskeisiä liikkumisen turvallisuusuuhkia voivatkin näiden ongelmien asemesta olla esimerkiksi teiden huono kunto sekä sää- ja keliolosuhteiden aiheuttamat ongelmat.

MM3: Nämä on vaikeat tänne nämä yhteydet, on seurattu tuossa. Postinki kautta pannee, niin se käväsee Oulussa mukan, ja se on viisi vuorokautta, en-

nenkuin se on täällä. Jos tästä panet postia, niin se tulee viiden vuorokauden päästä tänne.

Liikennöinti kaupungin keskustaajaman ja maaseutualueiden välillä sisältää sekä mahdollisuuksia että riskejä molempien alueiden näkökulmasta. Helpot ja joustavat kulkuyhteydet mahdollistavat maaseudulla asumisen ja siellä olevien palvelujen hyödyntämisen ja sitä kautta ne tukevat maaseudun yrittäjyyttä. Kielteinen puoli liikennöinnissä voi olla henkilöautoliikenteen lisääntyminen ja riippuvuus yksityisautoilusta. Tämä ongelma lievenee, kun välimatka kaupungin keskusalueeseen lyhenee. Hallitsematon rakentaminen keskustaajaman ulkopuolelle hajauttaa myös yhdyskuntarakennetta ja samalla heikentää luonnon ja kulttuuriympäristön arvoja, kun yhtenäiset luonto- ja maisema-alueet rikkoutuvat. Mikäli liikenteen aiheuttamat kustannukset jakaantuvat epätasaisesti, kaupungin ja maaseudun edut voivat olla vastakkaisia jopa samankin kunnan sisällä. Jos maaseudulla asuvat hankkivat kaikki palvelunsa keskustaajamasta, yrittäjyys- ja työntekomahdollisuudet maaseudulla vähenevät. Taajamien reunamien automarketit puolestaan voivat edesauttaa myös keskusalueen palveluiden kuihtumista, yhdyskuntarakenteen hajautumista ja uudelleenrakenteistumista sekä lisätä henkilöautoliikennettä niin taajamissa kuin maaseudulla. (Kaupungin ja maaseudun vuorovaikutustyöryhmä 4/2002, 18-19.)

Myös Rovaniemen kaupungin maaseudun kehittämisohjelman mukaisissa avoimissa kyläkokouksissa maaliskuussa 2013 (KA1, KA2) huomio kiinnittyi sekä Yläounasjoella että Alakemijoella syöttöliikenteen sovittamiseen julkiseen liikenteeseen, harraste- ja palvelukuljetuksiin sekä verkkoyhteyksiin. Asukkailla esitettyssä kysymyksenasettelussa mielenkiintoista on se, että nimettäväksi on pyydetty uusia tekoja, joita kukaan ei ole vielä toteuttanut.

Tehtävä (Yläounasjoki Meltaus): Millä uusilla teoilla tätä asiaa voidaan konkreettisesti edistää? Teoilla, joita vielä kukaan ei ole toteuttanut.

1. Yhteydet

- laajakaista (hintoihin, kustannuksiin reilut avustukset)*
- syöttöliikenne sovitettava julkiseen liikenteeseen → työmatkaliikenne (molempiin suuntiin toimivaksi)*
- Pello - Meltaus reitti yli kuntarajojen kerran viikossa*
- kuljetukset (nuorisotila, ip-kerho ryhmiksen yhteyteen, neuvola)*

Tehtävä (Alakemijoki Hirvas): Millä uusilla teoilla tätä asiaa voidaan konkreettisesti edistää? Teoilla, joita vielä kukaan ei ole toteuttanut

1. Yhteydet

- Muurolan palvelukylän säilyminen ja olemassa olevien palveluiden vahvistaminen sekä käyttö*

- palvelubussi kuljettaa asiakkaat olemassa olevien palveluiden luo → yhteydet syöttöliikenteeseen
- väärnit mukaan liikunta-, kulttuuri- ym. harrastustoiminnan tukemiseen (Neuvokas)
- hoivakodin palvelujen käyttö myös lääkehuollon varmistajana sekä näytteenotossa alueen asukkaille, ystäväpalvelu, hoitorinki
- kirjastoautoon myös pankkipalvelut, tietoliikenteen turvallinen käyttö ja opastus

Nämä avoimiin kyläkokouksiin osallistuneilta kerätyt näkemykset toteuttamattomista, uusista teoista kertovat tämän tutkimuksen aiemmin kerättyyn aineistoon suhteutettuna kulkemisen ongelmien pysyvyydestä tutkimusalueiden kylissä. Kylien asukkaat haluavat olla monin tavoin yhteydessä ja osallisina kunnan toimintaan ja palveluihin, mutta etäisyys palvelutarjonnasta estää tai vaikeuttaa asian toteutumista. Tilanne ei ole uusi, eikä ennakoimaton, mutta toimivien ratkaisujen kehittäminen vaikuttaa haastavalta.

Liikkumismahdollisuuksien tärkeyttä sivukylien asukkaiden arkipäivässä osoittaa myös se, että keskeisin huolenaihe vastaajilla on teiden perus- ja talvikunto. Huoli on kaiken ikäisille vastaajille yhteinen sekä yleisyydeltään että toistuvuudeltaan. Teiden peruskunnosta paljon huolissaan on kuusi kymmenestä vastaajasta. Kauempana sijaitsevan Meltauksen tilastoalueen asukkaat ovat pääsääntöisesti sekä useammin että enemmän huolissaan teiden peruskunnosta kuin Jaatilan tilastoalueen asukkaat. (Liitetaulukko 26.)

MN3: Niin, pitääshän se kaikki kadut kunnostaa.

MM1: Periaatteessa, miten se kunta pystyy tai kaupunki pystyy vaikuttamaan näihin, koska nehan on tielaitoksen teitä, nuo Marrasjärvi ja Tolosentie, nämä länsipuolen tiet Toloseenki. Pystyykö se kaupunki vaikuttamaan, tai pystyy varmasti, mutta miten.

MN2: No se on varmaan se sinne 104 sijalle. Sanotaan, että ei se ole niin tärkeä, se on 104 se järjestysnumero.

MN1: Mutta nämä on nää pienet tiet, niissä tulee olemaan niitä ongelmia.

Selitys Meltauksen tilastoalueen asukkaiden suuremmille tiehuolille ovat haastattelumainintojen mukaan erityisesti alueen pienten kylien tiestöt, joiden kunto voi pääteihin verrattuna olla selvästi heikompi ja kunnossapito vähäisempää. Ryhmähaastatteluihin osallistuneista osa katsoi teiden kunnan olleen heikko jo ennen kuntien yhdistymistä. Syynä näin ajattelevat haastateltavat pitivät sekä taloudellisten resurssien että tahdon puutetta sivukylien teiden ylläpidossa ja kunnostamisessa. (Ks. myös Oinas 2011, 10-12.)

MN2: Tuossa on välillä huonoa tietä. Ja sama se on tuonne Marrasjoelle päin, on huonoa tietä. Sitä ei maalaiskunnan aikana saatu korjattua, ja saahaanko ikinä nuita teitä.

MM2: Ja kun kunta vaihtuu, niin tiet paranee huomattavasti. Mikä siinä on?

MN3: Sodankylän kunnalla on.

MM2: Niin, ja sama se on Pellon suuntaanki, tie paranee just kunnan rajalla.

MN1: Aikoinaan kato, silloin kun ne on tehty, nuo tiet on korjattu niillä työllisyysrahoilla. Siihen aikaan kun ne on ollu, niin maalaiskunta on ollu niin hyvätuloinen, että se ei ole saanu niitä rahoja niin paljon kuin nämä muut kunnat. Ja mitä on saatu, niin ne on menny tuonne Saarenkylän alueelle, kun se oli niin vahva.

MM2: Tai täältä ei ollu sopivaa ministeriä, tai kansanedustajaa.

MN1: Niin, sen takia ne on jääny tuossa, että maalaiskunta ei ole saanu niitä rahoja.

MN2: Ei ole tännepäin tullu kukhan shaahikaan käymään, että olis laitettu. Pohtimolammelle saathin kun se shaahi kävi, niin sinne saatiin.

Haastateltavien puhe kertoo omaa kieltään hyvinvointiyhteiskunnan rakentamisen ajasta, jolloin uusien teiden rakentaminen ja vanhojen kunnossapito olivat kuntalaisille konkreettisesti näkyvä osa työllisyyspolitiikkaa. Käsitystä eri aikoina toteutetusta kunnallispolitiikasta kuvaa myös haastateltavan kommentti maalaiskunnan voimavarojen keskittämisestä sen suurimman, keskustan läheisen kylän kehittämiseen. Ajatus palveluiden keskittymisestä kunnan suurimpiin taajamiin ei olekaan kuntaliitoksen yhteydessä uutena syntynyt, vaan sen juuret ovat jo pidemmällä kuntien historiassa. Eräs haastateltava näkikin teiden kunnan heikkenemisen osana laajempaa ja yleisempää kehitystä, jota ei kuntien erillään pysymiselläkään olisi voitu välttää:

MN1: Kyllä mie luulen, että ne nämä sivutiet huononis, vaikka me oltais maalaiskuntanakin oltu.

Toisaalta sekä Meltauksen että Jaatilan alueiden haastatteluissa tuli esiin näkökanta, jonka mukaan teiden kunto on heikentynyt kuntaliitoksen myötä. Teiden nähtiin ennen liitosta olleen jopa erittäin hyvässä kunnossa, mutta liitoksen jälkeen ongelmien alkaneen ja pahentuneen.

MM2: Se on heikentyny koko ajan. Sivutiet ei ole siinä kunnossa, kuin oli maalaiskunnan aikana.

Ongelmia aiheuttaa haastateltavien mukaan asukkaiden oman aktiivisuuden vaatimus ja vastuun lisääntyminen kunnossapitoavustuksiin liittyvien hakemuspaperei-

den laatimisessa. Avustusta tien talviauraukseen on mahdollista hakea Rovaniemen kaupungin sivustolta löytyvällä aurasavustushakemuksella. Kun asukas on saanut kaupungin paikan päällä suorittaman katselmuksen jälkeen mahdollisen myöntävän päätöksen hakemukseensa, avustusta maksetaan hakijalle niin kauan kuin voimassa olevat avustuskelpoisuusehdot täyttyvät. (Rovaniemen kaupunki 2008b.) Ensimmäistä kertaa avustusta haettaessa on kuitenkin joko saatava asiaa koskevaa tietoa asiasta perillä olevilta tahoilta tai osattava etsiä sitä itsenäisesti verkosta tai kaupunginhallinnosta. Aktiivisuutta ja vastuunottoa vaikeuttaa haastattelujen perusteella asukkaiden kompetenssin heikentyminen ikääntymisen myötä sekä monimutkais-tuvaksi koettu paperityö.

JM4: Ennen ku tää yhistyminen tuli, niin maalaiskunta hoiti tiet aivan. Se oli kyllä kerta kaikkiaan loistavata kunnan aikaan. Ja nyt kun mentiin tähän kaupungin yhistymiseen, niin sen jälkeen niin kaupunki nyt painostaa meitä, että meidän pitää hoitaa kaikki se paperityö ja teiden avustukset niin talvi- kun kesäkunnossapitoon. Ja meitä ei oo ku eläkeläisiä tuolla, niin kuka ne hommat vielä tekkee? Se on yks semmonen, joka on meillä eessä. Ja siinä sattuu vielä että, siitä on muutama vuosi aikaa, korjas tuota tietä ja ne ajo semmosta oikein kärkeä sepeliä ja kolmelta vai neljältä autolta meni renkaat siinä.

Teiden talvikunto huolettaa sekä paljon että usein seitsemää kymmenestä vastaajasta. Huolestuneisuus on osittain sukupuolittunutta, sillä naiset ovat tästä asiasta hieman enemmän huolissaan kuin miehet (vrt. Rajalin & Pöysti 2006, 11). Aineiston perusteella ei kuitenkaan ole mahdollista päätellä, mistä ero voi johtua. Yleisen tason selityksinä asialle saattaa soveltua esimerkiksi naisten suurempi varovaisuus liikenteessä (esim. Laapotti ym. 2005; 43, Rajalin ym. 2008, 10). Myös poliisin turvallisuustutkimuksen (Turvallisuus harvaan asutuilla alueilla 2009, 26) tulosten mukaan naiset ovat miehiä huolestuneempia liikenneonnettomuuksista.

Huolta teiden talvikunnosta tuntevat lähes yhtä usein molempien tilastoalueiden asukkaat. Teiden talvikuntoon vaikuttavat teiden kunnossapitoluokitukset, jotka määrittävät sen, milloin ja kuinka nopeasti kukin tie on aurasvuorossa. Kunnossapitoluokkaan vaikuttavat liikennemäärät ja liikenteen laatu sekä tarpeet. (Väylä 2019.) Sivuteiden asukkaat voivat joutua odottamaan päätielle johtavan tiensä auras-ta joissakin tilanteissa varsin pitkään. Vaikka alimmankin kunnossapitoluokan sallima lumimäärä voi olla hetkellisesti kohtuullinen, käytännössä ongelmaa pahentaa se, että reagointiaika tarpeen syntymisestä toimenpiteisiin on siinä määrin pitkä, että ongelma ehtii vaikeissa sääolosuhteissa kasvaa kohtuuttoman suureksi. Vastuu liikumisen riskeistä ja turvallisuudesta ääriolosuhteissa on käytännössä asukkaan oma, sillä palveluiden organisoinnissa on jo lähtökohtaisesti varauduttu siihen, että kaikille on mahdotonta järjestää samantasoista palvelua yhtäaikaaisesti ja kaikissa tilanteissa.

Sivukylällä asuvan tulee haastateltavien mukaan osata varautua erilaisten liikku-
mista vaikeuttavien ongelmien varalle itse yhä aktiivisemmin etukäteen.

MN3: Mutta se ite tie on tuolla huono.

MM4: Tiet on huonot.

*MN1: Ja tulee olemaan. Nyt kun tulee nämä aurasavustukset, mitkä aika-
semmin on ollu ja sitten mitä on. Maalaiskunta hoiti nämä sivutiet, pihatiet ja
nämä, toi sen soran ja nämä. Nykyisin niitä ei sitten tästä lähin enää tuua. Se
tulee se yksi avustus, mitä haetaan ja sillä pitää ite osata ajatella, koska siihen
hommaa sorat ja minkä verran sitä menee auraukseen. Sitä pitää osata ja osaako
ne vanhat ihmiset välttämättä ajatella sitä, että se tulee.*

MN3: Pitääkö siinä olla joku, jos ajattelee pihaa vielä?

MN1: Sata metriä on se.

MM1: Siinäpä se on mennykin huonompaan suuntaan, kun kaupunki yhisty.

Keskeinen vaikutus liikkumisessa sivukyliä ja taajamien välillä on myös jouk-
koliikenteellä. Ihannetilanteessa toimiva joukkoliikenne on peruspalvelu, joka mi-
nimoit pitkien välimatkojen ja kaukana taajamasta asumisen aiheuttamat ongelmat,
sillä se mahdollistaa niin sujuvat työ- ja koulumatkat, asiointimatkat kuin tervey-
denhuoltopalvelujen saavutettavuuden myös alaikäisille, iäkkäille, ajokortittomille,
autottomille ja liikkumis- ja toimintarajoitteisille asukkaille. (Esim. Julkisen liikene-
teen peruspalvelutaso 2005, 28.)

H: Miten se tuolta teän puolelta kulkeminen, onko se oltava kaikilla auto?

MM3: Kylläpä se nykyisin pitää olla auto, jos meinaa mennä.

*MN1: Sieltä pitäis kulkea näitä jotakin syöttöliikenteen tai näitä kunnan jär-
jestämiä. Kulkeeko siellä?*

*MM3: Kulkee, jos on siellä toisessa päässä, mutta niistäkään ei ole yhtään tääl-
lä, jotka on semmosia, jotka käyttää näitä palveluja.*

Käytännössä joukkoliikenteen toimivuuteen haja-asutusalueilla ovat jo pitkään
vaikuttaneet negatiivisesti erityisesti kannattavuuden näkökulmasta liian vähäiset
käyttäjämäärät sekä käyttäjien näkökulmasta liian vähäinen liikenne ja sopimatto-
mat vuorot (esim. Oulun lääninhallitus... 2006, 158–159). Palvelutason heikke-
neminen on johtanut kierteeseen, jossa julkinen liikenne ei ole haja-asutusalueilla
kilpailukykyinen vaihtoehto yksityisautoilun rinnalla (Julkisen liikenteen... 2005,
28; Lehtola 2008, 50). Julkisen liikenteen vuorojen sopimattomuus työmatkaliiken-
teeseen on aiheuttanut haastattelujen mukaan myös Meltauksen suunnalla asuville
tarpeen käyttää omaa autoa työmatkoilla.

MN3: Koska se muuttu tuo linja-auto tuosta itäpuolelta? Jos esimerkiksi yritti linja-autolla, niin se viisi minuuttia aikasemmin lähtee se linkkari kaupungista, mikä ennen oli niin, että pääsi tällä itäpuolelta kulkevalla linja-autolla siihen. Muuttuko se, en tiiä. Ei se tämä kaupungiksi yhdistyminen taija siihen vaikuttaa. Jostaki kauttahan niuhinki pitää päästä vaikuttamhan. Pitikö se viisi minuuttia siirtää, että ei täältäpäin pääse tulemaan, että pitää olla oma auto. Siinä kävi niin. Ketähän niitä oli tuolla itäpuolella kans jotka oli samaa mieltä, sieltä oli kans kulkijoita.

Liikenteeseen ja tiellä liikkumiseen liittyy molemmilla tutkimusalueilla muita erityisongelmia, jotka puhuttivat haastatteluihin osallistuneita. Harvaan asuttujen alueiden taajamia korkeammat nopeusrajoitukset ja kovilla nopeuksilla liikkuvien autojen seassa tietä ylittävien koululaisten turvallisuus huolestuttaa myös sivukylien asukkaita.

JN2: Tähän pitäis saada nopeusrajoitus. Se on satanen kesällä, talvella kahesankymppiä, niin herrajumala, kuule siitä lapsi juoksee, niin sehän on auton alla alta aika yksikön.

Meltauksessa vilkas liikenne pohjoisen tunturikeskuksiin aiheuttaa huolta, joka on suoraan kytköksissä postmodernin aikakauden elämäntapaan ja globaaleihin muutoksiin. Kun turistiliikenne on vilkkaimmillaan, vähemmälle liikenteelle mitoitettu tie voi aiheuttaa huolta turvallisuudesta. Tiellä liikkuu loma-aikoina runsaasti autoilijoita, jotka eivät tunne paikallista tiestöä ja olosuhteita, mikä saattaa johtaa niin paikallisten kuin turistienkin turvallisuuden vaarantumiseen.

MM2: Mutta tuo liikennehän, sehän se on täällä ollu ongelma. Tuo risteys mikä tuossa on, siinä on jo kuollu monta, ja sitä ei ole saatu korjattua. Ja mie olen siitä puhunu, mutta ei se ole korjaantunu. Siihen olis pitänyt jotakin laittaa.

MN1: Joo. Siinä [lähialueen talon piha] kyllä päivittäin pari kolme, ja silloin kun on ruuhka-aika tai turistiaika, niin useampikin auto käy kääntymässä siinä pihalla, kun ne ajavat ohi suoraan risteyksestä.

MM2: Ne vetää vauhdilla sen risteuksen ohi, on se erikoinen siinä mielessä, että mikä siinä on.

MN1: Sitä ei nää. Ja jos etelästä asti tulee, on päivän ajanu ja väsyny.

MN3: Ja sitten aurinko paistaa sopivasti siihen paikkaan.

MM2: Ja sitten tietenkin olis tuo kevyen liikenteen väylä. Se päättyy tuohon kirkolle, ja siitä olis niin näppärä tehdä ainakin tuonne Marraskosken sillalle, siellä on paljon käveliöitä.

H1: Siitä on joka vuosi laitettu kuntaan sen, että pitäis tuosta jatkaa tuota, mutta seki oli aika pitkälä siellä listalla.

MM2: Niin se oli.

Tunturikeskuksiin suuntautuva liikenne saattaa tuottaa matkareittien varrella sijaitsevien kylien asukkaille konkreettisia ongelmia yksinkertaisten arkisten asioiden hoitamiseksi, kun vilkkaimpina aikoina tien ylittäminen kauppatiekaulla ei onnistukaan kohtuullisessa ajassa ja riittävän turvallisesti.

H1: Kuinka se on vilkasta tuo Kittilän liikenne tässä sitten?

MM2: Turistiaikana siinä menee ”miljoona” autoa päivässä.

MN2: Jos menee tuohon kauphan, niin kyllä se on melko toivotonta mennä yli tien, kun se liikenne on siinä pahimmillaan.

Mahdollisuus ylläpitää sosiaalisia suhteita sekä arkisten asioiden hoitamisen kannalta välttämättömiä yhteyksiä ei harvaan asutuilla alueilla ole ainoastaan fyysisten kulkuyhteyksien varassa. Kun matka on pitkä ja kulkeminen asettaa edellytyksiä sekä ajan että välineiden suhteen, voi puhelimitse tai sähköisesti tapahtuva sosiaalisten suhteiden hoito tai asiointi olla huomionarvoinen vaihtoehto liikkeelle lähtemisen sijasta. Erilaisten asioiden hoitaminen puhelimitse on ollut jo niin pitkään mahdollista, että puhelimesta yhteydenpitovälineenä on tullut jo itsestäänselvyys. Myös sähköistä asioiden hoitoa viranomaisissa on pyritty monin toimenpitein sekä lainsäädännön avulla mahdollistamaan ja kehittämään (esim. HE 17/2002, 4).

Nämä nykyteknologian mahdollistamat yhteydenpitomuodot asettavat silti omat ehtonsa niin käyttäjälle kuin olosuhteille, joissa teknologiaa käytetään. Keskeinen haaste uuden teknologian tuomien mahdollisuuksien hyödyntämiselle harvaan asutuilla alueilla on siirtyminen lankaverkosta langattomaan teknologiaan. Erityisesti saaristoalueiden sekä Lapin ongelmaksi ovat nousseet puhelin- ja tietoverkkojen katvealueet sekä taajamien yhteysnopeuksia selvästi alhaisemmat yhteysnopeudet. Näiden seikkojen on todettu vaikuttavan oleellisesti myös harvaan asuttujen alueiden turvallisuuteen ja turvallisuudesta vastaavien viranomaisten toimintaan. (Turvallisuus... 2009, 14, 30.) Tutkimuksen kyselyosuudessa on selvitetty sekä vastaajien käyttötottumuksia ja käyttömahdollisuuksia sekä huolta tietoliikenneyhteyksien toimivuudesta. Myös ryhmähaastatteluissa kyläläiset ovat keskustelleet tietoliikenneyhteyksien tilasta asuinalueellaan.

Sekä Jaatilan että Meltauksen haastateltavat olivat kokeneet jonkin verran ongelmia tietoliikenneyhteyksien toimivuudessa. Ongelmat johtuivat sekä verkon hitauteesta että ajoittaisesta katkeilemisesta. Pohdinnan aiheena oli myös teknologian kehitys ja huolena yhteyksien toimivuus tulevaisuudessa perinteisen lankaverkon purkamisen jälkeen. Toiset haastateltavat epäilivät yhteysongelmien lisääntyvän lankaverkosta pois siirryttäessä, mutta toiset uskoivat langattoman verkon kehittyvän toimivammaksi ja varmemmaksi jatkossa.

MN1: Se toimii niin kauan kuin toimii. Sitten kuin Sonera vettää johdot pois, niin sitten meillä ei toimi.

MM1: Kyllä se toimii sittenkin. Kehitys jatkuu kaiken aikaa, tieto kulkee kuule kyllä tuolla ilman johtojakin.

MM2: Kyllä me ollaan kattomisen ääri rajoilla tässä.

MN1: Joo, langaton ei toimi vielä täällä.

MM2: Ei toimikaan kunnolla, kuin silloin tällöin.

MN1: Niin kauan, kun me saadaan pidettyä nuo johdot ja lankapuhelimet, niin kauan on hyvä. Sittenhän, jos ne aletaan ne lankapuhelimet vetämään pois.

MM2: Ne vedetään kohta.

— —

MM2: Eikä se läheskään toimi sillälailloilla kuin ne lupaa, vaan joku katkoo niitä yhteyksiä. Puolet vähemmän kuin yleensä se nopeus.

MN1: Meillä on aika hyvin tässä se, eihän se ihan siihen yhteen megaan yllä.

MM2: Mutta mullakin on tuossa justiin, kun se on viissataa metriä se raja, niin se on justiin siinä ja siinä.

Kyselyvastausten perusteella huoli tietoliikenneverkon toimivuudesta ei yleisesti ollut kovin suurta, sillä kolmiportaisella luokituksella mitattuna noin puolet kaikista vastaajista oli vain harvoin tai ei koskaan huolissaan asiasta ja neljä vastaajaa kymmenestä oli asiasta huolissaan vähän tai ei lainkaan. Huolen merkitys korostui kuitenkin tarkasteltaessa ainoastaan niiden vastaajien näkemyksiä, jotka itse käyttivät tietokonetta tai omasivat nettiliittymän. Näistä vastaajista noin puolet oli samaisella asteikolla arvioituna sekä paljon että usein huolissaan yhteyksien toimivuudesta. (Liitetaulukko 27.)

Kyselyiden toteuttamisen jälkeen teknologian ja verkkoyhteyksien kehitys on ollut nopeaa. Aineistona olevat kaupungin asiakirja (KA1) osoittaa kuitenkin, että huoli tietoliikenneyhteyksistä on Meltauksen alueella säilynyt – joskin muuttanut muotoaan taloudelliseksi huoleksi. Laajakaistayhteydet ovat kustannuksiltaan kalliita ja kyläkokouksen osallistujat ovatkin toivoneet taloudellista avustusta niiden kattamiseen. Vaikka teknologia mahdollistaa kyselyajankohtaa paremmat yhteydet, voi hinta muodostua kynnyskysymykseksi, jolloin arjen käytäntöjen kannalta lopputuloksena ei ole aiempaa parempi.

4.5 ja teknologian avulla

Palveluyhteiskunnan ominaispiirteiksi voidaan katsoa palvelusektorin merkityksen korostuminen, palvelujen tuottajien ja kuluttajien välisen vuorovaikutuksen lisääntyminen, tietoliikenneyhteyksien ja kuljetustekniikan merkittävä koheneminen sekä koulutetun työvoiman kasvava tarve. Palveluyhteiskunnan myötä yhtäaikaaisesti on tapahtunut myös tietoyhteiskuntakehitykseksi nimetty kehitysjuonne, joka perustuu suhteellisen kaupunkikeskeiseen informaatioteknologian kehitykseen. Infor-

maatioteknologian kehityksen on kuitenkin katsottu nopeuttavan myös maaseudun sopeutumista rakennemuutoksiin. (Esim. Lehtola 2001, 25.)

Nopeasti tapahtunut tietotekninen kehitys on keskeinen muutos hyvinvointivaltion alkuaikojen ja nykytilan välillä. Tekniikalla on oma merkityksensä hyvinvoinnin tuottajana ja lisääjänä monessakin mielessä. Erilaisten teknisten laitteiden ja menetelmien merkitys esimerkiksi terveydenhuollon ja sairaanhoidon edistymisessä onkin tiedostettu jo pitkään. Kun teknisiin mahdollisuuksiin yhdistetään yksilöiden hyvinvoinnin kannalta merkityksellisiksi koetut sosiaaliset suhteet ja osallistumisen mahdollisuudet, voidaan olla jonkin sellaisen uuden kynnyksellä, joka ratkaisevalla tavalla vaikuttaa myös hyvinvointivaltion ja yhteiskunnan palvelurakenteisiin.

Kunta- ja palvelurakeiteisen murros, henkilöstö- ja resurssipula sekä väestön ikääntyminen on kasvattanut palveluntuottajien kiinnostusta sähköisten palveluiden kehittämiseen muun muassa sosiaali- ja terveydenhuollossa. Näin pyritään parantamaan palveluiden saatavuutta, laatua ja kustannustehokkuutta sekä tehostamaan sairauksien ennaltaehkäisyä ja varhaista toteamista. Myös itsehoidon mahdollistaminen sekä hoidon ja palveluiden jatkuvuuden turvaaminen ovat tärkeitä kehittämisisintressejä. (Hyppönen ym. 2014, 17.)

Tutkimusten perusteella kansalaisten valmiudet sähköisten palvelujen käyttöön ovat Suomessa jatkuvasti lisääntyneet. Vuonna 2012 noin 90 prosenttia 16–74-vuotiaista suomalaisista käyttää jotakin sähköisen asioinnin mahdollistavaa teknologiaa ja pääosalla on myös verkkoyhteydet kotona. Terveydenhuollon sähköisiä palveluita käyttävät todennäköisimmin ne, jotka myös käyttävät palveluita runsaasti. Sosiaalihuollon sähköisten palveluiden käyttö on vielä vähäistä ja sitä heikentävät esimerkiksi internet-yhteyksien puuttuminen ja huono terveydentila. (Hyppönen ym. 2014, 17, 66–68; Kauppila ym. 2018, 12.)

Hannele Hyppösen ym. (2014, 66–68) sosiaali- ja terveydenhuollon sähköistä asiointia koskevan tutkimuksen mukaan sähköisten palveluiden tärkeimmät tavoitteet käyttäjien kannalta ovat tietoturva, tehokkuus, nopeus, helppous ja virheettömyys. Neljä kymmenestä vastaajasta katsoi asioinnin omasta kodistaan käsin myös parantavan turvallisuuden tunnettaan. Omassa tutkimuksessani teknologian turvallisuutta lisäävää vaikutusta ei ole kysymyspatteristossa näin tarkoin eritelty. Yleisesti kysyttäessä teknologian merkitys turvallisuuden lisääjänä on kyselylomakkeeseen vastanneilla kuitenkin kokonaisuudessaan tärkeä. Yli puolet vastanneista arvioi teknologian lisäävän turvallisuutta paljon tai hyvin paljon. Sen sijaan vastaajia, jotka eivät uskoneet teknologian turvallisuutta lisäävään vaikutukseen lainkaan oli vähemmän kuin yksi kymmenestä. (Liitetaulukko 28.)

Kyselyiden toteuttamisen ajankohtana huoli lapsille ja nuorille verkossa aiheutuista riskeistä ja uhista ei vielä ollut ajankohtainen.

H: Luoko se sitten turvattomuutta, kun ne [lapset ja nuoret] on siellä netissä ja verkossa?

MN1: En mie ainakaa ole sitä silleen.

MN3: Äkkiä ajateltuna päinvastoin.

MN2: Niin ne osaa, mutta mitä niitä on nuiita esimerkkiä, niin kyllä se pikkusen ainakin ajatteluttaa, että onko ne ihan.

MN1: Kyllä mie sen verran käyn aina välissä kattomassa, että missä siellä on kullettu, että mie tiiän. En mie ole ainakaan sitä ikinä ajatellu, että sitä pitäis pelätä.

Tilastoalueittain, sukupuolen tai iän perusteella ei mielipiteillä teknologian turvallisuutta lisäävän vaikutuksen osalta ole kokonaisuutena tarkastellen merkittävää eroa, vaan tulokset poikkeavat lähinnä sen suhteen, koetaanko teknologian lisäävän turvallisuutta paljon, hyvin paljon vai ainoastaan jonkin verran eri ryhmittäin. (Liitetaulukko 28.)

Informaatioteknologian hyödyntäminen palvelutarjonnassa edellyttää toimivia tietoliikenneyhteyksiä. Tämä tiedostetaan ja kirjoitetaan auki myös aineistona olevissa kehittämissuunnitelmissa, joiden mukaan sekä puhelin- että tietoliikenneyhteydet mahdollistavat sujuvan arjen maaseudulla mahdollistamalla niin erilaista yritystoimintaa, loma-asumista kuin asukkaiden peruspalvelujen kuin uusien sähköisten palveluidenkin toimivuutta ja saatavuutta. Toimivat yhteydet ovat välttämättömiä myös sosiaalisen ja virallisen yhteydenpidon kannalta. (KA4, 16; KA5, 16.) Huomio puhelin- ja tietoliikenneyhteyksiin ja konkreettisiin toimenpiteisiin niiden parantamisen ja kehittämisen näkökulmasta kiinnittyy myös avoimien kyläkokousten aineistoissa (KA1, KA3) toteuttamattomien toimenpiteiden luettelossa.

- laajakaista (hintoihin, kustannuksiin reilut avustukset) (KA1)

- kuitu → nopeus, 4G (KA3)

Lapin haja-asutusalueilla langattomat yhteydet ovat tutkimuksen toteuttamisen aikana tulleet yhä merkityksellisemmiksi, sillä operaattorit ovat purkaneet vuosituhatvuotisen alussa ADSL-tekniikalla rakennettua verkkoaan. Langattomat yhteydet ovat katvealueiden vuoksi osin puutteellisia ja joiltakin alueilta saattaa olla mahdollista jopa saada onnettomuuden sattuessa yhteys pelastushenkilökuntaan. (Lapin laajakaistarakentamisen... 2009, 3). Pääosa laajemmista ongelmista koskee muita kuin tämän tutkimuksen toteuttamisalueita. Paikallisia, pienempiä katvealueita esiintyy kuitenkin myös Rovaniemen lähialueilla edelleen vuonna 2019.

Haja-asutusalueiden tietoliikenneyhteyksiä on tutkimuksen toteuttamisen ajankohtana myös kehitetty Lapissa. Lapin liitto on laatinut yhdessä kuntien kanssa Lapin laajakaistarakentamisen hankeohjelman (2009), jonka tavoitteena on ollut saattaa vuoden 2015 loppuun mennessä lähes sata prosenttia väestöstä enintään kahden kilometrin päähän vähintään sadan Mbit/s toimivan valokuitu- tai kaapeliverkosta. Kuluttajat kuitenkin hankkivat tilaajayhteyden omalla kustannuksellaan valitsemaltaan teleyritykseltä. (Lapin liitto n.d.)

Tärkeää teknologian tarjoamia mahdollisuuksia tarkasteltaessa on olla tietoinen myös siitä, minkälaiset asenteelliset sekä tiedolliset ja taidolliset valmiudet käyttäjiksi tarkoitetuilla asukkailla teknologian osalta on. Sekä kysely- että haastatteluosuuksissa on pyritty mahdollisimman kattavasti kartoittamaan myös näihin näkökohtiin liittyviä kysymyksiä kyselyn toteuttamisajankohtana. Huomionarvoista käyttövalmiuksien ja käyttötapojen osalta aineistossa on vastaajien ikäjakauman painottuminen vanhempiin ikäluokkiin, jotka eivät nuorempien ikäryhmien tavoin ole lapsesta asti kasvaneet teknologian käyttäjiksi.

MN1: Kyllä siitä tietyille, jotka enemmän koneitten kans on, tietyille ryhmille, nuorille varsinki, jotka koneitten kans on, niille siitä sais hirveen paljon, että pystyttäis käyttään hyödyksi. Mutta ei vanhusväestölle voida laskea sen mukaan.

MM1: Se pitää olla jonku tukemassa sitten sitä oppimista.

MN3: Kyllä vanhusväestökin kaikkia näitä muita, mutta sitten kun on alettu nämä terveyden palvelut, että sinne pitäis olla virka-avustaja nuoremmallekin. Just, että osaa tulkita sitä oikein.

MN1: Mutta sitten oli niinku sillälaililla, että se tulis tuon nettikameran kautta. Että lääkäri vois, että tänne tulis ihminen, ja sitten se olis yhteydessä.

H: Miltä se tuntuis semmoenen palvelu?

MN1: No semmonen toisaalta olis ihan hyväkin. Sitten siellä on kuitenkin semmostaki asiaa, joka on ehkä vähän, että hauluaako kaikkia asioita tässä, että ne lääkärin kans puhutaan tässä, jos on joku toinen ihminenki paikalla. Se on vähän tietenki ihmisestä kiinni sekin. Jollakin laillahan ne terveystpalvelut pitää keksiä hoitaa, kun ne muuten vähenee koko ajan.

Tietoteknologian käyttö on koko aineistossa polarisoitunutta siten, että lähes kaikki nuoremmat vastaajat käyttivät tietokonetta ja ikääntyneemmistä selkeä vähemmistö. Lisäksi vastaajat jakautuivat kahteen ryhmään siten, että tietoteknologian käyttö erityisesti kotona oli säännöllistä tai sitä ei käytetty lainkaan. Pääsääntöisesti tietokonetta käytettiin juuri kotona tai työssä, kun taas julkiset tilat, kuten kirjasto, kylätalo tai koulu eivät olleet yleisesti merkityksellisiä käyttöpaikkoja. (Liitetaulukko 29.) Sähköisten palveluiden järjestämisen kannalta tärkeää on se, että oikealle kohderyhmälle suunnattuna palvelut ovat lähtökohtaisesti myös molempien tutkimuskylien asukkailla hyvin saavutettavissa.

Lankaverkossa toimiva puhelin on ollut kyselyn toteuttamisen ajankohtana jo jäämässä pois, vaikka sen toimivuus on teknisesti ollut matkapuhelinverkkoa varmempaa. Matkapuhelinta käyttävät sen sijaan säännöllisesti lähes kaikki vastaajat iästä riippumatta. Puhelimen säännöllinen käyttö luo kuvan sosiaalisesti aktiivisista vastaajista, jotka haluavat pitää yhteyttä ympäristöönsä. Suurin osa vastaajista pitikin puhelinta erittäin tärkeänä yhteydenpitovälineenä. (Liitetaulukko 30.) Yhteydenpidon lisäksi sillä on turvallisuutta lisäävää merkitystä arjen yllättävissä tilanteissa.

H: Elikä se kännykkä on yks semmonen turvallisuutta lisäävä tekijä?

JN1: On se kumminkin sillä lailla. Jos mullakin ois ollu mukana se, niin mie olisin sillon voinu soittaa.

Haastatteluissa tulee esille se, miten yhteydenpitokeinoja on valikoitava myös vastaanottajan käyttötaitojen mukaan ja esimerkiksi ikääntyneelle tietyt teknologian vaatimat taidot voivat olla vaikeammin opittavissa kuin toiset. Tärkeää yhteydenpidon onnistumisen kannalta onkin se, että mahdollisuuksia on riittävän monenlaisia, sillä kommunikaatio voi onnistua jonkin välineen välityksellä, vaikka jokin toinen väline osoittautuisi syystä tai toisesta liian hankalaksi tai vaikeaksi oppia tai käsitellä.

MM2: Kännykät kuitenkin melkein jokaisella on.

H2: Niin on.

MN1: Joo, niin on. Mutta läheskään kaikki ei osaa ottaa tekstiviestiä. Mie jos lähetän äitille tekstiviestin, niin se on hukassa sen kans.

MN3: Istuppa, niin mie näytän.

MN1: Se on istuttu moneen kertaan. Sähköpostin se on oppinu ottaan, mutta puhelimesta ei saa tekstiviestiä.

Tietoteknologia tarjoaa jatkuvasti yhä monipuolisempia mahdollisuuksia tukea tai laajentaa haja-asustusalueiden palveluita. Sähköisten palvelut voivat tukea ihmisiä terveyden ja hyvinvoinnin ylläpitämisessä ja samalla hyvin suunniteltuina esimerkiksi vähentää päällekkäistä hallinnollista työtä. Itsestään selvää on silti niiden perustuminen keskeisesti ihmisten väliseen vuorovaikutukseen. Lähipalveluiden on arvioitu siten olevan monelta osin teknologian kehitymisestä ja käyttäjien käyttövalmiuksien kohenemisesta huolimatta myös tulevaisuudessa avainasemassa palvelutarjontaa ja palveluiden saatavuutta arvioitaessa. (Sosiaali- ja terveydenhuollon... 2008, 30–31.)

MM2: Mutta se on väistämätön tänä päivänä, että sinne se menee tämä systeemi. Sieltä on hoidettava valtavasti asioita, valitettavasti.

MM1: Toisaalta turvallisuutta. Periaatteessa täällä vois olla kuvaamislaitteita, jolla joku terveydenhoitaja tai sairaanhoitaja ottaa kuvan vaikka kädestä tai ultraäänilaitteella ja lähettää sen lääkärille, lääkäri tulkitsee sen ja vastaus tulee heti siitä. Ei tarvi matkustella pitemmälle.

MN3: Joo, kyllä sillai, että siinä olis terveydenhoitaja, joka tietää.

MM1: Ja saatais erikoislääkäripalveluja kylälle esimerkiksi sillai.

JM1: Mutta sekin justiin, että se ees konsultois terveydenhoitaja, niin se on jo eteenpäin.

JN2: On on tietenkkin.

Tietotekniikan osuutta palvelutarjonnassa on edellä esitettyjen Meltauksen ja Jaatilan tilastoalueiden vastaustulosten valossa mahdollista silti kohdennetusti lisätä sekä volyymiltään että sisällöltään, sillä erityisesti nuorempien ikäluokkien tekniset, tiedolliset ja taidolliset valmiudet tietotekniikan hyödyntämiseen vaikuttavat varsin hyviltä. Esimerkiksi sosiaali- ja terveydenhuollon asiakkaiden on muissa selvityksissä todettu kaipaavan myös mahdollisuutta sähköiseen asiointiin. Jatkossa haasteena onkin kehittää ja käyttää tietojärjestelmiä niin, että ne sekä palvelevat kuntalaisia että helpottavat terveydenhuollossa työskentelevien työtä. (Sosiaali- ja terveydenhuollon... 2008, 30-31.) Tästä näkökulmasta keskusteltiin myös tutkimushaastatteluihin osallistuneiden kanssa erityisesti terveydenhuollon palveluiden järjestämisestä tai tukemisesta teknologian avulla.

H: No mites sitte semmonen tuntuis, kun nyt ollu puhetta siitä, että lääkäripalvelut lähti täältä, niin jos olis esimerkiksi jossakin likempänä kaupunkia mahdollisuus tämmöseen, että nettiyhteyden kautta vois hoitaa lääkäripalveluita, niin miltä semmonen palvelu tuntuis? Oisko se sama asia, ku semmonen kasvokkain palvelu?

JM2: Kyllä kait se sama vois olla, mutta se, että monella vanhuksella jää ottamatta se yhteys. Kun ei osaa käyttää, eikä sitten hallitse nettiä.

H: Entä jos siinä ois joku auttamassa, joku terveydenhoitaja tai sairaanhoitaja?

JM2: Nii-in.

JM1: Niin, jos siinä on tämmönen koulutushomma siinäkin. Koska ei se mikään peikko ole, se on vain se asennekysymys monesti siinä se, koska ei siinä ole ku nappuloita ja sie et mitään saa rikki, jos et sie hae vasaraa ja hakkaa sitä palasiksi, vaikka sie kuinka toheloit siinä.

JM1: Just oot vaikka käyny ja otettu kokeet ja sitte se käy se terveydenhoitaja, niin hän voi ne kommunikoida taas sitte koneen välityksellä ja sinun ei tarte lähtyä mihinkään.

Kuten haastattelukatkelmasta ilmenee, ovat näkemykset asian osalta edellä mainitulla tavalla kahtalaiset. Oikein suunniteltujen teknologiasovellusten avulla nähdään sivukyllillä asuvien terveyspalvelujen käyttäjien säästävän aikaa ja vaivaa, mutta silti tiedostetaan tämän eriarvoistavan asukkaita, mikäli heidän tosiasiallista kompetenssiaan hyödyntää palveluita ei huomioida joko koulutusta tai ammattitaitoista avustajaa tarjoamalla.

Sähköinen asiointi julkisella sektorilla toteutetaan lähtökohtaisesti siten, että asiakas ottaa yhteyttä palvelun tuottajaan omasta käyttöliittymästään. Kyselyn toteuttamisen aikana mobiilipalveluita ei juuri ole vielä ollut tarjolla, mutta myöhemmin myös monet julkiset palvelut ovat tulleet mukaan tähän kehitykseen. Sähköiset palvelut voivat olla monivaiheisia siten, että koko asiointiprosessi ei toteudu tek-

nologian varassa, vaan voi sisältää myös puhelinsoittoja tai asiakaskäyntejä. (Esim. Hyppönen 2014, 17–23; Kauppila ym. 2018, 10.)

Kyselylomakkeella kerättiin myös tietoa vastaajien puhelimen ja tietokoneen käytöstä, käytön yleisyydestä sekä käyttötavoista. Näin syntyneen tilastoaineiston perusteella voidaankin asenteellisen valmiuden lisäksi tarkastella lähemmin vastaajien valmiuksia käyttää erilaisia perusteknologian tarjoamia mahdollisuuksia arkipäiväisen elämänsä sujuvuuden ja turvallisuuden parantamiseksi.

Puhelimen vanhanaikaisuus ja itsestänselvyys voi hämärtää sen tärkeyden palveluiden saamisessa erityisesti harvaan asutuilla alueilla. Puhelimen avulla löytyy myös vaihtoehtoisia ratkaisuja helposti ja nopeasti, jos jokin keino palveluita tarvittaessa ei toimi.

JN1: Sitten on taas monesti käynyt näin, että mennyt niin napille, että on loppunut juuri sinä päivänä lääkkeet ja nyt jo huomasiinkin, että nyt pitää saada uusia. No ei päässyt siltä terveyskeskukseen, ei päässyt, eikä mitään, niin mie soitin siltä apteekkiin ja apteekki soitti lääkärille ja sitten lääkäri laitto apteekkiin reseptin.

JN2: Niin soittelivat, anto puhelinreseptin.

JN1: Niin, että tälläkin lailla.

JM1: Että kyllä puhelimesta apua on paljon.

JN1: Kyllä joo, tällä lailla kun vaan vähän osaa sitä käyttää.

JM1: Niin ja hyväksyy kaikki.

Mahdollisuutta monipuolistaa ja vahvistaa kylien palveluita verkkopalveluilla tukee kyselyvastausten tulos, jonka mukaan puolella kyselyyn vastanneista talouksista on nettiliittymä käytössään kotona. Eläkeikäiset olivat kuitenkin tältä osin vielä katveessa, sillä tähän ikäluokkaan kuuluvien vastaajien talouksista vain kahdella kymmenestä oli nettiliittymä. Sen sijaan alle 45-vuotiaiden vastaajien talouksista yli kahdeksalla kymmenestä ja 45–65-vuotiaiden talouksista kuudella kymmenestä oli netti käytössä kotonaan. (Liitetaulukko 31.)

4.6 arkisista huolista

Tutkimuksessa kuvaa kylälaisten arjen sujuvuudesta on kartoitettu kysymällä strukturoidusti (48 muuttujaa), mitkä seikat aiheuttavat vastaajille eniten huolta vastaushetkellä. Vastaaja on voinut arvioida huolensa määrää kuusiportaisella asteikolla ja toistuvuutta viisiportaisella asteikolla. Huolen tunteen määrän tai toistuvuuden on ajateltu kuvaavan vastaajan kokemusta siitä, miten turvallinen hänen elämäntilanteensa subjektiivisesta näkökulmasta tarkastellen on. Ajatuksenani on ollut, että voimakas tai toistuva huoli jostakin arkielämään vaikuttavasta tekijästä aiheuttaa ongelmia arkielämän sujuvuuteen ja samalla vaikuttaa vastaajan turvallisuuden tunteeseen. (Ks. myös Oinas 2011, 10-15.)

Huolen tunteiden lisäksi turvallisuuskuvaa on yleisemmällä tasolla kartoitettu kysymällä viisiportaisella asteikolla, miten turvalliseksi vastaaja kokee asuinympäristönsä ja sosiaaliset suhteensa. Objektiiivinen todellisuus palveluiden saatavuuden tai elinympäristön turvallisuuden osalta ei tutkimuksen näkökulmasta ole välttämätön, sillä turvattomuutta on mahdollista tarkastella Niemelän ym. (1997, 13) tavoin yksilötason kokemuksena, joka ilmenee muun muassa huolestuneisuutena, pelkoina ja mahdollisena psykosomaattisena oirehdintana. Siten myös arkielämän valinnat, jotka näistä tunteuksista ja kokemuksista seuraavat, ovat henkilökohtaisia, mutta yksilön kannalta kaikkein ratkaisevimpia.

Tutkimusaineiston yleistarkastelu korrelaatioiden perusteella osoittaa, että lähes kaikki huolenaiheet ovat yhteydessä toisiinsa. Myös huolen määrä ja toistuvuus korreloivat keskenään eli määrällisesti eniten huolta aiheuttavat asiat huolettavat vastajia myös useimmin. Huolen määrään vaikuttaa osaltaan joko henkilön persoonallisuus ja taipumus tuntea tai olla tuntematta huolta asioista. Positiivista riippuvuutta huolimuuttujien välille voi myös aiheuttaa se, että suuri huoli jostakin asiasta aiheuttaa heijastusvaikutuksia ja lisää huolentunnetta myös muiden asioiden suhteen. Sekä huolet että huolettomuus vaikuttavat syystä tai toisesta kasautuvan. Selityksenä eri huolenaiheiden väliselle riippuvuudelle ei silti voida ohittaa sitä näkökulmaa, että lähes kaikki julkiset palvelut ovat sivukyliä asukkaille taajamien asukkaita heikommien saavutettavissa. (Ks. myös Kunnari & Suikkanen 2013, 45–49.)

Terveys ja siitä tunnettu huoli ovat tutkimuksissa osoittautuneet merkitykselliseksi seikoiksi suomalaisille (esim. Niemelä ym. 1997, 35–40; Suominen 2010, 34). Meltauksen ja Jaatilan tilastoalueen asukkaille huoli omasta terveydestä ei kuitenkaan ollut suurimpien huolenaiheiden joukossa. Omasta terveydestään paljon huolissaan olevia oli vastaajista ainoastaan neljännes, mikä on suhteellisen alhainen määrä ottaen huomioon vastaajien ikäjakauman. Huoli omasta terveydestä kuitenkin kasvaa ja vahvistuu aineistossa iän myötä, sillä vain vähän tai ei lainkaan huolta omasta terveydestään tuntevista vastaajista suurin osa on nuoria, jonkin verran huolta tuntevista keski-ikäisiä ja paljon huolta omasta terveydestään tuntevista ikääntyneitä. (Liitetaulukko 32.)

Yksinasuvat jakaantuvat muita selvemmin kahteen ryhmään omasta terveydestä tunnetun huolen toistuvuuden suhteen, sillä lähes puolet on terveydestään huolissaan usein ja lähes puolet vain harvoin tai ei koskaan. Usean hengen talouksissa asuvat vastaajat ovat sen sijaan huolissaan omasta terveydestään muita vähemmän. Myös huoli taloudellisesta toimeentulosta korreloi omasta terveydestä tunnetun huolen kanssa. Noin puolet taloudellisesta toimeentulosta vain vähän tai ei lainkaan huolestuneista tuntee yhtä vähän huolta myös omasta terveydestään, kun taas paljon taloudellisesta toimeentulostaan huolta tuntevista neljä kymmenestä tuntee myös paljon huolta omasta terveydestään. (Liitetaulukko 33.)

Terveysteen ja sairauteen liittyvissä kysymyksissä turvallisuuden näkökulmasta on merkityksellistä omatoimisuuden sekä autettavaksi ja hoidettavaksi suostumisen

väläinen tasapaino. Sekä usko ja luottamus omiin selviytymismahdollisuuksiin että luottamus muiden ihmisten apuun ja palvelujärjestelmiin rakentavat turvallisuuden tunnetta ja vähentävät turvattomuutta. Sairauden kohdatessa saattaa olla myös välttämätöntä hyväksyä se, että elämään kuuluu tietty riskialttius ja epävarmuus. (Ryyänen 2000, 55.) Henkilökohtaiset ominaisuudet ja kokemukset vaikuttavat myös siihen, kuinka suurta huolta palveluiden saatavuudesta tunnetaan. Haastateltavilla oli myös positiivisia kokemuksia terveystalveluiden saamisesta sekä ennen yhdistymistä että yhdistymisen jälkeen.

JM4: Noista terveystalveluista nyt tämän yhdistymisen jälkeen ja yhdistymistä ennen. Mulla on ollut ihmeen hyvä tuuri aina, mää oon aina saanu palvelut, mitä oon tarvinnu.

JN1: Se on hienoa.

JM4: En voi moittia kyllä.

JN1: En miekään sillä lailla voi moittia.

Turvallisuuden ja sujuvuuden tunne terveystalveluiden saamisen osalta ei myöskään ole kytköksissä kunnallisiin palveluihin, sillä niitä paikkaamassa ovat seuraavan haastateltavan toimiviksi kokemat yksityisen sektorin palvelut.

JM4: Niin mie kyselin, että pääsen lääkärin vastaanotolle. Se sano, et ei kai heillä oo ku kaks lääkäriä, ettei tänne pääse millään tänä päivänä, mutta jos huomenna. Mie sitte sanoin, että no soitapa keskussairaalaan, että pääseekö sinne. Se sano, että sinne ei oteta muuta, ku semmosia akuutteja tapauksia, ku on justiinsa sattuneet. No sitte mie sanoin, että no on kai tällä kaupungilla joku lääkärikeskus, niin se sano, et on tuo lääkäritalo. Se on siinä Revontuli-talon siellä viimeisessä kerroksessa. Niin se soitti sinne, niin puolen tunnin päästä oltiin lääkärin vastaanotolla.

Vaikka huoli omasta terveydestä ei koko aineistossa ole merkittävä suurimpiin huolenaiheisiin verrattuna, vaivaa huoli läheisten terveydentilasta vastaajia hieman enemmän. Läheisten terveydentilasta paljon ja usein huolissaan on noin neljä kymmenestä vastaajasta. Yksinasuvilla huoli läheisten terveydestä on muita vähäisempää. Painotus oman ja läheisten terveydestä tunnetun huolen välillä kertoo läheisten terveydellisen tilanteen ohella tärkeällä tavalla myös siitä, että vastaajien sosiaalisiin suhteisiin kuuluu olennaisena osana vastuunkanto läheisistä. Hoiva ja huolenpito mielletään usein perinteiseksi naisten alueeksi ja aineistossa naisten huoli läheisten terveydestä on jonkin verran suurempaa kuin miesten. Lisäksi huoli läheisten terveydestä kasvaa iän myötä ja painottuu hieman 45–65-vuotiaitten vastaajien ryhmään yli 65 –vuotiaita enemmän. Tämä viittaa keski-ikäisten hoiva- ja huolenpitorooliin suhteessa vanhempaan ikäpolveen. Kotitalveluista ja ikääntyneiden hoivatalveluis-

ta koko aineistossa noin puolet tuntee kuitenkin huolta vain vähän tai ei lainkaan. (Liitetaulukko 34.)

Huoli taloudellisesta toimeentulosta kytkeytyy huoleen läheisten terveydestä samalla tavoin kuin vastaajien omasta terveydestä tunnettu huoli. Kaikkein suurinta riippuvuus on kuitenkin omasta terveydentilasta ja läheisten terveydentilasta tunnetun huolen välillä; mitä enemmän ollaan huolissaan omasta terveydestä, sitä enemmän tunnetaan huolta myös läheisten terveydestä ja päinvastoin. Jopa seitsemän kymmenestä omasta terveydestään usein tai paljon huolissaan olevasta onkin samassa määrin huolestunut myös läheisistään. Myös tämä osoittaa läheisten tärkeyttä sekä avun tarvitsijoina että avun tarjoajina, kun sairaus kohtaa. (Liitetaulukko 35.)

Tutkimuksen teoreettisen viitekehyksen näkökulmasta asian voi tulkita merkittävän postmodernin individualismin puuttumista ajatus- ja asennemaailmasta läheisissä ihmissuhteissa tai myös läheisten ihmissuhteiden merkityksen korostumista vastuunkantosuhteina, kun yhteiskunnallinen vastuu on heikkenemässä. Koska asiaan vaikuttavat viimekädessä kunkin vastaajan yksilöllinen maailmankuva ja toiminnan perusteet, kyselyaineistolla saadaan esiin vain karkea suunta, joka viittaa siihen, että vastuunkanto ja yhteisöllinen huolenpito läheisissä ihmissuhteissa on vastaajien arkipäivään yleisesti kuuluva toimintatapa.

Oman ja läheisten terveydentilan ohella sekä myös niihin liittyen molempien kyläalueiden asukkaita huolettaa yleisesti terveyskeskuspalveluiden saatavuus, joka on määrämittarilla mitattuna eräs suurimmista huolista. Neljä kymmenestä vastaajasta ilmoittaa olevansa asiasta huolissaan paljon. Naisten huoli on miesten huolta jonkin verran voimakkaampaa ja toistuvampaa. Huoli terveyskeskuspalveluiden saatavuudesta ei kuitenkaan ole yleisesti päivittäiseen elämään vaikuttavaa, sillä vain joka viides nais- ja miesvastaaja on asiasta huolissaan usein. Meltauksen alueen vastaajat ovat hieman useammin huolissaan terveyskeskuspalveluiden saatavuudesta kuin Jaatilan suunnan vastaajat, joista yli puolet on asiasta huolissaan vain harvoin tai ei koskaan. (Liitetaulukko 36.)

Terveyskeskuspalveluiden ohella terveydenhuollon palveluista voimakasta huolta herättää osassa vastaajista myös erikoissairaanhoidon palveluiden saatavuus. Siitä paljon huolissaan on noin kolme kymmenestä vastaajasta. Sen sijaan muut kysytyt terveydenhuoltopalvelut eli kotisairaanhoidon ja mielenterveyspalveluiden saatavuus eivät ole määrältään ja toistuvuudeltaan suuria huolenaiheita. Kotisairaanhoidon saatavuus huolettaa paljon noin joka viidettä vastaajaa ja usein vain noin joka kymmenettä vastaajaa ja mielenterveyspalveluiden saatavuus paljon vain joka viidettä ja usein joka kymmenettä vastaajaa. (Liitetaulukko 37.)

Terveydenhuoltopalveluiden osalta sivukyllä keskeistä saatavuuden ohella on palveluiden saavutettavuus (esim. Keränen 2003). Koska kyselylomakkeessa käytettiin muuttujien mittaamisessa käsitettä palveluiden saatavuus, ei analyysivaiheessa ole mielestäni mielekäästä spekuloida käsitteen merkitystä vastaajille eli sitä, ovatko

vastaajat mahdollisesti vastauksissaan ilmaisseet saatavuutta, saavutettavuutta vai ehkä molempia. Saavutettavuuden näkökulmasta analyysi perustuikin ryhmähaastatteluissa asiasta käytyihin keskusteluihin.

MN1: Tuo toivon mukaan on parantanu tätä ensiapua, kun tuo vpk:kin on nyt siinä ensiasteen koulutuksessakin mukana. Sielä on sitten valmiuksia lähteä sinne, jos sattuu joku tapaturma tai tällöinen joku sydänkohtaus tai joku, niin ne pystyy sitten.

MN2: Niin, sinne tulis ne laitteet ja.

MN1: Niin. Se on semmoinen hanke kaupungilla, tai se on semmoinen laajempikin, en muista minkä alueen, ei se koko maan ole, mutta siinä on useampi kaupunki mukana siinä hankkeessa.

Kysyttäessä asumisviihtyvyyttä ja asumisturvallisuutta lisääviä palveluita, joita kyläläiset ehdottomasti toivoisivat kylälle, käydään haastateltavien kesken seuraava keskustelu:

MN1: Terveystieteiden, tuohonki pitäisi saada se lääkäri. Meillä ei käy lääkäreitä enää ollenkaan täällä. Terveystieteilijä on kahtena iltana viikossa, niinkö se on, kahtena päivänä?

MN3: Jos joutuu lääkärille, niin sitä joutuu sen kautta kaupunkiin.

MN1: Eikä sinnekään saa aikoja.

MN2: Ei sinne saa aikoja.

MN1: Että se pitäisi olla, ainakin terveystieteilijä useampana päivänä. Mie en ole käynyt edes aikoihin tuossa terveystieteilijällä sen takia, vaikka pitäis käydä verenpainetta mittaamassa, mutta mie tiään se on vaan vähän aikaa silloin aamupäivällä ja siellä on hirviän paljon vanhempia ihmisiä sitten, niin musta tuntuu hirveeltä, että mie menen sinne kuluttamaan jonkun toisen aikaa.

MN2: Mutta kyllä se, jos siellä on naita henkilöitä, niin kyllä se on siellä niin kauan kun niitä on niitä asiakkaita.

MM1: Kaikki se ottaa.

MN2: Joskus se on vielä yhentoista ja puoli kahentoista aikana ottaa vielä vastaan. Että ei se niitä pois pane jos on jonossa.

Kunnat ovat keskeisessä asemassa sosiaali- ja terveystieteiden palvelujen tuotamisessa erityisesti harvaan asutuilla alueilla. Väestön ikääntyminen ja eliniän kohoaminen kasvattavat hoidon tarvetta ja hoitokustannuksia tulevaisuudessa. Muutostarpeita syntyy myös terveystieteiden teknologian kehityksestä sekä palvelujen käyttäjien tarpeiden ja vaatimusten kasvusta. Entistä terveystietoisemmat asiakkaat vaativat tulevaisuudessa myös laadukkaampia ja monipuolisempia palveluita. (Lapin hyvinvointistrategia, 7-8, Lapin hyvinvointiohjelma 2010–2015, 30–31.)

Huolimatta siitä, että terveyspalveluita tuottaa myös yksityinen sektori, kuntien vastuu ja mahdollisuus vaikuttaa palvelutarjontaan on korostunutta ja haastateltavien tiedostamaa.

JM3: Se on terveyslautakunnan tahto. Terveyslautakuntahan sen päättää, mitä se antaa palveluja.

Vastaajista ainoastaan 16 prosenttia asuu taloudessa, jossa on alaikäisiä lapsia tai nuoria. Nämä taloudet jakaantuvat tilastoalueittain siten, että 46 prosenttia asuu Meltauksen tilastoalueella ja 54 prosenttia Jaatilan tilastoalueella. Tämä pieni vastaajajoukko ei ole erityisen huolissaan lapsiperheille suunnattujen sosiaali- ja terveyspalvelujen saatavuudesta, sillä erilaisten neuvolapalveluiden sekä päivähoitopalveluiden saatavuus huolettaa paljon noin viidennestä vastaajista. (Liitetaulukko 38.)

Huoli koulujärjestelyistä on lapsiperheellisillä sen sijaan selvästi sosiaali- ja terveyspalveluita suurempaa. Koulujärjestelyistä tunteekin paljon huolta 38 ja jonkin verran 43 prosenttia lapsiperheellisistä vastaajista. Huoli on myös usein toistuvaa 26 ja toisinaan toistuvaa 31 prosentilla vastaajista. Luvut ovat neuvolapalveluiden osalta vain muutaman prosenttiyksikön korkeampia ja päivähoito- ja koulujärjestelyiden osalta hieman yli kymmenen prosenttiyksikköä korkeampia kuin niillä vastaajilla, joiden talouksissa ei alaikäisiä ole. Erilaisista vapaa-ajanviettopalveluista lapsiperheet olivat yleisesti hieman enemmän huolissaan kuin muut. Poikkeuksena tähän olivat ainoastaan teatteripalvelut sekä järjestötoiminta, jotka huolettivat pientä lapsiperheiden joukkoa hieman vähemmän kuin muita. (Liitetaulukko 38.)

Myös Lapin liitto ja Rovaniemen kaupunki ovat toteuttaneet vuonna 2014 sekä Yläouensasjoen että Alakemijoen suunnalla kyselyn palvelutarpeista ja palvelujen tuottamisesta. Matriisissa palvelut on luokiteltu kotiin annettaviin palveluihin, kulkemiseen liittyviin palveluihin, kylätalkkaripalveluihin, hoiva- ja sijaishoivapalveluihin sekä päiväpalveluihin (KA7, KA8). Tutkimuksen aineistona olevasta matriisista ei ilmene tarkemmin kyselyihin vastanneiden määrä tai kyselyiden konkreettinen toteuttamistapa, joten syvällisempi analyysi palveluiden tarpeesta ei ole mahdollista. Aineisto on kuitenkin huomionarvoinen erityisesti siksi, että se osoittaa arjen sujuvuuteen kiinteästi vaikuttavien palvelutarpeiden tulleen mukaan keskusteluun ja huomioitavaksi palvelu- ja kehittämisstrategioita suunniteltaessa. Tämän vuonna 2014 toteutetun kyselyn tuloksena ilmenee tutkimuksen kyläalueilla asuvien palvelutarpeiden käytännön läheisyys ja pienimuotoisuus, sillä eniten tarpeita on erimerkiksi ateria- ja siivouspalveluiden, asiointikuljetusten, pienimuotoisten korjaustöiden, lumenluonnin ja nurmikon leikkuun, ikäihmisten hoidon ja päivätoiminnan sekä lapsille ja nuorille suunnatun ohjatun kerhotoiminnan suhteen.

4.7 ja huonon kehityksen kierteestä huolimatta?

Harvaan asutun maaseudun uhkana on sekä ohjelma-asiakirjoissa että tutkimuksissa todettu olevan huonon kehityksen kierre: nuoret muuttavat pois, palvelut kaikkoon, maatalous ohenee, uudet työpaikat eivät riitä korvaamaan perinteisten työpaikkojen vähenemistä, vanhusväestön määrä lisääntyy ja kuntien taloudellinen kantokyky on kovilla. Alkutuotannon kehittymisedellytyksiä harvaan asutulla maaseudulla vaikeuttavat lyhyt kasvukausi ja vaativat luonnonolosuhteet. Valtaosa tähän tyyppiin kuuluvien alueiden kunnista sijaitsee Itä- ja Pohjois-Suomessa. (Esim. Maaseutupoliittinen kokonaisuohjelma 2005–2008, 14; 2009–2013, 17; Armila ym. 2016; Kivelä 2014.) Myös Rovaniemen kaupungin sisällä sijaitsevia sivukyliä koskevat nämä koko maassa laajemminkin toteutuviksi pelättävät uhkakuvat.

JM1: Kyllä minusta täällä on aivan hyvin. Meillä on hyvä. Me pääsemme tonne jos tarttee.

JN2: Ebottomasti tarttee omaa autoa. Meilläkin on kaks autoa.

JM1: Se on ongelma täällä, että tänne ei ole yhtään julkista liikennettä.

JM2: Joo, kahella autolla mekin ajamme.

JN2: Jos on eri aikaset työt, niin se on pakko olla kaks autoa. Että ei pysty, yhellä ei pärjää.

H: Onko se sitten aina ollu niin, vai onko tämä nyt jotenkin niin ku uusi asia?

JN2: Eiköhän se oo.

JM2: Tämähän on pikkubiljaa menny tähän.

JN1: Linjoja loppunu, niin ne on melkein vaikuttaneet tänne. Meille taitaa tulla kaks autoa nyt, toinen menee aamulla, mutta sillä ei kerkiä kaheksaksi töihin, jos ei ole kuuelta menossa.

JM3: Et kyllä se -80-luvun alussa meni vissiin kuueksi ja seittemäksi.

JM1: Niitä meni kolme autoa sillon alkuaikoina.

JM3: Niin -80-luvun alussa - joo.

Uhkakuvat maaseudun autioitumisesta ja erityisesti nuorten poismuutosta sivukyliltä kuuluivat myös tutkimushaastatteluvieni ajatuskulkuihin. Kun Jaatilassa haastatteluihin osallistuneita pyydettiin esittämään visio siitä, miltä heidän kylänsä kymmenen vuoden päästä näyttää, oli ensimmäinen mielikuva kuva autioituvasta kylämaisemasta ja tyhjiksi jääneistä taloista.

H: Haluaisin vielä kuulla teiltä, jos te äkkiä mielessänne miettisitte, mimmonen tää Jaatila on kymmenen vuoden päästä. Miltä se näyttäis?

JM2: Kyllä aika paljon on autioita taloja.

JN1: Tämä sukupolvi, täällähän on aika paljon tätä vanhempaa väkiä.

JM3: Eiköhän tämä, jos kymmenen vuotta pannaan eteenpäin niin...

JM2: Kyllä täällä on paljon autioita taloja.

Näiden mielikuvien taustalla on osittain myös aikaisemmin koettu muutos sekä sen myötä syntynyt käsitys tutkimuksen toteuttamishetkellä käynnissä olevasta rakenteisiin ulottuvasta murroksesta. Sekä työiässä olevat että eläkeikäiset kyläläiset ovat nähneet, miten elinkeinojen muutos on heijastunut kylämaisemaan ja traditionaaliseen maalaismaisemaan kuuluvat lehmälaitumet ovat harventuneet tai hävinneet kokonaan.

JM1: Tässä on paljon semmosia, mitkä on näitä yhteiskuntarakenteista johtuvia. Kun miekin olen tullu tuohon -81, niin tuota oli toistasataa lehmää siinä melkein ympärillä.

JM3: Niin nyt ei taia olla.

JM1: Nyt on kuus- seitsemänkymmentä.

JN1: Mut siihen aikaan ku mie tulin, niin siellä oli joka mökissä kolme neljä vähintään ja kaikki eli sillä.

Tähän samaan ilmiöön kytkeytyy myös kokemus monenlaisesta muustakin muutoksesta, joka on kohdannut yhteiskuntaa laajemmin. Samat ikäluokat ovat kokeneet sekä hyvinvointivaltion aikakaudella lisääntyneen taloudellisen ja muun aineellisen hyvinvoinnin kasvun että hyvinvointivaltion taantumisen ja resurssien niukkenemisen. Vertailu aiempaan johtaa siihen, että nykyisyys näyttyy mahdollisuuksiltaan heikompana ja tilanne nopeasti huonontuneena.

JN1: Aivan tuntuu kyllä hullulta, että näin äkkiä on kaikki menny alas, toimeentulot ja muut.

Mielikuviin ja ajatuksiin tulevasta vaikuttavat siis sekä omakohtaisesti koetut konkreettiset muutokset lähiympäristössä että ne viestit ja tulkinnat, joita ihmiset saavat ympäristöstään. Tulevaisuus tulkitaan jatkumoksi tapahtuneelle kehityskululle ja uhka huonon kehityksen kierteestä alkaa näyttää realistiselta. Uhkakuvan potentiaalinen seuraus on, että se toteuttaa itsensä, ellei vastavoimaa ja vastareaktiota synny. Tarve vastareaktiolle tuli esiin myös haastattelutilanteessa, kun keskusteltiin kyläläisten oman aktiivisuudesta ja kylätoimintaan innostamisesta.

MN3: Jos sitä alkais kattelemaan ulos, näkis että valot vähenee, pitäiskö tässä ruveta johonki.

Väestön väheneminen ja ikääntyminen ovat keskeisiä jarruttavia realiteetteja vastareaktion syntymisen kannalta. Väestön vähenemisen myötä toimijoita on

omasta takaa kylillä vähemmän ja ikääntyvän väestön voimavarat joutuvat kovemman haasteen eteen ja saattavat osoittautua riittämättömiksi. Huonon kehityksen kierteen katkaisemiseen sysäyksensä toiseen suuntaan voi kuitenkin antaa se, kun vastoin odotuksia tapahtuu uhkakuvan vastaisia muutoksia. Näin on käynyt Jaatilassa, jossa lapsiperheiden määrä kylällä on kääntynyt kasvuun vähenemisen sijasta. Jaatilan lapsiperheiden tarpeisiin onkin muun muassa kunnostettu urheilukenttää kaikenikäisten kyläläisten voimin.

JM1: Tämähän on aina positiivinen, et jos tänne on tullu nuoria, niin nehan tuopi plussaa. Kyllä siinä semmonen on, että jos täältä taas lähtee nuoria, niin ne menee perässä, mutta sit kohta, jos se liike...

JM4: Mie olin tosiaan niin ihmeissäni syksyllä, ku oli meillä tuossa kentällä kilpailut, niin oli paljon nuoria ja lapsia.

Kun tämänkaltaisen toiminnan tuloksena syntyy uutta, voi tämä uusi olla myös muiden hyödynnettävissä, mikä puolestaan voi katkaista huonon kehityksen kiertettä lisää.

JN2: Lasten takiahan se oli alun perin, mutta kyllä siellä nyt on tarkoitus, että jos aikuisillekin joku lentopallovuoro tai joku tämmönen.

Haasteena on kuitenkin löytää huonon kehityksen kierteen katkaisevia tapahtumia ja toimia, jotka voivat myös vaihdella kyläkohtaisesti. Tästä syystä asuinympäristön turvallisuuden säilyttämiseksi, varmistamiseksi ja kehittämiseksi tarvitaan myös sekä yhteiskunnallisen tason että kuntatason suunnittelua ja toimenpiteitä kyläkohtaisten ratkaisujen tueksi ja lisäksi.

Ohjelmatasolla harvaan asuttujen alueiden ongelmiin ja huonon kehityksen kierteseen on pyritty keskeisimmin vaikuttamaan sekä Maaseutupoliittisen kokonaisuohjelman että Sisäisen turvallisuuden ohjelman avulla. Kuntatasolla erityisesti turvallisuusohjelma konkretisoituu paikallisissa turvallisuussuunnitelmissa, joita Rovaniemen kaupungin alueella on tutkimuksen aikana ollut käytössä kaksi. Suunnitelmista ensimmäinen, Rovaniemen kaupungin ja maalaiskunnan paikallinen turvallisuussuunnitelma 2001, laadittiin jo ennen valtakunnallisen ohjelman käynnistymistä. Valtakunnallisen ohjelman käynnistymisen jälkeen laadittu Rovaniemen turvallisuussuunnitelma 2009–2001 on ensimmäistä turvallisuussuunnitelmaa kattavampi ja kytkeytyy periaatteiltaan valtakunnalliseen ohjelmaan.

Rovaseudun ensimmäisessä turvallisuussuunnitelmassa painotettiin teemoja, joihin realistisesti ajatellen voidaan turvallisuusvaikuttajien konkreettisella yhteistyöllä vaikuttaa. Näiksi seikoiksi on tuolloin katsottu lasten ja nuorten elämänhallintakasvatus, vanhempien kasvatustyön tukeminen, koulujen työrauha ja turvallisuus, nuorten päihteiden ja huumeiden käyttö, nuoriin rikoksenteiki-

jöihin vaikuttaminen, katurauha, perheväkivalta ja liikenneturvallisuus. (Rovaniemen kaupungin ja maalaiskunnan paikallinen turvallisuussuunnitelma 2001.) Huomioiden esimerkiksi se, että tilastokeskuksen tietojen mukaan Rovaniemen alueella kaikista poliisiin vuonna 2006 selvittämistä rikoksista alle 15-vuotiaiden tekemiä oli reilu puoli prosenttia ja alle 18-vuotiaiden tekemiä alle 5 prosenttia, ei turvallisuussuunnitelma painopistealueensa tärkeydestä huolimatta täysin onnistuneenakaan olisi voinut erityisen merkittävästi parantaa yleistä turvallisuutta. Haja-asutusalueiden kylien turvallisuuden näkökulmasta merkityksellisimmältä vaikuttaa huomion kiinnittäminen liikenneturvallisuuteen. Muut osa-alueet toimenpiteineen näyttävät puolestaan joko asuinalue neutraalimmassa tai varsinkin kaupunkikeskeisessä valossa.

Rovaniemen kaupungin toisen, vuosille 2009–2012 laaditun turvallisuussuunnitelman mukaan suunnitelma on laadittu kaupungin, paikallisen poliisitoimen sekä palo- ja pelastustoimen johdolla. Keskeisiksi kohteiksi suunnitelmassa on määritelty liikenneturvallisuuden, matkailuturvallisuuden, sosiaalisen turvallisuuden sekä nuorten syrjäytymisen, omaisuusrikollisuuden, väkivaltarikollisuuden, päihteiden käytön ja onnettomuuksien ehkäisyn ohella myös kylien turvallisuus. Näitä aihealueita on tarkasteltu eri alojen viranhaltijoiden sekä kolmannen sektorin, asukkaiden ja yrittäjien edustajista muodostetuissa työryhmissä. Myös kaupungin asukkailla, asukasyhdistyksillä, kyläyhdistyksillä, elinkeinoelämällä ja muilla yhteisöillä on ollut mahdollisuus antaa palautetta ja kommentteja turvallisuuden tilasta sekä kehittämiskohteista. Kylien osalta keskeisiä toimijoita ovat olleet kylätoiminta, kyläyhdistykset ja -toimikunnat sekä pelastustoimi ja poliisi. (Rovaniemen kaupungin turvallisuussuunnitelma 2009–2012, 2–3.) Käytännössä kaupungin asukkaat eivät hyödyntäneet mahdollisuuttaan antaa palautetta turvallisuustyöstä verkkosivujen kautta, sillä suunnitelman laadinnan aikana palautteita tuli kolme kappaletta, joista ainoastaan yksi oli suoraan turvallisuustyöhön liittyvä. (Tiermas 2010.) Turvallisuussuunnitelmien toimeenpanon haasteena onkin saada paikalliset asukkaat kiinnostumaan asiasta sekä suunnittelu- että myös toimeenpanovaiheessa.

Sisäisen turvallisuuden ohjelmassa sisäinen turvallisuus on todettu sekä käsitteenä että toimintona laajaksi ja hallinnolliset rajat ylittäväksi. Sen ylläpitäminen ei kuitenkaan ole ainoastaan viranomaisten vastuulle lankeava asia, vaan jokainen voi omalla toiminnallaan ja omilla valinnoillaan vaikuttaa merkittävästi henkilökoh-taiseen turvallisuuteensa. Huomiota on kiinnitetty myös siihen, että vastuullinen käytös ja turvallisuusnäkökulmien huomioon ottaminen omassa elämässä ovat merkityksellisiä erityisesti onnettomuuksien ehkäisyssä. Nykyistä paremman turvallisuustilanteen luomisessa vaaditaan ohjelman mukaan yhteiskunnan ja yksilöiden yhdensuuntaista toimintaa. Olennaiseksi on mainittu hyvä turvallisuuskulttuuri, joka syntyy kaikkien tahojen halusta ja taidoista ottaa turvallisuusasiat huomioon omassa ympäristössään ja toiminnassaan (Arjen turvaa 2004, 16.)

Vaikka hyvä turvallisuuskulttuuri voi ohjelmallisena tavoitteena olla onnistunut, sen saattaminen käytännön tasolle on haasteellinen tehtävä niissä vähenevän ja vanhenevan väestön olosuhteissa, joissa sivukylillä eletään. Vaikka edellä on tullut esiin kyläyhteisöjen turvallisuutta lisääviä huolenpitokäytäntöjä, naapuritalojen tyhjetessä ja oman terveyden heiketessä on aikaisempaa hankalampaa toteuttaa yhteisöllistä huolenpitoa. Kokemusta yhteisöllisistä huolenpitokäytännöistä huolimatta tapahtuvista arkiturvallisuutta rikkovista tapahtumista oli myös haastateltavilla. Yhteisöllisellä huolenpidolla ei aina maaseudullakaan voi estää vahingon seurauksena syntyviä vaaratilanteita.

JN1: Esimerkiksi mulla kävi viime talvena sillä lailla, että mie kaaduinkin pihalle, ku oli liukas piha. Kaaduinkin siihen, niin tunnin melkein pihalla makasin ennen, ku sitte pääsin kovalla pakkasella pikkuhiljaa. Sain puusta kiinni ja sitte pääsin nouseen ylös. Mie olin menossa postia hakeen ja tämmönen kävi ku oli liukas piha. Että tämmösiä sitte tapahtuu...

–

JM1: Vaikka en ole vielä niin kauhean iäkäskään, mutta kun kuljen paljon yksin mettässä. Jos menen, pystyn painaan nappulasta ja ne tietää siellä, missä mie olen. Että hyvässä lykyssä löytää ennen ku korppi minut.

–

JM2: Sen sais, kuule, semmosen ranteeseen.

–

JM2: Tohit hakea toistekin postin ku hommaat sellasen.

Näiden tilanteiden lieventämiskeinoina voi hyvin toimia esimerkiksi haastateltavien mainitsema teknologia, jonka toimintakyky ei ole altista samoille riskitekijöille kuin yhteisöllinen apu. Teknologian käyttämiselle ja toimivuudelle on kuitenkin omat haasteensa ja rajoitteensa, joten yleispätevää ratkaisua maaseudun ongelmiin teknologia ei tarjoa. Lisäksi teknologia ei yksin auta, vaan toimii lähtökohtaisesti informaation välittäjänä ja edellyttää viestin vastaan ottavia ihmisiä, jotka avun varsinaisesti tarjoavat.

Yleisellä tasolla tarkastellen yksilön vastuunotto on varsin luonteva keino lisätä sekä yksilön omaa että hänen välittömän ympäristönsä turvallisuutta. On silti huomioitava se tosiasia, että kyvyissä, taidoissa ja mahdollisuuksissa huomioida turvallisuusnäkökohtia on voimakkaita yksilöllisiä eroja. Vastuun siirtyminen yksilölle voi johtaa toisissa tilanteissa turvallisuuden huomattavaan kohenemiseen, mutta toisissa tilanteissa myös turvallisuuden ja ennen kaikkea turvallisuudentunteen huomattavaan heikkenemiseen. (Ks. myös Oinas 2012.) Kyvyt, taidot ja mahdollisuudet ovat aina myös suhteessa ympäristöön ja sen turvallisuuteen. Pelko siitä, että omaehtoisesta ja yhteisöllisestä vastuunoton korostaminen johtaa kohtuuttomiin tilanteisiin, nousi esille myös haastatteluissa.

MN1: Meän ei saisi ottaa sitä vastuuta, että me aletaan hoitamaan vanhuksia tai päivähoidtoa tai tämmösiä, koska se ei kuulu meille, vaan se kuuluu kaupungille.

Kehitys modernista kohti postmodernia aikakautta onkin tuonut mukanaan uudenlaisia aikakauden olemukseen ja ytimeen kytköksissä olevia pelon ja huolen aiheita. Modernin ajan suuret ja vakaiksi tarkoitettut rakenteet saattoivat herättää huolta massiivisuudellaan ja muuttumattomuudellaan. Niiden valtaa vastaan taisteleminen edellytti joukkovoimaa, joka kansalaistasolla ilmeni esimerkiksi modernin aikakauden aikana muotoutuneissa ammattiyhdistysliikkeissä. Postmoderni aikakausi rikkonaisuudessaan ja henkilökohtaisuudessaan aiheuttaa puolestaan huolta ennakoimattomuudellaan, nopeilla muutoksillaan sekä vaatimuksellaan yksilövastuusta ongelmatilanteissa. Postmodernin aikakauden ihannekansalainen on oman onnensa seppä, joka liikkuu, muuttuu ja muovautuu hetkestä toiseen uudelleen ja uudelleen. (Esim. Bauman 1996, 35–42; Koskela 33–38; Giddens 1991, 35–69.)

Oma onni on rakennettava joskus myös mahdottomasta tilanteesta poistumalla. Mikäli sivukylän olosuhteet ja realiteetit käyvät kestäättömiksi esimerkiksi terveydentilan heikentyessä, ei oman onnensa seppänä toimivan ainoa keino ole vaatia palveluita kylälle vaan luonteva ratkaisu voi olla myös lähemmäs palveluita muuttaminen.

H: Jos kaupunkiin lähtee, niin miten te näätte sen, johtuuko se siitä, että yleensä palvelut puuttuu? Kun täällä aika isolla sitten teitten kunnon rinnalla yhtä paljon huolta aiheuttaa tämä oma terveydentila tai läheisten terveydentila, niin onko se sitten se terveydentila mahdollisesti se yksi syy, jonka takia joudutaan lähtemään? Eli ajan takaa sitä, että jos asuttaisin lähempänä kaupunkia, niin vois olla niin, ettei sittenkään pärjättäs siellä kotona vai onko se nimenomaan niin, että tämä välimatka tekee sen?

JM4: Kyllä se on, kyllä se on niin.

JN2: Kun aattelee, että jos ambulanssin tänne tilaa, niin se kestää 40 minuuttia vähintään, niin kyllähän se siinä mielessä on, että terveydentila vaikuttaa varmasti.

Kuten Bauman (2002, 249) toteaa, sekä haavoittuvat että haavoittumattomat yksilöt tarvitsevat ja etsivät turvallisuutta. Taitojen jatkuva kehittäminenkin – postmodernissa maailmassa erityisesti nopeuden taito – ei silti estä jäämästä jälkeen vielä taidokkaampien rinnalla tai liian riskialttiissa tilanteessa. Lisäksi huomion suuntaaminen alituisen riskien edellä pysymiseen voi johtaa tilanteeseen, jossa sokeudutaan punnitumpien ja toimivampien ratkaisujen suhteen. Tämänkaltaisten ratkaisujen löytyminen edellyttää kuitenkin ajattelemista, mikä taas vaatii väistämättä aikaa ja pysähtymistä. Pelkkä riskien edellä kiirehtiminen ja ajattelun

välttäminen johtavat puolestaan helposti siihen, että tämä toimintatapa alkaa tuntua väistämättömältä kohtalolta, eikä ainoastaan osalta tai kohtalolta, joka on valittu tai johon on jouduttu.

5 KUN KYLÄSTÄ TULEE KAUPUNGINOSA?

5.1 Vaihtuva kuva

Tutkimuksessani olen haastattelu- ja kyselyaineistojen perusteella tarkastellut kuntaliitoksen kokeneen Rovaniemen kaupungin kahta sivukylää ja niiden asukkaiden osallisuutta sekä arjen sujuvuutta saatavilla olevien palveluiden ja turvallisuuden kautta. Lähtökohtana tarkastelulle on ollut kuntaliitoksen myötä tapahtunut rakenteiden muutos, joka kytkeytyy tutkimuksen asetelmassa osaksi ajalle ominaista kehityskulkua. Keskeistä asetelmassa on muutos, jonka kylän asukkaat kohtaavat monelta suunnalta ja monin tavoin. Maaseutu elämänmuotoineen onkin ollut voimakkaiden muutosten kohteena jo pitkään niin koko maan laajuisesti kuin paikallisella tutkimusalueellani.

Maaseutu asuinympäristönä mielletty mielikuvien tasolla vastakohtana urbaanille, kaupunkimaiselle asuinympäristölle. Aiemmassa kuntajaossa Rovaniemi jakaantui myös hallinnollisesti kaupunkiin ja maalaiskuntaan, joten mielikuvilla oli vastineensa myös kuntarakenteiden tasolla. Kuntien yhdistyminen rikkoi kuitenkin tämän käsitteellisen ja hallinnollisen rakennelman ja teki maalaiskylistä kaupunginosia ja niiden asukkaista kaupunkilaisia.

Hallinnollinen uudistus hämmentää siis myös mielikuvia, mutta merkityksellisintä on se, miten se konkretisoituu maaseudun asukkaiden arkisessa elämässä. Kaupungiksi muuttuminen ei muuta asuinympäristöä urbaaniksi, mutta mielikuviiin asukkaista ja kunnasta se voi vaikuttaa. Mielikuvat voivat katsojasta riippuen tuottaa myös kartta-aukkoja, jolloin näkymättömiin jäävien alueiden arkinen elämä erityispiirteineen saattaa menettää tuttuutensa ja tavanomaisuutensa muuttuen muukalaisuudeksi, outoudeksi, jota vierastetaan. Koska sivukylien asukkaita on määrällisesti vähemmän ja niiden arkinen elämä ei ole yhtä helposti katseen tavoitettavissa kuin urbaani kaupunkielämä, on maaseutumaisella elämäntavalla sekä positiivisine puolineen että ongelmineen kaupunkielämää suurempi vaara jäädä vieraaksi myös hallinnossa ja päätöksenteossa.

Yhdistynyt Rovaniemen kaupunki on pinta-alaltaan Euroopan suurin kaupunki. Asutukseltaan se on erittäin heterogeeninen, sillä kaupunki sisältää niin varsinkin tiheään asuttuja kuin laajoja täysin asumattomia alueitakin. Harvaan asutuilla alueilla asutus on keskittynyt jokivarsia myötäileviin asutustihentymiin eli kyliin. Laaja pinta-ala ja siihen verraten vähäinen asukasmäärä merkitsevät paitsi asutuksen monimuotoisuutta myös osalle asukkaista pitkää etäisyyttä hallinnolliseen keskukseen. Ongelma sivuun jäämisestä ja tietoisuus alueellisesta erilaisuudesta on huomioitu

Rovaniemellä jo kuntaliitoksen toteuttamisvaiheessa, kun kylien tarpeisiin on pyritty vastaamaan palvelukyläkonseptin avulla. Hallinnollinen yhtenäisyys edellyttää kuitenkin sitä, että kaikilla kuntalaisilla on mahdollisuus yhtäläiseen vaikuttamiseen oman kuntansa asioihin. Pitkä välimatka ei voi vähentää tätä oikeutta, mutta käytännössä samat keinot vaikuttamiseen eivät välttämättä toimi sekä keskustassa asuvilla että sivukylissä asuvilla kuntalaisilla.

Myös valtakunnallisin ohjelmin on pyritty ottamaan huomioon alueellinen erillaisuus. Maaseutu asuin- ja elinympäristönä onkin ohjelmakohde, jonka erityisyyttä tiedostetaan ja jonka mahdollisiin ongelmiin pyritään reagoimaan. Tutkimusasetelmani näkökulmasta erityisen tärkeä tutkimusta tehtäessä käynnissä ollut ohjelma on ollut Sisäisen turvallisuuden ohjelma, jossa oma osuutensa on harvaan asuttujen alueiden turvallisuudella. Tässä ohjelmassa turvallisuus mielletään tutkimukseni tavoin laaja-alaisena, sektorirajat ylittävänä ja arkeen kiinnittyvänä ilmiönä. Turvallisuus on siten inhimillinen peruspyrkimys (Niemelä ym. 1997, 13–15), joka määrittää ratkaisevalla tavalla sen, miten arkinen elämä käytännössä sujuu.

Kuntalaisten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuudet ovat puhuttaneet kuntakentän kehittämistyössä jo pitkään, sillä kuntalaisten kiinnostus osallistumiseen ja vaikuttamiseen edustuksellisen demokratian keinoin on ollut tasaisessa laskussa. Kunta on kuitenkin sekä tarpeeton ilman asukkaitaan että pakkoyhteisö, johon jokainen kuntalainen kuuluu jo asuinpaikkansa perusteella. Kunnan lukuisat asukkaiden hyvinvointiin vaikuttavat tehtävät lisäävät kunnan merkitystä ja vaikuttamisen aiheellisuutta, joten kehitys ja sen suunta tältä osin ei ole yhdentekevää missään mielessä. Myös hallinnollisia uudistuksia ja niiden vaikutuksia on tarkasteltava tästä näkökulmasta, jotta mahdolliset kipupisteet havaitaan ja niihin voidaan etsiä ratkaisuja.

Tutkimuksen kysely- ja haastatteluosuuksissa ilmeni, että kylien asukkaat pyrkivät aktiivisesti vaikuttamaan yhteiskuntaan perinteisen demokratian keinoin eli äänestämällä. Tästä huolimatta heillä on kuitenkin hyvin vahva uskon puute omiin vaikutusmahdollisuuksiinsa. Osallisuus ja vaikuttaminen ovat myös postmodernin aikakauden keskeisiä kysymyksiä. Baumanin (2002, 52-53) näkemyksen mukaan modernin jälkeiselle aikakaudelle on tyyppillistä yksilöllistyminen ja yhteisvastuun heikkeneminen. Tämän kehityksen seurauksena valta loittonee perinteisiltä foorumeiltaan kansalaisten ulottumattomiin. Eräänlaiseksi vallan loittonemiseksi voidaan tulkita myös käynnissä olevilla hallinnollisilla rakenneuudistuksilla tapahtuva siirtyminen suurempiin yksiköihin ja toiminta-alueisiin. Muutoksen ja yksiköiden laajenemisen yhteydessä tulisi voida löytää myös uudenlaisia vaikuttamiskanavia, sillä perinteiset kanavat on lähtökohtaisesti suunniteltu toimimaan perinteisissä rakenteissa. Mikäli uusia kanavia ei löydy, vaarana on tapahtua entistä voimakkaampaa kansalaisten vieraantumista vaikuttamisesta ja päätöksenteosta. Tämä kehityssuunta todentuu monin osin myös tutkimuksen haastattelu- ja kyselyaineistojen kautta. Vaikuttamismahdollisuuksiinsa uskovia kyläläisiä on aineistojen perusteella vain vähän

ja perinteiset demokraattiset vaikuttamiskeinot ovat menettäneet uskottavuutensa, vaikka äänestämisestä totunnaisena tapana ei vielä olekaan luovuttu.

Uudenlaiset hallinnolliset rakenteet ja muutos sinänsä vaikuttavat siihen, että sekä kunnan asukkaiden että kuntaorganisaatiossa palveluita tuottavien virkamiesten ja luottamushenkilöiden on löydettävä paikkansa ja vaikuttamiskanavansa myös muuttuneessa rakenteessa. Tutkimushetkellä muutos on ollut vielä varsin lähellä, joten aineistosta välittyy suoraan lausuttuna epäselvä tilanne vastuunjaosta ja vaikuttamistavoista. Kuntaliitoksen läheisyys voi vaikuttaa myös siihen, että käynnissä olevat, kuntaliitoksesta riippumattomatkin muutokset ja heikennykset palvelutasossa leimautuvat kuntaliitoksen seurauksiksi. Koska kuntaliitos on kuitenkin kunta-laisten näkökulmasta ylhäältä ohjattu muutos, osallisuuden kehittymisen kannalta on tärkeää kiinnittää huomiota siihen, että asukkaat eivät koe jäävänsä rakenteiden varjoon.

Tämän kaltaiseen suuntaan johtavaa osallistumiselle ja keskustelulle avointa toimintaa, josta tutkimukseen osallistuneet ovat antaneet hyvää palautetta, voivat olla esimerkiksi kaupungin hallinnon jalkautuminen sivukylien asukasfoorumeille. Mikäli tämänkaltaiset tilaisuudet onnistutaan luomaan riittävän avoimiksi ja vastavuoroisiksi, niiden avulla on mahdollista rikkoa sitä postmodernia kehityskulkua, joka johtaa vallan etääntymiseen, yksilövastuun korostumiseen ja kansalaisten jäämiseen oman onnensa nojaan niin yksilökohtaisista kuin yhteiskunnallisista syistä johtuvien ongelmien kanssa.

Kuntahallinnon asiakirjojen tarkastelun perusteella tämä haja-asutusalueiden asukkaiden ja kyläyhteisöjen etäälle jääminen monella tasolla on asia, johon pyritään löytämään ratkaisua eri tavoin. Rovaniemellä erityisesti aluelautakuntamalli on ratkaisuna ollut valtakunnallisestikin edistyksellinen ja toimivaksi arvioitu. Silti myös tämä hallinnollinen ratkaisu on ajalle tyypilliseen tapaan ollut jatkuvan muutoksen alla tutkimuksen toteuttamisen ajan. Aivan tutkimuksen loppuvaiheessa Rovaniemen kaupunginhallitus esittikin kokouksessaan 7.10.2019 aluelautakuntamallin lakkauttamista ja aluelautakuntien korvaamista elinkeinolautakunnan alaisella kylien kehittämisjaostolla 1.1.2020 alkaen.

Sivukylillä yhä edelleen tutkimusaineistojen perusteella toimiva yhteisvastuu ja huolenpito ovat myös asukkaiden tapa ja mahdollisuus vaikuttaa asuinympäristön viihtyvyyteen ja hyvinvointiin. Väestö on kuitenkin ikääntynyt ja se tuottaa omat haasteensa yhteisöllisyyden ylläpitämiselle. Toiminta kylillä hiipuu, kun väki vähenee ja uudet, nuoremmat asukkaat eivät välttämättä suuntaa kiinnostustaan asuin- kylänsä kehittämiseen. Kyläyhteisö on kuitenkin näistä haasteista huolimatta turvallinen asuinpaikka ja tämä turvallisuuden tunne hidastaa halua muuttaa taajamaan parempien palveluiden perässä. Huolta pitävä kyläyhteisö asettuu siis postmodernia individualisointumiskehitystä vastaan, mutta kehityskulku sen poispyyhkimiseksi näyttää lähes väistämättömältä.

JM2: Pikkuhiljaa viiiään. Eihän meillä ole kohta mitään muuta, ku me ite vain. Ja jos me mennään itekin niin huonoon kuntoon, ettei me enää pystytä pihon laittaa, eikä ruohikkoja leikkaamaan tai lämmittämään asuntoa, niin kohtahan me ollaan kaikki sitte kunnan hoiossa. Että pitäshän sen kunnankin ajatella vähän niitä asukkaitakin, että niin pitkään, ku ne pystyy siellä kotona ja kotiperällä asumaan, niin järjestetään niille palveluja. Mutta jos ne palvelut pikkuhiljaa nykittää siitä ykskaks pois – ja mehän ei kaikki olla kovaäänisiä, eikä pystytä puolustamaan ittiä – niinhän ne mennee.

Kyläläisten suurimmat huolet tutkimusalueilla ovat konkreettisia ja arkipäiväisiä ja toistuvat teemoiltaan samankaltaisina kaikissa tutkimuksen aineistoissa. Pitkät välimatkat ja siitä syntyvä tarve liikkua päivittäin saavat asukkaat kantamaan huolta teiden kunnosta vuodenaajoista riippumatta. Tie on konkreettinen yhteydenpidon väylä sekä kylästä kaupunkiin että päinvastoin. Ikääntyminen aiheuttaa myös monenlaisia sairauksia ja riskejä arjen sujuvuuden näkökulmasta. Huolta kannetaan myös muista perheenjäsenistä. Tunne terveyspalveluiden heikentymisestä puhuttaa ja asiaan ollaan valmiita etsimään myös uudenlaisia ratkaisuja. NykYTEknologia mahdollisuuksineen mielletäänkin tärkeänä turvallisuuden lisääjänä ja teknologian avulla tuotettaville palveluille nähdään harkitusti järjestettynä paljon mahdollisuuksia siitä huolimatta, että ikääntyneimpien osaaminen ja mahdollisuudet hyödyntää teknologiaa ovatkin nuorempia ikäpolvia tässä suhteessa heikommalla. Nuorempien ikäpolvien taidot ja valmiudet hyödyntää teknologiaa ovat kuitenkin palveluiden suunnittelussa huomionarvoisia tekijöitä.

Elämä sivukylällä on huolista ja arjen sujuvuudelle haasteita tuottavista ongelmista huolimatta vielä turvallista. Turvallisuuden takaavat sekä sosiaaliset suhteet että asuinympäristö sinänsä. Kylien erityisyys ja taajamien ongelmista poikkeavat huolet on kuitenkin tärkeää tiedostaa ja tunnistaa. Tämä edellyttää aktiivista vuoropuhelua kylien ja kunnan viranomaisten sekä luottamusmiesten välillä. Tutkimuskylien asukkaat kokevat itsensä huomattavalla tavalla sivuun jätetyiksi, mikä on tärkeä signaali asian korjaamiseksi. Asukkaat ovat valmiita kantamaan myös itse vastuuta hyvinvoinnistaan, mutta ilman kunnan vastaantuloa resurssit eivät voi riittää.

5.2 tutkijan kaleidoskoopissa

Tutkimus on toteutettu tapaustutkimuksena useilla eri tavoin kerätyillä ja muodostetuilla aineistoilla. Ne antavat sirpalemaisen kuvan harvaan asuttujen alueiden kylissä asuvien ihmisten ja yhteisöjen arjesta, sen muutoksesta ja muuttumattomuudesta hallinnollisten muutosten pyörteissä. Kuvassa oleellista on ajan ja muutoksen kerroksellisuus, huomio siitä, että muutostapahtumat eivät ole yhtäaikaista, samankaltaisia ja samalla nopeudella tapahtuvia ajan ja paikan muodostaman tilan kaikissa

kerroksissa. Muutos jossakin kerroksessa voi aiheuttaa liikettä ja muutosta myös toisessa kerroksessa. Yhtä hyvin voi myös käydä niin, että jokin ulottuvuus jatkaa toimintaansa omalla logiikallaan täysin riippumatta siitä, mitä muutoksia ja millä nopeudella jossakin toisessa kerroksessa tapahtuu.

Kuva ajastamme sekä sivukylien asukkaiden arjesta ja sen sujuvuudesta on kaleidoskooppimainen ja alati muuttuva. Se rakentuu vuorottain jatkuvassa muutoksessa olevista rakenteista sekä selkeästi hitaammin muuttuvista ihmisten arjen kuluista ja sosiaalisista suhteista. Niiden merkitys on erityisesti hitaan muutoksen tuoma turvallisuus ja selkeys. Nämä hitaat, turvallisuutta luovat ajan, tilan ja paikan määrittäjät jäävät paljolti näkymättömiksi niissä tulkinnoissa, joita ajasta, tilasta ja paikasta rakenteiden kontekstissa laaditaan.

Modernin aikakauden elämän ja sen tulkintojen onkin sanottu asettuneen lähinnä palkkatyön kehukseen. Palkkatyö on myös ollut se tekijä, mikä on sosiaalipolitiikan tukemana määrittänyt hyvinvointia ja elämän turvallisuutta. Poikkeamat tästä elämän normaalikulusta on tulkittu tilapäisiksi epäjatkuvuuksiksi ja olettamana on ollut päämäärätietoinen eteenpäinmeno sekä yhteiskunnan että yksilöiden tasolla. Postmoderniksi tulkittavissa oleva käänne on kuitenkin tuonut näin määriteltyyn hyvinvointiin ja turvalliseen elämään monenlaisia epäjatkuvuuksia heikentämällä ennustettavuutta, häivyttämällä modernin normaalin elämänkulun eetoksen taka-alalle niin yhteiskunnasta kuin yksilöidenkin elämästä. Myös hyvinvointia ja turvallisuutta määrittävät murroksen jälkeen epäjatkuvuus ja satunnaisuus. Postmodernissa maailmassa luottamus yhteisten asioiden yhteiskunnalliseen hallittavuuteen on heikentynyt ja tilalle on tullut sopeutuminen vallitsevaan tilanteeseen ja tilanteiden vaihteluun. Koska muutos koko yhteiskunnan tasolla on epäjatkovaa ja epäjatkuvuuspisteitä ei kyetä ennalta hahmottamaan, myös riskien ennustaminen on vaikeutunut. (Karisto 1998, 54–56.)

Ajallemme tyypillisiä ovat tutkimuksen toteuttamisen aikana olleet erilaiset hallinnolliset muutokset tai niiden valmistelu sekä muutosten tavoittelu. Tutkijan näkökulmasta aika on vaikuttanut tältä osin siinä määrin turbulentilta, että ajan tasalla pysyminen on ollut ajoittain haastavaa. Samalla tutkimuksen kysely- ja haastatteluaineistot ovat toisaalta kertoneet omaa, varsin vakaata kuvaa ihmisten arkisista huolenaiheista ja ratkaisukeinoista arjen sujuvuuden varmistamiseksi. Uutta, yllättävää tai muutoksellista ei ole se, että ihmiset löytävät varmimmin avun arjen ongelmiinsa omasta lähipiiristään, perheestään, lähisukulaisistaan tai naapureistaan. Saman voi todeta aineistoista ilmenevästä signaalista siitä, että ihmiset kokevat jäävänsä hallinnollisten muutosten keskellä ulkopuolisiksi ja sivustakatsojiksi. Arki muutosten kourissa sirpaloituu sekä kokijalle että aineistoja tarkastelevalle tutkijalle samalla tavoin – joskin eri konkretian tasolla. Arkeaan sivukylissä elävät ihmiset etäänntyvät hallinnosta, jonka toimijoita he eivät enää tunne samalla tavoin kuin aiemmin, ja uudet hallinnolliset rakenteet herättävät hämmennystä, koska ne eivät ole voineet vielä tulla tutuiksi ja tunnetuiksi ja siten läheisinä koetuiksi. Toisaalta

tämä etäännyminen ei käytännöllisen arjen sujuvuuteen välttämättä vahvasti vaikuta, sillä arjen perusasiat hoituvat omin voimin tai oman lähipiirin tuella.

Perinteiset institutionalisoidut vaikuttamisen tavat ovat yhä enemmän menettämässä merkitystään siksi, että luottamus politiikkaan ja poliitikkojen toimintaan on heikkenemässä. Baumanin (2002, 65) mukaan tämä on seurausta siitä, yksityinen kolonisoii julkisen sfäärin. Julkisuudessa käytävät keskustelut eivät enää välttämättä koskekaan julkisia asioita, vaan myös julkinen keskustelu kiertyy yksityisten asioiden ympärille. Julkisuudessa esiintyvät yksilöt toimivat omien yksityisten asioiden kautta esille tulemalla esimerkkeinä yksityisen sfäärin piirissä eläville yksilöille. Näiden esimerkkien avulla yksilöinä toimivat ihmiset pyrkivät löytämään itselleen sopivia ja omassa elämässään ja elinpiirissään toimivia ratkaisuja omiin, yksityisiin ongelmiinsa. Näin julkisuudesta muodostuu tila, jossa yksityiset huolet tulevat julkisesti näkyviksi ilman, että ne lakkaisivat silti olemasta yksityisiä. Ne eivät myöskään saa uusia kollektiivisia ominaisuuksia suurentuessaan. Julkisuus on siten ainoastaan paikka, missä yksityiset salaisuudet ja henkilökohtaiset asiat tunnustetaan julkisesti. Esimerkkien voimasta ja omaa elämää koskevien ratkaisujen etsimisestä huolimatta ei kuitenkaan ole olemassa tehokkaita yksilöperustaisia ratkaisuja järjestelmän ristiriitaisuuksiin. (Bauman 2002, 50–54.)

Haasteena etäännyksen ja sivuunjäämisen tunteen ehkäisemiselle on ihmisten arjen rakentumisen sosiaalisuus ja se, että hallinnollisten rakenteiden ajan, paikan ja tilan ulottuvuudet eivät tavoita ihmisten arjen sosiaalisuutta ja sen rakentumista toisella tavoin määrittävässä ajassa, tilassa ja paikassa. Hallinnon sosiaaliset rakenteet ulottuvat usein enemmän hallinnon sisälle päin ja vastaavat niihin vaatimuksiin, joita hallinnon sujuvuudelle ja rakenteille asetetaan. Tämän voi väittää olevan myös se lähtökohta, joka valtionhallinnosta kuntaliitoksille asetettiin.

Toinen tarina on se, että rakenteiden muuttuessa ihmisten välille syntyneet sosiaaliset verkostot joutuvat muuttumaan ja mukautumaan uusiin rakenteisiin ja saattavat sen seurauksena katketa. Kuntalaisen näkökulmasta tämä konkretisoituu esimerkiksi kysymyksenä siitä, kuka tosiasiallisesti on se henkilö, joka muutoksen jälkeen kuntalaisen asia hoitaa ja keneen missäkin asiassa ollaan yhteydessä. Riittävän moninaiset muutokset tässä asiassa ovat omiaan aiheuttamaan tunteen siitä, että uusi tilanne on liian sekava hahmotettavaksi. Muutos voi myös edellyttää aiemmin syntyneiden luottamussuhteiden katkeamisen jälkeen pitkä uusien luottamussuhteiden rakentumisen kauden. Muutos sinänsä on kuitenkin myös positiivinen mahdollisuus, ja asiat saattavat ihmisten odotuksissa olla kehittymässä myös parempaan suuntaan. Oleellista on, että muutosten täytyy olla ihmisten arjen näkökulmasta ymmärrettäviä, haltuun otettavia ja riittävän selkeitä, jotta ihmiset saavat niistä otteen ja pystyvät luomaan kontaktinsa ja sosiaaliset yhteytensä muutuneisiin rakenteisiin.

5.3 rakenteellisen sosiaalityön kontekstissa

Rakenteellisen sosiaalityön merkityksen oivaltaminen edellyttää sen tosiasian aitoa oivaltamista ja hyväksymistä, että sosiaalityön toiminta on tietoisin poliittisin päätöksin organisoitua. Sosiaalityötä ei tulisikaan nähdä ainoastaan asiakkaan kohtaamiseen perustuvana käytännön työnä sosiaalitoimistossa tai siihen rinnastettavassa ympäristössä tai pysyväisluonteisiin, riidattomiin eettisiin ja moraalisiin perusteisiin nojaavana toimintana, oppialana tai tutkimuksena. Ainoastaan tästä näkökulmasta tarkasteltu sosiaalityö menettää otteensa yhteiskunnasta joko muuttuessaan puhtaaksi ammatilliseksi käytännöksi ilman yhteyttä kontekstiinsa tai korottautuu abstraktiksi, yleisfilosofian luontoiseksi pohdinnaksi ilman itsekriittistä otetta eettisten periaatteidensa juuriin ja syntytapoihin. (Urponen 2014, 59–64.)

Etiikkaa ja arvoja korostetaan sosiaalityön keskeisinä peruslähtökohtina. Korostamatta saattaa kuitenkin jäädä se filosofinen peruslähtökohta, että etiikkoja on useita, jopa keskenään ristiriitaisia ja arvolähtökohtia puolestaan lähes lukemattomia. Sosiaalityön tarkoitus ja toiminta ei siis eettistä arvopohjaa korostettaessa kovinkaan merkittävästi avaudu. Lähemmäs konkretiaa saatetaan päästä, kun korostetaan sosiaalityön toiminnan lainmukaisuutta. Etiikka ja arvot eivät lainmukaisuutta korostettaessa suinkaan katoa minnekään, sillä lainsäädäntömme on juuri tekstin muotoon saatettua, kullekin ajalle ja hetkellekin yhteisesti sovitusti hyväksyttyä etiikkaa ja arvoja. Mikä ei ole oikeus ja kohtuus, ei saata olla lakikaan, toteaa jo vanha sananlasku pitäen sisällään ajatuksen siitä, että on mahdollista löytää yhteinen ymmärrys oikeudesta ja kohtuudesta lain takana. Sitä, mikä tämä oikeus tai kohtuus kulloinkin on, ei sananlaskukaan auta meitä tietämään. Sama ongelma syntyy, jos sosiaalityötä tarkastellaan ainoastaan eettisenä, asiakkaan tilannetta kohentamaan pyrkivänä käytännön työnä tai yleisesti eettisenä auttamistyönä.

Jos taas sosiaalityötä tarkastellaan lakiin perustuvana ammatillisena käytäntönä, oppialana ja tieteenä, jota ajassa vallitseva etiikka ja arvot taustalla määrittävät, on välttämätöntä suunnata katse sinne, missä etiikka ja arvot keskustellaan yhteisesti hyväksytyyn muotoonsa ja kirjoitetaan lainsäädännöksi. Tämä katseen suunta tekee väistämättä näkyviksi yhteiskunnan valtarakenteet ja vaatii kiinnittämään huomiota myös ajassa vallitseviin käsityksiin siitä, mikä on eettisesti kulloinkin oikein ja hyvää. Tämän tutkimuksen tulokulmia näihin käsityksiin ovat ajatukset siitä, missä määrin yksilö vastaa itse omasta hyvinvoinnistaan, missä määrin hän on osa sosiaalista kontekstiaan ja mikä asema ja arvo hänelle tulee antaa yhteiskunnan jäsenenä ja kansalaisena. Kun ihmistä – ja sosiaalityön asiakasta – tarkastellaan tästä tulokulmasta, ollaankin jo rakenteellisen sosiaalityön ytimessä.

Rakenteellista sosiaalityötä voidaan tarkastella sosiaalityön sisältä käsin tapahtuvan tarkastelun ja määrittelyn ohella myös yhteiskuntapoliittisen suunnittelun työvälineenä. Tällöin huomio kiinnittyy niihin ajattelun ja maailman mieltämisen tapoihin, jotka rakenteellinen sosiaalityö ottaa haltuunsa. Tärkeää tässä yhteydessä

on ottaa vakavasti Kyösti Urposen (2014, 61) kanta, että sosiaalityön tehtävä ei ole ratkaista asiakkaan ongelmia sosiaali-insinöörin tavoin, vaan tukea ja antaa asiakkaalle välineitä sellaisen elämänhorisontin rakentamiseksi, jonka avulla ongelmat joko ratkeavat tai lievenevät. Näin huomio kiinnittyy juuri myös niihin mahdollisuuksiin, joita yhteiskunnan rakenteet määrittävät. Itsestään selvää tästä näkökulmasta on, että sen enempää sosiaalityön kuin rakenteidenkaan ei tulisi missään tilanteessa ainakaan tarkoituksellisesti pyrkiä aiheuttamaan ongelmia sen enempää yksilöiden, yhteisöjen kuin yhteiskunnankaan tasolla.

Urposen (2014, 61) mukaan sosiaalityön vastuulle on vahvasti annettu julkisen sektorin eettisistä ja moraalisisista velvoitteista huolehtiminen. Näiden kansalaisiin kohdistuvien velvoitteiden huolehtiminen ei ole ainoastaan vaikeissa elämäntilanteissa olevien yksilöiden ja perheiden auttamista, vaan toimintaan sisältyy myös merkittäviä yhteiskuntapoliittisia näkökohtia. Tukiessaan ja auttaessaan vaikeuksissa olevia ihmisiä sosiaalityö ratkaisee myös yhteiskunnan toimintahäiriöitä ja ongelmia sekä tukee niitä velvoitteita sekä hyvinvoinnin kriteerien toteutumista, joita kansainväliset sopimukset ja kansallinen lainsäädäntö valtion ja julkisen sektorin velvoitteeksi asettaa. Tämä ajatus sosiaalityöstä solmukohtana yhteiskunnan rakenteiden ja kansalaisten välillä sekä rakenteellisen sosiaalityön katseen suunta kohti rakenteita ja niihin vaikuttamista yksilöiden ja yhteisöjen edun toteutumiseksi on se ajatuksellinen positio ja näkökulma, josta suunnasta yhteiskuntaa ja sen muuttuvia rakenteita olisi syytä laajemminkin myös sosiaalityön ulkopuolelta syytä pyrkiä tarkastelemaan. Hallinnolliset rakenteet voivat olla teoreettisina konstruktioina tai hallinnollisen toimijasektorin näkökulmasta varsin toimivia ja onnistuneita, mutta ne saattavat sivuuttaa kansalaiset ja yhteisöt tai suorastaan jauhaa heidät rattaiksi tahattomasti.

On kuitenkin selvää, että tiedon ja ymmärryksen välittyminen solmukohdasta molempiin suuntiin tarvitsee toimivia osallisuuden mekanismeja. Tältä osin yhteiskuntamme on saumakohdassa, sillä ajan ja tilan sirpaloituminen rakentaa yhteisöt ja sen kautta myös yhteiskunnat mitä todennäköisemmin jatkuvasti läsnäolevan muutoksen myötä toisin kuin aiemmin. Näin ollen ainoastaan vanhat osallisuuden demokratiamekanismit eivät riitä, vaan tarvitaan uusia, sekä kansalaiset että yhteiskunnan rakenteet tunnustavia mekanismeja, jotta sekä julkisen että myös yksityisen vallan mekanismit eivät pakene ihmisten arjen ulottumattomiin.

Lähteet

- Aittola, Tapio & Pirttilä, Ilkka 1989: Tieto yhteiskunnassa. Gaudeamus. Helsinki.
- Alarinta, Juha 1998: Maaseutu innovatiivisena ympäristönä: Verkostot paikallisen elinkeinopolitiikan toteuttajina. Helsingin yliopisto, maaseudun tutkimus- ja koulutuskeskus. Seinäjoki.
- Alasuutari, Pertti 1999: Laadullinen tutkimus. 3. uudistettu painos. Vastapaino. Tampere.
- Alderfer, Clayton P. 1972. Existence, relatedness and growth. Human needs in organizational settings. New York : Free Press.
- Allardt, Erik 1980: Hyvinvoinnin ulottuvuuksia. WSOY:n graafiset laitokset. Juva.
- Alueellisen yhdenvertaisuuden eettisiä kysymyksiä 2013: ETENE-julkaisuja 43. Valtakunnallinen sosiaali- ja terveystieteiden neuvottelukunta ETENE. Sosiaali- ja terveysministeriö. Helsinki. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-3463-4>. Viitattu 13.6.2018.
- Anttila Anu-Hanna 2005: Miten sosiologisia teorioita käytetään historiallisen sosiologian tutkimuksissa? Teoksessa Andersson, Marja & Anttila, Anu-Hanna & Rantanen, Pekka (toim.): Kahden muusan palveluksessa. Historiallisen sosiologian lähtökohdat ja lähestymistavat. Turun Historiallinen yhdistys ry. Turku, 101–134.
- Apunen, Matti & Haavisto, Ilkka & Hopia, Henna & Toivonen, Sarianna 2016: Sovinnon eväät. EVAn Arvo- ja asennetutkimus 2016. EVA raportti 1/2016. http://www.eva.fi/wp-content/uploads/2016/03/EVA_Arvo-ja-asenne_2016_Sovinnon_ev%C3%A4%C3%A4t.pdf. Viitattu 5.4.2018.
- Arjen turvaa 2004. Sisäisen turvallisuuden ohjelma. Valtioneuvoston yleisistunto 23.9.2004. Sisäasiainministeriön julkaisuja 44.
- Aristoteles & Jatakari, Tuija & Näätsaari, Kati 1992: Fysiikka. Gaudeamus. Helsinki.
- Armila, Päivi & Halonen, Terhi & Käyhkö, Mari 2016 (toim.) : Reunamerkitöjä Hylkysyryjästä. Nuorten elämänraameja ja tulevaisuudenkuvia harvaanasutulla maaseudulla. Nuorisotutkimusverkosto. Like. Helsinki.
- Bauman, Zygmunt 1989: Modernity and the Holocaust. T.J. Press (Padstow) Ltd. Great Britain.
- Bauman, Zygmunt 1992: Intimations of postmodernity. Routledge. Great Britain.
- Bauman, Zygmunt 1996: Postmodernin lumo. Gummerus Kirjapaino Oy. Jyväskylä.
- Bauman, Zygmunt 1997: Sosiologinen ajattelu. Vastapaino. Tampere.
- Bauman, Zygmunt 2002: Notkea moderni. Gummerus Kirjapaino Oy. Jyväskylä.
- Bauman, Zygmunt & May, Tim 2001: Thinking Sociologically. 2. ed. Blackwell. Oxford.
- Beck, Ulrich 1992: Risk Society. Towards a New Modernity. Sage. London.
- Blom, Raimo 2003: Muutosteesit. Teoksessa Melin, Harri & Nikula, Jouko (toim.): Yhteiskunnallinen muutos. Osuuskunta Vastapaino. Tampere, 11–14.
- Blyth, Mark 2013: Austerity: The history of a dangerous idea. Oxford University Press. New York.
- Brewer, John & Hunter, Albert 1989 : Multimethod research : a synthesis of styles. Newbury Park, CA : Sage
- Burawoy, Michael 1998: The Extended Case Method. Sociological Theory 16 (1). American Sociological Association. Washington, DC, 4–33.
- Büchi 2006: Kohti osallistavaa demokratiaa. Kansanäänestykset demokratian välineinä. Like. Helsinki.

- Böckerman, Petri & Kangasharju, Aki 2007: Alueellinen oikeudenmukaisuus. Teoksessa Yeung, Anne Birgitta & Saari, Juho (toim.): Oikeudenmukaisuus Hyvinvointivaltiossa. Gaudeamus. Helsinki, 198–219.
- Dilley, Roy 1999: The Problem of Context. Teoksessa (toim.) Dilley, Roy. The Problem of Context. Methodology and History in Anthropology; v. 4. Berghahn Books. New York & Oxford, 1–49.
- Dryzek, John S. 2000: Deliberative Democracy and Beyond. Liberals, Critics, Contestations. Oxford University Press. Oxford.
- Enroos, Rosi & Mäntysaari, Mikko 2017: Sosiaalityön tutkimuksen mielekkyydestä ja missiosta. Teoksessa (toim.) Enroos, Rosi & Mäntysaari, Mikko & Ranta-Tyrkkö, Satu: Mielekäs tutkimus. Näkökulmia sosiaalityön tutkimuksen missioihin. Suomen yliopistopaino Oy – Juvenes Print. Tampere, 7–38.
- Eriksson, Päivi & Koistinen, Katri 2005: Monenlainen tapaustutkimus. Kuluttajatutkimuskeskus, julkaisuja 4:2005. https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/152279/Monenlainen_tapaustutkimus.pdf. Viitattu 24.3.2010.
- Eriksson, Päivi & Lehtimäki, Hanna 2003: Kaupunkilaisten osallistuminen strategian tekemiseen. Teoksessa Ranta-Tyrkkö, Satu & Ropo, Arja (toim.): Turvallista hyvinvointia. Tampere University Press. Tampere.
- Enbuske, Matti 1997: Raivaajien rantamailla 1721-1870. Teoksessa Enbuske, Matti & Runtti, Susanna & Manninen, Turo 1997: Jokivarsien kasvatit ja junantuomat. Gummerus Kirjapaino Oy. Jyväskylä, 13–83.
- Enbuske, Matti 1997: Peräpohjolan keskuseudulla 1909-1935. Teoksessa Enbuske, Matti & Runtti, Susanna & Manninen, Turo 1997: Jokivarsien kasvatit ja junantuomat. Gummerus Kirjapaino Oy. Jyväskylä, 173–299.
- Eräsaari, Leena 2006: New Public Management on julkisen sektorin vääryyksiä isä. Teoksessa Helne, Tuula & Laatu, Markku: Vääryyskirja. Vammalan kirjapaino Oy. Vammala.
- Eräsaari, Leena 2015: Yhteisön paikka maailmassa. Teoksessa Väyrynen, Sanna & Kostamo-Pääkkö, Kaisa & Ojaniemi, Pekka (toim.): Sosiaalityön yhteisöllisyyttä etsimässä. United Press Global. EU, 35–52.
- Eräsaari, Risto 2007. Konteksti. Teoksessa Laine, Markus & Bamberg, Jarkko & Jokinen, Pekka (toim.): Tapaustutkimuksen taito. Gaudeamus. Helsinki, 149–170.
- Eskola, Juha 2015: Laadullisen tutkimuksen juhannustaiat. Laadullisen aineiston analyysi vaihe vaiheelta. Teoksessa Valli, Raine & Aaltola, Juhani (toim.): Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. PS-kustannus. Jyväskylä, 185–206.
- Flyvbjerg, Bent 2001: Making Social Science Matter : Why Social Inquiry Fails and How It Can Succeed Again. Cambridge University Press. West Nyack, NY, USA.
- Gibbs, Anita 2001: The Changing Nature of Social Work Research. British Journal of Social Work 31(5), 687–704.
- Giddens, Anthony 1991: Modernity and self-identity: Self and society in the late modern age. Polity Press. Cambridge.
- Granfelt, Riitta 1998: Kertomuksia naisten kodittomuudesta. Suomalaisen kirjallisuuden seura. Kirjapaino Raamattutalo Oy. Pieksämäki.
- Granovetter, Mark S. 1973: The Strength of Weak Ties. American Journal of Sociology 78 (6), 1360–1380.
- Grönlund, Kimmo, Setälä, Maija ja Herne, Kaisa 2010: Deliberation and Civic Virtue – Lessons from a Citizen Deliberation Experiment. European Political Science Review 2, 95–117.
- Gubrium, Jaber F. & Holstein, James A. 2009: Analyzing narrative reality. Sage. Los Angeles.

- Haarni, Tuukka & Karvinen, Marko & Koskela, Hille & Tani, Sirpa 1997: Johdatus nykyaamiantieteeseen. Teoksessa Haarni, Tuukka & Karvinen, Marko & Koskela, Hille & Tani, Sirpa (toim.): Tila, paikka ja maisema. Vastapaino. Tammer-Paino Oy. Tampere, 9–34.
- Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi sähköisestä asioinnista viranomaistoiminnassa (HE 17/2002).
- Hannus, Arno & Hallberg, Pekka & Niemi, Anne E. 2009: Kuntalaki. WSOYpro Oy. Helsinki.
- Harjula, Heikki & Prättälä, Kari 2015: Kuntalaki. Tausta ja tulkinnat. Talentum. Helsinki.
- Harvaan asuttujen alueiden turvallisuuspalvelut 2006. Sisäasiainministeriön julkaisuja 39. <https://www.kuntaliitto.fi/sites/default/files/media/file/4Harvaan%20asuttujen%20alueiden%20turvallisuuspalvelut.pdf>. Viitattu 28.9.2009.
- Haveri, Arto & Laamanen, Elina & Majoinen, Kaija 2003: Kuntarakenne muutoksessa? Tutkimus kuntajaon muutostarpeista tulevaisuudessa. Acta nro 155. Suomen Kuntaliitto. Kuntatalon paino. Helsinki.
- Hautamäki, Antti 1993: Spontaaniiin yhteiskuntaan – hyvinvointia ilman valtiota. Teoksessa Andersson, Jan Otto & Hautamäki, Antti & Jallinoja, Riitta & Niiniluoto, Ilkka & Uusitalo, Hannu: Hyvinvointivaltio ristiaallokossa: arvot ja tosiasiat. Areena. WSOY. Porvoo, 133–246
- Heinonen, Jari 1999: Hyvinvointimalli murroksessa. Aikamme sosiaalinen kysymys ja sen ratkaisuvaihtoehdot. Kustannusyhtiö TA-tieto Oy. Helsinki.
- Helne, Tuula 2002: Sisällä, reunalla, ulkona? Kohti relationaalista syrjäytymisen tarkastelua. Teoksessa Juhila, Kirsi & Forsberg, Hannele & Roivainen, Irene (toim.): Marginaalit ja sosiaalityö. Kopiojyvä Oy. Jyväskylä.
- Hoffrén, Jukka 2014: Hyvinvoinnin mittaaminen jälkiteollisessa yhteiskunnassa. Teoksessa Särkelä, Riitta & Siltaniemi, Aki & Rouvinen-Wilenius, Päivi & Parviainen, Heikki & Ahola, Eija (toim.): Hyvinvointitalous. SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry. Helsinki, 163–170.
- Hokkanen, Liisa 2003: Vapaaehtoinen ja vertainen auttaminen. Teoksessa Laitinen, Merja & Pohjola, Anneli (toim.) Sosiaalisen vaihtuvat vastuut. Jyväskylä: PS-kustannus, 254–274.
- Honkala, Kauko 1967: Sosiaalinen eriarvoisuus maaseudulla: Neljässä varsinaissuomalaisessa kylässä suoritettu sosiologinen tutkimus. Turku.
- Hyppönen, Hannele & Hyry, Jaakko & Valta, Kati & Ahlgren, Saija 2014: Sosiaali- ja terveydenhuollon sähköinen asiointi - Kansalaisten kokemukset ja tarpeet. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Raportti 33. Tampere. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-410-6>. Viitattu 15.5.2019.
- Hyvinvointi 2015 –ohjelma 2007: Sosiaalialan pitkän aikavälin tavoitteita. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 3. http://www.vlkunto.fi/linkit/Hyvinvointi_2015_-ohjelma.pdf. Viitattu 5.10.2007.
- Häkli, Jouni 1997: Näkyvä yhteiskunta. Kansalaiset ja kaupunkisuunnittelun logiikka. Teoksessa Haarni, Tuukka & Karvinen, Marko & Koskela, Hille & Tani, Sirpa (toim.): Tila, paikka ja maisema. Vastapaino. Tammer-Paino Oy. Tampere, 37–52.
- Ilmonen, Kai 2000: Sosiaalinen pääoma: käsite ja sen ongelmallisuus. Teoksessa Ilmonen, Kai (toim.): Sosiaalinen pääoma ja luottamus. Sophi. Jyväskylän Yliopisto. Jyväskylä, 9–38.
- IFSW 2019: International Federation of Social Workers. <https://www.ifsw.org/what-is-social-work/global-definition-of-social-work/>. Viitattu 28.9.2019.
- Jaakkola, Antero 1994: Subsidiariteettiperiaate ja sosiaaliturva eräissä Euroopan maissa. Teoksessa Jokinen-Virta, Arja & Korhonen, Mari (toim.): Subsidiariteettiperiaate suomalaisessa hyvinvointipolitiikassa. Gummerus Kirjapaino Oy. Jyväskylä, 17 – 25.
- Jaakkola, Jouko 1994: Sosiaalisen kysymyksen yhteiskunta. Teoksessa Jaakkola, Jouko & Pulma, Panu & Satka, Mirja & Urponen, Kyösti. Armeliaisuus, yhteisöapu, sosiaaliturva. Suomalaisen sosiaalisen turvan historia. Sosiaaliturvan keskusliitto. Helsinki, 71–161.

- Julkisen liikenteen perusalvelutaso 2005: Liikenne- ja viestintäministeriön julkaisu 7. Helsinki. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/78609/Julkaisu_7_2005.pdf?sequence=1. Viitattu 9.1.2010.
- Julkunen, Raija & Kangas, Olli & Kinnunen, Petri & Sipilä, Jorma & Suikkanen, Asko & Urponen, Kyösti 1993: Kasvusta vastuuseen. Sosiaalipolitiikan tulevaisuus. Yhteiskuntatieteellisiä julkaisuja C 16. Lapin yliopisto. Rovaniemi.
- Julkunen, Raija 2001: Suunnanmuutos. 1990-luvun sosiaalipoliittinen reformi Suomessa. Vastapaino. Tampere.
- Julkunen, Raija 2006: Kuka vastaa? Hyvinvointivaltion rajat ja julkinen vastuu. Stakes, Helsinki 2006. Gummerus Kirjapaino Oy, Vaajakoski.
- Kajanoja, Jouko 2005: Kuntapuntari 3/2005. Tilastokeskus. http://www.stat.fi/tup/kuntapuntari/kuntap_3_2005_hyvinvointi.html. Viitattu 24.10.2007.
- Järjestöt mukaan turvallisuussuunnitteluun 2010: Työkirja. Sisäasiainministeriön julkaisu 4. <https://www.kuntaliitto.fi/sites/default/files/media/file/5J%C3%A4rjest%C3%B6t%20mukaan%20turvallisuussuunnitteluun.pdf>. Viitattu 15.8.2010.
- Kainulainen, Jari 2003: Kaiken keskellä, vai kaikesta sivussa? Sukupolvien elämänlaatu ja identiteetti syrjäisessä maaseutukunnassa 2000-luvun alussa – In the Middle of Things, or in the Middle of Nowhere? *Quality of the Life and Identity of Generations in the Outlying Rural Areas in the Early 2000s*. Kuopion yliopisto. Kuopio.
- Kajanoja, Jouko 2005: Mitä on hyvinvointi? Kuntapuntari 3. https://www.stat.fi/tup/kuntapuntari/kuntap_3_2005_hyvinvointi.html. Viitattu 2.4.2009.
- Kangas, Olli 2014: Rahaa vai rakkautta? Talous, sosiaalipolitiikka ja elämään tyytyväisyys. Teoksessa Särkelä, Riitta & Siltaniemi, Aki & Rouvinen-Wilenius, Päivi & Parviainen, Heikki & Ahola, Eija (toim.): Hyvinvointitalous. SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry. Helsinki, 18–27.
- Kansalaisfoorumit edustuksellisessa päätöksenteossa 2012: Oikeusministeriö. Selvityksiä ja ohjeita 51. Helsinki. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/76393/kansalaisfoorumit_edustuksellisessa_paatoksenteossa.pdf?sequence=1. Viitattu 19.1.2018.
- Karisto, Antti 1998. Pirstoutuvan elämän politiikka. Teoksessa Roos, J.P. & Hoikkala, Tommi (toim.): Elämänpolitiikka. Gaudeamus. Tammer-Paino Oy. Tampere.
- Karjalainen, Pauli Tapani 1995: Eksistentiaalinen ympäristö. Teoksessa Haapala, Arto & Honkanen, Martti & Rantala, Veikko (toim.): Ympäristö, arkkitehtuuri, estetiikka. Yliopistopaino. Helsinki.
- Karjalainen, Pauli Tapani 1997: Aika, paikka ja muistin maantiede. Teoksessa Haarni, Tuukka & Karvinen, Marko & Koskela, Hille & Tani, Sirpa (toim.): Tila, paikka ja maisema. Vastapaino. Tammer-Paino Oy. Tampere, 227–241.
- Kauppila, Tarja & Kiiski, Kati & Lehtonen, Mari 2018: Sähköhelmenkalastus. Sosiaalihuollon sähköisten palvelujen nykytila ja kehittämistarpeet. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 14. Sosiaali- ja terveysministeriö. Helsinki. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-3914-1>. Viitattu 15.5.2018.
- Kaupungin ja maaseudun vuorovaikutustyöryhmä 2002: Kaupungin ja maaseudun vuorovaikutus politiikaksi. Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmän julkaisu 4.
- Kaupunginvaltuuston päätös aluelautakuntien perustamisesta 16.4.2012 § 37.
- Kautto, Mikko 2002: Alueellisesti eriytyvä Suomi. Teoksessa Kantola, Anu & Kautto, Mikko (toim.): Hyvinvoinnin valinnat. Suomen malli 2000-luvulla. Sitra. Edita Prima Oy. Helsinki.
- Kautto, Mikko 2002: Hyvinvoinnin valinnat. Teoksessa Kantola, Anu & Kautto, Mikko. (toim.): Hyvinvoinnin valinnat. Suomen malli 2000-luvulla. Sitra. Edita Prima Oy. Helsinki.

- Keränen, Heikki 2003: Palvelujen saavutettavuus maaseudulla. REDEC Kajaani, Working Papers 44. Kajaani 2003. http://www.kajaaninyliopistokeskus.oulu.fi/julkaisut/workingpapers/hkpalvelujen_WP_44.pdf, luettu 15.8.2010.
- Keskitalo-Foley, Seija 2004: Kohti kuulumisen maisemia. Toimijuuden tilat ja paikat lappilaisen maaseudun naisten elämäkerroissa. Lapin yliopisto. Rovaniemi.
- Kiander, Jaakko 2014: Sosiaaliturva luo perustan tehokkaalle taloudelle. Teoksessa Särkelä, Riitta & Siltaniemi, Aki & Rouvinen-Wilenius, Päivi & Parviainen, Heikki & Ahola, Eija (toim.): Hyvinvointitalous. SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry. Helsinki, 28–36.
- Kilpeläinen, Arja – Pohjola, Anneli 2007: Kyläläisetkeskiössä. Tutkimuskylien hyvinvointipalveluista. Lapin yliopistopaino. Rovaniemi.
- Kivelä, Päivi 2014: Syrjässä syrjäytyneet. Pelon sosiaalipolitiikka ja verkostoyhteistyön mahdollisuudet maaseudulla. Sininauha-julkaisut. Sininauhaliitto.
- Knuuttila, Simo 2000: Aika ja ajattomuus. Teoksessa Pihlström, Sami & Siitonen, Arto & Vilkkö, Risto (toim.): Aika. Gaudeamus. Yliopistopaino. Helsinki.
- Koivusalo, Meri 2014: Mahdollisuus toimia toisin. Teoksessa Särkelä, Riitta & Siltaniemi, Aki & Rouvinen-Wilenius, Päivi & Parviainen, Heikki & Ahola, Eija (toim.): Hyvinvointitalous. SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry. Helsinki, 45–56.
- Korkiamäki, Riikka & Nylund, Marianne & Raitakari, Suvi & Roivainen, Irene 2008: Yhteisösosiaalityö kansalaisyhteiskunnan ja asiakastyön rajapinnassa. Teoksessa Korkiamäki, Riikka & Nylund, Marianne & Raitakari, Suvi & Roivainen, Irene (toim.): Yhteisöt ja sosiaalityö. Kansalaisen vai asiakkaan asialla. PS-kustannus. Jyväskylä, 9–20.
- Koskela, Hille 2009: Pelkokierre: Pelon politiikka, turvamarkkinat ja kamppailu kaupunkitilasta. Gaudeamus Helsinki University Press. Helsinki.
- Kotikuntalaki 11.3.1994/201.
- Kujala, Marja 2008: Muukalaisena omassa maassa. Miten kasvaa vuorovaikutuskonflikteissa. Jyväskylän yliopisto. Jyväskylä. <https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/18226/9789513932626.pdf?sequence=1>, luettu 30.7.2009.
- Kunnari, Marika & Suikkanen, Asko 2013: Kuntalaisten hyvinvointikokemukset Lapissa. Lapin yliopiston yhteiskuntatieteellisiä julkaisuja B. Tutkimusraportteja ja selvityksiä 62. Lapin yliopisto. Rovaniemi.
- Kunta- ja palvelurakennemuudistus 2007. Sisäasiainministeriö. <http://www.intermin.fi/kuntajapalvelurakenne>, luettu 18.6.2007.
- Kunta- ja palvelurakennemuudistus. I-vaiheen loppuraportti 2006. Sisäasiainministeriön julkaisuja 54. [http://www.intermin.fi/intermin/biblio.nsf/3D15803552034A06C225724A0046DD4C/\\$file/542006.pdf](http://www.intermin.fi/intermin/biblio.nsf/3D15803552034A06C225724A0046DD4C/$file/542006.pdf), luettu 20.8.2007.
- Kuntalaki 10.4.2015/410.
- Kuntalain kokonaisuudistuksen valmistelun organisointi 2012: Asettamispäätös. Valtiovarainministeriö, VM065:00/2012. <http://www.hare.vn.fi/upload/Asiakirjat/18618/2077472748.PDF>. Viitattu 13.3.2014.
- Kuntarakenne muutoksessa. Suomen Kuntaliitto 2014. <http://www.kunnat.net/fi/tietopankit/raportit-artikkelit/2013/Sivut/Kuntarakenne-muutoksessa.aspx>. Viitattu 13.3.2014.
- Kurunmäki, Kimmo 2007: Vertailu. Teoksessa Laine, Markus & Bamberg, Jarkko & Jokinen, Pekka (toim.): Tapaustutkimuksen taito. Gaudeamus. Helsinki, 74–92.
- Kuusi, Pekka 1956: Alkoholijuomien käyttö maaseudulla: Kokeellinen tutkimus alkoholijuomien käytöstä eräissä maalaiskunnissa ja kaupaloissa. Helsinki.
- Kuusi, Pekka 2001: Sosiaalipolitiikan käsite, sen tarkoitus, olemus ja vaikuttimet. Teoksessa (toim.) Eräsaari, Risto & Rahkonen, Keijo. Työväenkysymyisestä sosiaalipolitiikkaan. Yrjö-Koskisen Heikki Warikseen. Gaudeamus. Helsinki, 215–226.

- Kytö, Hannu & Väliniemi, Jenni 2007: Kauas kauppa karkaa – vai karkaako? Päivittäistavarakaupan rakennemuutos Suomessa vuosina 2003–2005. Kuluttajatutkimuskeskuksen julkaisuja 3. Helsinki. <http://hdl.handle.net/10138/152406>. Viitattu 19.1.2010.
- Laamanen, Elina 2007: Vapaaehtoiset pakkoliitokset? Diskurssianalyttinen tutkimus kuntarakennetta koskevasta julkisesta keskustelusta. Tampereen yliopisto. Suomen Kuntaliitto. Kuntatalon paino. Helsinki. <http://urn.fi/urn:isbn:978-951-44-7001-1>. Viitattu 9.4.2009.
- Laapotti, Sirkku & Keskinen, Esko 2005: Kuolemaan johtaneet yksittäis- ja ajoneuvon hallinnanmenetysonnettomuudet Suomessa vuosina 1991–2002. Liikenne- ja viestintäministeriö. Helsinki. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/78646/Julkaisu_38_2005.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Viitattu 2.4.2019.
- Laine, Markus & Bamberg, Jarkko & Jokinen, Pekka 2007: Tapaustutkimuksen käytäntö ja teoria. Teoksessa Laine, Markus & Bamberg, Jarkko & Jokinen, Pekka (toim.): Tapaustutkimuksen taito. Gaudeamus. Helsinki, 9–38.
- Laitinen, Merja & Pohjola, Anneli 2001: ”Ei tää niin syrjässä”. Tutkimus elämisen mahdollisuuksista ja palveluista syrjäkylissä. Lapin yliopistopaino. Rovaniemi.
- Laitinen, Tiina & Oinas, Pirjo 2012: Arjen turvaa kylissä. Tutkimus vapaaehtoistoiminnan ehdoista ja mahdollisuuksista sivukylissä. Lapin yliopiston yhteiskuntatieteellisiä julkaisuja. B. Tutkimusraportteja ja selvityksiä 60. Lapin yliopisto. Rovaniemi.
- Laki kunta- ja palvelurakennemuutuksesta 9.2.2007/169.
- Lapin hyvinvointiohjelma 2010–2015: Lappi antaa elämänvoimaa. http://www.lappi.fi/lapinliitto/c/document_library/get_file?folderId=51464&name=DLFE-3520.pdf. Viitattu 23.1.2018.
- Lapin hyvinvointistrategia, http://www.lappi.fi/lapinliitto/c/document_library/get_file?folderId=53864&name=DLFE-3204.pdf. Viitattu 23.1.2018.
- Lapin laajakaistarakentamisen hankeohjelma 2009. Diaarinumero 1080/9521/2009. Lapin liitto. http://www.lappi.fi/lapinliitto/c/document_library/get_file?folderId=534080&name=DLFE-10601.pdf. Luettu 20.5.2019.
- Lapin liitto n.d. Lapin laajakaistaohjelma. http://www.lappi.fi/lapinliitto/fi/lapin_kehittaminen/strategiat/lapin_laajakaistarakentamisohjelma. Viitattu 20.5.2019.
- Leeman, Lars & Kuusio, Hannamaria & Hämäläinen, Riitta-Maija 2015: Sosiaalinen osallisuus. Sosiaalisen osallisuuden edistämishanke (Sokra). Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. https://thl.fi/documents/966696/3775621/Tietopaketti_Sosiaalinen_Osallisuus.pdf/4bc56a65-8eb2-41c3-87b8-0cd963a2c600. Viitattu 11.4.2018.
- Lehtola, Ilkka 2001: Palvelujen muutos ja syrjäkyläläisten arki. Joensuun yliopistopaino. Joensuu.
- Lehtola, Ilkka 2008: Matka maalta markettiin. Liikkuminen ja palvelujen muutos itäsuomalaisella maaseudulla. Tiehallinnon selvityksiä 25. Edita Prima Oy. Helsinki. <http://www.doria.fi/handle/10024/139420>. Viitattu 20.5.2009.
- Leinamo, Kari 2004: Kuntaliitoksen jälkeen. Kuntien yhdistymisen vaikutukset liitosalueiden näkökulmasta. Vaasan yliopisto. Levón-instituutti. Vaasa.
- Leinonen, Jaana 2012: Monelta suunnalta on suitsia suussa, mutta niiden kanssa on elettävä”. Johtamisen liikkumavara kunnanjohtajan silmin. Suomen Kuntaliitto. Helsinki.
- Lindqvist, Martti 2003: Sosiaalietiikka ja haluamisen kulttuuri. Teoksessa Ranta-Tyrkkö, Satu & Ropo, Arja (toim.): Turvallista hyvinvointia. Tampere University Press. Tampere.
- Lüthje, Monika 2005: Se mukava maaseutu siellä jossain. Maaseutumatkailu kokemusten, mielikuvien ja markkinoinnin kohteena. Acta Universitatis Lapponiensis 91. Lapin yliopistopaino. Rovaniemi.
- Lyotard, Jean-Francois 1985: Tieto postmodernissa yhteiskunnassa. Vastapaino. Gummerus Oy:n kirjapaino. Jyväskylä.

- Lääninhallitusten keskeiset arviot peruspalvelujen tilasta 2005: Lääninhallitusten suorittama toimialansa peruspalvelujen arviointi. Kesäkuu 2006. Sisäasiainministeriön julkaisuja 27/2006.
- Maaseutupoliittinen kokonaisuohjelma 2005-2008: Tiivistelmä. Elinvoimainen maaseutu – yhteinen asiamme. Maaseutupoliittikan yhteistyöryhmä. Sarja 11/2004. Suomen Printman Oy. Hyvinkää.
- http://www.maaseutupoliittikka.fi/files/215/kokonaisuohjelman_tiivistelma_suomi.pdf. Viitattu 29.8.2007.
- Mahdollisuuksien maaseutu 2014: Maaseutupoliittinen kokonaisuohjelma 2014–2020. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja. Alueiden kehittäminen 9. <https://tem.fi/documents/1410877/2859687/Mahdollisuuksien+maaseutu+25022014.pdf>. Viitattu 2.4.2019.
- Maslow, Abraham H. 1987: *Motivation and Personality*. HarperCollins. New York.
- Massey, Doreen 1994: *Space, Place, and Gender*. University of Minnesota Press. Minneapolis.
- Massey, Doreen & Jess, Patt 1995: *A place in the world?: Places, cultures and globalization*. The Open University. London.
- Massey, Doreen 2008: *Samanaikainen tila*. Lehtonen, Mikko & Rantanen, Pekka & Valkonen, Jarno. Vastapaino. Gummerus Kirjapaino Oy. Jyväskylä 2008.
- Matthies, Aila-Leena 1993: *Ekologinen lähestymistapa sosiaalityössä*. Teoksessa Pohjola, Anneli & Matthies, Aila-Leena & Jokiranta, Harri & Karvinen, Synnöve & Granfelt, Riitta & Monisärmäinen sosiaalityö. Sosiaaliturvan keskusliitto. Helsinki, 229–252.
- Melin, Harri & Nikula, Jouko 2003: *Mitä on yhteiskunnallinen muutos?* Teoksessa Melin, Harri & Nikula, Jouko (toim.): *Yhteiskunnallinen muutos*. Osuuskunta Vastapaino. Tampere, 253–264.
- Merton, Robert K. 1968 : *Social Theory and Social Structure*. The Free Press. A Division of Macmillian Publishing Co., Inc. New York.
- MOT Kielitoimiston sanakirja 2.0 ©: Kotimaisten kielten tutkimuskeskus ja Kielikone Oy. Copyright © Kielikone Ltd. Kielikone (58993) <http://mot.kielikone.fi/mot/lappi/netmot.exe>. Viitattu 5.9.2010.
- Mullaly, Robert P. 2007: *The new structural social work*. Third edition. Oxford University Press. Oxford.
- Myrskylä, Pekka 1997: *Suomen väkiluku on jatkanut kasvuaan odotettua pidempään*. Teoksessa Suomi 80. Kuokasta kännykkään. Suomen Kuntaliitto. Helsinki, 14–39.
- Mäkelä, Jukka 1996: *Menneisyyden nykyisyys. Kvalitatiivisen ja kvantitatiivisen tuolla puolen*. Acta Universitatis Lapponiensis 13. Rovaniemi.
- Mäntylä, Miia. 2003: *Unohdetun kansan haaveet. Asukkaiden näkemyksiä maaseudun palvelujen tärkeydestä*. Vaasan yliopisto, Levón-instituutti, julkaisuja No. 104. Vaasa. http://www.uwasa.fi/materiaali/pdf/isbn_951-683-997-5.pdf. Viitattu 22.1.2010.
- Möttönen, Sakari 2014: *Kansalaisyhteiskunta, talous ja hyvinvointivaltio*. Teoksessa Särkelä, Riitta & Siltaniemi, Aki & Rouvinen-Wilenius, Päivi & Parviainen, Heikki & Ahola, Eija (toim.): *Hyvinvointitalous*. SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry. Helsinki, 200–209.
- Niemelä, Pauli & Kainulainen, Sakari & Laitinen, Hanne & Pääkkönen, Juha & Rusaen, Timo & Ryyänänen, Ulla & Widgrén, Erja & Vornanen, Riitta & Väisänen, Raija & Ylinen, Satu 1997: *Suomalainen turvattomuus. Inhimillisen turvattomuuden yleisyys, perusolottuvuudet ja tyypittely – haastattelututkimus 1990-luvun Suomessa*. Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto. Helsinki.
- Niemelä, Pauli 2000: *Turvallisuuden käsite ja tarkastelukehikko*. Teoksessa Niemelä, Pauli & Lahikainen, Anja Riitta (toim.): *Inhimillinen turvallisuus*. Osuuskunta Vastapaino. Tampere, 21–37.

- Niemelä, Pauli 2009. Ihmisen toiminnallisuus ja hyvinvointi sosiaalityön teoreettisen ymmärryksen perustana. Teoksessa Mäntysaari, Mikko; Pohjola, Anneli & Pösö, Tarja (toim.): Sosiaalityö ja teoria. Jyväskylä. PS-kustannus, 209–236.
- Niemelä, Pauli 2010. Hyvinvointipolitiikan teoria. Teoksessa Niemelä, Pauli (toim.): Hyvinvointipolitiikka. Helsinki. WSOYpro, 16–37.
- Niiranen, Vuokko 1997: Kuntalaisten osallistuminen ja kunnallinen demokratia. Teoksessa Kivinen, Tuula & Kinnunen, Juha & Niiranen, Vuokko & Hyvärinen, Sari (toim.): Kuntalaisten arvot ja osallisuus sosiaali- ja terveystalouteihin. Kuopion yliopiston painatuskeskus. Kuopio.
- Noro, Arto 2000: Aikalaisdiagnoosi sosiologisen teorian kolmantena lajityyppinä. *Sosiologia* 4/2000, 321–329. <http://elektra.helsinki.fi/se/s/0038-1640/37/4/aikalais.pdf>. Viitattu 14.5.2009.
- Närhi, Kati 2004: The Eco-social Approach in Social Work and the Challenges to the Expertise of Social Work. *Jyväskylä Studies in Education, Psychology and Social Research*. University of Jyväskylä. Jyväskylä.
- Oinas, Pirjo 2009: Kuntarakenne muuttuu – toteutuuko sivukylien osallisuus? *Maaseudun uusi aika* 1/2009, 72–81.
- Oinas, Pirjo 2011: Kylä – turvallinen asuinpaikka. Teoksessa Sarala, Pertti & Suopajarvi, Leena (toim.): Lapin tutkimusseura. Vuosikirja XLVIV – XLVV. 2009–2010. Rovaniemi, 7–16.
- Oinas, Pirjo 2012: Turvallisuus maaseutuyhteisön asukkaiden arjessa. Teoksessa Mari Kattilakoski & Arja Kilpeläinen & Pirja Peltomäki (toim.): Yhteisöllisyydellä hyvinvointia ja palveluja maaseudulle. Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmän julkaisu 1. Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmän Hyvinvointipalvelujen teemaryhmä (YTR). Tampereen yliopistopaino Oy Juvenes Print, Tampere, 84–95.
- Oksa, Jukka 1998: Syrjäkylä muutoksessa. Joensuun yliopisto. Joensuu.
- Orme, Joan & Briar-Lawson, Katharine (2010) Theory and Knowledge about Social Problems to Enhance Policy Development. Teoksessa Ian Shaw, Katharine Briar-Lawson, Joan Orme & Roy Ruckdeschel (toim.): The sage Handbook of Social Work Research. London: Sage, 49–63.
- Oulun lääninhallitus, peruspalvelujen arviointiryhmä 2006: Lääninhallitusten keskeiset arviot peruspalvelujen tilasta 2005. Lääninhallitusten suorittama toimialansa peruspalvelujen arviointi. Sisäasiainministeriön julkaisuja 27. Helsinki.
- Paige, Jeffrey M., 1999. Conjuncture, Comparison, and Conditional Theory in Macrosocial Inquiry. *The American Journal of Sociology*, Vol. 105, No. 3 (Nov., 1999), pp. 781-800. <http://www.jstor.org/stable/pdfplus/3003847.pdf>. Viitattu 14.5.2009.
- Paikallisen turvallisuustyön kehittäminen 2006. Sisäasiainministeriön julkaisuja 19. Työryhmämuistio.
- Pekola-Sjöblom, Marianne, Helander, Voitto & Sjöblom, Stefan 2006: Osa I: Kuntalainen kansalaisena. Kuntalaisuus ja kansalaisuus. Teoksessa Kuntalainen – kansalainen. Tutkimus kuntalaisten asenteista ja osallistumisesta 1996-2004. KuntaSuomi 2004 –tutkimuksia nro 56. Suomen Kuntaliitto. Svenska social- och kommunalhögskolan vid HU. Åbo Akademi. Kuntatalon paino. Helsinki, 42–89.
- Pekurinen, Markku 2014: Mitä ei mitata, siitä ei piitata. Teoksessa Särkelä, Riitta & Siltaniemi, Aki & Rouvinen-Wilenius, Päivi & Parviainen, Heikki & Ahola, Eija (toim.): Hyvinvointitalous. SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry. Helsinki, 158–162.
- Peltola, Taru 2007: Empirian ja teorian vuoropuhelu. Teoksessa Laine, Markus & Bamber, Jarkko & Jokinen, Pekka (toim.): Tapaustutkimuksen taito. Gaudeamus. Helsinki, 111–129.
- Peuhkuri, Timo 2007: Teoria ja yleistämisen kriteerit. Teoksessa Laine, Markus & Bamberg, Jarkko & Jokinen, Pekka (toim.): Tapaustutkimuksen taito. Gaudeamus. Helsinki, 130–148.

- Pietilä, Ilkka 2010: Ryhmä- ja yksilöhaastattelun diskursiivinen analyysi. Kaksi aineistoa erillisen vuorovaikutuksen kenttänä. Teoksessa Ruusu vuori, Johanna & Nikander, Pirjo & Hyvärinen, Matti (toim.): Haastattelun analyysi. Vastapaino. Tampere, 212–241.
- Pihlaja, Ritva & Sandberg, Siv 2012: Alueellista demokratiaa? Lähidemokratian toimintamallit Suomen kunnissa. Valtiovarainministeriön julkaisuja (27). Suomen Yliopistopaino Oy. Juvenes Print. https://www.nousevarannikkoseutu.fi/assets/site/nousevarannikkoseutu/files/Kylien_kehittaminen/Alueellista_demokratiaa.pdf. Viitattu 20.11.2018.
- Pihlajaniemi, Toivo 2006: Kuntarakenne murroksessa. Kunnallisan alan kehittämissäätien tutkimusjulkaisut, nro 53. Vammalan Kirjapaino Oy. Vammala. Verkkojulkaisu <https://kaks.fi/wp-content/uploads/2010/04/Pihlajaniemi.pdf>. Viitattu 24.8.2007.
- Pikkala, Sari 2005: Kunta päättäjän perspektiivistä. Tutkimus kuntien luottamushenkilöistä ja viranhaltijoista 1995–2003. KuntaSuomi 2004 –tutkimuksia nro 54. Acta nro 176. Suomen kuntaliitto. Helsinki. http://shop.kuntaliitto.fi/product_details.php?p=224. Viitattu 14.4.2009.
- Pohjola, Anneli 1991: Ajattomuudesta aikaan. Sosiologia 4 (28). Westermarck-seuran julkaisu.
- Pohjola, Anneli 2011: Rakenteellisen sosiaalityön aika. Teoksessa Pohjola, Anneli & Särkelä, Riitta (toim.): Sosiaalisesti kestävä kehitys. Helsinki: Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto ry, 207–224.
- Pohjola, Anneli 2014a: Rakenteellisen sosiaalityön paikannuksia. Teoksessa Pohjola, Anneli & Laitinen, Merja & Seppänen, Marjaana (toim.): Rakenteellinen sosiaalityö. Sosiaalityön tutkimuksen vuosikirja 2014. UNIPress. EU, 16–36.
- Pohjola, Anneli 2014b: Sosiaalisesti kestävä kehitys ja talous. Teoksessa Särkelä, Riitta & Siltaniemi, Aki & Rouvinen-Wilenius, Päivi & Parviainen, Heikki & Ahola, Eija (toim.): Hyvinvointitalous. SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry. Helsinki, 98–106.
- Pohjola, Anneli 2015: Yhteisöt ja yhteisöllisyys monimuotoisena ilmiönä. Teoksessa Väyrynen, Sanna & Kostamo-Pääkkö, Kaisa & Ojaniemi, Pekka (toim.): Sosiaalityön yhteisöllisyyttä etsimässä. United Press Global. EU, 15–34.
- Polkinghorne, Donald 1983: Methodology for the Human Sciences : Systems of Inquiry. State University of New York Press. Albany.
- Pyy, Ilkka 1998: Paikallisvaltion loppu? Hyvinvointivaltion murros syrjäisessä kunnassa. Joensuun yliopisto. Joensuu.
- Pyy, Ilkka 2009: Kuntarajan poistoja ja rajojen ylityksiä. Maaseudun uusi aika 1; 49–60.
- Ragin, Charles 1994: Constructing Social Research. The Unity and Diversity of Method. Pine Forge Press. Thousand Oaks. London. New Delhi.
- Rajalin, Sirpa & Pöysti, Leena 2006: Kuljettajien vuorovaikutus ja koetut riskit liikenteessä. Vertailututkimus vuosilta 1988 ja 2006. Liikenneturvan tutkimuksia 104.
- Raunio, Kyösti 1999: Positivismi ja ihmistiede. Sosiaalitutkimuksen perustat ja käytännöt. Gaudeamus. Helsinki.
- Relph, E. 1976: Place and placelessness. Pion Limited. London.
- Roivainen, Irene 2001: Yhteisöt hyvinvoinnin tuottajina. Suomen setlementtiliitto ry. Helsinki.
- Roivainen, Irene 2002: Marginaalisuus ja sosiaalityö yhteisöissä. Teoksessa Juhila, Kirsi & Roivainen, Irene & Forsberg, Hannele (toim.): Marginaalit ja sosiaalityö. Jyväskylän yliopisto. Jyväskylä, 217–232.
- Roivainen, Irene 2004: yhteisöt ja yhteisösosiaalityön lähtökohdat. Tampere University Press. Tampere.
- Roivainen, I. 2008a. Yhteisölähtöisen otteen paikka aikuissosiaalityössä. Teoksessa Jokinen, Arja & Juhila, Kirsi (toim.): Sosiaalityö aikuisten parissa. Vastapaino. Tampere, 253–281.

- Roivainen, I. 2008b. Kansalaiskeskeinen sosiaalityö ja yhteisöt. Teoksessa Roivainen, I., Nylund, M., Korkiamäki, R. & Raitakari, S. (toim.): Yhteisöt ja sosiaalityö, kansalaisen vai asiakkaan asialla? PS-Kustannus. Jyväskylä, 23–24.
- Roivainen, I. 2008c. Onko yhdyskuntatyö katoamassa suomalaisesta sosiaalityöstä? Teoksessa Nylund, Marianne & Korkiamäki, Riikka & Raitakari, Suvi & Turunen, Päivi & Matthies, Aila-Leena & Vinnurva, Jukka & Välimäki-Adie, Seija & Pylkkänen, Jaana & Talvinen, Päivi & Röpelin, Anne-Mari & Toivonen, Mari & Ellonen, Noora & Krok, Suvi & Kuparinen, Riitta & Välimaa, Outi & Laitinen, Merja & Katter, Marja & Roivainen, Irene (toim.). Yhteisöt ja sosiaalityö, kansalaisen vai asiakkaan asialla? PS-Kustannus. Jyväskylä, 25–42.
- Rosenqvist, Olli 2004: Maaseudun asemoituminen myöhäismodernissa yhteiskunnassa. Vaasan yliopisto. Vaasa.
- Rovaniemen alueiden käytön strategia 2006: Strategiaraportti. http://www.paikkatieto.airix.fi/tietopankki/rovaniemi/julkinen/tekstit/strategiaraportti_lopullinen.pdf . Viitattu 20.11.2018.
- Rovaniemen ja Rovaniemen maalaiskunnan yhdistymissopimus. 31.05.2004. Selvitysmies Arto Koski.
- Rovaniemen kaupungin hallinto- ja johtosääntö. Hyväksytty valtuuston kokouksessa 7.11.2005 7 §. Muutettu valtuuston kokouksessa 22.1.2007 5 §.
- Rovaniemen kaupungin hallinto ja johtosääntö 2005/2007.
- Rovaniemen kaupunki ja maalaiskunnan paikallinen turvallisuussuunnitelma 2001.
- Rovaniemen kaupungin turvallisuussuunnitelma 2009–2012.
- Rovaniemen kaupunki 2019. Aluelautakunnat. <https://www.rovaniemi.fi/fi/Paatoksenteke/Toimielimet/Aluelautakunnat>. Viitattu 23.5.2019.
- Rovaniemen kaupunki 2006. Meltaus. <http://www.rovaniemi.fi/?deptid=5274>. Viitattu 17.8.2007.
- Rovaniemen kaupunki 2007. Lapin pääkaupunki - Rovaniemi - kansainvälinen osaamisen ja kulttuurin keskus. <http://www.rovaniemi.fi/?deptid=14931>. Viitattu 21.8.2007.
- Rovaniemen kaupunki 2008. Jaatila. <http://www.rovaniemi.fi/?deptid=5804>, luettu 26.8.2008.
- Rovaniemen kaupunki 2018: Aluelautakunnat. <https://www.rovaniemi.fi/fi/Paatoksenteke/Toimielimet/Aluelautakunnat>. Viitattu 16.6.2018.
- Rovaniemen kaupunki 2018. Lapin pääkaupunki – Rovaniemi- kansainvälinen osaamisen ja kulttuurin keskus. <https://www.rovaniemi.fi/fi/Palvelut/Kuntainfo/Kunta-lyhyesti> . Viitattu 20.4.2018.
- Rovaniemen kaupunki 2008b. Katujen ja teiden kunnossapito. http://www.rovaniemi.fi/suomeksi/Palveluhakemisto/Liikenne/Tiet_ ja_kadut.iw3. Viitattu 14.12.2009.
- Rovaniemen kaupunki 2008. Kuntainfo. <http://www.rovaniemi.fi/?Deptid=14930>. Viitattu 14.8.2008.
- Rovaniemen kaupunki 2008. Osallistu ja vaikuta kuntasi asioihin. <http://www.rovaniemi.fi/?deptid=14932>. Viitattu 23.2.2008.
- Rovaniemen kaupunki 2018: Kuntainfo. <https://www.rovaniemi.fi/fi/Palvelut/Kuntainfo> . Viitattu 20.11.2018.
- Rovaniemen kaupunki 2018: Tilastotietoja väestöstä, asumisesta ja työllisyydestä. <https://www.rovaniemi.fi/fi/Palvelut/Kuntainfo/Vaesto-ja-ennuste> . Viitattu 20.11.2018.
- Rovaniemen turvallisuussuunnitelma 2009–2012. http://www.turvallisuussuunnittelu.fi/material/attachments/turvallisuussuunnittelu/turvallisuussuunnittelu/turvallisuussuunnitelmaa/lappi/66fRjA/Rovaniemen_Turvallisuussuunnitelma_2009-2012.pdf. Viitattu 2.4.2019.
- Ruuskanen, Petri 2001: Sosiaalinen pääoma – käsitteet, suuntauksat ja mekanismit. Valtion taloudellinen tutkimuskeskus. Helsinki. <http://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/148499/t81.pdf?sequence=1>. Viitattu 31.5.2018.

- Ruuskanen, Petri 2003: Verkostotalous ja luottamus. Sophi. Jyväskylän Yliopisto. Jyväskylä.
- Ryytänen, Ulla 2000: Sairaankin voi selviytyä. Teoksessa Niemelä, Pauli & Lahikainen, Anja Riitta (toim.): Inhimillinen turvallisuus. Osuuskunta Vastapaino. Tampere, 41–60.
- Saari, Juho 2009: Hyvinvointivaltio: Suomen mallia analysoimassa. 3. painos. Gaudeamus. Helsinki.
- Saaranen-Kauppinen, Anita & Puusniekka, Anna 2006: KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto [verkkajulkaisu]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto [ylläpitäjä ja tuottaja]. http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L5_5.html. Viitattu 5.6.2009.
- Saartenoja, Antti 2004: Kaupungin ja maaseudun vuorovaikutus alueellisessa kehittämisspolitiikassa. Turun yliopiston julkaisuja. Sarja C. Osa 214. Turku.
- Satka, Mirja & Pohjola, Anneli & Rajavaara, Marketta 2003: Sosiaalityö ja vaikuttaminen. Minerva. Jyväskylä.
- Selvitys kuntalain uudistustarpeista 2011 : Valtiovarainministeriön julkaisuja 10.
- Sen, Amartya 2010: The Idea of Justice. Penguin Books. London.
- Seppänen, Marjaana 2001 : Liipolan onni - Asuinalueen sosiaalinen erilaistuminen ja merkitys asukkaille. Palmenia. Helsinki.
- Siisiäinen, Martti 2003: Muuttuvat yhdistykset. Teoksessa Blom, Raimo & Heiskala, Risto & Gronow, Jukka & Markkola, Pirjo & Siisiäinen, Martti & Alapuro, Risto & Kaukonen, Erkki & Toivonen, Timo & Virtanen, Matti & Rantalaiho, Liisa & Järventie, Irmeli & Korvajärvi, Päivi & Julkunen, Raija & Pyöriä, Pasi & Vuorela, Ulla & Kivinen, Markku & Ruutsoo, Rein & Alanen, Ilkka & Melin, Harri & Nikula, Jouko: Yhteiskunnallinen muutos. Tampere: Vastapaino, 63-79.
- Sisäasiainministeriö 2008: Esitys sisäisen turvallisuuden ohjelmaksi. Sisäasiainministeriö 31.3.2008.
- Soikkanen, Hannu 1966: Kunnallinen itsehallinto kansavallan perusta. Maalaiskuntien itsehallinnon historia. Maalaiskuntien Liitto. Maalaiskuntien Liiton Kirjapaino. Helsinki.
- Sosiaali- ja terveydenhuollon kansallinen kehittämissuunnitelma, KASTE-ohjelma 2008–2011: Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 6. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/73921/julkaisuja_2008_6_Kaste_verkko.pdf?sequence=1. Viitattu 22.4.2008
- Sosiaalihuollon palvelut 2007: esite. Rovaniemen kaupunki.
- Sosiaalihuoltolaki 30.12.2014/1301.
- Stenvall, Jari & Vakkala, Hanna & Syväjärvi, Antti & Leinonen, Jaana & Juntunen, Pekka & Oulasvirta, Lasse & Tiilikainen, Aaro 2009: Parasta nyt – Kunta ja palvelurakennemuutoksen suunnitteluvaiheen loppuarviointi. Valtiovarainministeriön julkaisuja 11. Edita Prima Oy. Helsinki.
- Stenvall, Jari & Vakkala, Hanna & Syväjärvi, Antti & Tiilikainen, Aaro 2008: PARAS alussa. Kunta- ja palvelurakennemuutoksen toimeenpanon suunnitteluvaiheen arviointi. Valtiovarainministeriön julkaisuja 17. Edita Prima Oy. Helsinki.
- Suominen, Petteri 2010: Suomi – Euroopan turvallisin maa? Tutkimus suomalaisten turvallisuuskäsityksistä. Sisäasiainministeriö, poliisiosasto.
- Susiluoma, Heikki 2001: Maaseudun kehittäminen osallistuvan toimintatutkimuksen näkökulmasta: Ekologinen visio 2011. Jyväskylän yliopisto. Kokkola.
- Sutela, Marja 1998: Kuntalainen osallistujana ja vaikuttajana. Teoksessa Paavo Hoikka (toim.). Kunnat 2000-luvun kynnyksellä. Tampereen yliopisto. Tampere.
- Svedberg, Lars 1995: Marginalitet: Ett Socialt Dilemma. Studentlitteratur. Lund.
- Swedner, Harald 1983: Socialt arbete. En tankeram. Liber. Lund.
- Tarvainen, Merja 2017: Palveluiden ydinolekset ja muuttuva asiakkuus käsitys. Teoksessa Pohjola, Anneli & Kairala, Maarit & Niskala, Asta & Lyly, Hannu (toim.): Asiakkaasta kehittäjäksi ja vaikuttajaksi. Asiakkaiden osallisuuden muutos sosiaali- ja terveyspalveluissa. Vastapaino. Tampere, 38–57.

- Tervo, Hannu 2000a: Uuden aluetalusteorian avaamia näkökulmia aluekehitykseen. Virkaanastujaisesitys Jyväskylän yliopistossa 24.11.1999. Kansantaloudellinen aikakauskirja 1 (96), 6–10.
- Tervo, Hannu 2000b. Suomen aluerakenne: Suomen aluerakenne ja siihen vaikuttavat tekijät. Kansantaloudellinen aikakauskirja 3 (96), 398–415.
- Tiermas, Kari 2010. Puheenvuoro Maaseudun arjen turvaverkosto -hankkeen suunnitteluryhmän kokous 3.2.2010. Lapin aluehallintovirasto.
- Tilastokeskus n.d.: Alueluokitukset. http://www.stat.fi/meta/luokitukset/index_alue.html, luettu 10.1.2018.
- Tohmo, Timo 2007a: Regional Economic Structures in Finland. Analyses of Location and Regional Economic Impact. Jyväskylän yliopisto. Jyväskylä. <https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/13202/9789513928773.pdf?sequence=1>. Viitattu 24.4.2009.
- Tohmo, Timo 2007b: Suomen aluerakenne: Sijaintirakenteet ja alueellinen vaikuttavuus. Kansantaloudellinen aikakauskirja 4 (103), 511–516.
- Torvi, Kai & Kiljunen, Pentti 2005: Onnellisuuden vaikea yhtälö. EVAn kansallinen arvo- ja asennetutkimus 2005. Taloustieto Oy. https://www.eva.fi/wp-content/uploads/2010/06/onnellisuuden_vaikea_yhtalo.pdf. Viitattu 17.10.2007.
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2009: Laadullinen tutkimus jasisällönanalyysi. Kustannusosakeyhtiö Tammi. Helsinki.
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2004: Laadullinen tutkimus jasisällönanalyysi. Kustannusosakeyhtiö Tammi. Helsinki.
- Turvallinen elämä jokaiselle 2008: Sisäisen turvallisuuden ohjelma. Valtioneuvoston yleisistunto 8.5.2008. Sisäasiainministeriön julkaisuja 16.
- Turvallisuus harvaan asutuilla alueilla 2009: Tilanneraportti. Sisäasiainministeriön julkaisuja 20. Helsinki.
- Töttö, Pertti 2004: Syvällistä ja pinnallista. Teoria, empiria ja kausaalisuus sosiaalitutkimuksessa. Vastapaino. Tampere.
- Uusitalo, Eero 1994: Maaseutupolitiikan keinot: Elinkeinojen edistäminen maaseudun kehittäjäyhteisöissä. Kunnallisanalyyttämässätiö. Helsinki.
- Urponen, Kyösti 1997: Suomalaisen hyvinvoinnin muutos ja itsenäisyyden ajan sukupolvet. Teoksessa Suomi 80. Kuokasta kännykkään. Suomen Kuntaliitto. Helsinki, 74–84.
- Urponen, Kyösti 2014: Sosiaalityö ”poliittisena taloustieteenä”. Teoksessa Särkelä, Riitta & Siltaniemi, Aki & Rouvinen-Wilenius, Päivi & Parviainen, Heikki & Ahola, Eija (toim.): Hyvinvointitalous. SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry. Helsinki, 57–64.
- Vaarama, Marja & Moisio, Pasi & Karvonen, Sakari 2010: Hyvinvointipolitiikka 2010-luvulla. Teoksessa Vaarama, Marja & Moisio, Pasi & Karvonen, Sakari (toim.): Suomalaisten hyvinvointi 2010. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Helsinki, 278–286.
- Vakkala, Hanna 2012: Henkilöstö kuntauudistuksissa: Psykologinen johtamisorientaatio muutoksen ja henkilöstövoimavarojen johtamisen edellytyksenä. Suomen kuntaliitto. Helsinki.
- Valtioneuvosto n.d.: Maakunta- ja sote-uudistuksen yleisesittely. <https://alueuudistus.fi/uudistuksen-yleisesittely>. Viitattu 2.4.2019.
- Valtioneuvoston selonteko Eduskunnalle kansalaisten suoran osallistumisen kehittymisestä, 2002. https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/selonteko/Documents/vns_3+2002.pdf. Viitattu 21.6.2007.
- Vartiainen, Perttu 1997: Maaseutuyhteiskunnasta monikasvoiseen kaupungistumiseen. Teoksessa Suomi 80. Kuokasta kännykkään. Suomen Kuntaliitto. Helsinki, 85–96.

- Vartiainen, Perttu & Saarelainen, Pertti 2002: Seutuistumisen uusia näköaloja Keski-Suomessa. SPATIA – Alue- ja kuntatutkimuskeskus. Karjalan tutkimuslaitos, Joensuun yliopisto. http://epublications.uef.fi/pub/urn_isbn_952-458-183-3/urn_isbn_952-458-183-3.pdf . Viitattu 2.4.2019.
- Wiberg, Matti 2005: Valta kunnassa. Kunnallisan alan kehittämissäätiö. Polemia-sarjan julkaisu nro 58. Vammalan Kirjapaino Oy. Vammala.
- Viirkorpi, Paavo 1990: Rakenteellisen sosiaalitin pakko ja mahdollisuudet. Sosiaalihanllitus. Helsinki.
- Viirkorpi, Paavo 1993: Osallisuus, yhteistyö, valta, muutos... – asuinalueen uusi suunnittelujärjestelmä. Suomen Kuntaliitto. Kuntatalon painatuskeskus. Helsinki.
- Väylä 2019: Teiden kunnossapito. <https://www.liikennevirasto.fi/tieverkko/kunnossapito#.WsyXAMdIKmR> . Viitattu 15.5.2019.
- Wuori, Olli & Mikkonen, Kauko 2007: Suomen aluerakenne vuonna 2040. Tutkimusraportti. Palvelututkimus No 1. Vaasa. <https://www.univaasa.fi/fi/about/organisation/institutions/levon/publications/palvelututkimukset/aluerakenne-red.pdf>. Viitattu 24.4.2009.
- Yhdistyneen Rovaniemen alueiden käytön strategia 2006. Perusselvitysraportti 27.04.2006. Air-Ix Suunnittelu, Ympäristötaito Oy & Nesenta. http://www.ahiplan.airix.fi/tietopankki/rovaniemi/julkinen/tekstit/perusselvitysraportti_lopullinen.pdf. Viitattu 15.8.2007.
- Yin, Robert K. 2003 : Case Study Research. Design and Methods. Third Edition. Sage Publignations. Thousand Oaks, London, New Delhi.
- Yin, Robert, 2011 : *Qualitative research from start to finish*. Guilford Press. New York.
- Ympäristöhanllinto 2014: Kansallismaisemat. <http://www.ymparisto.fi/fi-FI/Luonto/Maisemat/Kansallismaisemat> . Viitattu 20.11.2018.

Liitteet

Liitetaulukko 1. Luokiteltu turvallisuuden kokemus

oman kodin turvallisuus

	lkm	%
turvaton	5	2
neutraali	10	4
turvallinen	236	94
Yhteensä	251	100
Puuttuva tieto	4	
N	255	

naapuruston turvallisuus

	lkm	%
turvaton	9	4
neutraali	14	6
turvallinen	222	90
Yhteensä	245	100
Puuttuva tieto	10	
N	255	

kylän turvallisuus

	lkm	%
turvaton	6	2
neutraali	24	10
turvallinen	214	88
Yhteensä	244	100
Puuttuva tieto	11	
N	255	

Rovaniemen kaupungin turvallisuus

	lkm	%
turvaton	31	13
neutraali	100	41
turvallinen	112	46
Yhteensä	243	100
Puuttuva tieto	12	
N	255	

Suomen turvallisuus

	lkm	%
turvaton	16	7
neutraali	79	33
turvallinen	146	60
Yhteensä	241	100
Puuttuva tieto	14	
N	255	

oman perheen ihmissuhteet

	lkm	%
turvaton	6	2
neutraali	7	3
turvallinen	231	95
Yhteensä	244	100
Puuttuva tieto	11	
N	255	

naapuruston ihmissuhteet

	lkm	%
turvaton	5	2
neutraali	29	12
turvallinen	206	86
Yhteensä	240	100
Puuttuva tieto	15	
N	255	

kotikylän ihmissuhteet

	lkm	%
turvaton	4	2
neutraali	37	15
turvallinen	201	83
Yhteensä	242	100
Puuttuva tieto	13	
N	255	

Liitetaulukko 2. Kuntaliitoksen vaikutukset

liitoksen hyvät ja huonot vaikutukset

	lkm	%
ei vaikutuksia	94	39
hyviä vaikutuksia	5	2
huonoja vaikutuksia	125	52
hyviä ja huonoja vaikutuksia	16	7
Yhteensä	240	100
Puuttava tieto	15	
N	255	

liitoksen vaikutukset

	lkm	%
ei vaikutuksia/sekä hyviä että huonoja vaikutuksia	110	46
hyviä vaikutuksia	5	2
huonoja vaikutuksia	125	52
Yhteensä	240	100
Puuttava tieto	15	
N	255	

Liitetaulukko 3. Vaikuttamistapojen tärkeys

poliittinen vaikuttaminen

	lkm	%
ei tärkeä	180	75
jonkin verran tärkeä	18	7
tärkeä	42	18
Yhteensä	240	100
Puuttava tieto	15	
N	255	

järjestäytymätön kansalaisvaikuttaminen

	lkm	%
ei tärkeä	41	17
jonkin verran tärkeä	57	24
tärkeä	141	59
Yhteensä	239	100
Puuttava tieto	16	
N	255	

järjestäytynyt kansalaisvaikuttaminen

	lkm	%
ei tärkeä	79	33
jonkin verran tärkeä	118	49
tärkeä	43	18
Yhteensä	240	100
Puuttuva tieto	15	
N	255	

Liitetaulukko 4. Äänestysaktiivisuus

äänestin viime kunnallisvaaleissa

	lkm	%
ei	33	14
kyllä	209	86
Yhteensä	242	100
Puuttuva tieto	13	
N	255	

Liitetaulukko 4. Äänestysikäisten äänestysaktiivisuus

äänestin viime kunnallisvaaleissa

	lkm	%
ei	31	13
kyllä	204	87
Yhteensä	235	100
Puuttuva tieto	9	
N	244	

Liitetaulukko 5. Seurakunta osallistumiskanavana

ikä 3 luokkaa * vaikutan, osallistun seurakunnan kautta

		vaikutan, osallistun seurakunnan kautta					
		ei tärkeä	tärkein	toiseksi tärkein	kolmanneksi tärkein	Yhteensä	
ikä 3 luokkaa	alle 45 v	lkkm	33	0	0	1	34
		%	97%	0%	0%	3%	100%
	45-65 v	lkkm	84	3	8	19	114
		%	73%	3%	7%	17%	100%
	yli 65 v	lkkm	54	12	9	10	85
		%	63%	14%	11%	12%	100%
N	lkkm	171	15	17	30	233	
	%	73%	6%	7%	13%	100%	

ikä 3 luokkaa * vaikutan, osallistun seurakunnan kautta

		vaikutan, osallistun seurakunnan kautta			
		ei tärkeä	tärkeä	Yhteensä	
ikä 3 luokkaa	alle 45 v	lkkm	33	1	34
		%	97%	3%	100%
	45-65 v	lkkm	84	30	114
		%	74%	26%	100%
	yli 65 v	lkkm	54	31	85
		%	64%	36%	100%
N	lkkm	171	62	233	
	%	73%	27%	100%	

Liitetaulukko 6. Tietokoneen käyttö

ikäluokat * oma käyttö

		oma käyttö			
		ei	kyllä	Yhteensä	
ikäluokat	alle 45 v	lkkm	2	38	40
		%	5%	95%	100%
	45-65 v	lkkm	23	91	114
		%	20%	80%	100%
	yli 65 v	lkkm	67	18	85
		%	79%	21%	100%
N	lkkm	92	147	239	
	%	38%	62%	100%	

Liitetaulukko 7. Vaikuttamisusko

vaikuttamismahdollisuudet

	lkm	%
en voi vaikuttaa	120	54
hyvin vähän	63	29
vähän	11	5
jonkin verran	17	8
paljon	6	3
hyvin paljon	3	1
Yhteensä	220	100
Puuttuva tieto	35	
N	255	

Liitetaulukko 8. Vaikuttamispuute tilastoalueittain

tilastoalue * luokiteltu vaikutusmahdollisuus

tilastoalue	Meltaus ta	lkm	lvaikmahd		Yhteensä
			en voi vaikuttaa	voin vaikuttaa	
			117	14	131
		%	89%	11%	100%
	Jaatila ta		76	12	88
		%	86%	14%	100%
N			193	26	219
		%	88%	12%	100%

Liitetaulukko 9. Vaikuttamispuute ja sukupuoli

vastaajan sukupuoli * luokiteltu vaikutusmahdollisuus

vastaajan sukupuoli		lkm	lvaikmahd		Yhteensä
			en voi vaikuttaa	voin vaikuttaa	
nainen			89	11	100
		%	89%	11%	100%
	mies		101	15	116
		%	87%	13%	100%
N			190	26	216
		%	88%	12%	100%

Liitetaulukko 10. Vaikuttamispuute ikäluokittain

ikäluokat * luokiteltu vaikutusmahdollisuus

			Ivaikmahd		Yhteensä
			en voi vaikuttaa	voin vaikuttaa	
ikäluokat	alle 45 v	lkm	31	8	39
		%	80%	20%	100%
	45-65 v	lkm	90	15	105
		%	86%	14%	100%
	yli 65 v	lkm	69	3	72
		%	96%	4%	100%
N	lkm	190	26	216	
	%	88%	12%	100%	

Liitetaulukko 11. Vaikuttamispuute ja yleinen turvallisuudentunne

luokiteltu vaikutusmahdollisuus * oman kodin turvallisuus

			oman kodin turvallisuus			Yhteensä
			turvaton	neutraali	turvallinen	
Ivaikmahd	en voi vaikuttaa	lkm	4	9	181	194
		%	2%	5%	93%	100%
	voin vaikuttaa	lkm	1	0	25	26
		%	4%	0%	96%	100%
	N	lkm	5	9	206	220
		%	2%	4%	94%	100%

luokiteltu vaikutusmahdollisuus * naapuruston turvallisuus

			naapuruston turvallisuus			Yhteensä
			turvaton	neutraali	turvallinen	
Ivaikmahd	en voi vaikuttaa	lkm	8	12	169	189
		%	4%	6%	90%	100%
	voin vaikuttaa	lkm	1	0	25	26
		%	4%	0%	96%	100%
	N	lkm	9	12	194	215
		%	4%	6%	90%	100%

luokiteltu vaikutusmahdollisuus * kylän turvallisuus

			kylän turvallisuus			
			turvaton	neutraali	turvallinen	Yhteensä
Ivaikmahd	en voi vaikuttaa	lkm	5	19	163	187
		%	3%	10%	87%	100%
	voin vaikuttaa	lkm	1	1	24	26
		%	4%	4%	92%	100%
N		lkm	6	20	187	213
		%	3%	9%	88%	100%

luokiteltu vaikutusmahdollisuus * oman perheen ihmissuhteet

			oman perheen ihmissuhteet			
			turvaton	neutraali	turvallinen	Yhteensä
Ivaikmahd	en voi vaikuttaa	lkm	5	7	175	187
		%	3%	4%	93%	100%
	voin vaikuttaa	lkm	1	0	25	26
		%	4%	0%	96%	100%
N		lkm	6	7	200	213
		%	3%	3%	94%	100%

luokiteltu vaikutusmahdollisuus * naapuruston ihmissuhteet

			naapuruston ihmissuhteet			
			turvaton	neutraali	turvallinen	Yhteensä
Ivaikmahd	en voi vaikuttaa	lkm	5	25	156	186
		%	3%	13%	84%	100%
	voin vaikuttaa	lkm	0	3	21	24
		%	0%	12%	88%	100%
N		lkm	5	28	177	210
		%	3%	13%	84%	100%

luokiteltu vaikutusmahdollisuus * kotikylän ihmissuhteet

			kotikylän ihmissuhteet			
			turvaton	neutraali	turvallinen	Yhteensä
Ivaikmahd	en voi vaikuttaa	lkm	3	31	153	187
		%	2%	17%	81%	100%
	voin vaikuttaa	lkm	1	3	20	24
		%	4%	13%	83%	100%
N		lkm	4	34	173	211
		%	2%	16%	82%	100%

Liitetaulukko 12. Vaikuttamisusko ja vaikuttamistavat

ei lainkaan/ainakin vähän * vaikutan, osallistun naapuriavulla

		vaikutan, osallistun naapuriavulla		Yhteensä
		ei tärkeä	tärkeä	
ei lainkaan/ainakin vähän	en voi vaikuttaa	lkm	35	77
	lainkaan	%	31%	69%
	voin vaikuttaa ainakin	lkm	19	80
	vähän	%	19%	81%
N		lkm	54	157
		%	26%	74%

ei lainkaan/ainakin vähän * vaikutan, osallistun talkootyöllä

		vaikutan, osallistun talkootyöllä		Yhteensä
		ei tärkeä	tärkeä	
ei lainkaan/ainakin vähän	en voi vaikuttaa	lkm	43	69
	lainkaan	%	38%	62%
	voin vaikuttaa ainakin	lkm	24	76
	vähän	%	24%	76%
N		lkm	67	145
		%	32%	68%

ei lainkaan/ainakin vähän * en koe toimintatapoja tärkeiksi

		en koe toimintatapoja tärkeiksi		Yhteensä
		ei tärkeä	tärkeä	
ei lainkaan/ainakin vähän	en voi vaikuttaa	lkm	75	31
	lainkaan	%	71%	29%
	voin vaikuttaa ainakin	lkm	87	12
	vähän	%	88%	12%
N		lkm	162	43
		%	79%	21%

ei lainkaan/ainakin vähän * vaikutan, osallistun valtakunnallisen politiikan kautta

		vaikutan, osallistun valtakunnallisen politiikan kautta		Yhteensä	
		ei tärkeä	tärkeä		
ei lainkaan/ainakin vähän	en voi vaikuttaa	lkm	87	25	112
	lainkaan	%	78%	22%	100%
	voin vaikuttaa ainakin	lkm	88	12	100
	vähän	%	88%	12%	100%
N		lkm	175	37	212
		%	83%	17%	100,0%

Liitetaulukko 13. Vaikuttamisusko ja avunsaantitahot

ei lainkaan/ainakin vähän * muualla asuvat oman perheen jäsenet auttavat

		muualla asuvat oman perheen jäsenet auttavat		Yhteensä	
		ei tärkeä	tärkeä		
ei lainkaan/ainakin vähän	en voi vaikuttaa	lkm	35	80	115
	lainkaan	%	30%	70%	100%
	voin vaikuttaa ainakin	lkm	45	55	100
	vähän	%	45%	55%	100,0%
N		lkm	80	135	215
		%	37%	63%	100%

ei lainkaan/ainakin vähän * pyydän apua muilta sukulaisilta

		pyydän apua muilta sukulaisilta		Yhteensä	
		ei tärkeä	tärkeä		
ei lainkaan/ainakin vähän	en voi vaikuttaa	lkm	53	61	114
	lainkaan	%	46%	54%	100%
	voin vaikuttaa ainakin	lkm	58	42	100
	vähän	%	58%	42%	100%
N		lkm	111	103	214
		%	52%	48%	100%

ei lainkaan/ainakin vähän * pyydän apua naapureilta

			pyydän apua naapureilta		Yhteensä
			ei tärkeä	tärkeä	
ei lainkaan/ainakin vähän	en voi vaikuttaa	lkm	66	48	114
	lainkaan	%	58%	42%	100%
	voin vaikuttaa ainakin	lkm	49	51	100
	vähän	%	49%	51%	100%
N		lkm	115	99	214
		%	54%	46%	100%

ei lainkaan/ainakin vähän * pyydän apua vapaaehtoisjärjestöjen toimijoilta

			pyydän apua vapaaehtoisjärjestöjen toimijoilta		Yhteensä
			ei tärkeä	tärkeä	
ei lainkaan/ainakin vähän	en voi vaikuttaa	lkm	91	23	114
	lainkaan	%	80%	20%	100%
	voin vaikuttaa ainakin	lkm	86	14	100
	vähän	%	86%	14%	100%
N		lkm	177	37	214
		%	83%	17%	100%

ei lainkaan/ainakin vähän * käytän kunnallisia palveluita

			käytän kunnallisia palveluita		Yhteensä
			ei tärkeä	tärkeä	
ei lainkaan/ainakin vähän	en voi vaikuttaa	lkm	63	51	114
	lainkaan	%	55%	45%	100%
	voin vaikuttaa ainakin	lkm	69	31	100
	vähän	%	69%	31%	100%
N		lkm	132	82	214
		%	62%	38%	100%

Liitetaulukko 14. Vaikuttamisusko ja valikoidut vaikuttamistavat

ei lainkaan/ainakin vähän * kuulemistilaisuus

			kuulemistilaisuus		Yhteensä
			ei	kyllä	
ei lainkaan/ainakin vähän	en voi vaikuttaa	lkm	66	45	111
	lainkaan	%	60%	40%	100%
	voin vaikuttaa ainakin	lkm	45	53	98
	vähän	%	46%	54%	100%
N		lkm	111	98	209
		%	53%	47%	100%

ei lainkaan/ainakin vähän * keskustelu luottamushenkilön kanssa

			keskustelu luottamushenkilön kanssa		Yhteensä
			ei	kyllä	
ei lainkaan/ainakin vähän	en voi vaikuttaa	lkm	80	30	110
	lainkaan	%	73%	27%	100%
	voin vaikuttaa ainakin	lkm	51	45	96
	vähän	%	53%	47%	100%
N		lkm	131	75	206
		%	64%	36%	100%

ei lainkaan/ainakin vähän * kylätoimikunta

			kylätoimikunta		Yhteensä
			ei	kyllä	
ei lainkaan/ainakin vähän	en voi vaikuttaa	lkm	88	23	111
	lainkaan	%	79%	21%	100%
	voin vaikuttaa ainakin	lkm	62	33	95
	vähän	%	65%	35%	100%
N		lkm	150	56	206
		%	73%	27%	100%

Liitetaulukko 15. Vaikuttamisusko ja toimivuuskokemus

ei lainkaan/ainakin vähän * Itoimivuus

			Itoimivuus		Yhteensä
			keino ei toimi	keino toimii	
ei lainkaan/ainakin vähän	en voi vaikuttaa	lkm	42	16	58
	lainkaan	%	72%	28%	100%
	voin vaikuttaa ainakin	lkm	35	36	71
	vähän	%	49%	51%	100%
N		lkm	77	52	129
		%	60%	40%	100%

Liitetaulukko 16. Vaikuttamisusko ja kunnan tiedottaminen

ei lainkaan/ainakin vähän * tiedonsaanti, määrä

		tiedonsaanti, määrä			Yhteensä	
		ei lainkaan/hyvin vähän	jonkin verran	paljon		
ei	en voi vaikuttaa	lkm	57	27	26	110
lainkaan/ainakin	lainkaan	%	52%	24%	24%	100%
vähän	voin vaikuttaa ainakin	lkm	47	27	19	93
	vähän	%	51%	29%	20%	100%
N		lkm	104	54	45	203
		%	51%	27%	22%	100%

ei lainkaan/ainakin vähän * nettitiedotus

		nettitiedotus			Yhteensä	
		ei lainkaan/vähä n tärkeä	jonkin verran tärkeä	tärkeä		
ei	en voi vaikuttaa	lkm	53	17	12	82
lainkaan/ainakin	lainkaan	%	64%	21%	15%	100%
vähän	voin vaikuttaa ainakin	lkm	25	28	15	68
	vähän	%	37%	41%	22%	100%
N		lkm	78	45	27	150
		%	52%	30%	18%	100%

ei lainkaan/ainakin vähän * puhelintiedotus

		puhelintiedotus			Yhteensä	
		ei lainkaan/vähä n tärkeä	jonkin verran tärkeä	tärkeä		
ei lainkaan/ainakin	en voi vaikuttaa	lkm	44	15	12	71
vähän	lainkaan	%	62%	21%	17%	100%
	voin vaikuttaa	lkm	27	34	11	72
	ainakin vähän	%	38%	47%	15%	100%
N		lkm	71	49	23	143
		%	50%	34%	16%	100%

ei lainkaan/ainakin vähän * tekstiviestit

			tekstiviestit			
			ei	jonkin		
			lainkaan/vähän	verran		
			n tärkeä	tärkeä	tärkeä	Yhteensä
ei lainkaan/ainakin vähän	en voi vaikuttaa	lkm	60	20	11	91
	lainkaan	%	66%	22%	12%	100%
	voin vaikuttaa	lkm	35	34	9	78
	ainakin vähän	%	45%	44%	11%	100%
N		lkm	95	54	20	169
		%	56%	32%	12%	100%

Liitetaulukko 17. Vaikuttamisusko ja huoli vaikutusmahdollisuuksista

ei lainkaan/ainakin vähän * vaikutusmahdollisuudet, määrä

			vaikutusmahdollisuudet, määrä			
			ei	jonkin		
			lainkaan/hyvin	verran	paljon	
			vähän			Yhteensä
ei lainkaan/ainakin vähän	en voi vaikuttaa	lkm	54	14	42	110
	lainkaan	%	49%	13%	38%	100%
	voin vaikuttaa	lkm	36	28	27	91
	ainakin vähän	%	40%	31%	29%	100%
N		lkm	90	42	69	201
		%	45%	21%	34%	100%

Liitetaulukko 18. Päivittäisapu ikäluokittain

ikäluokat * asiointiapu, määrä

			asiointiapu, määrä			
			ei	jonkin		
			lainkaan/hyvin	verran	paljon	
			vähän			Yhteensä
ikäluokat	alle 45 v	lkm	30	5	3	38
		%	79%	13%	8%	100%
	45-65 v	lkm	63	25	23	111
		%	57%	22%	21%	100%
	yli 65 v	lkm	33	15	26	74
		%	45%	20%	35%	100%
N		lkm	126	45	52	223
		%	57%	20%	23%	100%

ikäluokat * asiointitapu

			asiointitapu			
			harvoin/ei koskaan	toisinaan	usein	Yhteensä
ikäluokat	alle 45 v	lkm	35	3	1	39
		%	89%	78%	3%	100%
	45-65 v	lkm	76	8	16	100
		%	76%	8%	16%	100%
	yli 65 v	lkm	31	8	20	59
		%	52%	14%	34%	100%
N	lkm	142	19	37	198	
	%	72%	10%	18%	100%	

Liitetaulukko 19. Huoli postipalveluista ja asiointiliikenteestä tilastoalueittain

tilastoalue * postipalvelut, määrä

			postipalvelut, määrä			
			ei lainkaan/hyvin vähän	jonkin verran	paljon	Yhteensä
tilastoalue	Meltaus ta	lkm	44	31	53	128
		%	34%	24%	42%	100%
	Jaatila ta	lkm	50	24	28	102
		%	49%	24%	27%	100%
N	lkm	94	55	81	230	
	%	41%	24%	35%	100%	

tilastoalue * asiointiliikenne, määrä

			asiointiliikenne, määrä			
			ei lainkaan/hyvin vähän	jonkin verran	paljon	Yhteensä
tilastoalue	Meltaus ta	lkm	49	31	47	127
		%	39%	24%	37%	100%
	Jaatila ta	lkm	54	29	20	103
		%	52%	28%	20%	100%
N	lkm	103	60	67	230	
	%	45%	26%	29%	100%	

Liitetaulukko 20. Kunnalliset palvelut ja ikä, sukupuoli, tilastoalue

käytän kunnallisia palveluita

	lkm	%
ei tärkeä	147	61
tärkeä	94	39
Yhteensä	241	100
Puuttuva tieto	14	
N	255	

käytän kunnallisia palveluita * ikäluokat

		ikäluokat				
		alle 45 v	45-65 v	yli 65 v	Yhteensä	
käytän kunnallisia palveluita	ei tärkeä	lkm	33	71	39	143
		%	23%	50%	27%	100%
	tärkeä	lkm	7	42	43	92
		%	7%	46%	47%	100%
N		lkm	40	113	82	235
		%	17%	48%	35%	100%

vastaajan sukupuoli * käytän kunnallisia palveluita

		käytän kunnallisia palveluita			
		ei tärkeä	tärkeä	Yhteensä	
vastaajan sukupuoli	nainen	lkm	66	44	110
		%	60%	40%	100%
	mies	lkm	77	50	127
		%	60%	40%	100%
N		lkm	143	94	237
		%	60%	40%	100%

tilastoalue * käytän kunnallisia palveluita

		käytän kunnallisia palveluita			
		ei tärkeä	tärkeä	Yhteensä	
tilastoalue	Meltaus ta	lkm	80	56	136
		%	59%	41%	100%
	Jaatila ta	lkm	66	38	104
		%	63%	37%	100%
N		lkm	146	94	240
		%	61%	39%	100%

Liitetaulukko 21. Kunnallisia palveluita käyttävät ja kuntaliitoksen vaikutukset sekä turvallisuuden tunne

käytän kunnallisia palveluita * liitoksen vaikutukset

		liitoksen vaikutukset			Yhteensä	
		ei vaikutuksia/sekä hyviä että huonoja vaikutuksia	hyviä vaikutuksia	huonoja vaikutuksia		
käytän kunnallisia palveluita	ei tärkeä	lkm	74	3	66	143
		%	52%	2%	46%	100%
	tärkeä	lkm	33	2	53	88
		%	38%	2%	60%	100%
N	lkm	107	5	119	231	
	%	46%	2%	52%	100%	

käytän kunnallisia palveluita * naapuruston turvallisuus

		naapuruston turvallisuus			Yhteensä	
		turvaton	neutraali	turvallinen		
käytän kunnallisia palveluita	ei tärkeä	lkm	4	8	132	144
		%	3%	5%	92%	100%
	tärkeä	lkm	4	6	83	93
		%	4%	7%	89%	100%
N	lkm	8	14	215	237	
	%	3%	6%	91%	100%	

käytän kunnallisia palveluita * kylän turvallisuus

		kylän turvallisuus			Yhteensä	
		turvaton	neutraali	turvallinen		
käytän kunnallisia palveluita	ei tärkeä	lkm	3	18	123	144
		%	2%	13%	85%	100%
	tärkeä	lkm	3	5	83	91
		%	3%	6%	91%	100%
N	lkm	6	23	206	235	
	%	2%	10%	88%	100%	

käytän kunnallisia palveluita * oman perheen ihmissuhteet

		oman perheen ihmissuhteet			Yhteensä	
		turvaton	neutraali	turvallinen		
käytän kunnallisia palveluita	ei tärkeä	lkm	3	6	134	143
		%	2%	4%	94%	100%
	tärkeä	lkm	3	1	88	92
		%	3%	1%	96%	100%
N	lkm	6	7	222	235	
	%	3%	3%	94%	100%	

käytän kunnallisia palveluita * naapuruston ihmissuhteet

			naapuruston ihmissuhteet			Yhteensä
			turvaton	neutraali	turvallinen	
käytän kunnallisia palveluita	ei tärkeä	lkm	1	20	120	141
		%	1%	14%	85%	100%
	tärkeä	lkm	4	8	81	93
		%	4%	9%	87%	100%
N	lkm	5	28	201	234	
	%	2%	12%	86%	100%	

käytän kunnallisia palveluita * kotikylän ihmissuhteet

			kotikylän ihmissuhteet			Yhteensä
			turvaton	neutraali	turvallinen	
käytän kunnallisia palveluita	ei tärkeä	lkm	2	25	115	142
		%	1%	18%	81%	100%
	tärkeä	lkm	2	11	79	92
		%	2%	12%	86%	100%
N	lkm	4	36	194	234	
	%	2%	15%	83%	100%	

Liitetaulukko 22. Kunnallisten palvelujen käyttäjät ja muu apu

käytän kunnallisia palveluita * kotona asuvat oman perheen jäsenet auttavat

			kotona asuvat oman perheen jäsenet auttavat		Yhteensä
			ei tärkeä	tärkeä	
käytän kunnallisia palveluita	ei tärkeä	lkm	52	94	146
		%	36%	64%	100%
	tärkeä	lkm	32	60	92
		%	35%	65%	100%
N	lkm	84	154	238	
	%	35%	65%	100%	

käytän kunnallisia palveluita * muualla asuvat oman perheen jäsenet auttavat

			muualla asuvat oman perheen jäsenet auttavat		Yhteensä
			ei tärkeä	tärkeä	
käytän kunnallisia palveluita	ei tärkeä	lkm	55	92	147
		%	37%	63%	100%
	tärkeä	lkm	30	64	94
		%	32%	68%	100%
N	lkm	85	156	241	
	%	35%	65%	100%	

käytän kunnallisia palveluita * pyydän apua muilta sukulaisilta

			pyydän apua muilta sukulaisilta		Yhteensä
			ei tärkeä	tärkeä	
käytän kunnallisia palveluita	ei tärkeä	lkm	83	64	147
		%	56%	44%	100%
	tärkeä	lkm	44	50	94
		%	47%	53%	100%
N	lkm		127	114	241
	%		53%	47%	100%

käytän kunnallisia palveluita * pyydän apua ystävilä

			pyydän apua ystävilä		Yhteensä
			ei tärkeä	tärkeä	
käytän kunnallisia palveluita	ei tärkeä	lkm	71	76	147
		%	48%	52%	100%
	tärkeä	lkm	45	49	94
		%	48%	52%	100%
N	lkm		116	125	241
	%		48%	52%	100%

käytän kunnallisia palveluita * pyydän apua naapureilta

			pyydän apua naapureilta		Yhteensä
			ei tärkeä	tärkeä	
käytän kunnallisia palveluita	ei tärkeä	lkm	95	52	147
		%	65%	35%	100%
	tärkeä	lkm	33	61	94
		%	35%	65%	100%
N	lkm		128	113	241
	%		53%	47%	100%

käytän kunnallisia palveluita * pyydän apua muilta kyläläisiltä

			pyydän apua muilta kyläläisiltä		Yhteensä
			ei tärkeä	tärkeä	
käytän kunnallisia palveluita	ei tärkeä	lkm	122	25	147
		%	83%	17%	100%
	tärkeä	lkm	53	41	94
		%	56%	44%	100%
N	lkm		175	66	241
	%		73%	27%	100%

käytän kunnallisia palveluita * pyydän apua vapaaehtoisjärjestöjen toimijoilta

		pyydän apua vapaaehtoisjärjestöjen toimijoilta			
		ei tärkeä	tärkeä	Yhteensä	
käytän kunnallisia palveluita	ei tärkeä	lkmm	144	3	147
		%	98%	2%	100%
	tärkeä	lkmm	54	40	94
		%	57%	43%	100%
N	lkmm	198	43	241	
	%	82%	18%	100%	

käytän kunnallisia palveluita * ostan palvelut yksityiseltä palveluntuottajalta

		ostan palvelut yksityiseltä palveluntuottajalta			
		ei tärkeä	tärkeä	Yhteensä	
käytän kunnallisia palveluita	ei tärkeä	lkmm	130	17	147
		%	88%	12%	100%
	tärkeä	lkmm	39	55	94
		%	42%	58%	100%
N	lkmm	169	72	241	
	%	70%	30%	100%	

käytän kunnallisia palveluita * muu

		muu			
		ei tärkeä	tärkeä	Yhteensä	
käytän kunnallisia palveluita	ei tärkeä	lkmm	136	7	143
		%	95%	5%	100%
	tärkeä	lkmm	67	9	76
		%	88%	12%	100%
N	lkmm	203	16	219	
	%	93%	7%	100%	

Liitetaulukko 23. Tilastoalue ja avunsaantihot

tilastoalue * kotona asuvat oman perheen jäsenet auttavat

		kotona asuvat oman perheen jäsenet auttavat					
		ei tärkeä	tärkein	toiseksi tärkein	kolmanneksi tärkein	Yhteensä	
tilastoalue	Meltaus ta	lkmm	44	84	2	3	133
		%	33%	63%	2%	2%	100%
	Jaatila ta	lkmm	40	52	5	7	104
		%	38%	50%	5%	7%	100%
N	lkmm	84	136	7	10	237	
	%	35%	58%	3%	4%	100%	

tilastoalue * muualla asuvat oman perheen jäsenet auttavat

			muualla asuvat oman perheen jäsenet auttavat				
			ei tärkeä	tärkein	toiseksi tärkein	kolmanneksi tärkein	Yhteensä
tilastoalue	Meltaus ta	lkm	55	40	29	13	137
		%	40%	29%	21%	10%	100%
	Jaatila ta	lkm	30	27	30	17	104
		%	29%	26%	29%	16%	100%
N		lkm	85	67	59	30	241
		%	35%	28%	25%	12%	100%

tilastoalue * pyydän apua muilta sukulaisilta

			pyydän apua muilta sukulaisilta				
			ei tärkeä	tärkein	toiseksi tärkein	kolmanneksi tärkein	Yhteensä
tilastoalue	Meltaus ta	lkm	69	13	25	29	136
		%	51%	10%	18%	21%	100%
	Jaatila ta	lkm	57	6	14	27	104
		% within tilastoalue	55%	6%	13%	26%	100%
N		lkm	126	19	39	56	240
		%	53%	8%	16%	23%	100%

tilastoalue * pyydän apua ystäviltä

			pyydän apua ystäviltä				
			ei tärkeä	tärkein	toiseksi tärkein	kolmanneksi tärkein	Yhteensä
tilastoalue	Meltaus ta	lkm	66	17	27	26	136
		%	49%	12%	20%	19%	100,0%
	Jaatila ta	lkm	49	12	17	26	104
		%	47%	12%	16%	25%	100%
N		lkm	115	29	44	52	240
		%	48%	12%	18%	22%	100%

tilastoalue * pyydän apua naapureilta

			pyydän apua naapureilta				
			ei tärkeä	tärkein	toiseksi tärkein	kolmanneksi tärkein	Yhteensä
tilastoalue	Meltaus ta	lkm	74	16	26	20	136
		%	54%	12%	19%	15%	100%
	Jaatila ta	lkm	54	11	18	21	104
		%	52%	11%	17%	20%	100%
N		lkm	128	27	44	41	240
		%	54%	11%	18%	17%	100%

tilastoalue * pyydän apua muilta kyläläisiltä

			pyydän apua muilta kyläläisiltä				
			ei tärkeä	tärkein	toiseksi tärkein	kolmanneksi tärkein	Yhteensä
tilastoalue	Meltaus ta	Ikkm	98	2	10	26	136
		%	72%	2%	7%	19%	100%
	Jaatila ta	Ikkm	76	5	2	21	104
		%	73%	5%	2%	20%	100%
N		Ikkm	174	7	12	47	240
		%	72%	3%	5%	20%	100%

tilastoalue * pyydän apua vapaaehtoisjärjestöjen toimijoilta

			pyydän apua vapaaehtoisjärjestöjen toimijoilta				
			ei tärkeä	tärkein	toiseksi tärkein	kolmanneksi tärkein	Yhteensä
tilastoalue	Meltaus ta	Ikkm	112	2	3	19	136
		%	82%	2%	2%	14%	100%
	Jaatila ta	Ikkm	85	2	3	14	104
		%	82%	2%	3%	13%	100%
N		Ikkm	197	4	6	33	240
		%	82%	2%	2%	14%	100%

tilastoalue * käytän kunnallisia palveluita

			käytän kunnallisia palveluita				
			ei tärkeä	tärkein	toiseksi tärkein	kolmanneksi tärkein	Yhteensä
tilastoalue	Meltaus ta	Ikkm	80	19	3	34	136
		%	59%	14%	2%	25%	100%
	Jaatila ta	Ikkm	66	17	5	16	104
		%	64%	16%	5%	15%	100%
N		Ikkm	146	36	8	50	240
		%	61%	15%	3%	21%	100%

tilastoalue * ostan palvelut yksityiseltä palveluntuottajalta

			ostan palvelut yksityiseltä palveluntuottajalta				
			ei tärkeä	tärkein	toiseksi tärkein	kolmanneksi tärkein	Yhteensä
tilastoalue	Meltaus ta	Ikkm	94	9	6	27	136
		%	69%	7%	4%	20%	100%
	Jaatila ta	Ikkm	74	7	4	19	104
		%	71%	7%	4%	18%	100%
N		Ikkm	168	16	10	46	240
		%	70%	7%	4%	19%	100%

Liitetaulukko 24. Huoli kaupp- ja postipalveluista sekä asiointiliikenteestä tilastoalueittain

kauppapalvelut, toistuvuus

	lkm	%
harvoin/ei koskaan	108	52
toisinaan	24	12
usein	74	36
Yhteensä	206	100
Puuttuva tieto	49	
N	255	

postipalvelut, toistuvuus

	lkm	%
harvoin/ei koskaan	109	53
toisinaan	26	13
usein	69	34
Yhteensä	204	100
Puuttuva tieto	51	
N	255	

asiointiliikenne, toistuvuus

	lkm	%
harvoin/ei koskaan	128	62
toisinaan	31	15
usein	48	23
Yhteensä	207	100
Puuttuva tieto	48	
N	255	

kauppapalvelut, määrä

	lkm	%
ei lainkaan/hyvin vähän	90	39
jonkin verran	62	27
paljon	79	34
Yhteensä	231	100
Puuttuva tieto	24	
N	255	

postipalvelut, määrä

	lkm	%
ei lainkaan/hyvin vähän	95	41
jonkin verran	55	24
paljon	81	35
Yhteensä	231	100
Puuttuva tieto	24	
N	255	

asiointiliikenne, määrä

	lkm	%
ei lainkaan/hyvin vähän	103	45
jonkin verran	60	26
paljon	68	29
Yhteensä	231	100
Puuttuva tieto	24	
N	255	

tilastoalue * kauppapalvelut, toistuvuus

			kauppapalvelut, toistuvuus			
			harvoin/ei koskaan	toisinaan	usein	Yhteensä
tilastoalue	Meltaus ta	lkm	60	13	45	118
		%	51%	11%	38%	100%
	Jaatila ta	lkm	48	11	29	88
		%	55%	12%	33%	100%
N		lkm	108	24	74	206
		%	52%	12%	36%	100%

tilastoalue * postipalvelut, toistuvuus

			postipalvelut, toistuvuus			
			harvoin/ei koskaan	toisinaan	usein	Yhteensä
tilastoalue	Meltaus ta	lkm	58	15	45	118
		%	49%	13%	38%	100%
	Jaatila ta	lkm	51	11	24	86
		%	59%	13%	28%	100%
N		lkm	109	26	69	204
		%	53%	13%	34%	100%

tilastoalue * asiointiliikenne, toistuvuus

			asiointiliikenne, toistuvuus			
			harvoin/ei			
			koskaan	toisinaan	usein	Yhteensä
tilastoalue	Meltaus ta	lkm	64	20	32	116
		%	55%	17%	28%	100%
	Jaatila ta	lkm	64	11	15	90
		%	71%	12%	17%	100%
N		lkm	128	31	47	206
		%	62%	15%	23%	100%

tilastoalue * kauppapalvelut, määrä

			kauppapalvelut, määrä			
			ei			
			lainkaan/hyvin			
			vähän	jonkin verran	paljon	Yhteensä
tilastoalue	Meltaus ta	lkm	46	34	47	127
		%	36%	27%	37%	100%
	Jaatila ta	lkm	44	28	31	103
		%	43%	27%	30%	100%
N		lkm	90	62	78	230
		%	39%	27%	34%	100%

tilastoalue * postipalvelut, määrä

			postipalvelut, määrä			
			ei			
			lainkaan/hyvin			
			vähän	jonkin verran	paljon	Yhteensä
tilastoalue	Meltaus ta	lkm	44	31	53	128
		%	35%	24%	41%	100%
	Jaatila ta	lkm	50	24	28	102
		%	49%	23%	28%	100%
N		lkm	94	55	81	230
		%	41%	24%	35%	100%

tilastoalue * asiointiliikenne, määrä

			asiointiliikenne, määrä			
			ei lainkaan/hyvin vähän	jonkin verran	paljon	Yhteensä
tilastoalue	Meltaus ta	lkm	49	31	47	127
		%	39%	24%	37%	100%
	Jaatila ta	lkm	54	29	20	103
		%	52%	28%	20%	100%
N		lkm	103	60	67	230
		%	45%	26%	29%	100%

Liitetaulukko 25. Kirjastopalvelut

kirjasto, toistuvuus

		lkm	%
	harvoin/ei koskaan	156	76
	toisinaan	30	15
	usein	18	9
	Yhteensä	204	100
Puuttuva tieto		51	
N		255	

kirjasto, määrä

		lkm	%
	ei lainkaan/hyvin vähän	133	58
	jonkin verran	52	23
	paljon	43	19
	Yhteensä	228	100
Puuttuva tieto		27	
N		255	

vastaajan sukupuoli * kirjasto, toistuvuus

			kirjasto, toistuvuus			
			harvoin/ei koskaan	toisinaan	usein	Yhteensä
vastaajan sukupuoli	nainen	lkm	59	20	10	89
		%	66%	23%	11%	100%
	mies	lkm	95	8	8	111
		%	86%	7%	7%	100%
N		lkm	154	28	18	200
		%	77%	14%	9%	100%

vastaajan sukupuoli * kirjasto, määrä

		kirjasto, määrä				
			ei lainkaan/hyvin vähän	jonkin verran	paljon	Yhteensä
vastaajan sukupuoli	nainen	lkm	48	24	29	101
		%	47%	24%	29%	100%
	mies	lkm	84	25	14	123
		%	68%	20%	12%	100%
N		lkm	132	49	43	224
		%	59%	22%	19%	100%

Liitetaulukko 26. Teiden kunto

teiden peruskunto, toistuvuus

		lkm	%
	harvoin/ei koskaan	55	27
	toisinaan	32	16
	usein	116	57
	Yhteensä	203	100
Puuttuva tieto		52	
N		255	

teiden talvikunto, toistuvuus

		lkm	%
	harvoin/ei koskaan	42	20
	toisinaan	26	13
	usein	140	67
	Yhteensä	208	100
Puuttuva tieto		47	
N		255	

teiden peruskunto, määrä

		lkm	%
	ei lainkaan/hyvin vähän	45	19
	jonkin verran	54	23
	paljon	138	58
	Yhteensä	237	100
Puuttuva tieto		18	
N		255	

teiden talvikunto, määrä

	lkm	%
ei lainkaan/hyvin vähän	36	15
jonkin verran	43	18
paljon	158	67
Yhteensä	237	100
Puuttuva tieto	18	
N	255	

ikä 3 luokkaa * teiden peruskunto, toistuvuus

		teiden peruskunto, toistuvuus				
		harvoin/ei koskaan	toisinaan	usein	Yhteensä	
ikä 3 luokkaa	alle 45 v	lkm	6	6	22	34
		%	18%	18%	64%	100%
	45-65 v	lkm	31	20	52	103
		%	30%	20%	50%	100%
	yli 65 v	lkm	16	6	39	61
		%	26%	10%	64%	100%
N	lkm	53	32	113	198	
	%	27%	16%	57%	100%	

ikä 3 luokkaa * teiden talvikunto, toistuvuus

		teiden talvikunto, toistuvuus				
		harvoin/ei koskaan	toisinaan	usein	Yhteensä	
ikä 3 luokkaa	alle 45 v	lkm	4	5	25	34
		%	12%	15%	73%	100%
	45-65 v	lkm	20	11	73	104
		%	19%	11%	70%	100%
	yli 65 v	lkm	16	10	39	65
		%	25%	15%	60%	100%
N	lkm	40	26	137	203	
	%	20%	13%	67%	100%	

ikä 3 luokkaa * teiden peruskunto, määrä

			teiden peruskunto, määrä			
			ei			
			lainkaan/hyvin			
			vähän	jonkin verran	paljon	Yhteensä
ikä 3 luokkaa	alle 45 v	lkkm	3	7	24	34
		%	9%	20%	71%	100%
	45-65 v	lkkm	23	25	67	115
		%	20%	22%	58%	100%
	yli 65 v	lkkm	17	22	43	82
		%	21%	27%	52%	100%
N	lkkm	43	54	134	231	
	%	19%	23%	58%	100%	

ikä 3 luokkaa * teiden talvikunto, määrä

			teiden talvikunto, määrä			
			ei			
			lainkaan/hyvin			
			vähän	jonkin verran	paljon	Yhteensä
ikä 3 luokkaa	alle 45 v	lkkm	2	7	25	34
		%	6%	21%	73%	100%
	45-65 v	lkkm	18	22	75	115
		%	16%	19%	65%	100%
	yli 65 v	lkkm	14	14	54	82
		%	17%	17%	66%	100%
N	lkkm	34	43	154	231	
	%	15%	19%	67%	100%	

tilastoalue * teiden peruskunto, toistuvuus

Crosstab

			teiden peruskunto, toistuvuus			
			harvoin/ei			
			koskaan	toisinaan	usein	Yhteensä
tilastoalue	Meltaus ta	lkkm	18	23	75	116
		%	15%	20%	65%	100%
	Jaatila ta	lkkm	37	9	40	86
		%	43%	10%	47%	100%
N	lkkm	55	32	115	202	
	%	27%	16%	57%	100%	

tilastoalue * teiden talvikunto, toistuvuus

			teiden talvikunto, toistuvuus			
			harvoin/ei			
			koskaan	toisinaan	usein	Yhteensä
tilastoalue	Meltaus ta	lkm	16	15	85	116
		% within tilastoalue	14%	13%	73%	100%
	Jaatila ta	lkm	26	11	54	91
		%	29%	12%	59%	100%
N		lkm	42	26	139	207
		%	20%	13%	67%	100%

tilastoalue * teiden peruskunto, määrä

			teiden peruskunto, määrä			
			ei			
			lainkaan/hyvin			
			vähän	jonkin verran	paljon	Yhteensä
tilastoalue	Meltaus ta	lkm	17	27	87	131
		%	13%	21%	66%	100%
	Jaatila ta	lkm	28	27	50	105
		%	27%	26%	47%	100%
N		lkm	45	54	137	236
		%	19%	23%	58%	100%

tilastoalue * teiden talvikunto, määrä

			teiden talvikunto, määrä			
			ei			
			lainkaan/hyvin			
			vähän	jonkin verran	paljon	Yhteensä
tilastoalue	Meltaus ta	lkm	15	20	97	132
		%	11%	15%	74%	100%
	Jaatila ta	lkm	21	23	60	104
		%	20%	22%	58%	100%
N		lkm	36	43	157	236
		%	15%	18%	67%	100,0%

Liitetaulukko 27. Tietoliikenne

tietoliikenne, toistuvuus		
	lkm	%
harvoin/ei koskaan	104	51
toisinaan	27	13
usein	73	36
Yhteensä	204	100
Puuttuva tieto	51	
N	255	

tietoliikenne, määrä		
	lkm	%
ei lainkaan/hyvin vähän	87	38
jonkin verran	58	25
paljon	83	37
Yhteensä	228	100
Puuttuva tieto	27	
N	255	

internetliittymä * tietoliikenne, toistuvuus

		tietoliikenne, toistuvuus				
		harvoin/ei koskaan	toisinaan	usein	Yhteensä	
internetliittymä	ei	lkm	61	13	18	92
		%	66%	14%	20%	100%
	kyllä	lkm	41	13	54	108
		%	38%	12%	50%	100%
N		lkm	102	26	72	200
		%	51%	13%	36%	100%

internetliittymä * tietoliikenne, määrä

		tietoliikenne, määrä				
		ei lainkaan/hyvin vähän	jonkin verran	paljon	Yhteensä	
internetliittymä	ei	lkm	53	24	27	104
		%	51%	23%	26%	100%
	kyllä	lkm	32	33	55	120
		%	27%	27%	46%	100%
N		lkm	85	57	82	224
		%	38%	25%	37%	100%

Liitetaulukko 28. Teknologia ja turvallisuus

tekнологia turvallisuuden lisääjänä

	lkm	%
ei lisää	15	7
hyvin vähän	10	4
vähän	12	5
jonkin verran	71	30
paljon	48	20
hyvin paljon	80	34
Yhteensä	236	100
Puuttuva tieto	19	
N	255	

tilastoalue * teknologia turvallisuuden lisääjänä

		tekнологia turvallisuuden lisääjänä							
		ei lisää	hyvin vähän	vähän	jonkin verran	paljon	hyvin paljon	Yhteensä	
tilastoalue	Meltausta	lkm	9	6	8	44	25	40	132
		%	7%	5%	6%	33%	19%	30%	100%
	Jaatila	lkm	5	4	4	27	23	40	103
		%	5%	4%	4%	26%	22%	39%	100%
N		lkm	14	10	12	71	48	80	235
		%	6%	4%	5%	30%	21%	34%	100%

vastaajan sukupuoli * teknologia turvallisuuden lisääjänä

		tekнологia turvallisuuden lisääjänä							
		ei lisää	hyvin vähän	vähän	jonkin verran	paljon	hyvin paljon	Yhteensä	
vastaajan sukupuoli	nainen	lkm	3	5	5	29	21	39	102
		%	3%	5%	5%	28%	21%	38%	100%
	mies	lkm	11	5	7	42	27	38	130
		%	9%	4%	5%	32%	21%	29%	100%
N		lkm	14	10	12	71	48	77	232
		%	6%	4%	5%	31%	21%	33%	100%

ikä 3 luokkaa * teknologia turvallisuuden lisääjänä

		teknologia turvallisuuden lisääjänä							
		ei lisää	hyvin vähän	vähän	jonkin verran	paljon	hyvin paljon	Yhteensä	
ikä 3 luokkaa	alle 45 v	lkm	2	0	1	10	12	10	35
		%	5%	0%	3%	29%	34%	29%	100%
	45-65 v	lkm	4	3	7	38	28	35	115
		%	4%	3%	6%	33%	24%	30%	100%
	yli 65 v	lkm	8	7	4	23	8	31	81
		%	10%	9%	5%	28%	10%	38%	100%
N	lkm	14	10	12	71	48	76	231	
	%	6%	4%	5%	31%	21%	33%	100%	

Liitetaulukko 29. Tietokoneen käyttö

ikä 3 luokkaa * oma käyttö

		oma käyttö		Yhteensä	
		ei	kyllä		
ikä 3 luokkaa	alle 45 v	lkm	2	33	35
		%	6%	94%	100%
	45-65 v	lkm	21	93	114
		%	18%	82%	100%
	yli 65 v	lkm	69	21	90
		%	77%	23%	100%
N	lkm	92	147	239	
	%	38%	62%	100%	

oma käyttö

	lkm	%
ei	96	39
kyllä	149	61
Yhteensä	245	100
Puuttuva tieto	10	
N	255	

käyttö kotona

	lkm	%
ei	112	46
kyllä	133	54
Yhteensä	245	100
Puuttuva tieto	10	
N	255	

käyttö kotona toistuvuus

	lkm	%
ei käytä	111	47
harvemmin	2	1
viikoittain	42	18
päivittäin	82	34
Yhteensä	237	100
Puuttuva tieto	18	
N	255	

käyttö kylätalolla

	lkm	%
ei	230	96
kyllä	9	4
Yhteensä	239	100
Puuttuva tieto	16	
N	255	

käyttö kylätalolla toistuvuus

	lkm	%
ei käytä	229	96
harvemmin	2	1
kuukausittain	4	2
viikoittain	2	1
päivittäin	1	0
Yhteensä	238	100
Puuttuva tieto	17	
N	255	

käyttö kirjastossa

	lkm	%
ei	228	95
kyllä	13	5
Yhteensä	241	100
Puuttuva tieto	14	
N	255	

käyttö kirjastossa toistuvuus

	lkm	%
ei käytä	227	95
harvemmin	6	2
kuukausittain	2	1
viikoittain	4	2
päivittäin	1	0
Yhteensä	240	100
Puuttuva tieto	15	
N	255	

käyttö työpaikalla

	lkm	%
ei	184	76
kyllä	57	24
Yhteensä	241	100
Puuttuva tieto	14	
N	255	

käyttö töissä toistuvuus

	lkm	%
ei käytä	184	77
harvemmin	2	1
kuukausittain	1	0
viikoittain	7	3
päivittäin	44	19
Yhteensä	238	100
Puuttuva tieto	17	
N	255	

käyttö koulussa

	lkm	%
ei	227	96
kyllä	10	4
Yhteensä	237	100
Puuttuva tieto	18	
N	255	

käyttö koulussa toistuvuus

	lkm	%
ei käytä	226	96
harvemmin	2	1
kuukausittain	1	0
viikoittain	4	2
päivittäin	2	1
Yhteensä	235	100
Puuttuva tieto	20	
N	255	

Liitetaulukko 30. Puhelimen merkitys**lankapuhelimen tärkeys**

	lkm	%
ei merkitystä	120	53
hyvin vähän tärkeä	24	10
vähän tärkeä	9	4
jonkin verran tärkeä	16	7
tärkeä	13	6
erittäin tärkeä	46	20
Yhteensä	228	100
Puuttuva tieto	27	
N	255	

matkapuhelimen tärkeys

	lkm	%
ei merkitystä	4	2
hyvin vähän tärkeä	2	1
vähän tärkeä	5	2
jonkin verran tärkeä	7	3
tärkeä	30	12
erittäin tärkeä	195	80
Yhteensä	243	100
Puuttuva tieto	12	
N	255	

Liitetaulukko 31. Nettiliittymä

internetliittymä

	lkm	%
ei	124	50
kyllä	123	50
Yhteensä	247	100
Puuttuva tieto	8	
N	255	

ikä 3 luokkaa * internetliittymä

			internetliittymä		Yhteensä
			ei	kyllä	
ikä 3 luokkaa	alle 45 v	lkm	4	31	35
		%	11%	89%	100%
	45-65 v	lkm	43	73	116
		%	37%	63%	100%
	yli 65 v	lkm	72	17	89
		%	81%	19%	100%
N	lkm	119	121	240	
	%	50%	50%	100%	

Liitetaulukko 32. Oma terveys

oma terveys, määrä

	lkm	%
ei lainkaan/hyvin vähän	75	31
jonkin verran	104	44
paljon	59	25
Yhteensä	238	100
Puuttuva tieto	17	
N	255	

ikä 3 luokkaa * oma terveys, määrä

			oma terveys, määrä			
			ei lainkaan/hyvin vähän	jonkin verran	paljon	Yhteensä
ikä 3 luokkaa	alle 45 v	lkm	16	15	3	34
		%	47%	44%	9%	100%
	45-65 v	lkm	31	56	27	114
		%	27%	49%	24%	100%
	yli 65 v	lkm	26	30	28	84
		%	31%	36%	33%	100%
N	lkm	73	101	58	232	
	%	31%	44%	25%	100%	

Liitetaulukko 33. Huoli terveydestä ja taloudesta

muiden samassa taloudessa asuvien määrä * oma terveys, toistuvuus

			oma terveys, toistuvuus			
			harvoin/ei koskaan	toisinaan	usein	Yhteensä
muiden samassa taloudessa asuvien määrä	yksinasuva	lkm	30	6	32	68
		%	44%	9%	47%	100%
	kahden hengen talous	lkm	33	27	37	97
		%	34%	28%	38%	100%
	usean hengen talous	lkm	23	14	15	52
		%	44%	27%	29%	100%
N	lkm	86	47	84	217	
	%	39%	22%	39%	100,0%	

taloudellinen toimeentulo, määrä * oma terveys, määrä

			oma terveys, määrä			
			ei lainkaan/hyvin vähän	jonkin verran	paljon	Yhteensä
taloudellinen toimeentulo, määrä	ei lainkaan/hyvin vähän	lkm	46	40	14	100
		%	46%	40%	14%	100%
	jonkin verran	lkm	14	31	14	59
		%	24%	52%	24%	100%
	paljon	lkm	13	31	28	72
		%	18%	43%	39%	100%
N	lkm	73	102	56	231	
	%	32%	44%	24%	100%	

Liitetaulukko 34. Läheisten terveys

läheisten terveys, määrä		
	lkm	%
ei lainkaan/hyvin vähän	48	20
jonkin verran	101	43
paljon	87	37
Yhteensä	236	100
Puuttuva tieto	19	
N	255	

läheisten terveys, toistuvuus		
	lkm	%
harvoin/ei koskaan	56	26
toisinaan	65	30
usein	93	44
Yhteensä	214	100
Puuttuva tieto	41	
N	255	

muiden samassa taloudessa asuvien määrä * läheisten terveys, määrä

		läheisten terveys, määrä				
			ei lainkaan/ hyvin vähän	jonkin verran	paljon	Yhteensä
muiden samassa taloudessa asuvien määrä	yksinasuva	lkm	22	30	21	73
		%	30%	41%	29%	100%
muiden samassa taloudessa asuvien määrä	kahden hengen talous	lkm	14	50	41	105
		%	13%	48%	39%	100%
	usean hengen talous	lkm	9	21	21	51
		%	18%	41%	41%	100%
N		lkm	45	101	83	229
		%	20%	44%	36%	100%

muiden samassa taloudessa asuvien määrä * läheisten terveys, toistuvuus

			läheisten terveys, toistuvuus			
			harvoin/ei koskaan	toisinaan	usein	Yhteensä
muiden samassa taloudessa asuvien määrä	yksinasuva	lkm	24	15	21	60
		%	40%	25%	35%	100%
	kahden hengen talous	lkm	20	31	47	98
		%	20%	32%	48%	100%
	usean hengen talous	lkm	9	19	24	52
		%	17%	37%	46%	100%
N		lkm	53	65	92	210
		%	25%	31%	44%	100%

vastaajan sukupuoli * läheisten terveys, määrä

			läheisten terveys, määrä			
			ei lainkaan/hyvän vähän	jonkin verran	paljon	Yhteensä
vastaajan sukupuoli	nainen	lkm	13	48	43	104
		%	13%	46%	41%	100%
	mies	lkm	34	53	41	128
		%	27%	41%	32%	100%
N		lkm	47	101	84	232
		%	20%	44%	36%	100%

vastaajan sukupuoli * läheisten terveys, toistuvuus

			läheisten terveys, toistuvuus			
			harvoin/ei koskaan	toisinaan	usein	Yhteensä
vastaajan sukupuoli	nainen	lkm	19	30	46	95
		%	20%	32%	48%	100%
	mies	lkm	36	34	46	116
		%	31%	29%	40%	100%
N		lkm	55	64	92	211
		%	26%	30%	44%	100%

ikä 3 luokkaa * läheisten terveys, määrä

			läheisten terveys, määrä			
			ei lainkaan/hyvän vähän	jonkin verran	paljon	Yhteensä
ikä 3 luokkaa	alle 45 v	lkm	9	18	7	34
		%	26%	53%	21%	100%
	45-65 v	lkm	19	50	46	115
		%	16%	44%	40%	100%
	yli 65 v	lkm	18	33	31	82
		%	22%	40%	38%	100,0%
N		lkm	46	101	84	231
		%	20%	44%	36%	100,0%

ikä 3 luokkaa * läheisten terveys, toistuvuus

			läheisten terveys, toistuvuus			
			harvoin/ei	toisinaan	usein	Yhteensä
			koskaan			
ikä 3 luokkaa	alle 45 v	lkm	8	17	9	34
		%	23%	50%	27%	100%
	45-65 v	lkm	22	32	54	108
		%	20%	30%	50%	100%
	yli 65 v	lkm	24	16	29	69
		%	35%	23%	42%	100%
N	lkm	54	65	92	211	
	%	26%	31%	43%	100%	

kotipalvelut, määrä

	lkm	%
ei lainkaan/hyvin vähän	129	58
jonkin verran paljon	47	21
Yhteensä	223	100
Puuttuva tieto	32	
N	255	

ikäntyneiden hoivapalvelut, määrä

	lkm	%
ei lainkaan/hyvin vähän	108	47
jonkin verran paljon	50	22
Yhteensä	229	100
Puuttuva tieto	26	
N	255	

Liitetaulukko 35. Läheisten terveys ja talous sekä oma terveys

taloudellinen toimeentulo, määrä * läheisten terveys, määrä

		läheisten terveys, määrä				
			ei lainkaan/hyvin vähän	jonkin verran	paljon	Yhteensä
taloudellinen toimeentulo, määrä	ei lainkaan/hyvin vähän	lkm	33	43	23	99
		%	33%	44%	23%	100%
	jonkin verran	lkm	4	28	26	58
		%	7%	48%	45%	100%
	paljon	lkm	10	28	33	71
		%	14%	39%	47%	100%
N	lkm	47	99	82	228	
	%	21%	43%	36%	100%	

oma terveys, määrä * läheisten terveys, määrä

		läheisten terveys, määrä				
			ei lainkaan/hyvin vähän	jonkin verran	paljon	Yhteensä
oma terveys, määrä	ei lainkaan/hyvin vähän	lkm	38	27	8	73
		%	52%	37%	11%	100%
	jonkin verran	lkm	6	60	37	103
		%	6%	58%	36%	100%
	paljon	lkm	4	13	41	58
		%	7%	22%	71%	100%
N	lkm	48	100	86	234	
	%	20%	43%	37%	100%	

Liitetaulukko 36. Terveyskeskuspalvelut

terveyskeskuspalvelut, määrä

		lkm	%
	ei lainkaan/hyvin vähän	55	23
	jonkin verran	81	35
	paljon	98	42
	Yhteensä	234	100
Puuttuva tieto		21	
N		255	

vastaajan sukupuoli * terveyskeskuspalvelut, määrä

		terveyskeskuspalvelut, määrä			Yhteensä	
		ei lainkaan/hyvin vähän	jonkin verran	paljon		
vastaajan sukupuoli	nainen	lkml	15	36	50	101
		%	15%	36%	49%	100%
	mies	lkml	39	45	45	129
		%	30%	35%	35%	100%
N		lkml	54	81	95	230
		%	24%	35%	41%	100%

vastaajan sukupuoli * terveyskeskuspalvelut, toistuvuus

		terveyskeskuspalvelut, toistuvuus			Yhteensä	
		harvoin/ei koskaan	toisinaan	usein		
vastaajan sukupuoli	nainen	lkml	35	40	17	92
		%	38%	44%	18%	100%
	mies	lkml	60	34	20	114
		%	53%	30%	17%	100%
N		lkml	95	74	37	206
		%	46%	36%	18%	100%

tilastoalue * terveyskeskuspalvelut, toistuvuus

		terveyskeskuspalvelut, toistuvuus			Yhteensä	
		harvoin/ei koskaan	toisinaan	usein		
tilastoalue	Meltaus ta	lkml	45	46	26	117
		%	39%	39%	22%	100%
	Jaatila ta	lkml	51	28	13	92
		%	56%	30%	14%	100%
N		lkml	96	74	39	209
		%	46%	35%	19%	100%

Liitetaulukko 37. Erikoissairaanhoito ja muut terveyspalvelut

erikoissairaanhoito, määrä

	lkml	%
ei lainkaan/hyvin vähän	75	32
jonkin verran	77	33
paljon	80	38
Yhteensä	232	100
Puuttuva tieto	23	
N	255	

kotisairaanhoito, määrä

	lkm	%
ei lainkaan/hyvin vähän	118	51
jonkin verran	65	28
paljon	47	21
Yhteensä	230	100
Puuttuva tieto	25	
N	255	

kotisairaanhoito, toistuvuus

	lkm	%
harvoin/ei koskaan	154	73
toisinaan	33	16
usein	24	11
Yhteensä	211	100
Puuttuva tieto	44	
N	255	

mielenterveyspalvelut, määrä

	lkm	%
ei lainkaan/hyvin vähän	144	64
jonkin verran	49	22
paljon	33	14
Yhteensä	226	100
Puuttuva tieto	29	
N	255	

mielenterveyspalvelut, toistuvuus

	lkm	%
harvoin/ei koskaan	169	81
toisinaan	26	13
usein	13	6
Yhteensä	208	100
Puuttuva tieto	47	
N	255	

Liitetaulukko 38. Lapsiperheiden huolenaiheet

lapsiperheet tilastoalueittain

	lkm	%
Meltaus ta	19	46
Jaatila ta	22	54
Yhteensä	41	100

kasvatus/perheneuvolapalvelut, määrä

	lkm	%
ei lainkaan/hyvin vähän	22	55
jonkin verran	12	30
paljon	6	15
Yhteensä	40	100
Puuttuva tieto	1	
N	41	

päivähoito, määrä

	lkm	%
ei lainkaan/hyvin vähän	21	53
jonkin verran	11	27
paljon	8	20
Yhteensä	40	100
Puuttuva tieto	1	
N	41	

koulujärjestelyt, määrä

	lkm	%
ei lainkaan/hyvin vähän	8	20
jonkin verran	17	42
paljon	15	38
Yhteensä	40	100
Puuttuva tieto	1	
N	41	

koulujärjestelyt, toistuvuus

	lkm	%
harvoin/ei koskaan	17	44
toisinaan	12	31
usein	10	25
Yhteensä	39	100
Puuttuva tieto	2	
N	41	

kylätilat, määrä

	lkm	%
ei lainkaan/hyvin vähän	26	67
jonkin verran	9	23
paljon	4	10
Yhteensä	39	100
Puuttuva tieto	2	
N	41	

vapaa-ajan vietto, määrä

	lkm	%
ei lainkaan/hyvin vähän	16	40
jonkin verran	10	25
paljon	14	35
Yhteensä	40	100
Puuttuva tieto	1	
N	41	

sisäliikunta, määrä

	lkm	%
ei lainkaan/hyvin vähän	20	50
jonkin verran	11	28
paljon	9	22
Yhteensä	40	100
Puuttuva tieto	1	
N	41	

ulkoliikunta, määrä

	lkm	%
ei lainkaan/hyvin vähän	19	48
jonkin verran	12	30
paljon	9	22
Yhteensä	40	100
Puuttuva tieto	1	
N	41	

kirjasto, määrä

	lkm	%
ei lainkaan/hyvin vähän	24	60
jonkin verran	7	17
paljon	9	23
Yhteensä	40	100
Puuttuva tieto	1	
N	41	

kansalaisopisto, määrä

	lkm	%
ei lainkaan/hyvin vähän	23	58
jonkin verran	6	15
paljon	11	27
Yhteensä	40	100
Puuttuva tieto	1	
N	41	

kerhotoiminta, määrä

	lkm	%
ei lainkaan/hyvin vähän	20	50
jonkin verran	8	20
paljon	12	30
Yhteensä	40	100
Puuttuva tieto	1	
N	41	

järjestötoiminta, määrä

	lkm	%
ei lainkaan/hyvin vähän	29	73
jonkin verran	7	17
paljon	4	10
Yhteensä	40	100
Puuttuva tieto	1	
N	41	

teatteripalvelut, määrä

	lkm	%
ei lainkaan/hyvin vähän	29	73
jonkin verran	7	17
paljon	4	10
Yhteensä	40	100
Puuttuva tieto	1	
N	41	

Liite 39. Kyselylomake

Vastaajan tiedot

Sukupuoli: nainen mies

Syntymävuosi: _____

Muiden samassa taloudessa asuvien henkilöiden syntymävuodet:

Nykyinen asuinkyläsi/lähikyläsi:

Perttaus / Leipee	
Tolonen / Petäjäsoski	
Meltaus / Jaatila	
Marrasjärvi / Muu, mikä:	
Patokoski	

Kuinka monta vuotta olet asunut nykyisessä asuinkylässäsi? _____

Oletko syntyisin nykyisestä asuinkylästäsi? en kyllä

Kysymykset

1. Kuinka turvalliseksi koet seuraavat asiat tällä hetkellä? Arvioi asian merkitystä asteikolla, jossa 1=hyvin turvaton ja 5=hyvin turvallinen.

	hyvin turvaton				hyvin turvallinen
oma koti	1	2	3	4	5
naapurusto	1	2	3	4	5
kotikylä	1	2	3	4	5
Rovaniemen kaupunki	1	2	3	4	5
Suomi	1	2	3	4	5
oman perheen ihmissuhteet	1	2	3	4	5
naapuruston ihmissuhteet	1	2	3	4	5
kotikylän ihmissuhteet	1	2	3	4	5

2. Mikä seuraavista asioista aiheuttaa sinulle **huolta** tällä hetkellä?

Arvioi ensin huolen määrää asteikolla 1-5, jossa 1= hyvin vähän ja 5= hyvin paljon. Arvioi sitten huolen toistuvuutta asteikolla päivittäin, viikoittain, kuukausittain tai harvemmin. Mikäli arvioit huolen määräksi ei lainkaan (0), voit jättää huolen toistuvuuden arvioimatta.

Huolen määrä

Huolen toistuvuus

ei lainkaan	Huolen määrä						päivit- tän	viikoit- tain	kuu- kausit- tain	har- vem- min
	hyvin vähän				hyvin pal- jon					
0	1	2	3	4	5	oma terveydentilasi				
0	1	2	3	4	5	läheistesi terveydentila				
0	1	2	3	4	5	neuvolapalveluiden saatavuus				
0	1	2	3	4	5	terveyskeskuspalveluiden saatavuus				
0	1	2	3	4	5	erikoissairaanhoidon palveluiden saatavuus				
0	1	2	3	4	5	mielenterveyspalveluiden saatavuus				
0	1	2	3	4	5	kotisairaanhoidon palveluiden saatavuus				
0	1	2	3	4	5	vammaispalveluiden saatavuus				
0	1	2	3	4	5	kasvatus- ja perheneuvolapalveluiden saatavuus				
0	1	2	3	4	5	päihdepalveluiden saatavuus				
0	1	2	3	4	5	lasten koulujärjestelyt				
0	1	2	3	4	5	lasten päivähoitojärjestelyt				
0	1	2	3	4	5	kotipalveluiden saatavuus				
0	1	2	3	4	5	ikäntyneiden hoivapalvelujen saatavuus				
0	1	2	3	4	5	avun saaminen kauppa-, pankki- ym. asioiden hoitoon				
0	1	2	3	4	5	kauppapalveluiden saatavuus				
0	1	2	3	4	5	postipalveluiden saatavuus				
0	1	2	3	4	5	julkiset liikenneyhteydet				
0	1	2	3	4	5	kunnan järjestämä asiointiliikenne				
0	1	2	3	4	5	teiden peruskunto				

Mikä seuraavista asioista aiheuttaa sinulle **huolta** tällä hetkellä? Jatkuu...

Huolen määrä

Huolen toistuvuus

ei lainkaan	hyvin vähän				hyvin paljon		päivittäin	viikoittain	kuukausittain	harvemmin
0	1	2	3	4	5	teiden talvikunto				
0	1	2	3	4	5	teiden valaistus				
0	1	2	3	4	5	asuntosijainti				
0	1	2	3	4	5	asuntosijainti				
0	1	2	3	4	5	asuntosijainti				
0	1	2	3	4	5	asuntosi varustus				
0	1	2	3	4	5	maankäyttö- ja kaavoitus				
0	1	2	3	4	5	vesijohtoverkosto				
0	1	2	3	4	5	viemäriverkosto				
0	1	2	3	4	5	jätehuoltopalvelut				

0	1	2	3	4	5	kylän yhteistilojen käyttömahdollisuudet				
0	1	2	3	4	5	vapaa-ajanviettomahdollisuudet				
0	1	2	3	4	5	sisäliikuntapaikkojen käyttömahdollisuudet				
0	1	2	3	4	5	ulkoliikuntapaikkojen käyttömahdollisuudet				
0	1	2	3	4	5	kirjastopalveluiden saatavuus				
0	1	2	3	4	5	kansalaisopisto-opintojen saatavuus				
0	1	2	3	4	5	kerhotoimintamahdollisuudet				
0	1	2	3	4	5	järjestö- ja yhdistystoiminnan mahdollisuudet				
0	1	2	3	4	5	teatteripalveluiden saatavuus				

0	1	2	3	4	5	poliisipalveluiden saatavuus				
0	1	2	3	4	5	sairaankuljetuspalveluiden saatavuus				
0	1	2	3	4	5	kriisiavun saatavuus				
0	1	2	3	4	5	fyysinen väkivalta perheessäsi				
0	1	2	3	4	5	henkinen väkivalta perheessäsi				

Mikä seuraavista asioista aiheuttaa sinulle **huolta** tällä hetkellä? Jatkuu...

Huolen määrä

Huolen toistuvuus

ei lainkaan	hyvin vähän				hyvin paljon		päivittäin	viikoittain	kuukausittain	harvemmin
0	1	2	3	4	5	taloudellinen toimeentulosi				
0	1	2	3	4	5	työttömyys tai työttömyyden uhka				
0	1	2	3	4	5	tiedonsaantisi kaupungin päätöksenteosta mahdollisuutesi vaikuttaa kaupungin palveluihin				
0	1	2	3	4	5	tietoliikenneyhteyksien toimivuus				
0	1	2	3	4	5	muu, mikä:				

3. Mikä on sinulle luontevin tapa saada apua, jos arkisten asioiden hoitamisessa tulee ongelmia? Valitse seuraavista **1-3 tärkeintä** ja aseta ne **tärkeysjärjestykseen** numeroin 1-3 (1=tärkein).

kotona asuvat oman perheen jäsenet auttavat	
muualla asuvat oman perheen jäsenet auttavat	
pyydän apua muilta sukulaisilta	
pyydän apua ystäviltä	
pyydän apua naapureilta	
pyydän apua muilta kyläläisiltä	
pyydän apua vapaaehtoisjärjestöjen toimijoilta	
käytän kunnallisia palveluita	
ostan palvelut yksityiseltä palveluntuottajalta	
muu, mikä:	

4. Mikä on sinulle luontevin tapa toimia, kun haluat auttaa tai vaikuttaa asioihin? Valitse seuraavista **1-3 tärkeintä** ja aseta ne **tärkeysjärjestykseen** numeroin 1-3 (1=tärkein).

naapuriapu	
talkootyö	
seura-, järjestö- tai yhdistystoimintaan osallistuminen	
seurakunnan toimintaan osallistuminen	
vapaaehtoistyö	
kansalaistoiminta (esim. kansalaisadressit, yhden asian liikkeet)	
kunnallispolitiikkaan osallistuminen	
valtakunnalliseen politiikkaan osallistuminen	
muu, mikä: _____	
en koe näitä toimintatapoja tärkeiksi	

5. Millä seuraavista keinoista pyrit vaikuttamaan kaupungin päätöksentekoon?

	en	kyllä
toimin kunnan luottamushenkilönä		
asetun ehdokkaaksi seuraavissa kunnallisvaaleissa		
äänestin viime kunnallisvaaleissa		

Arvioi seuraavassa **kyllä** -vastautesi kohdalla **myös** vaikuttamiskeinojesi toistuvuutta esitetyn asteikon mukaisesti.

	en	kyllä	→	usein	silloin tällöin	harvoin
osallistuin asukkaiden kuulemistilaisuuteen						
keskustelin asiasta kaupunginhallinnossa						
keskustelin asiasta luottamushenkilöiden kanssa						
tein aloitteen kuntaan						
kirjoitin asiasta esim. paikallislehden yleisönosastolle						
otin asian esille kylätoimikunnassa						
käytin muuta sopivaksi katsomaani keinoa mitä: _____						

6. Mikäli käytit edellisiä keinoja, toimivatko ne toivomallasi tavalla?	keino ei toiminut lainkaan	keino toimi huonosti					keino toimi hyvin
	0	1	2	3	4	5	

7. Mikäli et ole käyttänyt mitään edellisistä vaikuttamismahdollisuuksista, minkä olettaisit toimivan parhaiten?

8. Kerro kokemuksiasi vaikuttamismahdollisuuksistasi kaupungin päätöksentekoon.

9. Voitko halutessasi vaikuttaa omaa aluettasi koskevaan kaupungin päätöksentekoon?	en voi vaikuttaa	voin vaikuttaa hyvin vähän					voin vaikuttaa hyvin paljon
	0	1	2	3	4	5	

10. Esitä lyhyesti oma näkemyksesi kuntaliitoksen hyvistä ja huonoista vaikutuksista asuinyksiesi elämään.

Hyvät vaikutukset: _____

Huonot vaikutukset: _____

Seuraavat kysymykset liittyvät informaatioteknologian mahdollisuuksiin palvelutuotannossa ja koskevat omia käyttötottumuksiasi.

11. Mitä seuraavista teknisistä välineistä käytät kotona? Arvioi **kyllä** -vastautesi kohdalla **myös** käyttösi toistuvuutta esitetyn asteikon mukaisesti.

	en	kyllä	→	päivittäin	viikoittain	kuukau- sittain	harvem- min
lankapuhelin							
matkapuhelin							
televisio							
radio							

12. Mitä **matkapuhelimen** toimintoja käytät. Arvioi **kyllä** -vastautesi kohdalla **myös** käyttösi toistuvuutta esitetyn asteikon mukaisesti.

	en	kyllä	→	päivittäin	viikoittain	kuukau- sittain	harvem- min
vastaan puheluihin							
soitan puhelimella							
luen tekstiviestejä							
lähetän tekstiviestejä							
käytän puhelimen kelloa							
käytän puhelimen kalenteria							
käytän puhelimen muistutustoimintoja							
käytän puhelimen kameraa							
pelaan puhelimen pelejä							
muuta, mitä:							

13. Onko taloudessasi tietokonetta?

14. Jos vastasit kyllä, onko koneessa verkko- eli internetyhteys

15. Käytätkö itse tietokonetta?

ei	kyllä

Mikäli et käytä tietokonetta, voit siirtyä suoraan kysymykseen nro 18.

16. Missä käytät tietokonetta? Arvioi **kyllä** -vastautesi kohdalla **myös** käyttösi toistuvuutta esitetyn asteikon mukaisesti.

	en	kyllä	→	päivittäin	viikoittain	kuukau- sittain	harvem- min
kotona							
kylätalolla							
kirjastossa							
julkisissa toimitiloissa							
työpaikalla							
koulussa							
muualla, missä:							

17. Mihin tarkoituksiin käytät tietokonetta? Arvioi **kyllä** -vastautesi kohdalla **myös** käyttösi toistuvuutta esitetyn asteikon mukaisesti.

	en	kyllä	→	päivittäin	viikoittain	kuukau- sittain	harvem- min
sähköposti							
yhteydenpito perheen, sukulaisten tai tuttavien kanssa							
vertaisryhmäkeskustelut							
pelaaminen							
videoiden katselu tai musiikin kuuntelu							
valokuvien katselu tai käsittely							
tv-ohjelmien katselu							
lehtien lukeminen							
tiedon etsintä internetistä							
ostosten tekeminen verkkokaupoissa							
pankkiasioiden hoitaminen							
sähköinen asiointi viranomaisten kanssa							
sähköinen asiointi kirjastossa							
tekstinkäsittely tai muut toimisto-ohjelmat							
opiskelu							
etätyö							
muu, mikä:							

18. Miten tärkeinä pidät seuraavia informaatioteknologian tarjoamia yhteydenpitovälineitä?

	ei merkitystä	vähän tärkeä					erittäin tärkeä
lankapuhelin	0	1	2	3	4	5	
matkapuhelin	0	1	2	3	4	5	
sähköposti	0	1	2	3	4	5	
internet-puhelut (esim. Skype)	0	1	2	3	4	5	
web-kamera	0	1	2	3	4	5	
pikaviestipalvelut (esim. Messenger)	0	1	2	3	4	5	
internetin keskustelupalstat	0	1	2	3	4	5	
muu, mikä:	0	1	2	3	4	5	

19. Miten tärkeinä pidät seuraavia **kunnan** tiedottamistapoja?

	ei merkitystä	vähän tärkeä					erittäin tärkeä
sanomalehdet	0	1	2	3	4	5	
radio	0	1	2	3	4	5	
televisio	0	1	2	3	4	5	
tekstitelevisio	0	1	2	3	4	5	
internet	0	1	2	3	4	5	
puhelin	0	1	2	3	4	5	
tekstiviestit	0	1	2	3	4	5	
kotiin jaettavat tiedotteet	0	1	2	3	4	5	
muu, mikä:	0	1	2	3	4	5	

Teknologiaa yleisesti koskevat kysymykset:

20. Voiko teknologian avulla mielestäsi lisätä arkielämän turvallisuutta?

ei voi lisätä	voi lisätä hyvin vähän		voi lisätä hyvin paljon		
0	1	2	3	4	5

21. Miten tärkeinä pidät seuraavia turvalaitteita?

	ei merkitystä	vähän tärkeä					hyvin tärkeä
palovaroitin	0	1	2	3	4	5	
turvalukot	0	1	2	3	4	5	
turvarannekkeet	0	1	2	3	4	5	
hälyttävä lääkeannostelija	0	1	2	3	4	5	
helppokäyttöpuhelin	0	1	2	3	4	5	
paikantamispalvelu	0	1	2	3	4	5	
muu, mikä: _____	0	1	2	3	4	5	
muu, mikä: _____	0	1	2	3	4	5	
muu, mikä: _____	0	1	2	3	4	5	

22. Mielipiteeni teknologiasta

	täysin eri mieltä					täysin samaa mieltä
teknologia täydentää ikäihmisen elämää hyvin	1	2	3	4	5	
teknologia vaikuttaa merkittävästi siihen, että nuoret valitsevat kylän asuinpaikakseen	1	2	3	4	5	
teknologiset keksinnöt auttavat jokapäiväistä elämää	1	2	3	4	5	
seniori-ikäisillä on yhtä suuri oikeus teknologian käyttöön kuin nuoremmilla	1	2	3	4	5	
on itsestä kiinni, että oppii tietokoneen käytön	1	2	3	4	5	
tietokoneen käytön oppii jokainen, kun vain viitsii opetella	1	2	3	4	5	
yhteiskunnassa uskotaan liikaa teknologian tuomaan pelastukseen	1	2	3	4	5	
elämä olisi monelle seniori-ikäiselle rajoittunutta ilman teknologiaa	1	2	3	4	5	
teknologia mahdollistaa sivukylällä asumisen	1	2	3	4	5	
teknologia helpottaa kyläläisten asioiden hoitoa	1	2	3	4	5	
teknologia luo uusia uhkia lapsiperheiden elämään	1	2	3	4	5	

Kiitos vastauksestasi.